

સ્વ. રા. બ. લાલશંકર ઉમિયાશંકર સ્મારક ફંડના પરિચય

તા. ૧૯-૧૦-૧૯૧૨ ના રોજ, શુ. વ. સોસાયટીના, ઓનિ. સેક્રેટરી રા. બ. લાલશંકર ઉમિયાશંકરનાં ખેડકારક મૃત્યુ માટે દિલગીરી દર્શાવવાને સોસાયટીની એક અસાધારણ સભા તા. ૨ જાન્યુઆરી ૧૯૧૨ ના રોજ મળી હતી અને તેમાં એમના નામનું સ્મારક રાખવાને નીચે પ્રમાણે ઠરાવ પસાર થયો હતો:-

ઠરાવ

“સોસાયટીનાં માનવંતા ઓનિ. સેક્રેટરી રા. બ. લાલશંકર ઉમિયાશંકરનાં હુઝારાંક મૃત્યુની, સોસાયટીનાં તેમાં મેમ્બરોની આ અસાધારણ સભા પ્રેરે દિલગીરી સાથે નોંધ લે છે અને આ પ્રેરે મત વિના ઠરાવ કરે છે કે સ્વર્ગસ્થ સોસાયટીની લગભગ, ૨૨ વર્ષ સુધી અવિશ્રાંત અને ખરા દિલથી પોતાની તન મન અને ધનથી જે અમૂલ્ય સેવા બજાવી છે તેના યતિકૃતિ સ્મારક રૂપે રૂ. ૫૦૦૦ અંકે પાંચ હજાર સોસાયટીના ફંડમાંથી તેમને નામે ઇલાદા કાઢવા અને તેમાંથી નીચે પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરવી:-

(૧) રા. બ. લાલશંકર ઉમિયાશંકરનું એક ઓઇલ પેઇન્ટિંગ રૂ. ૩૦૦) અંકે ત્રણસો સુધી ખર્ચ કરીને તૈયાર કરાવી સોસાયટીમાં મુકાવવું.

(૨) તેમનું જીવનચરિત્ર સર રમણભાઈ મહીપતરામ નીલકંઠ પાસે લખવીને તેમની છત્રી સાથે છપાવવું અને તે સોસાયટીના જૂના તેમજ નવા ચના તમામ મેમ્બરોને બક્ષિય આપવું.

(૩) અને જે અવેશ જાકી રહે તેના બ્યાજભાષી સામાન્ય નીતિ, સામાન્ય ધર્મ અને બીજાં લોકાપયોગી પુસ્તકો ગ્યાવીને પ્રસિદ્ધ કરવા.”

તે પ્રમાણે નીચે જણાવેના પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવામા આવ્યા છે—

નં.	પુસ્તકનું નામ	કીમત
૧	મહાભારતની નીતિકથાઓ	૧—૦—૦
૨	વિરાનવિચાર	૧—૦—૦
૩	સાન્દ્યંતર	૦-૧૦-૦
૪	ઓખાહાથુ	૧—૦—૦

શુ. વ. સોસાયટી }
તા. ૨૮-૧૧-૧૯૩૮ }

રસિકલાલ ઠાકાલાલ પરીખ
ગ્રાસિ. સેક્રટરી

પ્રસ્તાવના

ત્રણ 'ઝોખાદરણો'

પ્રાચીન ગુજરાતી કાવ્યના રસિયા જનસમાજને 'ઝોખાદરણ' એ વ્રતન વિષય ન હોય. એટલે પ્રેમાનંદનું જ એવો જનિ 'ઝોખાદરણ' એવું શ્રવણ કરતાં જ ઉત્પત્ત થાય છે. વિશેષ અભ્યાસક્રમે પ્રેમાનંદ પુરાગામી કવિઓનો જાણી છે એવું શોધ્યું છે એટલે અતિ પ્રચલિત અને લોકપ્રિય ઝોખાદરણ વિષે વિચાર કરતાં એના પુરાગામી જાણીતા નાકર અને વિધ્યદાસનાં 'ઝોખાદરણો' કેવા પ્રકારના છે એ જિજ્ઞાસાવાળા રસિયા જનો માટે આ પુસ્તકમાં એ કવિઓનાં ઝોખાદરણો ત્રણ મુદ્રિત થયાં છે. અઘાપિ જૂદા કાવ્ય દોહનમાં છપાયેલું પ્રેમાનંદનું 'ઝોખાદરણ' ગગિક જનોને હૃદયગત છે; પરંતુ ઝોગજુગીસ કડવાનું 'ઝોખાદરણ' પ્રેમાનંદે પ્રથમ લખ્યું છે તથા તેના ઉપર વિસ્તાર પડીથી થયો છે (એણે અથવા ખીજા કોઈ કવિએ) એટલે પરિચિતમાં જૂદા કાવ્ય દોહનમાં મુદ્રિત થયેલાં ઝોખાદરણનો ભાગ જે ઝોગજુગીસ કડવામાં આવેલો નથી તે આખો છે. નાકર, ઝોખાદરણ અને પ્રેમાનંદના આ ત્રણ ઝોખાદરણોની પોતપોતાની વિચિત્રતા આદિ વિષે વિચાર અભ્યાસક્રમે કરવાનો છે.

૧. આ પુસ્તકમાં મુદ્રિત થયેલાં ઝોખાદરણો-પ્રેમાનંદનું

ઝોગજુગીસ કડવાંવાળી ઝોખાદરણની પ્રતો એક કરતાં વિશેષ જુદે જુદે રચાયેલી જુદી જુદી સાક્ષની પદાન્તરોવાળી પ્રાપ્ત થયેલી છે. એનાં પદાન્તરો લઘુવાચના રહીય શિક્ષક, પ્રાચીન કાવ્યોના

રસિયા, રા. હગનલાલ વિદ્યારામ તરફથી અમને મળ્યાં છે તેનો પૂરતો ઉપયોગ અમે કર્યો છે. આગણીસ કડવાની પ્રતો નીચે મુજબ ઉપવબ્ધ થાય છે.—

૧. સંવત ૧૭૬૨ ના શ્રાવણ સુદિ ૧૦ શુક્રવારે લખેલી અધુરી પ્રત કડવા ૧૭ પુરાં અને ૧૮ મું અર્ધું રા. હગલલાલ રાવળની પાઠાંક. (અ).
૨. સંવત ૧૮૩૮ શ્રાવણ સુદિ ૨ રાવવારે લખેલી 'ગૂજરાતી' પત્રના આઠ તંત્રી રવ. હજીરામ સુર્યરામ દેશામીની. (બ)
૩. સંવત ૧૮૫૭ પોષ સુદ ૧ ની લખેલી. રવ. દિવાન બહાદુર કેશવલાલ હર્ષદરામ મુવની. (ક)
૪. સંવત ૧૮૫૭ માગશર સુદ ૧૩ ની લખેલી. રા. હગનલાલ વિદ્યારામ રાવળની. (ડ)
૫. સંવત ૧૮૫૬ ફાગણ વદ ૫ ની લખેલી. રવ. રાજ્યરાત [શેઠ] પુરષોત્તમ વિશ્રામ માવજી જે. પી. ની. (દ)
૬. સંવત ૧૮૬૬ શ્રાવણ વદ ૧ ની વાર ચનિની લખેલી રા. હગનલાલ વિદ્યારામ રાવળની. (ફ)
૭. સંવત ૧૮૭૦ ની આષાઢ વદ ૬ વાર શુકની લખેલી રવ. દિવાન બહાદુર કેશવલાલ હર્ષદરામ મુવની. (જ)

પ્રસ્તુત આખાહરણ છાપવામાં અમુક પ્રત ઉપરજ આધાર રાખીને કામ આરંભ્યું નથી. દરેક પ્રતમાથી જે જે ચોખ્ખું જેવું લાગ્યું છે તે સમગ્રનો સમન્વય કરી પ્રત બનાવી છે એટલે દરેક મૂળ પ્રતનાં વિજલિજ દેખાતાં પાઠાન્તરો નીચે મૂક્યા છે. નજીવં પાઠાન્તરો ધ્યાનમાં લીધાં નથી.

પ્રસ્તુત પ્રત તૈયાર કરવામાં ખૂબત્ કાવ્યદોહનમાં મુદ્રિત ચપ્પલાં આખાહરણનાં પાઠાન્તરો પણ લીધાં છે. રા. રાવળ તરફથી મળેલી

૨૯ કડવાં ઉપરાંતની ક્ષેપક બાગવાળાં નીચેની પ્રતોની પેઠું સંદાય
લીધી છે:—

૧. સંવત ૧૮૩૬ વૈશાખ વદ ૧૧ વાર બુધની કડવાં ૬૫ ની.
૨. સંવત ૧૮૬૬ વૈશાખ સુદ ૧૦ સોમવારની કડવાં ૪૮ ની.
૩. લખ્યા સાલ વિનાની આરંભમાં ત્રણ કડવાં નથી. તેમ પોછળ
૩૪ કડવાં સુધીની ઘણી જૂની પ્રત છે.
૪. સંવત ૧૮૨૨ કાર્તિક વદ ૫ ની કડવાં ૫૩ ની.
૫. સંવત ૧૮૭૩ માં ગિરપુરના ત્રવાડી-સેવકરામ કેવશરામ માટે
નાગર-તેની પ્રત ઉપરથી ઉતારેલા કડવાંની છે.
(મારી પોતાની પાસે છે તે.)

પ્રત તૈયાર થયા પછી આ પ્રસ્તાવનામાં લખતાં અમને એક
ઓગણત્રીસ કડવાવાળી પ્રત સુરતના એક રહેવાસી ગોવિન્દભાઈ
પાસેથી મળી છે. આ પ્રત સંવત ૧૮૩૮ ના આવણ સુદ ૨ રવિવારે
લખાયેલી છે. એ કાંઈ રતનાભાઈની ચોપડીમાંથી કાઢી લેવાવર વેલા-
ભાઈએ લખેલી છે.^૧

૧ આ પ્રતમાં આરંભમાં કેટલીક કડીઓ ભૂલી છે અને કેટલીક
કડીઓ નથી.

શ્રી ગિરિભનંદન ગણપતિ સ્વામી, પુરો મનોરથ કામી,
એકંદતો સુદાસો ગજવદન પ્રોઢ સરીર ૧
સુધ બુધ તારી રે સુંદરી તારા પુત્ર લાભ ને લક્ષ,
નીલાંબર પીતાંબર પેચો વાણી દેવી ક્ષાંત. ૨
સેતું બ્રહ્મતનયા સરસ્વતી ને મહામનોરથ રૂપ,
ને જગદ્યારજ લટ કીધો કાલીદાસ કીધો કવિ. ૩

બીજા કડવાંઓ ઇત્યાદિ જોતાં આ પ્રત એ પ્રતના પાઠાન્તરો મેટ
ભાગે અનુસરે છે.

વિષ્ણુદાસનું ઓખાહરણ

આ કવિનાં ઓખાહરણની ત્રણ પ્રતો ગ્ર. વ. સોસાયટીની જે ઉપલબ્ધ થઈ છે. એમાં કેવળ એક પ્રત ઉપરજ મુખ્ય આધાર રાખવો પડ્યો છે. આ અને ૬ પ્રતોમાં અનેક મુધારા વધારા દેખાય છે. વળી ૬ પ્રતમાં તો પ્રેમાનંદના ઓખાહરણમાં મળી આવતાં અનેક કડવાંઓ હિતારી લીધાં હોય એવું દેખાય છે. આથી તેનું પૂર વધી ગયું છે અને આખું ઓખાહરણ ૮૭ કડવાનું બન્યું છે. આ પ્રતમાં આ તથા ૬ માં આવતાં મુખ્ય પાઠાન્તરો તથા વધારાના કે હેપક ભાગો આપ્યા છે.

નાકરનું ઓખાહરણ

આ પ્રતમાં નાકરનું ૪૪ કડવાનું ઓખાહરણ લીધું છે. બધી મંજૂરતે અમને એની ચાર પ્રતો ઉપલબ્ધ થઈ હતી. એમાં ૨૬ કડવાની નાકરની એક પ્રતની નકલ અમને ઝોરીયેન્ટલ ઇન્સ્ટીટ્યુટ-વડોદરાની મળી હતી તેનો ઉપયોગ કર્યો છે. પાઠાન્તરો જે નોંધવા જેવાં ખાસ દેખાયાં છે તેજ નોંધ્યાં છે.

કહાન કવિનું ઓખાહરણ

આ કવિનાં ઓખાહરણની પ્રત ગ્ર. વ. સોસાયટીમાંથી મળી છે. મારી પાસે એ કવિના ઓખાહરણની બીજી એક પ્રત છે, પરંતુ એમાં અને આ પુસ્તકમાં મુદ્રિત થયેલી પ્રતમાં ઘણો ઘણો ફેરફાર છે. એ બધા ફેરફારો અમુક અમુક કડવાઓમાં અમુક અમુક લીટીઓ મૂકી દઈએ તો નવુંજ ઓખાહરણ ઉપલબ્ધ થતું. જણાય. દરેકમાં જૂદો જૂદો વિસ્તાર છે. ગ્ર. વ. સોસાયટીની પ્રત સંવત ૧૯૦૭ ના શ્રાવણ માસના શુકલ પક્ષની પ્રતિપદાએ બુધવારે અમદાવાદમાં કાલુંપરમાં ધનાસુયારની પોળમાં રહેનારા મોઢા બ્રાહ્મણ શુકલ જગવાન પ્રજારામે લખેલી છે. કડવાં ૫૩ છે. મારી પાસે છે

તે નડિયાદમાં ઝંઘડીઆ વાડામાં પડેલા શેરીમાં રહેનારાં વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણ જાની સલ્લુબાઈ જોઈતારામની છે. આ પ્રત સંવત ૧૯૨૦ ના પોષ સુદ ૧૨ ને શુક્રવારે લખાઈ રહી હતી. કડવાં ૮૩ છે. રા. નટવરલાલભાઈ પાસે એક પ્રત છે, પરંતુ એમાં પણ અનેક ફેરફારો છે. સાબળ્યા પ્રમાણે અમુક પ્રતોમાં કડવાંઓનું પૂર સો ઉપર જવા જાય છે.^૧ એટલે આ પુસ્તકમાં એનું આખાહરણુ લીધું નથી.

આખાહરણુ લખનારા બીજા કવિઓ

ઉપરોક્ત કવિઓએ આખાહરણુ લખ્યાં છે; તદ્ ઉપરાંત સોળમાં શતકના આદિભાગમાં થઈ ગયેલા કવિ વીરસિંહ અને જનાદન અને ત્યાર પછી બાલણ (દશમ સ્કંધમાં) માધવદાસ, માનપુરી,

૧ અત્ર એક હકીકત નોંધીએ

આખાહરણુની અમુક અમુક પ્રતોમાં થયેા યોગ્યો-લેવામાં આવે છે. કાખડા તરીકે મારી પાસે જે આખાહરણુ છે તે ૪૪ કડવાનું છે એમાં આરંભમાં અથ વેમાનદક્ષત ઓલાહરણ લિખ્યતે એણે લખેલું છે. ૪૩ માં કડવામાં ઉવટે નીચેની લીટીઓ છે.

તાંહાં કીધો રે ગોવને જોહાર કંઠાણુ તાહાં છાડીઆરે; ૧૪

સોનાએ મુક લરાયે રે આખા જોયે રે, ૧૫

ત્યાંહાં છત્યા અનિરૂદ્ધ રાય રે જોવા સરણુ તાંહાં થયુ રે, ૧૬

કર જોડીને કહે માધવદાસ આખા.....

આ તુમે કાવ્યદોહનનાં આખાહરણુના કડવાં ૫૧ માંના “આખાખાઈ આટ્યાં આવણુહાર” એ લીટીથી શરૂ થતાં પણ પછીથી નહીંજ લીટીઓવાળાં કડવામાં છે. ઉપરની લીટીઓ પૂરી થઈ ગયા પછી ‘જનન વળાવી વળ્યો પછી આનંદો બાણુરાય’ થી શરૂ કરી કાવ્યદોહનનાં આખાહરણુની ચોઠે તે પ્રતમાં આખાહરણુ પૂરે થાય છે સહીઆએ (અમારાવાળી પ્રત) ગિરપુરના ત્રવાડી સેવકરામ કેવળરામ નામના નાગરની પ્રતમાંથી સંવત્

કાશીદાસ', વિગેરે કવિઓએ ઉપાદરણો લખ્યા છે. એમાં 'વીરમિંદ' તથા જનાર્દનના ઉપાદરણની બાબા તે બાલણની કાદબરી અને ભીમની પોડશકળાની બાબા જેવી છે. આ કવિઓની અસર પ્રેમાનંદ ઉપર થઇ છે કે કેમ તે જિજ્ઞાસુઓએ પોતે જોઇ લેવાનું છે.

૨ આખાદરણની મહત્તા

આખાદરણ લખવામાં કવિઓએ હરિવંશ અને ભાગવતનો આધાર મુખ્યત્વે લીધો છે. હરિવંશ અને ભાગવત એ જેમાં જે કથા છે તેમાં પણ થોડોથોડો ફેર છે. ખાણની ધળનો ભંગ થવો, ઉપાને પાર્વતીએ વરદાન આપ્યું, નારદ અને ચિત્રલેખાનું મિશ્રન વિગેરે કેટલાક ભાગો ભાગવતમાં નથી. ગુર્જર કવિઓએ એ જોના મુખ્ય આધાર હરિવંશ ઉપર રાખ્યો છે અને તે વિશે તેમણે પૂણું ઉક્લેષ્ય પોતાના કાવ્યોમાં કર્યો છે. પરંતુ લગભગ દરેક કવિએ પોતપોતાની ભુદ્ધિ અનુસાર ફેરફાર, વધારોઘટાડો કર્યો છે. આખાખાણનાં માળા-

૧૮૭૭ માં ઉતારી હતી. આ પ્રતમાં ભાવનગર, મુકતાન, ખાનદેશ વિગેરે આધુનિક શહેરનાં નામો છે.

માધવદાસનું નામ વિચારતાં માધવદાસ સુદરદાસ સુરતનો કાવ્યજ્ઞ હતો, તેણે સંવત્ ૧૭૦૫ ની આબુખાણમાં એક આખાદરણ લખ્યું છે પણ તે માધવદાસ અને ઉપર જે અવતરણ આપ્યું છે તેમાં જણાવાયેલા માધવદાસ નૂદા લાગે છે. માધવદાસ સુદરદાસે ૨૮ કડવાંનું આખાદરણ લખ્યું છે. આ કવિ પ્રેમાનંદનો ધણેજ નજીકનો છે જ. કા. માં છપાયેલું એનું આખાદરણ જોતાં એનામાં ખાસ કવિત્વ જેવું જણાતું નથી, પણ લહીઆએ કાઈ કારણથી આ નામ તમા દૂરો વડાવી દીધા હોય એવું ખતે

૧ નાકરનાં ૨૬ કડવાનાં આખાદરણમાં ૨૮ મા કડવામાં કાશીદાસની છાપ છે આખા અનિરુદ્ધ પરણીયાં શુભ આપે છે કાશીદાસ.

૨ જુઓ ફાળેસ ગુજરાતી સમા વિમાસિક પુ ૧ હ અંક ત્રીજી ઉપાદરણ રા. સંડેસરા.

આ વિશેની પ્રથમ કદપના જનાદને આપી લાગે છે.^૧ પ્રેમાનંદ પર જનાદનની અસર હોવા સંભવ છે. પરંતુ આ સમયમાં ઓખા-હરણે જન સંભાળનું ધ્યાન ખેંચ્યું હશે એમ કહી શકાય. ભાલણે ૨૫૯ જણાવ્યું છે કે રસિક નરનારીઓ માટે એણે પોતનાં અમુક અમુક કાવ્યોમાં વિસ્તાર કર્યો છે. એટલે વાર્તા વિસ્તારની બુદ્ધિ કવિ-ઓમાં સ્વાભાવિક રીતે ઉત્તેજન પામી. વળી સંસ્કૃતમાં સંમજવાની સામાન્ય જનોની બુદ્ધિ ન હોવાથી પ્રાકૃતમાં (ગુજરાતીમાં) કાવ્યો લખતાં સ્વાભાવિક રીતે વિસ્તાર થઈ જ જાય એ કવિ સ્વભાવ છે. વળી તે સમયમાં સ્ત્રીઓ કવિતામાં વિશેષ રસ લેતી. યોગ્ય વર મેળવવા કન્યાઓએ પ્રત કરવું જોઈએ અને જે કરતાં હશે તેને પ્રોત્સાહિત રાખવા તથા ન કરનારને તે કરવા સૂચવવા અને એ રીતે ધાર્મિક, સામાજિક અને સાહિત્ય વૈયગિક રસ ઉત્પન્ન કરવાનો લાભ કવિઓએ લીધો. આ રીતે ઓખાહરણની મહત્તા વધવા લાગી અને નાકર જેવાએ પણ ઓગણત્રીસ કડવાનું તથા તેથી વધારે કડવાનું વિસ્તારવાળું એમ કાવ્યો લખ્યાં. આને પૂર્ણ વેગ પ્રેમાનંદે આપ્યો.

પ્રેમાનંદે ઓગણત્રીસ કડવાનું ઓખાહરણ પ્રથમ લખ્યું એમ માનવાને હવે પૂરતો આધાર છે. પરંતુ એજ ઓખાહરણનાં અમુક અમુક કડવાંઓ વિસ્તૃત ઓખાહરણમાં કાયમ રહ્યાં છે તેમજ 'મામેરા' નાં અમુક કડવાંઓની જેમ લગ્ન સમારંભમાં સ્ત્રીઓ હજી પણ અમુક કડવાંઓ ગાય છે તેમજ ઘણાંને તો ઓખાહરણ આખું જ મોટે હોય છે. એજ ઓખાહરણની મહત્તા ખતાવી આપે છે. વળી કદાન જેવા કવિઓએ વિસ્તાર પર વિસ્તાર કરતા ઓખાહરણનું પૂર વધ્યું છે તે પણ એજ ખતાવે છે. કદાન કવિનું મૂળ ઓખાહરણ

૧ જોવઈ બાણ સૂત્રધાર તેરીઠ મેઝીઈ મંદિરિ મણિ નંદુએ.

નીપાઈ ધવલહર માલિયાં, નલિયાં રચુ રતનમહએ.

વળી 'વિષ્ણુદાસ' જેવાના અમુક અમુક પ્રસંગો અને અમુક અમુક હાસ્યોની અંગર પજુ રપટ છે. જેમાં કે ચિત્રલેખા નામ

તેનો વૃજીથી દળી, યાવ—અમુકવત

તેનો સમૃદ્ધિ પરપેર નય—અમુકવત

તેને વડુ ન લાગે યાવ—અમુકવત

તેનાં મંદિર ખાસ યાવ—અમુકવત

દયાદિ

પણ દમ્ભીવું મુખ ચાલ્યા પછી યુગ વર્ણન અને વરદાનકથન છે. પણ પાવંતીએ લીધેલા વધાને યાવ.

(૩) ચાંદાલખીના પ્રસંગમાં નિઃસંતાનની અવતરણું લેવાનું છે. આદ વધાની બાંખાસુરને પ્રાપ્તિ, આકાશવાણી વગેરેના પ્રસંગો છે. આખા અને ચિત્રલેખા એકલા રહે છે તે વખતનું 'અનિદારે તે સદિયર શું થીજે' તું હડપું આવે છે.

ચિત્રલેખાને સિખામણુ દે છે પરન્તુ આખા કહે છે કે—

સંગ લલિત—

સખી નય આલે રે મુખને પરજવા ચિત્રા

સખી નય ચાલે રે

બધી બમાવે તું મુખને રે.

જોડી શી રમત દેખાડે રે; સંખી

હથ મૂક તાર તે કથ. વિનાની છે દેશ દેશ દમાડે

શાક પાક કેસોઈ-કરીને, નિરાદિન પ્રિયને-જમાડે; સંખી

દેવાદિ.

પછી જોડીફૂલનની સ્થાં છે. તેમાં

ગોરમા ! ગોરમા રે, ગોરમા ! ગોરમા રે

ગોરા સ્વામીનું રાજે, ગોરા સ્વામીનું રાજે

એ હડપું ગુરુ મુ આવે છે જે લોકજીતને પૂર્વભાગ સાથે ધોળ સંબધ નથી. પાવંતીનાં વરદાનમાં નીચેની હોઈ તે છે

પૂજ્ય સારો ખતાવાયો છે. 'લાખેલી લાડી લઈ ગયો રે' છખીલી (લાડીલી) તારો દોરડો કયમ છુટે' એ ગીત વિષ્ણુદાસ, નાકર અને

ગીથલો

આ કથા આછીઆંધી રહી, પછી રડી ગત થઈ,
સવારે અનિરુદ્ધ દીકો નહિ, ચોધાચોધ કરે છે તહિં.

પછીના કંઠવામાં દ્વારકાની સંક્ષિપ્ત રિધતિ વર્ણવીને

આ વાત તો વિપરીત થઈ ને આ કથા એટલેથી રહી,

આ કથા આગળ જઈ કે'વારો, વિસ્તારીને પરિપૂરણ થારો

એમ વિશ્લેષ કરી—“નવ્યારે નદવરાય જગતને ચેખેરે,” થી ફરી

અનિરુદ્ધની કથા શરૂ થાય છે. આખા અનિરુદ્ધનો સંવાદ છે. પછી બેનાં મન મળી જાય છે તેવું ‘મથયાં મન માનીઆરે’તું કંઠવું પૂર્ણ થાતાં ,

ચરિત્ર કીધાં આખાબાઈએ જ'ને એળવી કીધાં મનરે,

ચિત્રલેખાની સાજ ના ગણી બેજણા થઈમયાં બીનાં બીનારે

પછી ગાંધર્વ વિવાહવું વર્ણવે છે. બાદ—“તારી તારી નાસિકાનેઃ
ચાર નેઠા ભૂપણ ચિત્તનો ચાર; જલે રાતા અધર હરો વદન, જલે જળ
પડે ખંજન” એમાં જણીતી-કડીઓમાં જને પરિણીતોના પ્રેમ તથા
કામકીડા વર્ણવાયાં છે. ‘વર્ષાજલ વહી ગઈ’ એમ ચાર'બી, “કીમાંડે-
કોધ કરી જાગ્યો” એમ ગાંધર્વ વિવાહની જલેરાત કરી, યુદ્ધમાં
કીમાંડની હાર કરાવી બાણાશુરનો પરાજય થતાં તેનો વિશાપ વર્ણવ્યો છે.

રાગ ખિલાસ

મહાલે માળીઆમાં મતવાલો જઈ જોયે સભામાં સંભળાવ્યું,

કીમાંડને ચડયો કાળ રે—મહાલે

જગ જીવ્યું પણ કોઈ નવ દીકું, રવર્ગમૃત્યુ ને પાતાતમાં રે,

કહો કીમાંડ હવે શું કરવું મરિ બાળ્યો ચારબૂખાળમાં રે—મહાલે

એમ બે તણ કંઠવાં સુધી બેનો સંવાદ છે. પછી ‘આખા કંઠે કંઈ

એમ ન કીલે, જણીઆ શું વડતાં બીલે.’ એમ યુદ્ધનાં પ્રેમાનંદનાં જણીતાં

કંઠવાંઓ સુધારાવધારા સાથે આવે છે; પછી આખાનો વિશાપ અને

પ્રાર્થના છે :—

પ્રેમાનંદમા વિવિધરૂપે દેખાય છે, તેમજ અનિરુદ્ધની ઘોડહીનું વિશિષ્ટ રૂપ પ્રેમાનંદમા છે. આ બધું જોતાં લગ્ન પ્રસંગેને કવિઓએ

રાગ સામેરી

દયા ન આતી નિહંય દેત્યપતિને મદા બળીઆ ફુમંતિ,—મારી સજની
બાકરી બાધી મળવરની સાથે વેર વધાયું રાત.—મારી સજની
હત્યાદિ

આનો પ્રત્યુત્તર ચિત્રલેખા આપે છે. બીજા કવિઓએ ચિત્રલેખાને પહેલેથી વિદાય કરી છે પણ આ કહાન કવિએ એને રાખી છે :—

ત્યાં પછી ચિત્રલેખા બોલીઆં રા માટે રૂઓ છા આન ૧
મારી બેની.
ન્યા- તારો સવામી નોંતી લાવી, ત્યારે કેંતી લાવો આનનો આન,
મારી બેની.

હત્યાદિ

આ પ્રસંગે આખા માળીઆમાં બેઠી બેઠી રહન કરે છે :—

આખા બેઠી રૂએ રે માળીઆમાં ધુસકે રે
બાધા મારા પિયુને તથ નય, હરિ, દુષ્ટ મારે છે વળતા ધાધ
હરિ સખી તે કેમ બનાય, કાઠ કેંશે પિયુજને મારીઆ રે—આખા

હત્યાદિ

પછી આખાને પણ માળીઆમાંથી લઈ જવાય છે ને 'બાણે બંન્ધો બાંધીઆં' એ પદ મું કરવુ શરૂ થાય છે. કારાગરમાં અનિરુદ્ધ પાસે દેવી સ્તુતિ કરાવી છે

માતા જ્ઞાણી ત કદાણી તું ઈંદ્રાણી—

સવાવર જગમમાં તું મયગવર બાપી—

હત્યાદિ

(૫) દ્વારકામાં નાગદ જઈને શ્રીકૃષ્ણનાં પુત્રોની સમીક્ષા કરે છે ત્યાં અનિરુદ્ધ નથી એવું જાહેર કરે છે ત્યારે તેની ચોધારોવ થાય છે. બાણાસુરે તેને બંધનમાં ન ખ્યો જોવી જાણુ યતાં કમળાતું કલ્પાત વર્ણવ્યુ છે. ત્યારપછી આ બધાને કૃત 'તરીકે શ્રીકૃષ્ણ સોણિતવુર મોડવે છે' એનો બાણાસુર તિરસ્કાર કરે છે. જાહેવાને ગાજો દે છે. પછી શ્રીકૃષ્ણ

વધુ રમિક બનાવ્યા છે. ધર્માંદિની ભાવના ક્ષણજર દૂર મૂકીએ તો પશુ લગનાદિના પ્રસંગો તે સમયના જનસમાજને વિશેષ ગમતા

સેના હઈ યુદ્ધે ચડે છે. યુદ્ધનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન આપે છે. તેમાં શીરાંકર પોતે યુદ્ધમાં બાણાસુરની સદાય કરવા આવે છે બાણાસુરની મા કોઠરા આવે છે તેનું અતિ વિસ્તારથી વર્ણન આપ્યું છે. કોઈ ડાકણનું વર્ણન હોય એવું લાગે છે. ત્યાર પછી શંકર કોથે બરાય ૩ ને શ્રીકૃષ્ણને ગાજો દે ૩ :—

એ બરવાડો એ પિંડારો ગોકુલ ચારી ગાય
મારા આખ્યા હોય છેલી એ છવતો કયમ ભય.
ઇત્યાદિ

પછી સમાધાન થતાં વિવાહ થાય છે તેમાં પણ વિવાહની રીતિઓનું વિસ્તારપૂર્વક વર્ણન છે. ઓખાખાઇને સંપૂર્ણ સિદ્ધાન્ત અપાય છે. ચિત્રલેખા એને મળે છે. ઓખા સાસરે ભય છે. ‘લાખેણી લાડી’ લઇને વરરાજા દ્વારકા ભય છે. બધી સાસુઓના ઓખાને આશીર્વાદ મળે છે. ઉપર દિશનંદ કહાન પોતાની દુંકી આત્મકથા લખે છે:—

અમરાવતી પુરાતન આદે વિપ્રકેરા વાસછ,
કામ દ્વિજનો સુતજ દિરો ઓદિય નાત પ્રકાસછ;
દિરોભટ અમરાવતીથી રાણીપૂરમાં આબ્યાછ,
તે દિરો પ્રેમસાધુ પુણ્યસ્થોક પ્રેમતણે મન લાબ્યાછ;
દિરાભટને બેજ નંદન કહાન કૃષ્ણછ બે નામછ,
પુત્રી એક પાર્વતી તેને અતિ વદાવા શીરામછ;
શ્રી ગોપાલની કૃપાયકી રે રહે સારંગપૂરમાં કહાનછ,
કાલો પેલો કાંઈ નવ ભણું એમ કહું આખ્યાન

આ ઓખાહરણ અને ગુ. વ. સો. નું આ નામના કવિનું ઓખાહરણ લલન નૂકું પડે છે. પ્રેમાનંદના ઓખાહરણ (૨૯ કડવાનું અને જી. કા. રો. મંત્ર) ના દૈર્ઘ્યક કડવાં આ બંને કવિઓમાં છે. બીપરનું કહાનકવિનું કથાનક ગુ. વ. સો. ની પ્રતમાં નથી.

નોંધ:—વિશેષ લગીકત માટે જુઓ “જનરાણી રીઝાસ્તી અંક”
સંવત્ ૧૯૯૩.

અને ભાલણ, વિષ્ણુદાસ, પ્રેમાનંદ વિગેરે તેને બહલાવતા તથા લોક-
રુચિને અનુકૂળ થાય એવી રીતે રસિક વાણીમાં તે આલેખતા એ
નિઃસંશય છે. ઓખાહરણની મહત્તા આવા પ્રસંગોથી પણ વિશેષ થઈ
છે એમ સ્પષ્ટ કહી શકાય.^૧

ઓખાહરણ કે અનિરુદ્ધહરણ !

ફરક કવિએ ઓખાહરણ થા ઉપાહરણ એ કાવ્યાભિધાન રાખ્યું
છે, પરંતુ શ્રી હાર્ણસ ગુજરાતી સભાના સંગ્રહમાં પ્રેમાનંદના
ઉપાહરણની સં. ૧૮૦૩ માં લખાયેલી એક હસ્તલિખિત પ્રત છે.
આ પ્રત અત્ર સામાન્ય દૃષ્ટિએ જોતાં એક વાત પર ધ્યાન ખેંચે
છે. ‘ઓખાહરણ’-ઓખાનું હરણ એમ ધર્મીતત્પુરુષ સમાસ ગણતાં
(કર્મણી ધર્મી લઘને) મૂળ કથા સાથે અર્થ વિરોધ ઉત્પન્ન કરે છે.
કેમકે આ કાવ્યમાં ઓખાનું હરણ થતું નથી પરંતુ ખરી રીતે
અનિરુદ્ધનું હરણ થાય છે. પુરુષનું હરણ હાસ્ય ઉત્પન્ન કરે તેમજ
એ અસંભવિત ન હોય તોયે સ્ત્રી જનને હાથે પુરુષનું હરણ કરાવી
તેને કાવ્યનું શીર્ષક સ્થાપવું એ અરુચિકર લાગવાથી અથવા તો

૧ વરપટ ન જમ્યા ગોરવ ન હવે, કોય ન પહોંતી ખાંત
શુક બાલણ પૂજ નવ પામ્યા, સંતોખાલો નહિ પરિવાર
તે માટે વિવાહ વિસ્તારે સતમામાનો દાખ.

૫. ૨૮૫. દશમસ્કંધ.

એમ બાલણે દશમસ્કંધમાં લખ્યું છે કે વિવાહાદિ પ્રસંગોની ખીતવટ
પોતે કરી ન હોવાથી સ્ત્રીજનતાને તે પસંદ પડેલું નહિ.

(૧) ‘તેની પ્રુપ્તિકામાં ‘અનિરુદ્ધ હરણ’ નામ આપવામાં આવ્યું
છે. બહારક જગ્યાએ સં. ૧૭૩૨ માં અનિરુદ્ધહરણ રચ્યું છે. પ્રેમા-
નંદે પોતાના કાવ્યનું નામ ઉપાહરણ રાખ્યું હોવા છતાં એજ કાવ્યના
૨ ના કડવામાં ‘અનિરુદ્ધહરણકથાય’ એમ કરીને તે ‘અનિરુદ્ધહરણ’
નામનો ઉલ્લેખ કરે છે.’

‘૨. સાંડેસરા શ્રી હાર્ણસ ગુજરાતી સભા ત્રિમાસિક.’

બીજાં કાવ્યોમા સ્ત્રીનાં હરણુ વિષે સંબોધન હોવાથી તેના અનુકરણે
 રૂમરણુ ચૂકથી ઓખાહરણુ શીર્ષક . અપાર્થ ગંધુ હોય એવું કદાચ
 અનુમાન થાય. પરન્તુ જનાદને પણ 'ઉપાહરણુ' શીર્ષક આપ્યું છે
 તેમજ હરિવંશમાં પણ એવો ઉલ્લેખ છે. એથી મધ્યમપદલોપી
 સમાસ લઘને ઓખાએ કરાવેલું હરણુ એમ અર્થ ધરાવના પણ
 સમાસ બંધ ભેગતો રહેતો નથી. એટલે આ પ્રશ્નના વિચારણા
 શ્રુદ્ધિજ દષ્ટિએ કરવી ઘટે છે.

'ઓખા' એ શબ્દ 'ઉપા' નો અપભ્રંશ છે. વળી ઉપાહરણુ એ
 નામ જનાદને પણ રાખ્યું છે. અહીં વિચાર કરીએ. વેદમા જે જે
 કુદરતના બનાવો દ્રષ્ટા ઋષિઓને દષ્ટિપથ ચડ્યા છે તે તે બના-
 વોનું તેમણે આલેખન કર્યું છે. એમા એમનું કવિત્વ પણ અત્રતત્ર
 દેખાય છે. વિવેચકો માને છે કે કેટલાએક આવાં વર્ણનો ઉપરથી
 તેમજ વેદ કથાનાંકો ઉપરથી પુરાણાદિની કથાઓ ઘડાઇ છે. એ ઉપર
 ધ્યાન આપીએ તો ઉપાહરણુનું મૂળ મળી આવવાનું પાતી આવે.
 ઉપાનાં આગમન પછી તેના ત્વરિત ગમન ઉપર વેદમા વખ્યું છે કે
 તેની પાછળ સૂર્ય જાય છે. અહિં ઉપમા યોગ્યપણી મળે છે. મયોં
 ચોષામમ્યેતિ પશ્યાત્. અહિં કલ્પનાત્રે રથાન આપીએ તો ઉપાનું
 હરણુ થાય છે અને સૂર્ય તેની પાછળ પડે છે. મૂળમા તો મૌદ્યવતી
 સ્ત્રીની પાછળ પુરુષ જાય તેમ ઉપાની પાછળ સૂર્ય જાય એવી
 ભાવના હોય એમ લાગે છે. પણ સદોષ ઉપમા ગણતાં વિચારીએ
 તો ઉપા પ્રમાતમાં દષ્ટિગોચર થાય છે તે સૂર્યની -મહસરરિમ-
 સહસકરની પુત્રી છે, ઓખા એ પણ બાણાસુર સદસકરની પુત્રી છે.
 ઉપાના સમયે જે ચિત્રરેખાઓ દેખાય છે તે ચિત્રવેખા છે. કાળ
 જે અનિયત્રિત છે, તે અનિરુદ્ધ છે અને તે ઉપાનું હરણુ કરી જાય છે.
 એટલે સદસકર તેની પાછળ પડી પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવે છે અને
 અમુક સમય તે પોતાનો ઉમ્મ તાપ નાખે છે. પરન્તુ શ્રીકૃષ્ણ જે સર્વ

જનોને પીડામાંથી મુક્ત કરી શાંતિ અને સુખ આપે છે તે સહસ્ર-
કરના અખરતાપ પ્રસારનાર સહસ્રકરનો નાશ કરી દિવસનો નાશ
કરી રાત્રિનો અલભ્ય આરામ તથા સુખશાંતિ અને નિદ્રાનો આનંદ
લાવે છે. ઉપાનું હરણુ કરી જનાર કામ અને ઉપા ખને ગતદુઃખની
છાયા વાળાં સાયંકાળે સહસ્રકરના તાપથી મુક્ત ચમકાં દષ્ટિગોચર
થાય છે. ત્યાર પછી ઉપરોક્ત શાંતિ ને સુખ પ્રસરે છે.

આ દષ્ટિનિક્ષેપ કેવળ પ્રયત્ન નથી, પણ સંભવમુક્ત છે; કેમકે
ઉપાહરણુ એ શીર્ષકની યોજના 'જનકીહરણુ' 'લક્ષ્મણાહરણુ' જેવાં
શીર્ષકોના આધારે જ થઈ હોય એવું હરિવંશ આદિના આધારે
લાગતું નથી. તેમજ ઉપાહરણુ એ શબ્દસંકલ્પના અનુગતી પણ
જણાતી આવી છે એટલે ઉપરની વિચારણાને સ્થાન મળે છે.

એકત્રિય હરણુ

આ પુસ્તકમાં જે જે કવિઓનાં આખાહરણુ આપ્યાં છે તે તે
આખાહરણુની વિશિષ્ટતા આદિનું નિરૂપણ વાચકો માં જિજ્ઞાસુજનો-
એ પોતે જ કરી લે એ હેતુ ખ્યાનમાં રાખેલો છે. પ્રેમાનંદકૃત
આખાહરણુ રહ કડવાનું પ્રથમ લખાયેલું હોયું જોઈએ એમ માની
તેને મૂળ ગ્રંથ તરીકે ગણી બાકીનો બૃહત્કાવ્યદોહનવાળો ભાગ
પરિશિષ્ટમાં આપ્યો છે. એથી પાછળથી પ્રેમાનંદે શું ઉમેરો કર્યો છે
તે સ્પષ્ટ થશે.

દિ. બ. કેશવલાલ હર્ષદરાય તથા રા. છગનલાલ વિદ્યારામ રાવલ-
ની સૂચનાઓ માટે તેમનો આભાર માનવો અસ્થાને નથી.

કેવળાદ્ય આરિયા

ગજેન્દ્રશંકર લાલશંકર પંડ્યા

બીજાં કાવ્યોમા સ્ત્રીનાં હરણુ વિષે સંબોધન હોવાથી તેના અનુકરણે
રમરણુ ચૂકથી ઓખાહરણુ શીર્ષક . અપાર્થ ગયું હોય એવું કદાચ
અનુમાન થાય. પરન્તુ જનાદને પણ 'ઉપાહરણુ' શીર્ષક આપ્યું છે
તેમજ હરિવંશમાં પણ એવો ઉલ્લેખ છે. એથી મધ્યમપદલોપી
સમાસ લક્ષને ઓખાએ કરાવેલું હરણુ એમ અર્થ ઘટાવતાં પણ
સમાસ બંધ ખેસતો રહેતો નથી. એટલે આ પ્રશ્નના વિચારણા
જૂઠીજ દષ્ટિએ કરવી ઘટે છે.

'ઓખા' એ શબ્દ 'ઉપા' નો અપભ્રંશ છે. વળી ઉપાહરણુ એ
નામ જનાદને પણ રાખ્યું છે. અહીં વિચાર કરીએ. વેદમાં જે જે
કુદરતનાં બનાવો દ્રષ્ટા ઋષિઓને દષ્ટિપથ ચડ્યા છે તે તે બના-
વોનું તેમણે આલેખન કર્યું છે. એમા એમનું કવિત્વ પણ અત્રત્ર
દેખાય છે. વિવેચકો માને છે કે કેટલાંએક આવાં વર્ણનો ઉપરથી
તેમજ વેદ કથાનકો ઉપરથી પુરાણાદિની કથાઓ ધડાઇ છે. એ ઉપર
ધ્યાન આપીએ તો ઉપાહરણુનું મૂળ મળી આવવાનું બની આવે.
ઉપાનાં આગમન પછી તેનાં ત્વરિત ગમન ઉપર વેદમાં લખ્યું છે કે
તેની પાછળ સૂર્ય જાય છે. અહિં ઉપમા યોગ્યલી મળે છે. મર્યો
ચોષામમ્યેતિ પદ્યાત્. અહિં કલ્પનાને સ્થાન આપીએ તો ઉપાનું
હરણુ થાય છે અને સૂર્ય તેની પાછળ પડે છે. મૂળમા તો સૌદમ્યવતી
સ્ત્રીની પાછળ પુરુષ જાય તેમ 'ઉપાની પાછળ સૂર્ય જાય એવી
ભાવના હોય એમ લાગે છે. પણ સદૌષ ઉપમા ગણનાં વિચારીએ
તો ઉપા પ્રભાતમાં દષ્ટિગોચર થાય છે તે સૂર્યની -મહાસરસ્મિ-
સહસકરની પુત્રી છે. ઓખા એ પણ ખાણામુર સદસકરની પુત્રી છે.
ઉપાના સમયે જે ચિત્રરેખાઓ દેખાય છે તે ચિત્રરેખા છે. કાળ
જે અનિયત્રિત છે, તે અનિરુદ્ધ છે અને તે ઉપાનું હરણુ કરી જાય છે.
એટલે સદસકર તેની પાછળ પડી પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવે છે અને
અમુક સમય તે પોતાનો ઉગ્ર તાપ નાખે છે. પરન્તુ શ્રીકૃષ્ણ જે સર્વ

જનોને પીડામાંથી મુક્ત કરી શાંતિ અને સુખ આપે છે તે સહસ્ર-
કરના પ્રખરતાપ પ્રસારનાર સહસ્રકરનો નાશ કરી દિવસનો નાશ
કરી રાત્રિનો અનભ્ય આરામ તથા સુખશાંતિ અને નિદ્રાનો આનંદ
લાવે છે. હિપાનું હરણ કરી જનાર કામ અને હિપા બંને ગતદુઃખની
છાયા વાળા સાયંકાળે સહસ્રકરના તાપથી મુક્ત ચપલાં દષ્ટિગોચર
થાય છે. ત્યાર પછી હિપરોક્ત શાંતિ ને સુખ પ્રમરે છે.

આ દષ્ટિનિક્ષેપ કેવળ પ્રયત્ન નથી, પણ સંભવયુક્ત છે; કેમકે
હિપાહરણ એ શીર્ષકની યોજના 'જનનકીહરણ' 'લક્ષ્મણાહરણ' જેવાં
શીર્ષકોના આધારે જ થઈ હોય એવું હરિવંશ આદિના આધારે
લાગતું નથી. તેમજ હિપાહરણ એ શબ્દસંકલ્પના અભુગતી પણ
જણાતી આવી છે એટલે હિપરની વિચારણાને રચાત મળે છે.

એકત્રિંશ હરણો

આ પુસ્તકમાં જે જે કવિઓના ઓખાહરણો આપ્યા છે તે તે
ઓખાહરણની વિશિષ્ટતા આદિનું નિરૂપણ વાચકો યા જિજ્ઞાસુજનો-
એ યોતે જ કરી લે એ હેતુ ધ્યાનમાં રાખેલો છે. પ્રેમાર્નવકૃત
ઓખાહરણ ૨૯ કડવાનું પ્રથમ લખાવણું હોવું જોઈએ એમ માની
તેને મૂળ ગ્રંથ તરીકે મણી બાકીનો બૃહતકાવ્યદોહનવાળો ભાગ
પરિશિષ્ટમાં આપ્યો છે. એથી પાછળથી પ્રેમાર્નવે શું હિમરો કયો છે
તે સ્પષ્ટ થશે.

દિ. બ. કેશવનાથ હર્ષદરાય તથા રા. જનકલાલ વિદ્યારામ રાવલ-
ની સૂચનાઓ મારે તેમનો આભાર માનવો અરથાને નથી.

દેવગઢ બારિયા

ગજેન્દ્રશંકર લાલશંકર પંડ્યા

તા. ૧૫-૭-૩૭

ત્રણ

ઓ ખા હ રણ

સેલું બ્રહ્મતનયા સરસ્વતી, જે રૂપ મનોહર માત;^૧
 તું બ્રહ્મચારિણી ભારતી,^૨ તું વૈષ્ણવી વિખ્યાત;
 શ્વેત વસ્ત્ર અને શ્વેત વપુ, શ્વેત વાહન હંસ,^૩
 વિશ્વભરી વરદામિની,^૪ કરો કોટિ વિધનો પ્વંસ;
 કમળાક્ષી ને કમળવદની,^૫ કમળશૂકન્યાય,
 તું વેદશાસ્ત્ર જરા ઉપનિષદ, ધર્મશાસ્ત્ર ને ન્યાય;
 બ્રહ્મવિદ્યા, યોગવિદ્યા, પુરાણ અષ્ટાદશ,
 ગાન તાન ને સાત સ્વર, એ સર્વ તારે વશ;
 દુહા, ગાથા, કવિત, કથા, વળી ભેદ, છંદ ને નાદ,^૬
 એ રાગ તારા સરસ્વતી, બહુ વાણીતણા જે સ્વાદ;
 અતુલ્ય ને આતુરી અર્થવ, વર્ણવે છે સહુ દાસ,
 વૈશંપાયન ને વાલ્મીકિ વ્રને, જાણે છે વેદ વ્યાસ;
 જૈમિનિ ને સુત પુરાણી, તેને કૃપા તારી દવી,
 તેં જટ ભટ આચારજ કીધા, કીધો કાળીદાસ કવિ;
 કશ્યાણુ વ્રં ને દયાણુ વ્રં, હું દીન કંકર માય,
 હુંને રંક જાણી આપ વાણી, જેમ મંથ પુરણ થાય;
 સહકાર રૂળ વામણો છુએ, અપંગ તરવા સિંધુ,
 તેમ દાસ તારો હું છું છું છું, બાંધવા પદબંધ.

૧. ૪ જે મનોહર રૂપ

૨. ૪ બ્રહ્મચારણી છે ભારતી.

૩. ૪. શ્વેત વપુ હંસ.

૪. ૪ વિશ્વભર વીર દામિની, જૂં કાં કરુણા કટાક્ષી કમળનયની,

૫. ૪. કમળ પત્રાક્ષી.

૬. ૪. કથા ભેદ, છંદ ને નાદ જૂં કાં એ તરંગ તારા સરસ્વતી છે, છે સ્વાદના સ્વાદ.

૭. ૪. તેં જટાચારજ ભટ કીધો ૪ જે જટ હતા તે ભટ કીધા.

૮. ૪. કશ્યાણુવ્રં ને દયાણુ, જૂં કાં હું કંકર તારો માય.

વળણ^૧

પદખંધ ખાંધું કયા કરો આખ્યાન ઝોખા હરણરે,
વદે વિપ્ર પ્રેમાનંદ માતા, કરો અંચને પૂર્ણ^૨ રે.

કડવું ૨ છું^૩

રાગ રાગઝી

ઝેણી પેરે બોલ્યા શુકદેવજી, બાણાસુરનો જિતાર્યો અદમેવજી,
હરે આખ્યા સહજ હાથજી^૨ ચક્રે હેલા (તે) વૈકુંઠનાથજી.

હાળ

વૈકુંઠનાથે હાથ હેલા, જિતાણું^૧ અભિમાન,
પરીક્ષિત પૂજે શુકદેવને,^૩ કહો ઝોખાનું આખ્યાન;
વ્યાસનંદન વદે વાણી, વર્ણવું^૨ પૂર્ણાનંદ,
રસિક કયા ભાગવતનણી, તે મધ્યે દશમસ્કંધ;
શુકદેવ વાણી જિયરે, ખામ્ભો અખ્યાય,
આખ્યાન એ ઝોખાતણું, અનિરહનું હરણ યાય;
પરિબ્રજીથી એક પદ્ય પ્રકટયું, તેથી ઉપન્યા પ્રભકાર,
પ્રભપતિથી મરીચી ને, તેનો હવો કસ્થપ કુમાર;
તેનો (પુત્ર) દિગ્વિજયપુ, તેનો પુત્ર પ્રહલાદ,
પ્રહલાદનો મુત વિરોચન, તેને મન અતિ આહલાદ;
વિરોચનનો બળા બળિયો, બળાનો બાણાસુર રાજન,
તે મહાપ્રતાપી હવો આવે, ધરતો મન અભિમાન;

૧. ૪ ખાંધવા પદખંધરે, કર્મ આખ્યાન ઝોખાતણું,
વદે વિપ્ર પ્રેમાનંદ માતા ! અંચને જાને લણું.

૨. ૪ જેને હુલા સહજર હાથજી.

૩. ૪ છું ૧૬ પરીક્ષિતને.

તે શોણિતપુરમાં રાજ્ય કરતો, મન જીપ-ચો વિચાર,
 વર પામું ઈશ્વર આરાધુ, આણુ વર્તાવું સંસાર;^૧
 ૧. કોબાડ નામે મોટો મંત્રી, તેને સુધ્યું રાજ્ય,
 વૈરાગ્ય મનમાંહે ધર્યો, ગૃહ પછી કીધુ ત્યાજ;
 કૈલાસ નિકટ ગંગાતટે, બેસી તપ કરે અસુર,
 મન સાથે ઈશ્વર આરાધે, મહાપરાક્રમી તે ધર;
 આસન વાળી તાળી લાગી, તે બજે બોળો મન,
 ૨સંવત્સર એક આસને, ઉપેધ વળગી તન;
 વૃષા, શીત ને ગ્રીષ્મ વેદે, ઓઢવા તે અવની આલ,
 શ્રવણે સુગ્રીવે માળા ધાડ્યા, મરતક જિગ્યા દાલ;
 ક્રુધા, તૃપ્તા તથાને બેઠો, મહાતીવ્ર માંડ્યું તપ,
 માળા તે ફેરવે મનતણી, જપે જોગેશ્વરનો જપ;
 છંદ્રે મોકલી અપ્સરા, તપતણો દરવા ભંગ,
 બાણાસુર ચૂકે નહિ, પદભૂવે નહિ અનંગ;
 યોગી વેગે વૃષભ ચડી,^૩ આવીઆ અતિત રપે,
 તવ બાણાસુર બેભાવીઓ, ભાવે તે બોલે જૂપે;^૪
 ૪માગ માગે મહીપતિ, એમ બોલ્યા હિમિયાનાથ,
 બાણાસુર કહે નાથજી મુને, સદત્ત્વ આપો હાય.

વળણુ

સદત્ત્વ આપો હાય દરજી, ગણો ગણપતિ સમાન કે,
 કે વિપત્તિ વેળા ધાઈ આવજો, હા, કહી દયા અંતર્ધ્યાનરે.

૧. ૪. વર વર્તાવું સંસાર. બુદ્ધિઓ પરિશિષ્ટ
૨. ક. એમ સો વરસ વહોગયાં. ક. સો વરસ એક આસને
૩. ક. વૃષભ ચડી મહાદેવ આત્ર્યા બૃં ૬૧. ધરી અતિતકેડું જપ
૪. બૃં ૬૧ માં દીટી વધારે છે:-

નેત્ર ઉધાડીને નિરિખીયું, ત્યારે દીઠા શંકર નાણુ,
 ધરી, હરીને ચરણે લાગ્યો, સ્તુતિ કરી નિરવાણુ.

૨ બૃં ૬૧ વિપત્તિ પડે તો આવજો, એમ કહી શિવ.

કહ્યું કે બુ

રામ આશાવરી

બર આપી વળ્યા વિપધારીરે, સદસ્ય બુજ પામ્યો અદંકારીરે,
ખુખારી ઘેર ચાલો ખસો યાગદીરે, ગતિ તાપસની આવડીરે;
અભિમાની બોલતો મુખરે, હુંતો રાજ્ય કરું હવે સુખરે,
હું તો અમર થયો એજી પેરેરે, તપશ્ચર્યા કરી આવ્યો ઘેરે.

હાથ

પાયે લાગે પ્રજા પૂરની, આવી મળ્યો પરધાન,
સદસ્ય બુજ પામ્યો અબુજ, કાલ્યા સરોવર સમાન;^૧
જાણે ભુજમ વડની ઝાળ પુટી, હસ્ત એમ રાજાતણા,
પાયે પોંચી ઝગમગે, જાણે શેષ નામની કલ્યા;
એક હસ્તે સદસ્ય હસ્તી બળ, વસુધાતત્ત્વ વશ કીધું,^૨
નાગ વર્ગ ને સ્વર્ગ ઇત્યું, રાજ્ય એક હાથે કીધું;
ચોસઠ દેશ ને ચાર દિશા જાણે વર્તાવી આણ,^૩
પાયે પૃથ્વી મૂજતી, જુદા વહે મુખ વાણ;^૪
મંત્રી સાથે વહ્યું માગે, યાગદી નિજ અંગ,^૫
માતંગ મારે વગી પછાડે, પાડે પર્વત સંગ;^૬
કરારે બાથ ને હાથ ઝાટકે, મુખે બાખે મેઘને સ્વર,^૭
વદનાર પાખે બાણને સરીર, પ્રકટયો પરાક્રમ જ્વર;

૧. ૪ કુદ્યો તરુવર સમાન. ૫ વરુવર સમાન.

૨. ૪ તેણે વસુધા વગ કીધી.

૩. ૪ એક બાણની વરતી આણ.

૪. ૪ મુખે જુદા વાંછતો વાણ.

૫. ૪ બાધો બાથ નિજ અંગ.

૬. ૪ પાડે પશુનાં સંગ. ૭ મ પાડે પૃથ્વી સંગ.

૭. ૪ મુખે બાખે મેઘને સ્વર

ગણુ ગાધર્વ ને અપ્સરા સાથે, કૈલાસ ગયો રાજન,
 જન બાણસુરે શંકરને દારે, નૃત્ય માડ્યું રાખી મન;^૬
 ચૈ ચૈષકાર ઘમકાર ધુધરડાં, અખળા પાગ માડે ઠમકમના,
 મંદિરથી મહાદેવ નીસર્ખા, રામાની પૈરે રમતા;^૭
 અસુર ઇશ્વર અખળા નાચે,^૮ અમર ઈન્દ્રાદિક જ્ઞેય,
 અંગ, મૃદંગ, ઉપંગ ને વીણા, શબ્દ એકઠા હોય;^૯
 મહાદેવજી રસમગ્ન થયા, રાજને થયા વૃષ્ટમાન,
 બાણસુરને કહે ઉભિયાવર, માગ માગ વરદાન;^{૧૦}
 રામ કહે સ્વામી પ્રથમ તમે, મુને સહસ્ર આપ્યા હસ્ત,
 તે જુજખળ માઈ કોણે ન લાગ્યું, મેં જીત્યા લોક સમસ્ત;
 સ્વામી ખળ આપ્યું તો જ્ઞેદો આપો, એ માગવું છે મારે,
 તમે વટો કાં વડનાર આપો, જે મારા મદને જિતારે;^{૧૧}
 ત્યારે રીસ ચઢી ઇશ્વરને માગતાં ચૂક્યો મૂર્ખ,
 જા, જુજખળ તાઈ ભાગશે, ત્રિલોક પૂજનિક પુરુષ;
 પુત્રી તારીનો વડસસરો તે, તારા મદને દણુશે,^{૧૨}
 ચડચડી તે કર તારાના, કડકે કડકા કરશે;^{૧૩}
 ત્યારે બાણસુરને શુદ્ધ આવી, મેં માગ્યો શરાપ,
 કડકા કરી કરે કાપશે તે, કેમ ખમાશે અદાપ ?

૮. મ માંડ્યું સંગીત માન.

૧. ક રંભા પૈરે રગતા.

૨. અ અસુર ઇશ્વર અપ્સરા નાચે.

૩. જ તણે એકઠાં હોય.

૪. અ માગ વરદાન આણી મન.

૫. અ માગ માગ કંઈ મહીપતિ, આપું મને વરદાન.

૬. અ જે જુજનો ભાર જિતારે.

૭. ક માઈ જિતારે અભિમાન.

૮. અ તારા જુજને દણુશે; કાપશે ત્રિલોક જીત્ય

૯. ક ચડચડી છેડીને તારા, કરના દટકા કરશે.

ભૂપ કહે સાંભળીએ સ્વામી, તમ વચન દશે પ્રભાણ,
એટલું માગું, શત્રુ આવતાં, આગળથી યાયે જાણ;^૮
શિવ કહે, તારી ધર્મધન, આશીષીએ ભાગી પડશે,
ત્યારે જાણજો થોડા દિવસે,^૯ શત્રુ તુજ ગડગડશે.

વળણ

મડગડશે શત્રુ મેધની પેરે,^{૧૦} નગર વળાવ્યો સોપરે,
બાણાસુર પછી અહર્નિશ તે^{૧૧} ધર્મધન સામું જોવરે.*

કડવું ૪ થું

રાગ દેશાખ. ૧

ઋષિ કહે રાય મુણે! અનુભવી, એ કથા મધ્યે થઇ બીજી નવી,
બાણાસુર વર પામી વળ્યો, આપ એકસો મૃગયાને વળ્યો;
ગંગા નહવા ગયાં ઉમિયા માત, ઝોખા ચિત્રશેદાએ જાણી વાત,
સંજે લીધી એક સદસ સખી, બાંધી આયુધ અનુભા અંગરખી;
મદન ઘેલડી બંને જતી, થઇછે લાગ્ય ઉદયની રતી,
જઇ નમીઆં પાર્વતીને પાવ, મરતક કર મેલ્યો ઉમિયામાય;
લીધું ચર્ણામૃત અંજલિ ભરી, મોડસ પ્રકારે પૂજા કરી,
કુસુમ દાર કંઠે ધરતી, અગર ધૂપે આરતી કરતી;
પૂજા કરીને લાગ્યાં પાવ,^૧ વડે દેવી, કન્યા, વરે માગ્ય,

૮. ૬ એટલું તે માગું તમકને, શત્રુ આવતાં યાય જાણ.

૯. ૩ તે વારે તું નિએ જાણજો.

૧૦. ૩ માગશે શત્રુ મેધની પેરે

૧૧. ૩ બાણાસુર આસને બેસી, (દા'ગ)૦

જુ. ૩૧. આસન બેસી દહાડી બાણાસુર

* આ પછી બીજા પાંચ દહવાં જુ. ૬૧ દોહનમાં છે. જુઓ પરિશિષ્ટ

૧. જુ. ૩૧૦ રાય લલિત.

૨. ૩. પૂજા અર્ચને લાગ્યાં પાવ. મરતક કર મૂક્યો ઉમિયાય.

કન્યા કહે કંદર્પ કોડ, એવા વરની પામું નેડ.^૨

ઉમિયા કહે માગ બીજ વાર; તોયે એનો એ માગ્યો ભરથાર,^૩

ત્રીજવાર કહું માગ ફરી, આપો મુદરવર એમ ઝોચરી;

દેવી કહે પરવાન હશે ખર્ગ, જા કન્યા, પરણજે ત્રણ વર્ગ,^૪

ઝોખા કહે, હો મારી માન! ત્રણ નાથ એ મદા ઉત્પાત,

મેં પૂન્યાનું શું સારથ ? લોકમાં યથે હમારથ;^૫

વદે દેવી, ટાળું અંદેહ, ત્રણવાર પરણીશ તેનો તેહ,

શુભ સ્વામી તુ પામીશ તરત, ને તું કંઈ અવૃણું પ્રત;

કુંવરી કહે, કંથનુ કેમ જાણ, પ્રત કીધાનું શું એંધાણ ?

દેવી કહે, એની ચિન્તા કરી; નેજે ચેતસુદી દાદરી,^૬

ભોગવરી અંગ તું સ્વામીતણું,^૭ તુને મધરાતે આવશે સમણું;

તુને મેહ ધણો વ્યાપશે, ચિત્રમેહા નાથ આણી આપમે,

ગયા ઉમિયા એવું કહી,^૮ ઝોખા પધાર્યા મંદિરમાહિ;

મૃગયા રમીને આવ્યો તાત, પુત્રી વર પામ્ય ની જાણી વાત,

ચિંતા ચિત્તમાં ચર્ચ છે ઉદે, જય દાવાનળ પ્રગટયો રહે;^૯

વિચાર કીધો અંતરમાં ધણો,^{૧૦} વડસમરો જે તનયાતણો,

તે સગાઇ દાઇ નય મણે, નિશ્ર મારા જુજને હણે;

૨. જ. એવા રૂપની માગું નેડ.

૩. ડ. તોયે ફરી માગ્યો ભરથાર.

૪. જ. જા કન્યા પરણીશ ત્રણ વર્ગ

૫. અ. યારો લોકમાંહાં હમારથ

૬. જ. જુ. ૬૧૦ નેજે વૈરાગ્ય સુદી દાદરી

૭. જ. ભોગવરો અંગ સ્વામી દુનિવણું, જુ. ૬૧૦ મધ્યરાત્રે આવશે અવપણું

૮. અ. ગયાં ઉમિયા અતિ રૂણા ફરી

૯. જ. જે દાનવને ચણે રહે.

૧૦. અ. જુ. ૬૧૦ વિચાર ઉપજ્યો અંતરમાં ધણો, વડસમરો તે પુત્રીતણો

પુત્રી વૃદ્ધપણું પાળે શુંય, માટે ઝોખાને માફ હુંય,^૩
 જ્યારે નારા પામે ઝોખાખાઈ, ત્યારે નહિ આવે વેંવાઈ જમાઈ;
 વહેવાઈ હોય તો હેટે પાણુ માટે ઝોખાને માફ નિર્વાણુ,
 ૩ જેવો પુત્રીને હણવા જાય, એવે આપ્યા નારદ ઋષિરાય;
 નારદ કહે, રાય ખડ્ગને ધરી, ક્યાં ચાલ્યા તમે કોઈ કરી ?
 બાણાસુરે કહી માડી વાત, જાઉં છું પુત્રીનો કરવા ધાત,
 એનો વડસસરો થાગે જેહ, મારા જીજને હણશે તેહ;
 તે માટે માફ એહને, પછી વહેવાઈ, વર, કાં તેહને ?
 ઋષિ કહે, સાંભળો ભૂપાળ, શું કરે કુંવારી, નાનું બાળ ?
 ટુજને લાગશે બાળ દત્તાય, તે માટે કરો એક ઉપાય, ૪
 આપણુ પુત્રીને દુષ્ટીએ ક્યાંય ? રાખ કુંવારી, પરણાવીશ માય;
 નહિ આવે જમાઈ વહેવાઈ કોય, પછી તારે શી ચિન્તા હોય !
 ગયા નારદ એવું કહી, બાણે પુત્રી મારી નહિ;
 નવા ધરનેા માંડ્યો આરંભ, ચણાવ્યા અવાસ જ એકજ સ્થળ,
 દાણું સીસું, દૈત્ય નરેશ, ન થાય ધવન તણો પ્રવેશ;
 દશ સહસ્ત્ર મુક્યા રંખવળ, તે ઉપર ચડાવી બાળ,
 પાસે મુકી બાળ રનેહા, વિધાત્રી નામે ચિત્તલેહા.^૫
 કન્માને જોઈએ અન્ન, વચ્ચને પાણી, તે લે દોરડીએ તાણી,
 મંગે સખી, રહે મન મોહ, ૬ ખાય, પીએ ને કરે વિનોહ;^૭
 ઉપજે કાંમ, મન દૃઢ રાખતી, ધણે દોહિલે દિવસ નાખતી.

૩. જ તે પહેલાં ઝોખાને માફ હુંય.

૪. જુઓ કાંમાં વધારાની સીટી:—

ભૂપતિ કોપાતુરજ થયો, નન્ન ખડ્ગ જેઓને ગયા.

૫. જ રાખ કુંવારી પરણાવીશ માય.

૬. જ વિધાત્રી નામે ચિત્તલેહા.

૭. જ ખાય પીએ, કરે દાસ્તવિનોહ. ૬ મનમોહ

વળણુ^૨

દિવસ નાખતી દોહિલે, સાંભળો પરીક્ષિત જૂપરે,
એમ કરતાં ઝોખાને આવ્યું,^૩ વર વરવાનું રૂપરે.

કડવું ૫ મું

રાગ ગોડી

વર વરવાને યોગ્ય થઇ ને ઝડપમાં સીનાં ચિહ્ન,
ઝોખા કે'છે ચિત્રમેહાને, એકવાત સાંભળ બેનજી;

સહિયર થું કીજો?

૪હાંહરે દાડલા કેમ લીજો?

એ તો દોષ કર્મને દીજો.

જન્મપેં જૂકું જોખનીઉં રે, મદ પૂરણ મુજ કામજી,
પિતા તો પ્રીછે નહિ રે, ખાધ! કુંવારો ભવ કેમ જાય?

સહિયર થું કીજો- ૨

પસાસરે જાય ને આવે, સખીઓ મુજ સમાણીજી,
હું અપરાધણુ હર્ષે હજ્યાઇ, આખે ભરૂં નિત પાણીજી;

સહિયર થું કીજો- ૩

એ કુઃખે હું કુખળા રે, મુને અમ ઉદક નવ ભાવેજી,
અવાસ રૂપી થળીએ સતા, નિદ્રા કેઇ પેર આવેજી;^૪

સહિયર થું કીજો- ૪

૨. ૬ દિવસ દાગની દોહિલા.

૩. ૪ એમ કરતાં પછી આવીહ, ઝોખાને વરવાનું રૂપરે.

જ દિવસ નાખતી દોહિલે, તમે સાંભળો રાજનરે, જૂં નાખતી દિવસ
એમ કરતાં પછે ઝોખાને, આવીહ જોખનરે

૪. જૂ. કા. મારી બેનરે.

૫. જૂ. કા. સહુકો.

૬. ૬ કાંઈ સૂતાં નિદ્રા નવ આવે, જૂ કા. મુગીરે સહેવી, નિદ્રા

મરજદા સહિત ભરયા બોલાવે, કરે આંખતણો સણસારોછ,
તેવાં મુખ નયણે નવ નીરખ્યાં, મારો બચાવ મથો જન્મારોછ;

સહિયર શું કીજે૦- ૫

સ્વામી કેરો સંગ નથી જે જીને, તેથી શું હોય નરતુંછ,
હવે આશા શી પરજયા કેરી, માફે જોખનીહિં જાપ ઝરતુંછ;

સહિયર શું કીજે૦- ૬

ખીછ વાત મુજને નવ રચે, માફે મન ભરથારમાં મગ્નછ,^૧
આહિં કોઈ પુરપ આવે તો સઘ પરણું, ના પૂછું જોઈને લગ્નછ;

સહિયર શું કીજે૦- ૭

વેણુ રસિક કહેતો કરણા વર, આવે લટકતી આસેછ,
પ્રેમ કટાક્ષે પિયુને બોલાવું, હૃદય જીતર વડાસેછ;

સહિયર શું કીજે૦- ૮

મરકેલડે મુખે, મધુર વચને, મરજદા મન આણીછ,^૨
શાક પાક પિયુને નવ પીરસ્યાં, આવો પાણવ તાણીછ;

સહિયર શું કીજે૦- ૯

એવાં મુખ નયણે નવ નીરખ્યાં, દાખતું કર્મ કોરોછ,^૩
મારો જન્મારો એજે મથો, જેમ સૂકું વગડાતું જોરછ;^૪

સહિયર શું કીજે૦- ૧૦

કાકી વિના જેવાં લોચનીઆં, દીપક વિના મંદિર જેવુંછ,
મુણુ સખી, સિર કંથ વિના, માફે જોખનીહિં જાપ તેવુંછ;

સહિયર શું કીજે૦- ૧૧

૧. અ. હું ભરથાર બોમવવા મગ્નછ. જૂઠું કાં ભરથાર લાગમાં.

૨. અ. અતિમરજદા આણીછ.

૩. ક. ન દીપી કર્મ દોરીછ.

ક. મે કીકું કમું દોરોછ.

૪. અ. જેમ વગડાકેરું જાડ.

જૂઠું કાં ક. જેમ વગડા વણું દોર.

જળ વિના જેમ માનસરોવર,^૫ ચંદ્ર વિના નિશ જેવીછ,
પિયુષિના જોળન ગયું રે,^૬ હું અમાગણી (પૂરી) તેવીછ;
સહિયર શું કીજે- ૧૨

અધોર વનમાં વેણ પુલી, ન મળે લમરો ભોગીછ,
વધુવેણી જોળનીઈં દૂધુ રે, ન મળ્યો નાથ અંતેગીછ;
સહિયર શું કીજે- ૧૩

એ સુખ દુઃખ મિથ્યા ધરે, હું લેવાઈ મારા પાપેછ,
આ ગંધિગીરી કરમે કાપી, પાછ ! સળાએ ચલાવ્યાં બાપેછ;
સહિયર શું કીજે- ૧૪

જળ વિના જેમ વેણડીરે, લવણ વિના જેમ અનછ,
ભરથાર વિના તેમ ભાભિનીરે, દોહિલે નાખે દિનછ;
સહિયર શું કીજે- ૧૫

અકળ ગતિ છે ગોવિન્દની, શું નીપજશે જેનીછ,
ગોપાળનું ગમતું યારો, મનકું મારું રહે નહિછ,^૧
સહિયર શું કીજે- ૧૬

વંશજી

નકું મારું રહે નહિ, (વિરહ) વહિ થયો હોરે,^૨
સત્રસતી ઓખાને દેખી, ચિત્રસેખા વાણી વહે.

૧. જ. જળવિના જેમ માણસીરે, ચંદ્રવિના રેન જેવીછ,

૨. અ. પિયુષિના જોળનીયું થયા.

૩. ૬૧૦ એમ કંઈવિનાજ ભાભિની.

૪. હ તેમ વધુ વેણી જોળન કળીદને, ન મળ્યો સોચી લમર.

૫. હ મારું કહી ૧૫ અને ૧૬ નથી.

૬. અ મન દરે મારું રહે નહિ, મેહ વિપરીત થયો હોરે,

૭. વ વરવરવાને યઈ હોરે.

૮. હ કહ્યું ૫-નો વાણી મળી.

કંકણું ૬ કું.

રાગ મેવાડો

શીખામણ દે છે ચિત્રલેહા ને, તું તો સાંભળ બાળનેદા ને,
એમ છોકરવાદ નવ કીજે ને, બાઈ બગીઆ બાપથી ખી'જે ને;
એવું નીચ મન કાં તારૂં ને, આપણ મોટાં બાપનાં છોડ ને,
એમ લાંછન લાગે કુળમાં ને, પ્રતિષ્ઠા જાય એક પળમાં ને,
કીજીયે કહ્યું હોય જે તાતે ને, બાઈ, નવ જઈએ બીજી વાટે ને,
હું તો રહી છું તુજ રક્ષણ સારૂં ને, બાઈ ! તું માણસ નહિ
વારૂં ને.^૪

મેં તો ન થાય તારૂં રક્ષણ ને,^૧ બાઈ તુજમાં મોટું અપલક્ષણ ને,^૨
તુજમાં કામ કટક દસ પ્રગટ્યું ને,^૩ હવે મને રે'વું નવ ઘટવું ને,^૪
ને રાય બાણાશુર જણે ને, તો અંત આપણે આણે ને,^૫
મંત્રી દુઃખદાયક વરતી ને,^૬ જુ'ડી કંવાઈ' તુજ મળતી ને;^૭
મારા સમ, ને મન કરે વિગ્રહ ને, એમ સ્વામી ન મળે શીઘ્ર ને,
થાક્યાં ડગલાં ન ભરીએ લાગા ને,^૮ હિતાવજે કેમ પાકે આંગા ને ?
હું તો પ્રીતી કામતું કાઢ્યું ને, બેની રાખે દૈયે ધારણ ને,

૪. અ પણ હું માણસ નહીં વારૂં ને.

૧. અ. મેં તો નવ થયું તારૂં રક્ષણ ને.

૨. બ. બાઈ તમમાં દિસે અપલક્ષણ ને.

૩. ક. તુંમાં કેમ કમળદળ પ્રગટ્યું ને.

૪. દ. આડાં રે'વું મુને નથી ગમવું ને.

અ. હાને મારે રે'વું નથી ઘટવું ને.

૫. અ. તો અંત બનેનો આણે ને.

૬. અ. બેની દુઃખદાયક બનતી ને.

અ. બેની દુઃખદાયક બનતી ને.

૭. અ. હું જુ'ડી કદાવું તુજ મળતી ને.

૮. ક. યાત્રીએ દમલાં ભરતાં લાંબાં ને

પિયુને મળવું હશે સૌને ગમતું જો, ૯ સૌને જોજનીઈં હશે દમતું જો^{૧૦}
 મુજમા ગાન બુદ્ધ નથી અતે જો, દારામદમાં ક્યાંથી દંધ જો ?
 મારી ઓખાખાઈ સઘળા જો, તમે મન કરોને અઘણાં જો,
 આવ્યો ચૈત્ર મારા એમ કરતાં જો, પછી ઓખાખાઈ મન
 આચરતાં જો;

અલવણ જમે ને અવની સુએ જો, દીપક જાળે ને દિન ખુએ જો,
 ૬૦ નિત ઉમિયાજોને આરાધે જો, દેદ દમન કરે મન ખુએ જો,
 મધું પૂરણ મત એક માસે જો, કાઠ ના જાણે એક અવાસે જો.^{૧૧}

વલણ.

અવાસે એક રતંભ વિશે ૧૨મન કીધું ઓખાખ રે,

૧૩ થયો રવાન સંજોગ રવામીતણો, તે ભટ પ્રેમાનંદ ગાય રે.*

કંઠવું ૭ મું

રાગ-કેદારી

શુકરેવજી વાણી વટે, ઓખા ભરી છે પૂરણ મટે,
 વૈશાખ મુદી દ્વાદશી હતી, રવામી, રવામી કરતી સેજે સૂતી;
 મુખે નિદ્રા કરે છે જાળા, તન તપે હૃદ મેદજવાળા,
 મેહની જવાળા તપી નવ સમે, ઘણું એક દુઃખી નિશા નિર્મમે;^૧

૬. ક. પિયુને મળવું કેમ હોય અણુમમતં જો.

૦ વ. સહુને હીટે જોજનીયું દમતું જો.

૧૦. પૃ. ૭૧૦ કાત૦ અર્ધિં જુઓ પરિશિષ્ટ. વધારાનું કંઠવું.

૧૧. ઢ. કાઠ ન જાણે એક રતંભ અવાસે જો.

૧૨. જ. અવાસે એક રતંભ વિશે

૧૩. ક. થયો રવામીતર સંજોગ રવામીનો.

૧. ઢ આ કડી બીજી પ્રતોમાં નથી.

* કેપ્ડ જુઓ પ્રતિશિષ્ટ.

*કાંઈ લિખિત વાત છે લાવી, ઝોખાખાધને નિદ્રા આવી,^૨
 *સૂતી સ્વામી સ્વામી કરતાં, યવ લાગ્યાં તે સમણાં સરતાં;
 શુભ શુકને ઝોખા આનંદી,^૩ મળ્યો છે વર વિરહ નિકંદી,^૪
 મંડપ મંનુષ્યે ભાર્યો ખચખચી, રૂઠી નૌતમ ચોરી રચી;
 મળ્યો સ્વામી રૂપ રસાળો, તેની સાથે મળ્યો દાયેવાળો,
 ચારે મંગળદેરા ફરીઆં, કંસારનાં ભોજન કરીઆં;
 દાસી ગીત ગાય છે વરણી, ઝોખા સ્વપ્નાંતરમા પરણી,^૫
 એક રતંભ પોતાની મેદી, ચિંત્રેખા વરને લાવી તેદી;^૬
 *ખેદાં શય્યાએ સામાસામી, નિદ્રામાં મિથ્યા વર પામી,^૭
 *નૂટે હાર, ફૂટે મેખલા, રમે રતિસુખ આસન કળા;
 નિશ્ચે નારીએ મળ્યો નૃપ,^૮ કન્યા સ્ખલિત ચર્ધ કંદપ,^૯
 *સ્વપ્નામાં પરણીને જાગે,^{૧૦} ઝોખાધને સાઈ લાગે;
 *ઝોખા મનવાંછિત વર પામી, ઉર શું જીડયા તે અંતરજામી,
 ખીડી અડધી કરદી પાનની, નાચ કહે, આરોગો કામની;
 ખાતાં મુખ મરડ્યું છે ગોદી, પિયુને રીસ ચઢી છે ખોદી,^{૧૧}
 *હું તો થયો કામાતુર અંધ, પરસુતા શું ચાનો સમધ?^{૧૨}

૨. અ પછી અજાણને નિદ્રા આવી.

૩. ધયું સ્વપ્ન ને ઝોખા આનંદી.

૪. અ મળ્યો સ્વામી મેદનો ફંદી.

૫. અ ઝોખા પિયુજ શું લક્યાં પરણી.

૬. એમ સ્વપ્નામાં લક્યાં પરણી.

૭. જ તાલ્લાં લાવી પિયુજને તેદી.

૮. ધ એવું સ્વપ્ને પ્રેમદા પામી, જુ. કા. એવું મુખને પ્રેમદા પામી.

૯. ડ જુ. કા. સ્વપ્ને નારીને મળ્યો નૃપ.

૧૦. જ સમણામાં રજની જાગે, જુ. કા. સ્વપ્નમાં રજની જાગે, તેતો રડું લાગે.

૧૧. અ પિયુને રીસ ચઢી છે ખોદી.

૧૨. હ અતુર સાથે ચો સખધ.

*બીડી પાનની અર્ધી કરડી, ખાધી મન વિના મુખ મરડી,
હરથારને બ્રાતજ આવી, મેજથી નાથ ગયો રીસાવી.^{૧૨},

વલણ

રીસાવી ગયો રમણ કરતાં, તે સ્વપ્નાંતરની વાત રે,
ઓચિત્તી ઓખાઆઈ જગી, સાચે માંડ્યું આંસુપાત રે.

કંઠનું ૮ મું

રાગ સામેરી

જગી જગીરે રામા રસભરી, તપાસે સેજ ફરી ફરી,
ભુખે કરડતી આગળડી^૧, મેં તો વણસાડ્યું થોડાને કાજેરે,
મેં મુઠ્ઠાએ મુખ મચકોડ્યું^૨, બીડી ના ખાધી તે દાઝેરે; -જગીં ૧
લડચડતી ચાલે, ને પાલવ ઝાલેરે, નયણે આંસુ ઢાળેરે,
કરે સાદ સ્વામીને મંભારે, બ્રમર ભોળા લાળેરે; -જગીં ૨
ગધખ ધખ કરતી નારી તપાસે ખારી, દીડી તે ભોગળ બીડીરે,
જોધ ચારે ખૂણે, ને મમ્મક ધૂણે, વિસપે વિજ્ઞેગની પીડીરે;
-જગીં ૩

કરે કાલાવાલા, મનોરથ દાલા, દણ્ડણ્ડતી દે સગ રે,
તમારે તો હસવું, મારે રોધ મરવું, ધીરજ રાખું કમ રે?

-જગીં ૪

આપી મંજેગ મુખ, ને દેવું દુઃખ, મારા કર્મની રેખા રે,
અતિશે ના તાણો, દયા મન આણો, તમને ખાપના સમ દો દેખા રે;
-જગીં ૫

૧૨. અ સેજ કંથ ગયોરે રીસાવી.

૧. ૬ મુખે કરડી દરો આંગણડી, અ એક મુખ કરડી આંગળી.

૨. ૩ મેં અભાગળીએ મુખ મચકોડ્યું ક મેં બીડીએ મચકોડ્યું.

૩. ૬ મુખમુખ ગધ નારી

જુઓ પ્રીત તપાસી, હું છું દાસી, દંડ દેવા તે શા સાર રે ?
કરો રનેહ, કે તજું છું દેહ, વહાલા અતિશે નહિં વાર રે;૬

-મગી૦ ૬

મીઠ માંડો ને ખટપટ જાડો, ન જોલો તો કંઠ નાખું વાદી રે,
ખીટી માટે થયાં મન ખાટાં, કહો તો મુખનું તંબોલ લઉં કાઢી રે;

-મગી૦ ૭

અનેક ઉપામ કીધા કન્યાએ, ન જોલ્યો નાથ આશા ભાગી રે,૫
વહે વિમ પ્રેમાનંદ, ગતિ થઈ મંદ, પછી ઓખા રોવા લાગી રે.

-મગી૦ ૮

કંઠનું ૯ મું

રાગ વેરાડી૧

આશા લગે થઈ ભાગિની, રોઈ સ્તુતિ કરે સ્થામિની,
ચિત્રેખા ભણી ગઈ, જોકે જેની શું સૂઝ રહી.૭
જોકી સદિયર જોખાકુળી, કન્યા કાં રહે થઈ વ્યાકુળી ?
આવડી ઓખા શાને કાંપી, શકે ઓથારે તુજને આપી !

૪. જ બહાવા અતિ ધણું નહિ કાંઈ વારે, જ અતિશે ધણું તે નહિ-
વારે, ક અતિશે કરો તે નહિ વારે, જૂ કા. અતિ ધણું તે વારે
૫. જૂ. કા. અરે નાથજી ન જઈએ હાંડે. રાડ તે ફોગટ ફાંસુરે,
અમેા પર ન આવે દયા, દેખી મારી આંખડીએ આંસુરે
૬. અ, ઘ. રાગ માફ. પછી ક માં એક લીટી વધારે છે.

—પરીક્ષિત પૂઠે સ્વખાંતર, શુકલ વાલે છે ઉત્તર.

૭. ઢ માં એક વધારે છે. આશા મારી સંજ થઈ, જે જાણુ પિયુ
ધરમાંડે; તે આશા નિઃસંજ થઈ, પિયુ ના દીકો તડે.

● જુઓ પરિચિત.

- ૧ જૂ. કા. છે ચતુર કીમાંડકુમારી, પૂઠે વાત સંજ જિતારી,
ચિત્રેખા કહે સુખ જાણી, કેમ કરે છે આંસુડાં ટાળી !

મારી મીડી છું રહે જાની, તુને રક્ષા કરે રે જવાની,^૨
 કહે પ્રેમદાસ શું તને હણું, સમણામાં શું દીકું નવું!
 ઝોખા કહે, ગાલે દેધ હાથ, થોડા મળમાં ફુલાણા નાથ,
 હસતાં રમતા તે ચઢિયો કોધ, દોઢટ ફાંસુ પડ્યોરે વિરોધ;
 કર દીવો ધર નિદાણાએ, છે આટલામાં પિયુ માળાએ,
 ચિત્રસેખા કહે ઘેલી ચર્ચ, અહિ દેવે અવાય નહિ;
 આવી ન શકે પ્રણી પંખના, એવી સમણામાં ન હોય ઝંખના,^૩
 પિયુ! પિયુ! કરતી તું સુતી ચતી, માટે સ્વપ્નામાં 'દોડો પતિ;
 સ્વપ્ને નિર્ધન પામે ધન, સ્વપ્ને વંધ્યા પ્રસવે તન,
 જાગી દેખે તો હાથો છિછંગ, સ્વપ્ન મૃગજળના રે તરંગ;
 ઇન્દ્રમાળી જેવી વરત, ગ્રહીએ ને હાથો હસ્ત,^૪
 ન થાય લાભ, દોડે સ્વપ્ને,^૫ દર્પણનું રૂપ ન આવે કને;
 ગાંધર્વ નગર તે ગગનકુસુમ, ભોમ અસ્થિર સ્વપ્નાના તેમ,^૬
 નિદ્રાવશ મન દહીંએ જામે, સ્વપ્ન સાચું ન હોયે કથમે;^૭
 ચિત્રસેખા દેતી દારણ,^૮ સખો ઝોખાને આપે ધારણ,
 કુંવરીનું મનાવવા મન, દીપક પ્રકટાવી જોયું જુવન;^૯
 'તપારયું માળાઈ' ચારે પાસ, પડી ઝોખા મધ નિરાશ,
 વાધી વિભેગતણી વેદના, મૂર્છાગત મધ અચેતના.
 ચિત્રસેખાએ જેડી કરી, હૃદયે ચાંપી એ જુજ ભરી,

૨. ૧ ખમા કરે આઈ જવાની ૨ જુ. ૩૧. બેની૦

૩. ૧ એ તો સ્વપ્નાની એવી ઝંખના.

૪. ૨ જાગી દેખે તો હાથો છિછંગ.

૫. ૩ નાથને લાભ ન થાય સ્વપ્ને.

૬. ૪ નાસ્તિ ભોમ સ્વપ્નાના તેમ.

૭. ૫ ક સ્વપ્નાનું સુખ સાચું હોય કેમે ?

૮. જુ. ૩૧. દારણા.

૯. ૬ દીપક પ્રકટાવી જોયું જુવન. ૭ દીવો પ્રગટ કીધોરે જુવન

કામવશ મન નથી લાંછતું, મેહે તપે છે તેન, દાઝતું;^૧
કાં વિસરી ગયું હમિયાતું વચન! સ્વપ્નામાં પરંતુશો સ્વામિન,
ઓખા કહે, વિરમરણ^૨ થઈ, લાવ સ્વામને તું અહિં;
વિધાત્રી કહે શું તેતું નામ, સ્વપ્નાના સ્વામીતું કયું ગામ?
કોણ માત પિતા ને જાત, લેઈ આવું કહે^૩, મુને વાત;
* ઓખા કહે હું ઘેલી થઈ, નામ હામ પૂજાર્યું નહિ,
નાત, જાત ને માત પિતાય, હું પ્રીછી નહિ ને પ્રથમ પૂજાય;^૪
રૂપકળા મુને મન ગમી, તે રૂપ ચિત્તમાં રહ્યું રમી,
બાઈ! તે નાથે હું મિથ્યા દમી, મેળે સૂરજ ગયો આથમી;^૫
નિશા નહિ જાયે નિર્ગમી, મળવા મનહું રહ્યું દમટમી,
વિલેગ દુઃખ ન રેવાય ખમી, લાવ પ્રભુને કહું ચરણે નમી;^૬
અગ્નિત્રલેખા કહે, કર્મે હાથ દઈ, જાણ્યા વિના કેને લાવું આહિ,^૭
કશો આશરો વધને વદ, તારા સ્વામિને લાવું સથ;
ઓખા બોલે છે આજપંપાજ, આહાં આવે તો આજખું તત્કાજ,^૮

૧. અ મેહે અગ્નિએ તન દાઝતું; અ વિરહ કરી મન લાંછતું; ક વિરહ તાપે તન દાઝતું
૨. બૂ. કા. રમરણ થઈ.
૩. બૂ. ૧૧. લેઈ આવું કહે માંડી વાત. ૪ લેઈ આવું કહે સાક્ષાત.
૪. અ પ્રીછી નહિ ને પૂછી વાત. અ પ્રીછ્યા વિના કેમ પ્રીજાય. ક હું નહિ પ્રીછી ને પ્રથમ પૂજાય.
૫. અ સંલેગે સૂરજ ગયો આથમી
અ સંયોગ સૂરજ ગયો આથમી.
૬. ૪ લાવ, પ્રભુને કહે ચરણે નમી. બૂ. ૧૧. લાવ નાથને ચરણે નમી.
૭. બૂ. ૧૧. સખી કહે કર્મે દઈ હાથ હું માંડી કહેને બધી વાત.
મિથ્યા વાત કહે છે મને, નામહામ વિના લાવું કેને!
૮. ૪ નામહામ વિના કેને આવું લેઈ.
૯. ક લાવો તો હું-તત્કાજ; અ ચોધી લાવો તો હું તત્કાજ.

કાંઈ રૂપ સખણું છે સાફ^{૧૦} તેણે ચિત્તકું એણું છે મારું:
લાવ શીઘ્રે સખી ! તેહને, નહિ તો પાકું છું રે દેહને,^{૧૧}
સ્વામી વિના જીવું જ્યાં, માટે પિંડ પાકું સર્વથા.

વલણ

સર્વથા પિંડ પાકું મારો, આજ ન આવે સ્વામી રે,
ચિત્રલેખાએ રૂપ ચિતરીલું, કાગળમાં બહુ કામી રે.

કડવું ૧૦ મું

રાગ નટૈ

કાગળ રંગ લીધો રે વિધાતા, બાત બાતનાં ચીતરે સ્વરૂપ,
સ્વર્ગના સુર, પાતાળના પતંગ, લખીઆ તે ભૂમિના ભૂપ;—કાગળ ૦ ૧
વાયુ વરુણ ને પાવક લખીઆ, જહારાથ ને જમ,
ઓખા કહે, તું લધુને મૂકી, આ જુદ દેખાડે કવમ?—કાગળ ૦ ૨
ગણેશ, ઇશ ને અંશુભ^૧ લખીયા લખીયા સૈન્યના ઇશ,^૩
જુગ્મ દુરિનાં^૪ તન જોવડાવ્યાં, તોએ ધૂણાવે શીશ;—કાગળ ૦ ૩
પ્રભાકર, સુધાકર લખીઆ, ગિરિમંવર ગંબીર,
ઓખા કહે, ન હોયે એકે, મારા સ્વામીનું સરીર;—કાગળ ૦ ૪
અષ્ટ વસુ ગણ, ગાધર્વ લખીઆ, લખીઆ ખારે મેદ,
સપ્તજળનિધિ, અષ્ટ ધાતુકર, લખીઆ તેહની દેહ;—કાગળ ૦ ૫

૧૦. ૩ તેનું કાંઈ કાંઈ રૂપ રસાણું. ૪ કાંઈ સ્વરૂપ છે આતિ સાફ.

૧૧. ૬. નહિ તો પાકીશ મારી દેહને.

૧ બૃ. કા. વધારાની લીટીઓ—ઓખા કહે કમે^૧ દેહ બુજ, પારેવાડે
શું પૂછે મૂઠ; મન મળવા રહ્યું ટમટમી, તેનું રૂપ અંતર રહ્યું રમી.

૨. બૃ. કા. ૪ નટની દેશી ગ ટાડી

૩. બૃ. કા. અંશુભશ; ૬. ૪, ગણેશને અંશુભશ લખીઆ ૫ ગુણેશ
ગુણ ગાધર્વ લખીઆ.

૩ બૃ. કા. લખીઆ તે મેનાના ધીર. ૩ લખીઆ સેનાપતિ-ઇશ

૪ બૃ. કા. જુગ્મ દુરેયા રાક જોવડાવ્યાં ૫ જુગ્મ દુરી નવયા વર લખીઆ.

પદેવ, મુનિને વૃક્ષ વીણાધર,^૫ લખીઆ ચિત્ર ત્રિચિત્ર,
 મરુત ગણુ તે લખીઆ વિદ્યાધર,^૬ સંપતકપિ પવિત્ર;-કાગળ૦ ૬
 શત કૌરવ, પાંચ પાંડવ લખીઆ, વંણી દેશ દેશના રાય,
 કન્યાને કોઇ ચિત્ત ન આવે, આકુળ વ્યાકુળ થાય;-કાગળ૦ ૭
 ચિત્રલેખાએ મન વિચાર્યું,^૭ મેં લખીઆ દામો દામ,
 વિષયો પુરવ ભામનીના ભોગી,^૮ કૃષ્ણતણું એ કામ;-કાગળ૦ ૮
 ચતુર્ભુજ, પીતાંબર ધારી,^૯ લખીઆ શ્રી મહારાજ,
 દીદા કૃષ્ણ ને ઝોખા હીદી, કરી કૃષ્ણની લાજ;^{૧૦}-કાગળ૦ ૯
 અરે, સહિયર એના^{૧૧} કુળમાં મારો છે, ભરયાર,
 પ્રભુમનને પછી લખી દેખાડ્યો, લાજ કીધી ખીજવાર;-કાગળ૦ ૧૦
 કન્યા^{૧૨} કહે, એવો^{૧૩} પ્રભુજ, આ પુરવ કોઇ વદ,
 ચિત્રલેખાએ લખી દેખાડ્યો, કાગળમાં અનિરદ,-કાગળ૦ ૧૧
 મુકુટ ભર પર વદન મુધાકર, નેત્ર જે અંબુજ,
 ઘેલી ઝોખા, ધાધ ધાધને ભેટે, ભરી ભરીને ભુજ;-કાગળ૦ ૧૨
 ધન, ધન, નાથજી ! હાથ મહીને, ના મૂકીએ ખીદી સાર,
 ફે આમો અળખાના હૃદય કોમળ, કોણુ મનુ આમાં ફે !-કાગળ૦ ૧૩
 ફે ના, ના, બોલો મારા સમ છે, લાજે છે શા માટે ?
 ચિત્રલેખા કહે, ન હોય રવામી, વળગ્યામાં કાગળ ફોટે.^{૧૪}-કાગળ. ૧૪

૫. બૃ. કા. વેદ.

૬. ૬ સસરાની કીધી લાજ; ૭ કરી શશુરની લાજ; બૃ. કા. કીધી વડસસરાની લાજ.

૭. બૃ. કા. અરે, સહિયર એ ભિયાના કુળમાં.

૮. બૃ. કા. કન્યા કહે, અવયવ પ્રભુના

૧. ક, વૃ. વા. કાગળને ભરે ભુજ ફે બૃ. કા. હૃદય અળખાનું હોય કાનું

૨. દ. વળગમાં કાગળ ફોટે.

પલણ

ફાટે કાગળ કામિની, ન બોલે ચિત્રામણ વાણી રે,^૩
 આખા કહે-ચિત્રલેખાને, આપ પ્રભુને આણી રે.

કકડુ^૪ ૧૧ મું

રાગ માઝ

આખા કહે સુણ રે સાહેલી, લાવ નાચને વેલી વેલી,
 બાહ! તું છે સુખની દાતા, લાવ સ્વામીને યામ મુખ સાતા;
 જ્યતુરાને કહે ચિત્રલેખા, બાહ! આપના હિપાય કેવા ?^૫
 દૂર પંથ છે દ્વારામતિ, કયમ જવાયે મારી વતી ?
 તાંદા તો જઈ ન શકે રાય સક, રક્ષા કરે મુદરસન ચક,^૬
 ત્યાથી છવતાં કયમ અવાય,^૭ ત્યાંતો નિચે મરતક છેદાય;
 જનું જોગન શત અગીઆર, ત્યારે આવે તારો ભરચાર,
 નમણે નીરની ધારા વહે છે, કર જોડીને કન્યા કહે છે;
 બાહ! તારી ગતિ છે ખોટી, તુંને કાઢ ન કરી શકે ખોટી,
 સહિયરને સહિયર હોય વહાલી, બાહ! તેં મુને હાથે ઝાલી.
 આપણ બે જણ બાળ સંધાતી, પ્રાણદાતા છું રે વિધાત્રી,^૮

૩. બૂ. કા. ચિત્રલેખા બોલે વાણી રે. ડ. દ. આ ચિત્ર ના બોલે વાણી રે.
 કા. ચિત્રામણ કેમ બોલે વાણી રે.

૪. બૂ. દા. આખા ! તેને પડયા એ હેવા સખી !.....

૫. રૂ. બાહ ! આપના કપાય કાંઠે ! ૬. બૂ. કા. રક્ષા કારણ ફરે છે ચક
 અ ફરવું રક્ષા કરે છે ચક ક રક્ષા કરવા ફરે મુદરસન.

૭. બૂ. કા. છવતાં તો ફરી ન અવાય.

ડ. નક' તો ફરીને ન અવાય, નિચે સિરછેદન યાય.

કા. છવતાં ફરી ન અવાય વેદ, નિચે તાં સિરછેદ

૮. અ. પણતું દાતા છે વિધાત્રી ચ. તું તો પ્રાણદાતા વિધાત્રી.

માતપિતા વેરી છે મારાં, મેં તો ચરણ સેવ્યા, છે તમારા;^૨
 વિધાત્રી તું છે દીનદયાળ, એમ કહીને પગે લાગી બાળ,
 ચિત્રલેખાએ ધારણા દીધી, પછી દેહ તે પક્ષણી કીધી;
 ઉઆપ્યું વાયક એક પ્રમાણી, ફાણુ બેમાં તે આપું આણી,
 ઝોખા કહે છે જે રહેજે રૂડે આચરણે,^૩ રખે અનિરુદ્ધને તું પરણે;
 જનન કરજે સ્વામીનું સળળ, જેમ આંખને રાખે પળ,^૪
 પછી વળાવી રે વિધાત્રી,^૫ પંખીણી પવન વેગે જાતી;
 દારકા જઈ પોતી દામિની, હેલ્લી દોઢ પોર રહી જામિની,
 બેવું દુર્ગમાં પેસે સીજન, તેવું ધાયું તે સુદર્શન;^૬

૨. ઈ. બાઈ ! મેં પદબંધ સેવ્યાં છે તારાં; જુ. કા. જ. મેં તો ચરણ સેવ્યાં છે તારાં.

૩. ઘ. આપી વાયક પ્રાણ પ્રમાણી; અ. આપ્યું વાયક વચન પ્રમાણી.
 જુ. કા. માં એક વધારાની લીટી છે:—તે કું પરણાઈ રહી રીત,
 તો હું જાણું મારી પ્રીત.

૪. ઘ. ઝોખા કહે રહેજે રૂડે આચરણે.

૫. જુ. કા. આ પહેલી આઠ કીર્તી ઝોખાની ચિત્રલેખાને શિખામણુ
 છે અને રૂડા આચરણે રહેવાનો તથા પરણવાના વિધિનો વિસ્તાર છે
 દેવક ન લાગતાથી અર્ધિં મૂક્યો છે.

સખી મુંદર વરને જાણી, રખે ચાલી તું પટરાણી,
 એનો અતિથે દાય રૂપાણો, રખે મેળવે તું દાયેવાણો
 બાઈ ! જાદાર છે રૂડો, રખે પહેરી બેસતી ચુડો,
 બાઈ ! જઈને આવજે તતે, રખે તે સાથે મંજળ વતે;
 સખી ! આવજે વહેલી વહેલી, વહાણું વાતાં વહેલી વહેલી
 બાઈ ! તારો છે વિશ્વાસ, રખે કરતી મને નિરાસ.

૬. ડ. કરજે સ્વામીનું સળળું જનન, જેમ આંખને રાખે પાંપણુ જુ. કા.
 હું તો કરજે સ્વામીનું જનન, યુગ ગાંઠને દાય રતન. અ. જેમ
 આંખને રાખે કાળજી ઉ. અ. એમ કહી વાળાં છે વિધાત્રી.

૮. જુ. કા. જવા કીધું નગરમાં જન.

૯. અ. બાઈ આપ્યું સુદર્શન ત્ર. એને ધાયું સુદર્શન.

જેવું મરતક છેદે પળમાં, કન્યા પેડી ગોમતી જળમાં,
 એવે નારદજી તાં આવી,^{૧૦} કન્યા ચક્ર યજ્ઞે રે મૂકાવી;^{૧૧}
 નારદ કહે, રે સુદર્શન ! એને લઈ જવા દે જે તન,
 એ તો કામ છે કૃષ્ણને ગમતું, માટે તું એને નખે^{૧૨} દમતું,
 ગયું ચક્ર તે પશ્ચિમ દિશ, ત્રપિ નારદ ગયા આકાશ,
 ૧૨૬૯૯ અપ્પ રહી છે રાત્રિ, ચાલી ગામ જોતી વિધાત્રી;
 ચાલી પક્ષણી જોતી ગામ, સામા સામી દિસે છે ધામ,
 સમ ભૂમિતણા આવાસ,^{૧૩} જોતાં ક્ષુધાતૃયા યાપ નાથ;
 બહુ કળશ ધન્ય રે વિરાજે, જોતાં અમારાપુરી તે લાજે,^{૧૪}
 શોભે હનં ઝરખા ને માળ, રત્નજ મણિમય આક્રમણ;
 વાંટા બારી ને ગોખ જળા, નીલા કાચ મૂક્યા છે લાળા,
 ઝળકે મંડપ હેમની યાળા,^૧ પટમાંહે જડી પરવાળા;
 બલાં ચાટાં ને શેરી પોળ, સામા સામી કારોની ઝોળ,
 બીતે લીધી કનકની ગાર, ચળકે કામ ને મીનાકાર;^૨
 ઘેર ઘેર વાટિકા રે કુંજ,^૩ કરે ભરતે તે શૃંગશૃંગ,
 યાપ ગાન ઘોષ તે કાળે,^૪ રસ આગ્યો વાજંતને તાલે,

૧૦. અ. એવે નારદ રહ્યા તાં બારી ૧૧. બૃ. કા. કન્યા ચક્રમય યજ્ઞે મૂકાવી.

૧૨. બૃ. કા. રખે.

૧૩. બૃ. કા. પાણી કંકની અંજલિ લીધી, મંત્રી વિધાત્રી નિર્ભય કીધી.

૧૪. બૃ. કા. વ. જ. ભવન બાસે.

૧. અ. ચાક્રેર રત્નાગર વાજે.

૨. અ. જુએ મંડપ હેમની યાળાં ચ મુલે હેમમંડપની જળા. બૃ. કા. માં આ લીધી નથી.

૩. ડ. ચળકે જાણે મીનાકાર, અ. ચળકે કામ મીનાકારે, વ. ઝળકે.

૪. અ. વા. ઘેર ઘેર શુભંધ જળકુંજ; વ. ઘેર ઘેર રસાટિકના કુંજ બૃ. કા. માં આ રથજે કેટલીક લીધી ઉગ્રતા સુગ્રહી છે.

૫. ડ. યાપ જગત અહોનિશ કાળે અ. યાપ જ્ઞાનગોષ્ઠી તે કાળે.

મોટા મંદર્ગળ ધૂમે ને ડાલે, ગુણુ ગાંધર્વ બંદીજન જોલે,
 દારકા તે વૈકુંઠ સરખી, ચિત્રલેખાએ નગરી નીરખી;
 દુર્ગ કાસીમાં રૂઝાં ગિરાજે, ચોરેર રતનાગર ગાજે,
 સાંતો ગોમતીનો રે સંગમ, ઉદરે રથાવર ને જંગમ;
 ઘેર ઘેર હરિગુણ ગાય, ચિત્રલેખા તે જોતી જાય,
 વસુદેવનાં ઘર નિહાળી, ત્યાંથી વિધાત્રી આધેરી ચાલી;
 સોગસહસ્ર કૃષ્ણની નારી,^૯ સધળે દીડા દેવ મોરારી,
 હરીના સાઠ લાખ છે તન, મયાં તેહતણાં જીવન;
 જોધું ધામ કામ જાતકાર, દીડો મેડીએ રાજકુમાર,
 અનિરૂદ્ધ સૂતો છે દિડોળે, દાસી ચાર તે વાધુ દોળે;
 જોળે દીપક ચારે પાસ, કોઇ ચરણ તજાંસે દાસ,
 તાહાં ખાવનાચંદન મેહેકે, દિડોળે પુમતડાં લહેકે;
 કામકુંવર કામના જેવો, ચિત્રલેખાને ચોરી લેવો,
 કુંવર હરવાનું કારણ;^{૧૦} રમથું નિદ્રાનું પારણ;
 રાતે જે કોઇ જાગતું હતું,^{૧૧} પછી જે જોમ તેમ તે સૂતું,
 પારણ લારણ લરી છે કામા, વપુમાંહ વસી જોગમાયા.^{૧૨}
 અનિરૂદ્ધતણી કિંકરી, તેતો સૂતી છે નિદ્રાએ લંરી,
 ચિત્રલેખા તે ઘરમાં ગઈ, પંજુ કુંજરે તે જાણી નહિ;^{૧૩}
 પિયાર અંતરમાં કીધો, આંકડેથી દિહોજો લીધો,^{૧૩}

૧. આ લીટી પછી બૃ. કા.-માં-સાકે અવામ અરશે બોગા નહો વૈકુંઠ
 આશુનું જોમ.

૭. બૃ. કા. સોગ સહસ્ર નારી વિહારી.

૮. વ. દોરીએ પુમતડાં લહેકે;

૯. ર. કુંવર લેવાનું છે કારણ.

૧૦. અ. હ. રાતે કોઇ કોઇ જાગતું હતું.

૧૧. વ. વપુ પ્રાણુ થઈ જોગમાયા જ. વ્યાખી થઈ જોગમાયા.

૧૨. બૃ. કા. પછી કુંજરે તે જાણી નહિ; ૧૩. બૃ. કા. કડી

દિહોજો લીધો, ર. વ. આંકડા કાટી લીડોજો લીધો.

જેઉ સાકળ કરમા ઝાલી, ખેચરી ગત ચતુરા ચાલી;^૩
 ગોઠવણ ગોવિંદે કીધી,^૪ જાણી જોઈને જાવા દીધી,
 ઘેર ઝોખા જુએ છે વાટ, નાખ્યો નાચ ને ચાપ ઉચાટ;^૫
 એવે સાજળા પાંખજ વાગી, ઝોખા નિદ્રામાંથી જાગી,^૬
 કાપી ચિત્રલેખા કહેવા લાગી, આપ વધામણી મુખ માગી;
 આ નાચ તારો હિંદોળે, તમે તરણી મજોની ટોળે.^૭

વલણ

ટોળે મજો તારણી, આ તારો જરથાર રે,^૮
 પછી ઝોખાએ ચિત્રલેખાને, આખ્યા સોજ શણુમાર રે.

કંડવું ૧૨ મું

રાગ આરૂં

ઝોખા કહે, ચિત્રલેખાને, તેં આખું પ્રાણનું દાનજ,
 સખી કહી તુંને કેમ જોલાવું ? તું તો દેવી સમાનજ;
 દીપક જાગનો કરીને કન્યા, હિંદોળા^{૧૦} પાસે આવીજ,
 સૂતા છે નિદ્રાવશ સ્વામી, હિંદોળો શોભાવીજ;

૩. બૃ. કા. ખેચર રીતે.

૪. બૃ. કા. આ લીલી પહેવાં-કરે ચલ, અંતરમાં વહાવ, એવી લડી ને
 આવે ન આજ

૫. વ. ના આખ્યો કંચને થયા ઉચાટ.

૬. બૃ. કા. ત્યારે ઝોખાની આરત લાગી.

૭. બૃ. કા. તમે નરનારી મજો ટોળે.

૮. રૂ. પછી ઝોખાએ ચિત્રલેખાને, આખ્યા નવસાર દાર રે
 ઉ, પછે વિધાતાને ઝોખાએ, આખ્યા નવસાર શણુમાર રે.

૯. વ. રાગ દેશાજ.

૧૦. વ. આવી પારણા પાસેજ. પૂરણદાસજ.

કામકુંવરને આ શી નિદ્રા! સૂતાં સારું લાગેછ,
 દૂર પંથથી પ્રભુજી પધાર્યાં, તે સૂતા નવ ભગેછ;^{૧૧}
 અલ્પ રેણી રહીછ રાણાજી;^{૧૨} જિંઘ તમને આશીજી!
 રાકે સખી! આ બિચા દિસે છે, કુંભકર્ણના ઉપાસીજી;
 જિંઘે સ્વરે જમને બોલાવે,^{૧૩} ચરણ આમૂંણ વળડેછ,
 ૧૪મસે મમે હિદોળો હલાવે, તોયે આખ ન ઉઘાડેછ;
 સાદ સરવે ગાન કરે પણ, તોયે સૂતા નવ ભગેછ,
 વાધુ ઢોળે ને ચરણ તન્નામે, કરતી મુખે મુંબનજી;
 એવામા અનિરૂદ્ધને નિદ્રામા,^{૧૫} આવીઉં છે સ્વપ્નજી;
 દોષક કન્યા મુજને લાવી છે, હિદોળો કરી હરણજી,
 એકાંત માળીએ રાજકન્યાનું,^{૧૬} કીધું છે પાણિમહણજી;
 તેનો પિતા મુજને બાધે છે, હાક ચોદિય વાગીજી,
 લાવ ભોગળ હણું સૈન્યોને, સાચે જાણે ભગીજી;^{૧૭}
 હસી ખસી ઝોખા અજગી રહી, હાકીને જાણે મુરજી,^{૧૮}
 અનિરૂદ્ધ ગાજરો ચઢી બેઠો,^{૧૯} હું આવ્યો છું ક્યાયજી ?
 આ હિદોળો નિશ્ચે મારો,^{૨૦} પણ મેડી ન હોય મારીજી,

૧૧. જ. હજી સૂતા નવ ભગેછ.

૧૨. જ. અલ્પ હવે તો રહી છે રાત્રિ.

૧૩. ઝ. હથે સ્વરે નવ બોલાવા, બે. હથે સ્વરે નવ ને આવે, ક. ચરણ નેપૂર વળડેછ.

૧૪. બુ. હા હન્યા મિલે.

૧. રૂ. એવે સમે ત્યાં અનિરૂદ્ધને

૨. રૂ. એકાંત વાસમાં રાજકન્યાનું એ એકાંત મહેલમાં રાજકન્યાનું.

૩. કો સાચે જાણે ભગીજી. એ તત્કાલ જાણે ભગીજી.

૪. એ હાકીને જોડા મુંબજી.

૫. જી અનિરૂદ્ધ ગાજરો ચઢી મુખે. બે અનિરૂદ્ધ ગાજરો ચઢીને એવા લાગ્યો.

૬. બે હિદોળો મારો એ ખરો. એ પણ મેડી મારી નહોયજી.

ઘેઉ સાંકળ કરમા ઝાલી, ખેચરી ગત ચતુરા ચાલી;^૩
 ગોઠવણુ ગોવિંદે કાધી,^૪ જાણી જોઈને જાવા દીધી,
 ઘેર ઝોખા લુએ છે વાટ, નાખ્યો નાથ ને ચાપ હચાટ;^૫
 એવે સાલજા પાંખજ વાગી, ઝોખા નિદ્રામાંથી જાગી,^૬
 ભાવી ચિત્રલેખા કહેવા લાગી, આપ વધામણી મુખ માગી;
 આ નાથ તારો હિંદોળે, તમે તારણી મળોની ટોળે.^૭

વલણુ

ટોળે મળો તારણી, આ તારો ભરથાર રે,^૮
 પછી ઝોખાએ ચિત્રલેખાને, આપ્યા સોજ શણુમાર રે.

કંઠવું ૧૨ મું

રાગ માઝૂ

ઝોખા કહે, ચિત્રલેખાને, તેં આપ્યું પ્રાણનું દાનજ,
 સખી કહી તુને કેમ જોલાવું ? તું તો દેવી સમાનજ;
 દીપક જાગતો કરીને કન્યા, હિંદોળા^{૧૦} પામે આવીજ,
 સૂતા છે નિદ્રાવશ સ્વામી, હિંદોળો શોભાવીજ;

૩. બૃ. દા. ખેચર રીતે.

૪. બૃ. કા. આ લીટી પહેલાં-કરે ચત્ર, અંતરમાં વહાણ, એવી વડી ને
 આવે ન આગ

૫. વ. ના આખ્યો કંથને થયા હચાટ.

૬. બૃ. કા. ત્યારે ઝોખાની આરત વાગી.

૭. બૃ. કા. તમે નરનારી મળો ટોળે.

૮. રૂ. પછી ઝોખાએ ચિત્રલેખાને, આપ્યા નવસાર હાર રે
 ઉ. પછે વિધાતાને ઝોખાએ, આપ્યા નવસાર શણુમાર રે.

૯. વ. રાગ દેશખ.

૧૦. વ. આવી પારણા પાસેજ. પૂરણદાસજ.

કામકુંવરને આ સ્ત્રી નિદ્રા ! સત્તાં સારું લાગેછ,
 દૂર પંથથી પ્રભુજી પધાર્યા, તે સત્તા નવ જાગેછ;^{૧૧}
 અહ્ય રેણી રહીછ રાણીજી;^{૧૨} જિંઘ તમને આશીજી !
 શકે સખી! આ લિપા દિસે છે, કુંભકર્ણના ઉપાસીજી;
 જિંઘે સ્વરે જાગેને જોલાવે,^{૧૩} ચરણ આજુપણ વળદેછ,
 ૧૪મસે મસે હિંદોજો હલાવે, તોયે આખ ન ઉઠાડેછ;
 સાદ સરવે ગાન કરે પણ, તોયે સત્તા નવ જાગેછ,
 વાયુ ઢોળે ને ચરણ તલાસે, કરતી મુખે મુંબનછ;
 એવામા અનિરૂદ્ધને નિદ્રામા,^{૧૫} આવીઈ જી સ્વનછ;
 કોયક કન્યા મુજને લાવી છે, હિંદોજો કરી હરણજી,
 એકાંત માળીએ રાજકન્યાનું,^{૧૬} કીધું છે પાણિમહણજી;
 તેનો પિતા મુજને બાધે છે, હાક ચોદિશ વાગીજી,
 લાય ભોગજી હણું સિંચેને, સાચે જાણે જાગીજી,^{૧૭}
 હસી ખસી ઝોખા અજગી રહી, હાકીને જાણે મુરજી,^{૧૮}
 અનિરૂદ્ધ ગાભરો ધઈ બેઠો,^{૧૯} હું આખ્યો છું ક્યાવજી ?
 આ હિંદોજો નિશ્ચે ખરો,^{૨૦} પણ મેડી ન હોય મારીજી,

૧૧. જ. હંછ સત્તા નવ જાગેછ.

૧૨. જ. અહ્ય હવે તો રહી છે રાત્રિ.

૧૩. અ. જિંઘે સ્વરે જાય જોલાવા, જ. જિંઘે સ્વરે જાય ને આવે, ક. ચરણ નેપૂર વળદેછ.

૧૪ જુ કા હન્યા મિથે.

૧. ઇ એવે સમે ત્યાં અનિરૂદ્ધને

૨. ઇ એકાંત વાસમાં રાજકન્યાનું. જ એકાંત મહેલમાં રાજકન્યાનું.

૩. ક સાચે જાણે જાગીજી. અ તરફથી જાણે જાગીજી.

૪. જ હાંકીને જોડા મુંબજી.

૫. અ અનિરૂદ્ધ ગાભરો ધઈ જુએ. જ અનિરૂદ્ધ ગાભરો ધાને એવા લાખ્યો.

૬. જ હિંદોજો ખરો એ ખરો. અ પણ મેડી મારી ~~જાગીજી~~.

દાસી ચાર પાસે નથી,^૭ ને કોઈ રાજકુમારીય ! !
 તવ ચિત્તેખા અનિરૂદ્ધ પ્રત્યે, બોલી છે શીય નામીય,
 હું તમને દરી લાવી છું, ક્રોધ ના કરશો સ્વામીય,
 આ કન્યા છે બાણાસુરની, ઝોખા એનું નામય,
 સ્વપ્નાતરમા પરણી ગયા છે, તમે આવે યથો વિશ્રામય,
 આ નારી છે પ્રભુ તમારી, એનો સમાવો તનનો તાપય,
 સ્ત્રી ભરથાર રહો બે છાનાં, ના જાણે એનો બાપય;
 વાયક સાંભળા વિધાત્રીના, ચઢી અનિરૂદ્ધને રીસય,
 શું કંઈ જે ખડગ નથી, નહિં તો બેનાં છેદું શીયય;
 ગામ મૂકાવ્યું, ધામ મૂકાવ્યું, મૂકાવ્યાં સ્વજનય,
 કેમ વડે અસુરની કન્યા ? હું જાદવકુળનો તનય;
 તવ અવળું જોઈને^૮ ઝોખા બોલી, હાં ય, જાદવકુળ પવિત્રય !
 વિચારીને બોલો રાણાય, જાણું પિતામહનાં ચરિત્રય;
 રીંછસુતા ને કુળ્મ આણી, તે હું પ્રકટ નથી કરતીય,^૯
 અનિરૂદ્ધને તવ હસવું આપ્યું, તવ રીસ ગદ્ય છે જતરીય;
 અવળે મુખે શું બોલો મહિલા ! તમે જુઓને સવળું ફરીય;^૧
 તેણે સમે ત્રાપિ નારદ આવ્યા,^૨ ઈશ્વરી ધ્વજાયય;
 ગાધર્વ વિવાહ તત્કાલ્ય કીધો, પરણાવ્યાં વર કન્યાયય.

૭. ઓ દાસી ચાર દીસે નહિ ને.

૮. ઓ પાછી અવળે મુખે ઝોખા કહે છે.

૯. બૃં ૩૦ કાં ૨૦ રીંછ સુતાને કુળ્મ દાસી નથી હું તેથી નરતી,
 તાત તમારો પરણી લાવ્યા, તે તો પ્રકટ નથી કરતી;

૧. હ. શે' ન જુઓ સારું ફરીય, અ. જુઓને પાછાં ફરીય.

૨. વ. ઈશ્વર ધ્વજાએ તેણે સમે.

વલણુ^૩

વરકન્યા પંરણાવી નારદ, હવા અંતરધ્યાન રે,
નરનારી સુખ ભોગવે, ઇન્દ્ર ઇન્દ્રાણી સમાન રે.

કડવું ૧૩ મું.

રાગ—બિહાગટો.

સુખ ભોગવે રામા ને રવામી, ચિત્રવેષા કહે સિરનામી,
અન બેનું આપે છે રાય, ત્રીશું માણસ તે કેમ સમાય?
તમે નરનારી કીડા કીજો, હવે મુજને આરા દીજો,
રાતી ઓખા વળતું બાપે,^૪ બાઈ! કેમ જીવું તુજ પાપે!
તમે તાતને ઘેર ન જવાય, જો જાઓ તો જાણજ યાય;^૫
આપણુ એકઠા દાંડા નિર્ગમયું, આપણુ તણે વહેંચી જમીયું,
દુઃખ યાશે તો દેહયું યાવા, પણ નહિ દેહ^૬ તુજને જવા,^૭
વિધાત્રી કહે, મુણો રાણી, તમે આપે ન બરસો પાણી,
પ્રધાન પુત્રી છું કહેવા માત્ર, હું છું બહાણી માનવમાત્ર;

૩. જુ કા. માં વલણુમાં છેવટે ખીજ બે લીટીઓ છે:—

નરનારી આનંદ થણે, વધ્યો પ્રેમ અપાર રે.

વિધાત્રી તુજને નમું, મને મેળવ્યો બરચાર રે.

કડવું ૨૨ મું—રાગ ઓખાઈ.

શુકલ જાત્યા પરમ વચન સાંભળ પરીક્ષિત રાજન,

મળાજેઠા બેઠ સંધારી, જોતી વચન કીર્ત્તાંકુમારી;

૪. અ. રાતી કડી ઓખાજ બાપે.

૫. જુ કા. જો જાઓ તો વાતજ ચચાય આપણી જુ કા. માં વધારાની લીટી

બાઈ! રહીશ કદી તું જૂખી, નહિ તુજને યરા દહં દુઃખી,

તને આપીશ મારો ભાગ, દમણાં નથી જવાનો ઘામ;

૬. અ. પણ તુજને ન દેહું જવા જુ કા. ૫મું નહિ દેહું બેનડી ! જનવું

તુજ અર્થે લાંબો અવતાર, મેળવીઆં સ્ત્રી ભરથાર,
 એમ કહી થઇ અદર્શન, ચિત્રલેખા ગર્ભ ધ્રુવસદન;
 આખાએ રાઈ આખો ભરી, કયે આસનાવાસના કરી,
 રવામીએ મંભોગી નારી,^૭ મુખે વિધાત્રી મુખી વિસારી;
 બેને વિસારી વિયોગની પીડા, નરનારી કરે કામ કીડા,
 વિલસિત વિપયમાં છે પૂરાં,^૮ નરનારી રતિ મુદ્દે થતાં;
 છે અદતે જોખન કાયા,^૧ પ્રીત બંધાઇ વાધી માયા,^૨
 રનેહ અર્ધવ આખા નારી,^૩ ઝીલે અનિરુદ્ધ કુંજ વિહારી;
 જે જોધએ તે ઉપર આવે, લક્ષ્ય ભોજન કરે મન ભાવે,
 પોત્યો આખાનો અભિલાખ, પછી આખ્યો માસ વૈશાખ;^૪
 જાળી ખારીએ વાધુ આવે, ત્યમ ત્યમ મોહ ઉપજાવે,
 આખ્યો વૃથા કાળના દિન, ગાળે વરસે છે પરજન્ય;
 વીજળી થાય છે આભે પૂરી,^૫ બોલે કોકિલા સર મધુરી,^૬
 મહા તપસીનાં મન ડોલે, દાદુર મોર બપૈયા બોલે,
 માળીઆં તબે રતનાગર ગાળે, આખા નવ સાત આબલ્ય જાળે,^૭
 નિત્ય મર્દન, મંજન અંગે,^૮ અર્ચે અંદન ફેસર મંગે;

૭. જુ. કા. સંખોધીની નારી જુ. કા. આસન લેહે બને છે પૂરાં.

૧. મ. જોખન અદતી કાયા

જુ. કા. ૩: ૬ પ્રીત બંધનને બાંધી માયા. મ. પ્રીત બંધનની વર સાયા.

૨. જ. રનેહ હવો આખા નારી. કા. રનેહ અતિ આખા નારી.

૩. કા. વહોમયો માસ વૈશાખ.

૪. મ. વીજળી થાય આભે પૂરી કા. થાયે લીજલડી નૃત્ય પૂરી.

જુ. કા. થાય આદરે વીજળી પૂરી

૫. ડ. બોલે કોયલ રાજ મધુરા. જુ. કા. બોલે કોયલવાણી.

૬. મ. આખા અંગે નરસત કાળે. કા. આખા નરસત અંગે કાળે.

જુ. કા. અંગે નવ સમ રાજગાર સાળે

૭. જ. તેમમર્દન કરે અંગે જુ. કા. તેમ મર્દન, મંજન અંગે.

નેત્રે અંજન આગ્રણુ દાર, મુખ તાંબુલનો પીચકાર,
 ઇંદુમાંહે લિંગણુ જોવો, સોહે નિલવટ ચાંદસો તેવો;^૮
 શીશ રાખડી ચોલા ધણી, ચોટસો તે નાગની ફણી,
 શીશ પુલ ને સેંચે સિંદૂર, દેખી મોલો તે અનિરુદ્ધ ધર;
 કાને કુંડળ ઝગમગ લેણ, કામ કુંચર રહ્યો છે મોહી,
 નારી તારી નાસિકાનો મોર, નહિ જૂવણુ ચિત્તનો ચોર.
 રક્ત અધર હસે મંદ મંદ, ન હોય દારય, મોહના ફંદ,
 પંકજ મધ્યે બિંદુ પડતાં,^૯ મોર મોલી અધરે ઢળતા;^{૧૦}
 અપળનેત્ર ઝીણું અંજન, જણે ગાસે પડ્યું અંજન,^{૧૧}

મોલો મોલો તે મુખને મોડે,^{૧૨} મોલો મોલો બકુટિને જોડે;
 મોલો મોલો દાર ગળુબધ, મોલો મોલો બાણુબધ
 મોલો મોલો દરત કમળ, મોલો મોલો ઉર કુંજ રચળ;^{૧૩}
 મોલો મોલો પ્રેમને પાસે,^૧ મોલો મોલો ચંદનની પાસે,
 મોલો મોલો અલકાની લટે, મોલો મોલો કેસરી કટે;
 મોલો મોલો પહેરણુ ફાળી, મોલો મોલો ચંદ્ર ધંટાળી,
 મોલો મોલો નેત્રને નમણે,^૨ મોલો મોલો હંસા ગમને;
 મોલો મોલો અરમળને મહેકે, મોલો મોલો આલને ફેકે,

૮. ફ. લલાટે ચાંદસો તેવો. જુ. કા. તપે નિલવટ ચાંદસો તેવો,
 થંદ્ર શરદ પૂતમના જેવો.

૯. અ. જુ. કા. પંકજમાં મેઘ બિન્દુ પડતાં.

૧૦. કા. મોર મોલી અંબુજ અડતાં. જુ. કા. મોલી મોરનાં અધરે અડતાં.

૧૧. અ. વ. જણે જણે પડ્યું અંજન.

૧૨. કા. મોલો મોલો શીશ અજોડે.

૧૩. આલીટી ઉપર જુ. કા. માં-મોલો મોલો રનેહરસ^૧, મોલો મોલો
 દાર ગળુબધ;

૧. ફ. અનિરુદ્ધ જંધાયો પ્રેમને પાસે.

૨. મ મોલો મોલો નેહને નમણે.

મોહો મોહો ઝાંઝરને ઝમકે, મોહો મોહો અણવટને ઠમકે;^૩
 કામકુંવર રલોછે મોહો, નારીની ચંચલતા જોઈ,
 જાનિરદ્દ બાંધ્યે પ્રેમને પાશે, મોહો કટિમેખલાને પ્રકાશે;
 મોહો મોહો નેહને નમી, મોહો મોહો ચાર આંખે અમી,
 મોહો મોહો નેપૂરને ઠમકે, મોહો મોહો ગોફણને રણકે;
 એક સ્તંભ ઓખાનું^૪ ધામ, ગયું વિસરી દારકા ગામ,
 ભક્ષ્ય ભોજન પોખ્યું આપ,^૫ તેણે વિસર્યો મા ને બાપ;
 પામ્યો અધરામૃતનું પાન, તેથી વિસર્યો હરિનું ધ્યાન,
 વિકળ થયો વિપયના સ્વાદ, તેણે મૂકી કુળ મરણદ;
 વિપય ઓખા રનેહઆગાર, તેથી વિસર્યો રત્નાગર,
 અનિરૂદ્ધની ચાલ છે ગમતી, નારી હિંડે અનિરૂદ્ધને નમતી;
 મહિલા! મહિલા! મુખે ઉચરતો, હીંડે નારીની પૂઠે ફરતો,
 કાધો ઘેસો તે મૃગનયણી, નવ જાણે દિવસ કે રાત્રી;
 સ્ત્રીએ મોહ મહિરા પાછ, આલિંગન દે છે ધાધ ધાધ,
 નિભે^૬ નિરંકુશ કરે છે ભોંગ, નિજલો^૭ મેહનો રોગ;
 એક એકને મહી રાખે, અન્યો અન્ય અધરામૃત ચાખે,^૮
 અંગ ઉપર અંગજ નાખે, મેંસો, મેંસો, મુખથી એવું બાખે;
 અંગો અંગે કામ રલો રમી, ચાર આંખડીએ ઝરે અમી,
 શુધ ધુધ ગઈ છે વિસરી, એમ ચોખાસું ગયું નિસરી.

૩. ડ. મોહો મોહો ધુધરીને ઝમકે.

૪. જ. કા. મોહો મોહો મોહો મોહો તે મંદ મંદ દારો

૫. જ. દા. દેખી એક સ્તંભનું ધામ.

૬. વ. ભક્ષ્ય ભોજન પોખ્યું આપ ફ. ઘણું ભક્ષ્ય પોખ્યું આપ

૭. જ. કા. નિરંકુશ વિપયના.

૮. જ. કા. જ. કા. વિપય (નથી) ઝ. ઝીવે ઓખા રનેહઆગાર

૯. વ. નવ લહે મેહનો રોગ જ. નવ મહે મિલેમિલે રોગ.

૧૦. ડ. અન્યોઅન્ય મુધારગ ચાખે.

વલણ

ગયું ચોમાસું વિસરી,^૧ આવ્યો આશ્વિન માસરે,
કન્યા ટળી નારી યઈ, પછી ઓખા પામી વિલાસરે.

કડવું ૧૪ મું.

રાગ—દેશાખ.

વર્ષાઋતુ વહી ગઈરે, રમતાં આવ્યો આશ્વિન માસ^૧
મુખપામી ધણુરે, રમતાં રમતાં રંગ વિલાસ;
રક્ષક રાયનોરે, તેણે દોડી રાજકુમાર,
કન્યારૂપ ક્યાં ગયુંરે, ઓખા દિસે છે રે નાર!
ચિત્રલેખા છે નહિં રે, એકલદી દે દર્શન,^૨
રાતી રાતી આંખડીરે, પ્રકૃસ્થિત દિસે તન;^૩
હિંડે ઉર ઢાંકતીરે, સ્નેહે થયો છે નખપાત,
અધર પર રમામતારે, કોવક પુરૂષ દંતના ધાત;
સેવક સંચરારે, કોપે દેખીને ઉત્પાત,^૪
મંત્રી કૌલાંડને રે, જઈ કષ્ટ માંડી વાત;^૫

૧. જૂ. કા. ગયું ચોમાસું વિષય રમતાં, આવ્યો આશ્વિન માસ રે,
કન્યા ટળી નારી ઇતી, ઓખા પામી વિલાસ રે;
૨. ઐ રમતાં રમતાં રાસવિલાસ; જો રમતાં રંગ વિલાસ વે કાંઈ એક
રમતાં રંગ વિલાસ; રે કાંઈ એક કરતાં વિનોદ વિલાસ જૂ. કા. રમતાં
રમતાં રંગ વિલાસ.

પછી જૂ. કા. માં ચાર લીટી વધુ છે:—

એક સમે સહીરે શરદઋતુ સમે નર ને નાર,
માણેકઠારી ખુલ્લિયા રે, ઉત્તમ દિવસ આવ્યો સાર;
ચંદ્ર કિરણ ચાંદની રે, બેઠાં હિંડોળે નર ને નાર,
હાસ્ય વિનોદ મું રે, કરતાં કીડા વિવિધ પ્રકાર.

૩. જૂ. કા. એકલદી દીસે છે એ. રૂ. જૂ. કા. પ્રકૃસ્થિત દિસે છે એની દેહ.
૪. જૂ. કા. કાંઈ એક દેખી મન વિચાર. રૂ. જૂ. કા. જઈને કહ્યા સમાચાર.

પ્રધાન પરવર્ષોરે, ન્યા છે અસુરકેરો નાથ,
 રાયજી સાબળોરે, કહે છે મંત્રી જોડીને હાથ.
 લૌકિક વારતારે, એક આપણુને લાઝન,^૫
 જીમલદી છેદીએરે, કે કેમ કહું વજૂ વચન;^૬
 બાળકી તમતણીરે, તેતો યહ છે નારી રૂપ,
 એનું સાબળોરે,^૭ આસનથી ડગીઓ જૂપ;
 ધન ભાગી પડીરે, અમથી અકરમાત,
 બાણ કંધો ધણુરે, મંત્રી કહેને સાચી વાત
 શિવે કૂલુ તે થયુ રે, તારી ધન થાશે પતન,
 ત્યારે જાણુજે રે, સત્તુ થયો છે ઉત્પન;
 જાઓને મત્રી તમો રે, જુઓ પુત્રી કેરી પેર,
 ગ્રાઈ જાણે નહિ રે, તેમ તેડીને લાવો ધેર;
 પ્રધાન પરવર્ષો રે, સાથે ડાણા ડાણા જન,
 ઝોખાને માળીએરે, હેલા રહીને વઢે વચન;
 કૌલાડ બિચરે રે, ઝોખાજી દો દર્શન,^૮
 ચિત્રનેખા કલા ગઈ રે, ચાલો તેડે છે રાજન;
 ચરચર મૂજતી રે,^૯ પટી પેટદીઆમા ફાળ,
 શુ થાશે નાથજી રે, આવી લાગી છે જંજળ;
 તમો રખે બોવતા રે, નાથજી દેશો મા દરશન,
 મુખ બોલી ગયુ રે, થયા સજળ બે લોચન,^{૧૦}

૫. કી આપણુને લાગ્યુ લાંઝન ચ આપણુને દિમે છે લાંઝન. ૫૬ કેમ
 કહું પ્રગટ વચન

૬. જ. ડા. ર્ વારતા સાંભળી રે ૭ જુ. ડા. એ આપણીએ રે. આપણા
 આસ્માત

૮. ર. ઝોખાજી. રે. દર્શન, ચ. ઝોખાજી રે. દર્શન.

૯. જ. થયાં ખાદી બે લોચન.

ખાળા બેખાકળા રે, કપે કદળા સરખા ચરણ,^૩
 કમણ કર્યા વિના રે, કંચુકી અવગાં છે આભરણ,^૪
 ખારીએ ખાળકી રે, ઉભી રહી છે આવી,
 કૌભાડે કુંવરી રે, લાય વચને બોલ્યાની;
 “ચિત્રમેખા કદાં ગદ્ય રે, એકલડી દે દર્યન?^૫
 કન્યારૂપ કદા ગયુ રે, જો તું ચદ્ય છે નારી તન?^૬
 શરીર મંદાચતી રે, મેહે વ્યાકુળા રે બેની!
 ધરમા કોણુ છે રે, શીઘ્રે મુજને માયું કેની;
 ધુંધટડો તાણતી રે, બોલે આખી ભાગી વાત;
 “હિલ વાડ નથી રે, ચિત્રમેખાએ કીધુ શયન,
 તેણે હું વ્યાકુળા રે, નયણે ભડે લોચન;
 કૌભાડ ગચ્યો રે, કા બોલો આજપંપાળ?
 હેઠા ગિતરો રે, નહિ તો ચઢીને જોશું માળ.

વલણ

ચઢીને જોઈશું માળ જ્યારે,^૮ ભાગશે તમારો ભાર રે,
 એવું નળી હેઠા ગિતરો, રાય કાપ્યો છે અપાર રે.

૩. હં કાંપી કદળા સરખા બે ચરણ.

૪. બે કાંચળા અવળી જે પાભરણ, ફાં કંચુકી છે રે અવજો બધ.

૫. બ. કા અમય.

૬. જો તમે દો છો દેખા, જો જો છો દે દર્યન, જુ કા. છ એકલી
 કયમ દેખાય?

૭. ફાં કેમ ચઈ છુ નારીકા; અ કેમ ચયાં છો નારી વેપ; જુ કા કેમ
 છ નારી વેપ જણાય?

૮. જુ કા માળ જોઈશું વગવણે રે

કડવું ૧૫ મું

રાગ ગોડી ૧

કન્યાએ ક્રોધ ચઢાવીઓ, ઘણું હાકટયો પ્રધાન,
 લપટ બોલતાં લાજે નાહો, તારી વૃદ્ધપણે ગઈ સાન;^૨-કન્યાએ ૧
 પાપી પ્રાણ લેવાને આવીઓ,^૩ બોલે ક્ષુદ્ર વચન,^૪
 એવા સાર કીધી જોઈશું, તારી જીભડી છેદન;- કન્યાએ ૨
 તુંને કાલો દાનવ જણતી, ભારેખમ રે કૌભાંડ,
 કુંડાં નવ આળ ચઢાવીએ, ભાગી પડે ઘસાંડ;- કન્યાએ ૩
 કહેવા દે મારી માતને, પછી તારી રે વાત,
 હું તો હત્યા આપીશ^૫ તુજને, કરું સાગર અંપાપાત;-કન્યાએ ૪
 ત્યારે પ્રધાન લાગ્યો કેંપવા, પુત્રી! તમે પરમ પવિત્ર,
 પછી કાલાવાલા માંડીઆ, ન જળયાં સ્ત્રી ચરિત્ર;- કન્યાએ ૫
 બાપ! રાગએ મુને મોકલ્યો, લોકે પાડ્યો વિરોધ,
 પૂછ્યા સાર શું આવડું? મુજ રંક ઉપર શો ક્રોધ;-કન્યાએ ૬
 એવું કહીને સેવક મોકલ્યો,^૬ રામ બાણાસુરની પાસ,
 રાગએ મંત્રીને કહાવીઈ, ચઢીને જોજો આવાસ;^૭-કન્યાએ ૭
 કૌભાંડ ક્રોધ કરીને ગાજ્યો, વજ્રાબ્યાં નિશાણ,
 માળાએથી અને ઊતરો,^૮ તમને બાણાસુરની આણ;- કન્યાએ ૮

૧. ઝ રાગ રામકળી બે રામ આશાવરી, બે રાગ સોહિણી.

૨. જ. કા. ઘડપણે ગઈ સાન.

૩. ઢ પાપી પ્રાણ લેવા કેમ આવિયો; જ. કા. પાપી પ્રાણ લેવા ક્યાંથી આવીઓ.

૪. બ બોલતો કવચન; ક બોલતો કુદ વચન.

૫. ક હું તો ચાપીશ હત્યા તુજને; જ. કા. હત્યા આપું હું તુજને.

૬. ઇ મંત્રીએ સેવક મોકલ્યો; જ. કા. એવું-કહેતાં સેવક મોકલ્યો.

૭. બ જુઓ કાણ છે અવાસ; ડ જુઓ બીજું કાણ છે પાસ.

૮. બ, ક, માળમાંથી બેહ નીસરો.

પછી દાસને આજ્ઞા આપી, એક સ્તલ કરો છેલ્લ,^૯
 ઓખાએ આમું દાળીઆ, મારો ચંપારો સ્વામીન,- કન્યાએ૦ ૯
 હોકારો અમુરનો સાલળી,^{૧૦} ઉભો થયો અનિરુદ્ધ,
 મેવની પેરે ગાજીઓ, કંપાવી નગરી બદ્ધ,- કન્યાએ૦ ૧૦
 મત્રી કહે સુભટ સાલળો, કોઇ જોદો અહિંદ,^{૧૧}
 આપણે નાદે ગાજી બીઓ, જેમ મેવનાદે સિંહ;^{૧૨}-કન્યાએ૦ ૧૧
 ઓખાએ નાથ બાથમા ધાલીઓ, શુ જાઓ છો વહીવહી,^૧
 મરડી મરડી શુ જાઓ છો,^૨ અરે, દેવડા જાઉં કહ્યો,-કન્યાએ૦ ૧૨
 આ શો જિજ્ઞાસ લકવા તણો, સામુ નથી કામનું ધામ,
 દાનવને માનવ જીતે નહિ, એ ન હોય રતિ સંગ્રામ,^૩-કન્યાએ૦ ૧૩
 નાથ કહે, સુણ સુદરી, વાત તો સવળે થઈ,
 હવે ચોરી શાની! આપણે, આથો જેસીએ બારીએ જઈ:
 કન્યાએ૦ ૧૪

વસણ

નરનારી બેઠાં બારીએ,^૪ વાત પ્રીત કીધી રે,
 જાજે બાજે કામકુંવરને, ઓખા હિંચે લીધી રે.

૨, ૪

૯. જુ કા સ્થલ કરો છેલ્લ.

૧૦. અ હાહાકાર અમુરનો સાંભળી

૧૧. જ કોઈ જોદો દિસે અહિં, વ કોઈ જોદો હરો અહિં, ક કોઈ
 બાલ્યો જોદો અહિં

૧૨. જ જેમ મેઘ રાજ શુ સિંહ.

૧. ક, વ અરે જાઓ છો કહ્યો

૨. હ મરડી મૂળી શુ જાઓ છો

૩. જ એનો અજીત સંગ્રામ, ક જે શોભે નહિ સંગ્રામ, વ શોભે નહિ
 જે સંગ્રામ

૪. જુ કા જઈ બેઠાં નર નારી બન્યા, વાત વિપરીત કીધી રે,
 જાજે બાજે (બાજે) કામકુંવર, ઓખા હિંચે લીધી રે.

કંઠુ ૧૬ મું

રાગ રામચી

જોડી જોવાને જોદ મળ્યાઆ છે ટોળેજી, ઝોખા અનિર્દેરે લીધી ખોળેજી,
કંઠે ખાંહેલડી રે ધાલી ખાળાજી, દાંડી, કૌભાંડને બીડી જવાળાજી.

દાણ

જ્યાળા પ્રકટી. તે બાલ બ્રહ્મટિ, સુભટ તેડ્યા જમલા,^૫
મંત્રી કહે, બાર્ધ ! સમજ શોભે, જેમ હરિ ઉજગે કમળા !
લધુરૂપ કોષ લક્ષણવતો,^૬ આવી સુતાસંગે કો બેડો,
પ્રવેશ નહિ જ્યાં પવન દેરો, તો માળીઆમાં કેમ પેડો ?
નિઃશંક નિર્ભે થઈને બેડો,^૭ નિર્લજ નરને નારી,
લાસ્ય વિનોદ કરે મનગમતાં, લજ્જા ન આણે મારી;^૮
ઝોખાએ ઉત્પાત મોડ્યો, ધાધ ધાધ દેહે સાંધ,
‘મંત્રી, કહે, બાધ ! પુરૂષ મોટો,^૯ કારણ દિસે છે કાંધ;
અંબુજવરણી આંખડી ને, બ્રહ્મટિ મુગટે ચાંપી,
રોમાવળી વાંકી વળી છે, લડવા રહ્યો છે ટાંપી;
માળ ઘેરો સુભટ સર્વે^૧ બોલતા અતંડ,^૨
ઝો બ્યાલિયારી ! બિનર હેડો, એમ કહે છે કૌભાંડ;
આપ આયુષ્યના ધણી ! જમપુરીના માર્ગે મચ્છ,^૩
અસુર સરખા રિપુ માથે, કેમ થઈ બેડો છું સ્વરથ ?^૪

૫. એ સુભટ બેડા જમલા, એ સુભટ જોવા મળ્યા જમલા, કે સુભટ મળ્યા જમલા. ૬. એ બુદ્ધિવંત કોષ લક્ષણવતો, એ લધુરૂપને ને લક્ષણવતો. ૭. એ નિશંક થઈને નિર્ભે બેડો. ૮. એ લાજ ન ધરે અમારી, કે નથી લાજ ધરતો મારી. આ બે લીટી કે પ્રતમાં નથી. ૯. કા. કુચમહલ સુગન કરે, કાંઈ લજ્જા ન આણે હમારી. ૧. જ. કા. પ્રધાન. ૧. કે માળીઆ તમે સુભટ બેડા, કે માગતો સુભટ સર્વે. ૨. કે બોલતા હાંડ, એ બોલતા અટાટ. ૩. કે જમપુરીનો માર્ગસ્ત. જ. કા. ચમપુરી માર્ગસ્ત. ૪. કે અસુર સરખા રિપુ મરતક, શું બેડો થઈને સ્વરથ.

બાણુરાયની કિંકરીને, દેવે ન યાચે ઝાળ,^૫
 તો તું રાજકુમારી સાથે,^૬ કયમ ચઢીને બેડો માળ ?
 સાચું કહે જેમ શીગ રહે, તાત કુળ ને ગામ,^૭
 સન્ધાર્ય હોય તે જાખજો,^૮ કયમ સેચ્યું ઝોખા ધામ ?
 અનિરુદ્ધ વળનો બોલીઓ, માંભળો મુઝટ માત્ર,^૯
 હું ક્ષત્રીનંદન ઇંછાએ આપ્યો, બાણુનો જમાત્ર; ^{૧૦}
 મંત્રી કહે, હું બોલ વિચારી, જિતરશે અભિમાન,
 જમાત્ર શેનો બાળકા, કોણે આપ્યું કન્યાદાન !
 અપરાધ પૂરણુ જિતર હેડો, તુંને બાણુસુરની આણુ,
^{૧૧}આ દાનવ તારા પ્રાણુજ લેશે, મરણુ આવ્યું જણુ;^{૧૨}
 જીવ્યાને; ઉપાય મુઝી, પડી વરાસે ચૂક,
 હોય કમરી તો હાકી જાકે, દીસે છે જંબુક.
 કોભાંડના આ બોલ સાંભળી,^{૧૩} હાકી જાક્યો છે બાળ,
 બારીની ભોગળ લીધી કરમાં, ઇંછા દેવા ફાળ.
 ફાળ દેઈ ને અંત લેઈ,^{૧૪} હોકારો જજરો કીધો રે,
 ત્યારે ઝોખાએ અનિરુદ્ધને ^{૧૫} માળીઆમાં લીધો રે.

૫. જ. કા. અમો ન યાચે ઝાળ.

૬. અ તો હું રાજકુમારી કને, બેડો ચઢી અજ માળ.

૭. હું કુણ માત તાત કુળ મામ જ. કા. કુણ ન્યાત કુળ ને ગામ.

૮. હું જ્યારય સાચું જોવજો. જ. કા. જ્યારય હોય તે જોવજો.

સાચું કહે — ઝોખાધામ; આ બે લીટી પુનરુક્તિ હોયને લીધે
 દેપક હોવા સંભવ છે. ૯. અ સાંભળો પ્રાણીમાત્ર.

૧૦. અ હું બાણુસુરનો જમાત્ર, કં હું બાણુસુર જમાત્ર, મં બાણુ-
 સુરનો જમાત્ર. ૧૧. મં આ દેલ.

૧૨. કં જિતારશે અભિમાન. જ. કા. મરણુ આવ્યું તુજ જણુ.

૧૩. જ. કા. બોલ વળતા સાંભળી, બળે બોલ્યો હામ બાળ; કં બોલીઓ
 કોમળ બાળ, હં જીવો યથો અનિરુદ્ધ, અ જીવો યથો ત્યાં બાળ.

૧૪. જ. કા. લંચપી ધરમાં લીધો રે.

કડવું ૧૬ મું

રાગ રામઝી

જોડી જોવાને જોદ મળ્યાઆ છે ટોજેછ, ઝાખા અનિરૂદે રે લીધી ખોજેછ,
કઠે બાંહેલડી રે ધાલી બાળાછ, દોડો, કૌલાંડને જોડી જવાગછ-

હાળ

જવાળા પ્રકટી-તે, બાલ બકુટિ, સુભટ તેડયા જમલા,^૫
મંત્રી કહે, બાઈ ! સમગ શોભે, જેમ હરિ ઉજગે કમળા !
લધુસ્વ કોઈ લક્ષણવતો,^૬ આવી સુતાસંગે કો જોડો,
પ્રવેશ નહિ જ્યાં પવન કરો, તો માળ્યાઆમાં કેમ પેડો ?
નિઃશંક નિભેં થઈને જોડો,^૭ નિર્જન નરને નારી,
હાસ્ય વિનોદ કરે મનગમનાં, લજ્જા ન આણે મારી;^૮
ઝાખાએ ઉત્પાત માંડ્યો, ધાધ ધાધ દેછે સાંઈ,
‘મંત્રી’ કહે, બાઈ ! પુરપ મોટો,^૯ કારણ દિસે છે કાંઈ;
અંબુજવરણી આંખડી ને, બકુટિ મુગટે ચાંપી,
રોમાવળી વાંકી વળી છે, લડવા રહ્યો છે ટાંપી;
માળ થેયો સુભટ સર્વે^{૧૦} જોણતા અગંડ,^૨
ઓ બ્યાભિચારી ! જનર હોડો, એમ કહે છે કૌલાંડ;
અપ્પ આયુષ્યના ધણી ! જમપુરીના માર્ગે ગય્છ,^૩
અસુર સરખા રિપુ માથે, કેમ થઈ જોડો છું સ્વરથ ?^૪

૫. એ સુભટ જોડા જમલા, એ સુભટ જોવા મળ્યા જમલા, એ સુભટ મળ્યા જમલા. ૬. એ બુદ્ધિવંત કોઈ લક્ષણવતો, એ લધુસ્વરૂપે ને લક્ષણવતો. ૭. એ નિશંક થઈને નિભેં જોડો. ૮. એ લાજ ન ધરે અમારી, એ નથી લાજ ધરતો મારી આ જે લીધી હ પ્રતમાં નથી. ૯. કા. કુચમહલ મુળન કરે, કાંઈ લજ્જા ન આણે હમારી. ૧૦. જ. કા. પ્રધાન. ૧. હે માળ્યા આ તમે સુભટ ડોલા, એ માગતો સુભટ-સર્વ. ૨. હે જોણતા હવાંડ, એ જોણતા અટાટ. ૩. હે જમપુરીનો માર્ગગત. જ. કા. ચમપુરી માર્ગ-ગત. ૪. એ અસુર સરખા રિપુ મગક, શું જોડો થઈને સ્વરથ.

ખાણુરાયની કિંકરીને, દેવે ન યાયે આજ,^૫
 તો તું રાજકુમારી સાથે,^૬ કયમ ચઢીને બેઠો માજ ?
 સાચું કહે જેમ શીશ રહે, તાત કુળ ને ગામ,^૭
 સત્યારથ હોય તે બાખજે,^૮ કયમ સેચ્યું ઓખા ધામ ?
 અનિરુદ્ધ વળનો બેલીઓ, સાંભળો મુલત માત્ર,^૯
 હું ક્ષત્રીનંદન ઇચ્છાએ આવ્યો, બાણનો જમાત્ર; ^{૧૦}
 મંત્રી કહે, તું બોલ વિચારી, ગિતરશે અભિમાન,
 જમાત્ર રીનો બાળકા, કાણે આપું કન્યાદાન !
 અપરાધ પૂરણુ ગિતર હેઠો, તુંને બાણાસુરની આણુ,
 'આ દાનવ તારા પ્રાણુજ લેશે, મરણુ આવ્યું જાણુ;^{૧૨}
 છંપાને કિપાય મૂકી, પઠી વરાંસે ચૂક,
 હોય કેસરી તો હાકી બેઠે, દીસે છે જંબૂક.
 કાલાંકના આ બોલ સાલળી,^{૧૩} હાકી બેઠો છે બાળ,
 બારીની બોગળ લીધી કરમાં, ઇચ્છા દેવા ફાળ.
 ફાળ દેઈ ને અંત લેઈ, હોકારો જજશે કીધો રે,
 ત્યારે ઓખાએ અનિરુદ્ધને ^{૧૪} માળીઆમાં લીધો રે.

૫. જ. કા. અમો ન યાયે આજ.

૬. અ તો તું રાજકુમારી કને, બેઠો ચઢી અજ માજ.

૭. હું કુણુ માત તાત કુળ ગામ જ. કા. કુણુ ન્યાત કુળ ને ગામ.

૮. હું જ્યારથ સાચું બેસશે જ. કા. જ્યારથ હોય તે બેસશે.

સાચું કહે — ઓખાધામ; આ બે લીટી પુનરુક્તિ દોષને લીધે
 ક્ષેપક હોવા સંભવ છે. ૯. અ સાંભળો પ્રાણીમાત્ર.

૧૦. અ હું બાણાસુરનો જમાત્ર; કે હું બાણાસુર જમાત્ર, કે બાણા-
 સુરનો જમાત્ર. ૧૧. વ આ દેલ.

૧૨. કે ગિતરશે અભિમાન. જ. કા. મરણુ આવ્યું તુજ જાણુ.

૧૩. જ. કા. બોલ વળતા સાંભળી, બળે બોલ્યો કામ બાળ; કે બોલ-
 કામળ બાળ, કે બોલો ચંપા અનિરુદ્ધ. અ ૧

૧૪. જ. કા. લેચકી ઘરમાં લીધો રે.

કંઠુ ૧૭ મું.

રાગ મારૂ^૧

મારા કંથજી એમ ના કીજે, બળીઆ શું વડતા બી'જે,
 એ ધણા ને તમે એક જાતે, સૈન્ય મોકલ્યું મારે તાતે;
 દૈત્યને વાદન ને તમે પાળા, એ કંથજી ને તમે મુંવાળા,^૨
 દૈત્યને ટોપ કવચ બખતર, તમારે અંગે પીતાળર;
 દૈત્યને સાગ ને બહુ ભાલા, નાથ તમે હો દાસામાલા,^૩
 એ મહોન્મત બહુ બળીઆ, તમે સુકોમળ પાતળીઆ;
 રવામી ! પછી અસુરને વેધો, પહેલું ગસ્તક માઈ હેદો,
 જંદેદી નિખી^૪ નિખીને મોહું, 'તમેને જુદ કરતાં કેમ જોઈ' ?
 ધનિષ્ઠા અંતરની ગણ શીટી, દૈત્યે માળાઈ લીધું વીટી,
 પ્રજુ પ્રાણ કંપે છે મારા, મુઆ દૈત્ય કરે છે હોકારા;
 ધણું કોધી વિરોધી બાણ, હાકે ધન્યનું જાપ ઝોસાણ,
 જગત ભય પામે પિતાની હાકે^૫, બાણે પૃથ્વી ચઢાવી ચાકે;
 જેના નાદે તે મેર હાલે, ચક્રધર સરખા નવ ચાલે,
 ક્ષત્રી સાથ રહે સહુ બી'તો, નાથ ! તેને તમે કયમ છોતો !^૭

૧. જી રાગ મારૂની; ફ રાગ દેસાખી માફ, ફ રાગ મારૂ સોરઠી.
૨. જી. કા. નાથજી તમે દાસામાલા. ૩. જી. કા. એ કંથજી ને તમે મુંવાળા.
૪. જી. કા. તમેને દેખી દેખીને રે મોહું. ૫. ફ નેત્રે જુદ કરતાં કેમ જોઈ.
૬. ઝં જમ્મ કાંપે બાપજીની હાકે; ફ જગત ચંભે તાતની હાકે વે, જમ્મ ભય પામે તાતની હાકે.
૭. ફ તેને નાથજી તમે કેમ છોતો; જી. કા. નાથજી ! તમે કેઈ પેર છોતો. આ પછી જે લીટી લેપક લાગે છે. ઝ અને વ પ્રતમાં નથી. જી. કા. માં છે. ગંત્રી રહ્યો છે દાંત કરડી, શું બજો છો મરડી મરડી, મટિ પહેલાં મુજને મારો, પછી નાથજી રણમાં સધારો.
- જી. કા. માં બીજી પણ છે—
 રાશી સુર્યવંશી નૃપ જેહ, તેની ચરચર મુજે દેહ,
 પ્રયત્ન ક્રોધી પલ્લવની, જગજી, સેધી, નિરોધ બાણ મુવાળ
 એમ કહી ભરતી લોચન, દેખી વારે છે રવામીન.

કંથ કહે, ન કનં મંગ્રામ, આતાં નામનો કુણ દામ ?
 દાવે કવનાં છટવું નદિ, કા ન મરીએ સામા જઈ ?
 નથી ભરવાનો ઉપામ, ત્યાં તો બધ પામે શું ચામ ?
 નાકે લાગન લામે કુળમાં, પ્રનિદા જમ એક પગમા.^૬
 મદુઅર વામે ને મજિધર ડાલે, નદિ સપં તે જાગને તોલે.^{૧૦}
 વન માળે કેમરી દે દાગ, ના ગાળે તો જાણ્યો શિવાગ;
 દાકયો વાધ ન માંડે કાન, નદિ શાફૂલ જાણ્યો શ્યાન,
 દાત્રી નાગે દેખીને દગ, નદિ પુગર જાણ્યો વ્યંડગ;
 ધરમા ગોઝારો મ્હે ખેસી, જુદે ચરણ રિના રહે ખેસી,^૧
 એમ દહી ઓખા અગગી કાંધી, ભડ ગાળ્યો ને ભોમગ લીધી;
 અમુર કુળમાં જઈ પ્રુપિઓ,^૨ જાળ્યો દપિની પેરે પડીઓ,
 જેમ માદ પેમે છે જાગમા, તેમ અનિરૂદ પેરે દગમા;
 જેમ ચંદ્ર વાદગમા, તેમ વાધ્મિક થયો જાગમા,
 જન જુથમાં લણુ કેમરી, તેમ અનિરૂદ મધ્યે અગિ,^૩
 દેવને આપ્યો મુલુનો દાંડો, જાળે અનિરૂદ મેર આડો,
 પડનામા જાદુ પડન ન્યા, ભોમગ પ્રદારે પરણી લાગ્યા;
 ઠેઠાકે નૈન્યા પ્રેરી, જાલ જોદને દોડ છે મેરી,
 ચંદનને જ રાગે ગીરી, અમુરે વધ્મિક^૪ લીધો વીરી;
 દાનવ કહે માનવ કશું, જાદુ મિદમા મુજહું જરણ.^૫

૮. ધ કાં ન મરીએ સમા જઈ

૯. દે છે ગોમને લાંબા મુદમાં.

૧૦. ને ન રોડે રથા સપ તોડે. જો મેર જોડે ને મજિધર રહે, ન રોડે તો રથા રોડે તોડે.

૧. દે ચરણ રિદોડો રહે ખેસી. ૨. જુ. મા. અમુર સેના કપર પ્રુપિઓ.

૩. જુ. મા. જાદુ વીરી વજ્જ. છે મેરી. જુ. મા. માંડા પંચ ૭ કોરી કાંધી મુજી છે. ૪. જુ. ૧. અનિરૂદ.

૫. જુ. મા. દાન ન કહે માનવ રુર, અંધે સિંદનાં મુજહું વ રુર.

મુગટ મંત્રીને ચરણે ધરે, તો તું મૃત્યુ થકી ભિરે;
 વેરીવાયક એવો સાંભળી, અનિરુદ્ધ ધાયો હોકારો કરી,
 નાખે દૈત્ય ભારી મુદ્દગળ, તેમ અનિરુદ્ધ ભુજ ભોગળ;
 વીસ સહસ્ર અસુર ત્યા વૂટ્યા, એકીવારે તે બહુ ચર છૂટ્યા,
 આયુધધારા રહી છે વરસી, ^૧ગદા ચામી ફરે છે ફરસી;
 દાનવ ધાયા ટોળે ટોળા, વરસે બીંડી, નાળ ને ગોળા,
 હાક્યા હસ્તી દે હલ્લકારા, યામ ખડગતણા ચમકારા,
 યામ અક્ષિતણા ધૂધવાટ (!), જોલે સાંગતણા મુસવાટ;
 રથ ચક્ર ગાજે ગડેડાટ, ગગને ધમ યામ ફડફડાટ,
 હોમ હયતણા હથ ^૨હથાટ, છૂટે બાણ બહુ સાથસણાટ;
 દેખી દોહિલો નાથનો ઘાટ, ઝાખાને યામ છે જિયાટ,^૩
 બહુ દાનવનો વાળ્યો દાટ, અનિરુદ્ધ મૂકાવે વાટ;
 કોઈ ઝીક્યા ઝાલીને ક્રેશ, કોઈ ઉરાડ્યા પગની ઢેશ,
 કોઈને માર્યા ભોગળને બડાકે, કોઈનાં મુખ ભાગ્યાં લપડાકે;
 કોઈ અધસસ્તા, કોઈ પૂરા, એમ સૈન્ય કયું ચકચૂરા^૪
 તે તો રણ બધાનક ભાસે, બળ દેખી ઝાખા ઉલ્લાસે;
 મેતો આવકું નો'વું જણ્યું, ચિત્રલેખાએ રતનજ આણ્યું,
 શોણિત શ્વેદ થયો છે દિલે,^૫ નાથ રણ રધિરમાં ઝીલે;
 બડ ગાળ્યો ને પડ્યું બંગાણ, નાકો કોમાંડ લેધને મ્રાણ,
 હવું ખાણાસુરને ગણ્ય, એક પુરુષે તે વાળ્યો ઘાણ,
 અસુર સૈન્ય ચડ્યું સર્વ કોપે, સભ્યાં કવચ, આયુધ ને ટોપે,

૧. જ. કા. વં પડે પરિધ પદી ને ફરસી.

૭. જ. કા. આ જે લીડીમાં પાહો ઉઘટા સુવટા છે.

૮. કા યામ ઝાખાને મન જિયાટ.

૯. વ એમ સૈન્ય કીધું ચુર.

૨. કા જ કા શોણિતસ્પર્શ થયો છે કીલે, વં પરસ્વેદ વળ્યો કીલે.

સર્વ સૈન્ય તે તત્પર કીધું, વડવાને દુઃદુભિડ દીધું;^૩
વાગી હાક જે ચઢીઓ બાણ, તે તો ઝોખાને થયું બાણ.^૪

વળણ

વાગી હાક જે તાત ચઢીઓ, ક્યમ જીવશે સહસ્ર હાથને,
આસુ ભરની, શોક કરતી, સાદ કરતી નાથને

કંડુ ૧૮ મું.

રામ માફની દેશી.

મારા સ્વામી ચતુર મુગણ, બાણ દળ આબું, રે, -ભદ્રવણ,^૫
દિમે સૈન્યા ચારે પાસે, હવે શું ચારે રે? -ભદ્રવણ;
એ બળાઆ સાથે બાથ, નાથ કેમ બીડો રે? -ભદ્રવણ,
હું તો કહું છું તમારી દાસી, નાશી હીડો રે, -ભદ્રવણ;
ઓ, દળ બળવંત દીમે,^૬ રીસે રાતા રે, -ભદ્રવણ,
બળાઆ અસુરને મુખે, તમે રખે બતા રે, -ભદ્રવણ;
ઓ, ગજ આબ્યા બળવંત, દંત કેમ સહેશે રે? -ભદ્રવણ,
ઓ, અસુર અર્જુન વાધ્યા, તણાયા ભરો રે, -ભદ્રવણ;
એવું બળીને ઝોસરીએ, ના કીજે કોષ રે, -ભદ્રવણ,
તમે એકલાને આશરો શાનો? માનો પ્રતિબોધ રે; -ભદ્રવણ;
હા, હા,^૭ ધીરા થાઓ, ધાઓ તે કાસુ રે, -ભદ્રવણ.
મારી જમણી આખડી ફરકે, વરસે આસું રે; -ભદ્રવણ.

૩ જ. કા. માં વધારાની લીટીઓ—દદામુ.

૩ પ્રથમ અગ્નિ જેવો બળવંત, બાણરૂપ થયું માતૃત્વ,
ચઢ્યો રાવ કોલે ગડપડીઓ, બણ્યુ ઝોખાએ રણ તાત ચઢીઓ;
સૈન્યના લોક આગળ ચાલ્યા, કરમાં બહુ ભાલા ગાલ્યા.

૪. ઝ તવ થયુ ઝોખાને બાણ. ૫. વે બાણ આબ્યારે ભદ્રવણ.

૬. હ ઝો દળ આબ્યુ બળવંત દોસે.

૭. જ. કા. ધીગ થાઓ ને ધાઓ, વડો તો કાસુરે.

મુગટ મંત્રીને ચરણે ધરે, તો તું મૃત્યુ ચક્રી ઊગરે;
 વૈરીવાયક એવો સાંભળી, અનિરુદ્ધ ધાયો હોકારો કરી,
 નાખે દૈત્ય ભારી મુદ્ગળ, તેમ અનિરુદ્ધ યુજ્ય ભોગળ;
 વીસ સહસ્ત્ર અસુર ત્યા વૃદ્ધયા, એકીવારે તે બહુ ચર છૂટયા,
 આયુધધારા રહી છે વરસી, 'ગદા યમો ફરે છે ફરસી;
 દાનવ ધાયા છે ટોળે ટોળાં, વરમે ભીંડી, નાળ ને ગોળા,
 હાક્યા હરતી દે હલકારા, યાય ખડગનણા અમકારા,
 યાય અસિતણા ધૂધવાટ (!), બોલે સાંતતણા સુસવાટ;
 રથ ચક્ર ગાજે ગડેગટ, ગમને ધન યાય ફડફડટ,
 હોય હપતણા હણુ 'હણાટ, છૂટે જાણુ બહુ સણુસણાટ;
 દેખી દોહિલો નાથનો ધાટ, ઝાખાને યાય છે ભિયાટ,^૬
 બહુ દાનવનો વાળ્યો દાટ, અનિરુદ્ધ મૂકાવે વાટ;
 કોઈ ઝીક્યા ઝાલીને ફેચ, કોઈ ઉરાડયા પગની ફેચ,
 કોઇને માર્યા ભોગળને બગાડે, કોઈનાં મુખ ભાખ્યાં લપડાડે;
 કોઇ અધસસ્તા, 'કોઈ પૂરા, એમ સૈન્ય ક્યુ' ચકચૂરા^૧
 તે તો રણુ ભયાનક ભાસે, બળ દેખી ઝાખા ઉલ્લાસે;
 મેતો આવકું નો'તું જાણું, ચિત્રલેખાએ રતનજ આણું,
 શોણિત સ્વેદ થયો છે દિલે,^૨ નાથ રણુ રધિરમાં ઝીલે;
 ભડ ગાજ્યો ને પડ્યું ભંગાણુ, નાઠો કોભાંડ લેઇને પ્રાણુ,
 હણું જાણુસુરને જાણુ, એક પુરષે તે વાળ્યો ધાણુ,
 અસુર સૈન્ય ચડ્યું સર્વ કોપે, સન્ધ્યાં કવચ, આયુધ ને ટોપે,

૬. જ. કા. વં પડે પરિધ પદી ને ફરસી.

૭. જ. કા. આ બે લીંપીમાં પાદો ઉવચા સુવચા છે.

૮. કા યાય ઝાખાને મન ભિયાટ.

૧. વં એમ સૈન્ય કીધું સુર.

૨. કા જ. કા. શોણિતસ્વેદ થયો છે ડીલે, વં પરસ્વેદ વજ્યો છે ડીલે.

સર્વ સૈન્ય તે તત્પર કીધું, વડવાને ફુંદુલિંગ દીધું;^૩
વાગી હાક જે ચઢીઓ બાણ, તે તો ઓખાને થયું જાણ.^૪

વળણ

વાગી હાક જે તાત ચઢીઓ. કમળ જીતશે સહસ્ર હાથને,
આસુ ભરની, શોક કરતી, સાદ કરતી નાયને.

કંઠુ' ૧૮ મું.

રાગ માઝની રેશી.

મારા સ્વામી ચતુર મુજણ, બાણ દગ આબું, રે, -જાદવજ,^૫
દિમે સૈન્યા ચારે પાસે, હવે શું થાશે રે? -જાદવજ;
એ બળીઆ સાથે બાથ, નાથ કેમ બીડો રે? -જાદવજ,
હું તો કહું છું તમારી દાસી, નાશી હીડો રે, -જાદવજ;
ઓ, દગ બળવંત દીસે,^૬ રીસે રાતા રે, -જાદવજ,
બળીઆ અસુરને ગુણે, તોગો રખે જતા રે, -જાદવજ;
ઓ, ગજ આબ્યા બળવંત, હંત કેમ સહેશો રે? -જાદવજ,
ઓ, અસુર અર્જુન વાધ્યા, તણાયા જશો રે, -જાદવજ;
એલું જાણીને ઓસરીએ, ના કીજે કોધ રે, -જાદવજ,
તમે એકલાને આયરો શાનો? માનો પ્રતિબોધ રે, -જાદવજ;
હા, હા,^૭ ધીરા થાઓ, ધાઓ તે શંસુરે, -જાદવજ.
મારી જમણી આંખડી ફરકે, વરસે આમું રે; -જાદવજ.

૩ જ. કા. માં વધારાની લીટીઓ—દ્વામુ.

૩ પ્રવય અગ્નિ જેવો જન્મલક્ષ, જાણુપ થયું માતૃલ્ય,

ચટયો દાય કોવે ગટગટીઓ, જણ્યું ઓખાએ રણ તાત ચર્

સૈન્યતા લોક આગળ ચાલ્યા, કરમાં બહુ ભાગા ગાલ્યા.

૪. અ તવ થયું ઓખાને જાણ. ૫. વ બાણ આબોરે જાદવજ.

૬. હ ઓ દગ આબું બળવંત દીસે.

૭. જ કા. ધીરા થાઓ ને ધાઓ, વટો તો શંસુરે.

મને દિવસ લાગે ઝાંખો, નાખો ભોગળ રે, -મદવજ.
 એ તો ના સમજે સમજાવ્યો, ઝો દળ આવ્યું રે, -મદવજ.
 તમો હું દેહલીના હંસ,^૨ ખંસ છે^૩ જુદે રે, -મદવજ.
 વેશ પાલટી પાછા વળો,^૪ માનો મારી જુદ રે, -મદવજ.
 તમે ઘેસા દોસો છો ધરણી, વરુણી મૂકો ટેવ રે, -મદવજ.
 અમો બાણ થકી કેમ^૫ ઝોસરશું? કરશું એવે રે? -રાણીજી.
 જો અનિરુદ્ધ નારો રણથકી^૬, લાજે શ્રી ઝોપાળ, -રાણીજી.
 નાઠે અર્થ ન સીજે,^૭ કીજે આથ રે.^૮ -રાણીજી.

વલણ

આત્ર ન કીજે અતિ ધણી, અતે રાખશે મોરારે,
 ધાયો નાથ; નિરાશ થઈ,^૯ પછી રેવા લાગી નારે.

કંઠવું ૧૯ મું

રાગ મેવાટો ૧૦

ઝોખા કરતી સાદ, ^{૧૧}	હોરે હઠીલા રાણા,
આ રા સાદ ઉધમણી ^{૧૨}	હોરે હઠીલા રાણા ?
હું તો લાગું તમારે પાથ,	" "
આવી બેસો માળાઆ માંથ,	" "

૨. એ તમો હું દુઃખણીના હંસ.

૩. જા ખંસ કેમ સહેરોરે, કાં ધસો કેમ જુદે રે.

૪. જી. કા. પાછા વળોજી લાગું પાથ.

૫. જી. કા. નહિ; વાં કરશું અશુરની સેવરે, અં કરું કમી સેવરે.

૬. જી. કા. અનિરુદ્ધ જો રણથી લાજે.

૭. જી. કા. નાઠે અર્થ ન એકે સીજે, શી કીજે.

૮. હ રોગે ન હોય કાજ, એ તો કુળની આશરે.

૯. જી. કા. ધરણી નાથ ને હાથ ધસીઆ. ૧૦. જે રાગ મેવાટો દુકરો.

૧૧. જી. કા. ઝોખા કરતી તે કંથને સાદ. ૧૨. જી. કા. કા હન્માદ.

હું બાણને કઈ પ્રણામ,	હો રે હીલા રાણા.
એ છે કાલાવાલાનું કામ,	" "
એ બળીઆ સાથે બાય,	" "
બોધને ભરીએ નાય,	" "
તરલું છે સાગર તીર,	" "
બજે ન પામીએ પેલે પાર,	" "
અનેકમાં એક કુણ પાત	" "
સામા દેવ દિસે કુપાત.	" "
મુને થાય છે માન શુકન, ^૧	હો રે હીલા રાણા
માઈ જમણું ફરકે લોચન,	" "
રુવે શ્યાન વાયસ ને ગાય,	" "
એવાં શુકન માતાં થાય,	" "
આજ ઝંખો દિસે બાણ, ^૨	" "
દિસે નગર બધું વેરાન, ^૩	" "
આ ધૂનતી દેખું ધરણ,	" "
દિસે સાગર શોણિતવરણ,	" "
ઓ આચ્યું દલ વાદલ,	" "
ઓ અગકે બાલાનાં ફળ,	" "
આ આપ્યા અગણિત અસવાર,	" "
થાયે હોકારા હોકાર, ^૪	" "
આ દુંદુભિ વાગે ધાય, ^૫	" "
ઓ તમ પર સેના ધાય,	" "

૧. કાં વિગેરમાં આની પૂરે જ લીટીઓ છે તે જ. કા. માં છે. ક્ષેપક લાગે છે.

૨. કાં આઠાં ઝંખો ગયને બાણ; વં તથા જ. કા. માં વધારાની લીટીઓ.

મારો તૂટ્યો મોતીનો હાર, ૦ હાથે નેત્રે વહે જ્યધાર.

૩. કાં દિસે નગરી ઉજ્જ વેરાન,^૧ વં દિસે નગર વસમું શન.

૪. જ. કા. અહિં થાય છે હોહોકાર. ૫. વં ઓ વાગે દુંદુભિના ધ

ઓ ધમ કરકે બોમ, ^૬	હો રે હકીવા રા
સૈન્ય ભારે કપે ભોમ,	" "
ઓ વાગે ધુવરમાળ,	" "
અમ્મ આવે દેતા કાળ,	" "
એ અસુર મહા વિકાળ, ^૭	" "
હવે થાશે શો હેવાલ, ^૮	" "
આબ્યો બાણાસુર પ્રલયકાળ,	" "
ધધ્યું મેધાડંબર છત્રસાર,	" "

વલણ

મેધાડંબર છત્ર ધરીઉં, હિલડી નગર બદ રે,
અગણિત અરવાર આવીઆ, ૧૦થેરી લીધો અનિરુદ્ધ રે.^{૧૧}

૬. જૂ. કા. માં નથી એને આલે—

પાખર બખ્તર પેર્યા રાપ — ૦

દેત્ય, જરાયા આપે કાપ — ૦

૭/૮. બંને લીટીઓ બીજી પ્રતોમાં નથી. જૂ. કા. માં છે, પણ નીચે પ્રમાણે છે—

એ તો સૂરવીર મહાકાળ — ૦, પડે પેટડીઆમાં કાળ — ૦.

નાથ જુઓ વિચારી મન; હોરે

જુદ્ધ રહેવા દો રાગન; હોરે

જો લોપો મોરી વાણુ, હોરે

તો તબે પિતામહની આણુ; હોરે

૯. મેધાડંબર છત્રવિશાલ. ૧૦. એ રાજે મળી.

૧૧. એ કરવા જુદ્ધ રે.

કંઠ્યુ ૨૦ મું.

રાગ સામેરી^૧

આવી તે સૈન્યા અસુર તણી, અનિરદ્ધ રે લીધો ઘેરી,^૨
કામ કુંવરને મધ્યે લીધો, વીંટી વળ્યા ચોદેરી;
અમર કહે શું નીપજશે, ઇચ્છા તે પરમેશ્વરી,
રિપુ ગજના જુથમાં છે, અનિરદ્ધ લધુ કેસરી;
ખાણાસુરને શું કરે ! ભોગજ લીધી ફોગટ,
વેરી વાયસ કાઠી મળ્યાફે, કેમ જીવશે પોપટ^૩ !
ખાણાસુરે સુભટ વાર્તા, કાવ કરશે નહિ^૪ ધાત,
છે વીર થોડી વય તણો, હું પૂછું માંડી વાત;
માળાએથી ઝોખા નિખે, રદન મૂક્યું છોડી,
ઝો જીવન પૂઠે યોદ્ધા બિભા, રણા ભાયા બીટી;^૫
ખજવંત સાથે જોદ્ધ ધણા,^૬ છે સૈન્યા બિહામણી,
ભડે ભાયા (લલા) બીટીયા, દોડીઆ સ્વામી બળી,
ખડગ, ખાંડાં ઝળકંતા^૭, ચળકતી ભાલાઅણી,
આ દલ વાદલ કેમ સહેશે ? (ઝો) સ્વામી સુકોમળ,
પ્રાણનાથને પીડશે એ^૮ પ્રગટયાં તે કર્મના ફળ;
દૈવના ખાધા દેત્ય બળીઆ,^૯ દયા નહિ લવતેસ,

૧. ક રાગ સોરઠી, અ રાગ રામગ્રી.
૨. ક નદવ જોદ્ધ લીધો ઘેરી. ફ વ વેરી વાયસ સામક્ષ મળીઆ.
૩. હ રણા ભાયા જોડી.
૪. ક જુ ઠા. ખજવંત જોદ્ધે અતિ ધણ, વ ખજવંત દિસે જોદ્ધે અતિ ધણો.
૫. હ વ રણા છે હજુહણી; ક ઝો આવે છે હજુહણી
૬. ક ખડગ ખેડાં નાખતા. વ ખડગ ખેડાં ઝળકંતા.
૭. ફ પ્રાણનાથને પાપી પીડશે
૮. વ દૈવના લીધા દેત્ય બળીઆ, ક દૈવના લીધા દેત્ય એ

કુંવર-વય કંથ છે માહરો, નથી ઊઝ્યા મુખના કેરા;^૬
 ચાર દિવસનું ચાદરણું, ગયું કર્મડા! વહી,
 પાપી પીડશે પ્રભુને, દૈવડા! જાઈ કહીં?
 અર્ધક^{૧૦} તમારો એકલો, વીંટી વળ્યા અસુર,
 એવું જાણી સહાય કરજો, સામળીઆ મથુર;
 દુઃખ નિવારણ કૃપ્યજી, હું ચર્ધ તમારી વધુ,
 'એ આશા અમારી ભાગશે તો, લાજશે જાદવ કુળ બધું;
 પ્રજા પરિવારે છે પનોતા, આપશ્રી મોરારી.^૨
 સંભાવના તો સર્વની લીજે, આપે શ્રી મોરારી;
 અમને આશા તમારી છે, અમે તમારાં-છોડું,
 લાજ લાગે વૃદ્ધને, કોઈ કહે કાણું ગોર;
 એવું જાણી સહાય કરજો, દામોદરજી દશ,
 પક્ષી પક્ષાણી પ્રભુજી,^૩ પુત્રની કરજો પક્ષ;
 ભગવંત ભજની ભામની, લારયાર રિપુ દગ મધ્ય,
 કોણું^૪ કહે પિતા બાણુને,^૫ એ બાળક છે અખુદ;
 ગદગદ કંઠે ગોરદી, ગતિભંગ જાણે ગે'લી,
 'મન જાણે પ્રાણુજી કાદું, તમારા મંમામ પેત્રી;
 મુખ વિકાળ, નેત્ર બિહામણું,^૭ છે મૂઝ મોટી મોટી,
 એવા અસુર આવી મળ્યા, સંખ્યા તે સત કોટી;

૬. ઊ, ઘ, ક, નથી ઊઝ્યા મુખે કેરા.

૧૦. કા આ તન તમારો એકલો, જૂઠ કાઠ કંથજી મારો એકલો.

કા આ ભક્ત તમારો એકલો.

૧. જૂ કા જો.

૨. જૂ. કા. પ્રજા પ્રતિપાલન કરે છે, પનોતા શ્રીમોરારી.

૩. જૂ. કા. પક્ષી પક્ષાણી પ્રભુજી. પુત્રની કરવા પક્ષ વે ગરદ પક્ષાણી.

૪. જૂ. કા કોઈ કહે પિતા બાણુને જુ એ બાળક ને જુ રૂઢ.

૫. કા કા કહે પિતાંજીર ધરો ૧. જૂ. કા. એવું દિગ્ધું

૭. રૂ, વ મુખ, વક્ર, નેત્ર બિહામણું.

ફળવાદળ સૈન્યા ઉઘટી, મધ્યે લીધો અનિરુદ્ધ,
વીર વીંટચો વેરીએ, જેમ મક્ષિકાએ મધ;
ધનુષ્ય ધરિયા પાયસે, બાણે ચઢાવ્યા બાણ,
રાગ માફ ગાય ગુણીજન, એમ ગડગડીઆં નિગાણ
અનગ અર્ધકે દાંડીઓ, શોભતો જેમ ઈન્દ્ર,^{૧૦}
ઉપમા દઇએ છદ્મતણી તો તારામા જેમ ચંદ્ર;
સધુકુંજની સદં સરખા, શોભતા જે ભુજ,
સરાસન સરખી બ્રહ્મદિ,^{૧૧} નેત્ર જે અંબુજ,
તથુમાત્ર ત્રેવડતો નથી, બાણના જે બાહુ,^{૧૨}
અમુર અનિરુદ્ધ શોભતા, જેમ ચંદ્રમા ને રાહુ.
પાપીએ જોયુ વફ દ્રષ્ટિ,^૧ ક્રીધા તીવ્ર તાણી ચક્ષુ,
વયુ શોભા વૃક્ષતણી ? નણે^૨ અરણીનુ વૃક્ષ,

૮. ધનુષ બાણ વાંસે ધર્યા. આ લીંગીની ઉપર જે પ્રતમાં કહું પૂર થાય છે, ને વળણ છે—

(નયમ) મક્ષિકાએ મધરે, એમ લીંગો અનિરુદ્ધ ઘેરી રે,
અમર કહે, શું નિપજરો, જેમ હન્ડા પરમેશ્વરી રે.

૯. ખ. કા. 'એમ' નથી.

૧૦. બં અર્ધકે અંગ્રે દાંડીઓ, શોભાઓ નણે છદ્મ, ગગને આશન દાંડીઓ, શોભાઓ જેમ છદ્મ. ખ. કા. ઉપમા ને છદ્મગણતણી, સદાટે રવેઈનાં બિંદુ, કં એણે બાણે આબ દાંડીઓ તેમાં અનિરુદ્ધ છદ્મ.

૧૧. ફ, અ, રસાન સરખી બ્રહ્મદિ; બં, ડ ધનુષ સરખી બ્રહ્મદિ, બં સરખા સરખી બ્રહ્મદિ, કં સરાસન સરખી બ્રહ્મદિ.

૧૨. બં બાણામુર મહાબાહુ, કં જેમ ચંદ્રમાને રાહુ.

૧. અ વાંચીએ જોયુ ચિહ્ન દષ્ટ, તેમ રાહડાં ચક્ષુ, બં રાતાં તરડાં ચક્ષુ; કં અમર ચઢાવ્યાં ચક્ષુ. ખ પાપીએ જોયુ વફ દ્રષ્ટિ, તીવ્ર તાણી ચક્ષુ.
ખ કા. નદવે જોયું વફ દષ્ટ, રાતાં ક્રીધા ચક્ષુ

૨. ખ કા. વયુ શોભે ભુજ વૃક્ષ, જેમ અરણ્યનું વૃક્ષ.

અનિરુદ્ધ કહે, આ સમે હોય કુહાડો,^૩ ભોગળ ને વળી ધાર,
આયો ટાણું અમુર કરો,^૪ બેતારું બુજનો ભાર;

શું વધુ બાણનું જોડપ^૫ છે, માહે વશે સર્પનો સાથ !
કે પેટમાંથી પૂર્વજે,^૬ પિંડ લેવા કાઢે હાથ !

કાષ્ઠના કે લાખના, એણે ચોટાડ્યા કર,
અથવા કોઈ પક્ષી દિસે છે, મરવા વિખર્યા છે પર !^૭

તવ હસલું આવ્યુ ગયને, બાળક છે અજ્ઞાન,^૮
શું કરું જે લાંછન લાગે, નહિ તો દેઉં કન્યાદાન;^૯
કૌભાડ કહે, અજ્ઞાની નથી, રાય ! તમને દે છે ગાળ,
બલિસુત અંતરમા બળ્યો,^{૧૦} જ્ઞહાડ લાગી જ્વાળ;
સુખટ નિકટ રાય આવ્યો,^{૧૧} જોલાવ્યો અતિ ગર્વ;^{૧૨}
નિર્લજ, લંપટ નથી લહેતો, વીંટી વળ્યા છે મર્વ;^{૧૩}

કુળ લગ્નમણો દ્રાણ છે, તરકર ને નિર્લજ ?
અપરાધ કરી કેમ બેઠે, સિંહના મુખથી અજ ?

૩. જ. કા. આ સમે જે હોત કુહાડો, અથવા ભોગળેધાર,
૪. કા. આ સમે જે હોત ખાંડુ અમુરને હજવો કરત, બેતારત બૂજનો ભાર.
૫. જ. કા. શું વધુ બાણનું દિવ છે, તેમાં વસે સર્પનો સાથ,
૬. (કેપક ?) પંડમાં પૂર્વજ ગણા, પિંડ લેવા કાઢે હાથ. અ શું વાધું બાણનું દિવ છે. વ શું પેટમાં પૂર્વજે રહે, કા, અ શું પેટમાંથી પૂર્વજે કા કા પિંડમાંથી પૂર્વજ વસે, ધરીને ચોટ્યા હસત.
૭. જ. કા. વિદરાવ્યા ■ પર
૮. જ. કા. સીડીઓ હમીરવી છે. કા તવ જોક્ષીઓ બળવાન.
૯. રૂ. બળીસુત અંતર જોક્ષીઓ.
૧૦. જ. ૧૧. સુખટ નિકટ રાય સર્વ, જોક્ષીઓ બહુ ગર્વ, નિપટ લંપટ નથી બહીતો, ધર્યા હણવા સર્વ.
૧૧. રૂ. જોક્ષીઓ બહુ ગર્વ, અ જોક્ષીઓ મુખ ગર્વ.
૧૨. કા. વાગે હણવા સર્વ, વ બાધો હણવા સર્વ.

ગમન નહિ અહિં અમર કરું, તો તેં કેમ આગમ્યાયું,^{૧૩}
 અન્નણે આવી ચડો કે જૂતે મનં જમાવ્યું ?
 શકે અર્ગથી કોઇએ નાખ્યો, ૭ કારણ સરણું બાસે,
 સાચું કહે તો મારું નહિ,^{૧૪} રહે બાળક ! વિશ્વાસે;
 કુણ કુળમા અવતર્યો, કુણ માત, તોત ને ગામ ?
 જ્યારથ હોય તે ભાખજે, કયમ સેવ્યું આખા ધામ ?^{૧૫}
 અનિરદ્ધ કહે, વિહિવા મળ્યો, હવે ન્યાત, કુળનું શુ કામ ?
 પિતૃ પિતામહ માદરા તે, પ્રસિદ્ધ છે સંસાર,
 છોડી છત્રપતિની વર્યો, તું ચતુર હવે વિચાર;^૧
 વાણિક કુળ છે માહર, ૨ નામ અનિરદ્ધ,
 જો ખેડશો તો સમુદ્ર માહે, નાખીશ નગરી બદ્ધ,
 બાણાસુર સામું જોઇને, કૌભાડ વળતું બાખે,
 ચોરી કરી દન્યા વરે ડુણ તે વાણિક પાખે!
 પૌત્ર જાણી કૃષ્ણનો, બાણે તે ધસત્યા કર,
 નીચ વગ કન્યા વર્યો, કૈવર્ત-એકું ધર;
 શીશ રીસે ડોક ધૂણાવી, ધનુષ્ય ધરીઆ ધીરવ
 કૌભાડ કહે છે ગયને, એ જોહો 'છે મહાવીર,

૧૩. વે તો ॥ ત્યાં કેમ આગમીએ જ. કા. અમ નહિ આગને, તો કેમ
 આરતાં ફાળ્યું ? અજ્ઞાને આવી ચડ્યો કે, બૂતડે મનફું જમાવ્યું ?
૧૪. કે સાચું કહે તો નહિ હણું, વે સાચું કહે તો ન હણું,
 એ સાચું કહે નિશ્ચે ન હણું.
- ૧૫ આ લીટી જ. કા. માં નથી.
૧. વે હ ચતુર છે વિચાર. જ. ॥ ચોરી છત્રપતિની કરી, હ ચતુર હોય
 તો વિચાર
- ૨ કે વાણિક વંશ છે મુન્નતજો. જ. કા. નદવકુળ છે મુન્નતજો.
૩. વે રીસે ધરહડી પળી ધનુષ્ય, લીધાં હાથમાં બાણ. કે રીસે ધરહડીને
 : નુષ્ય લીધાં બાણ, મંત્રીને મહારાજ કહે છે, એ પુરુષ મોટો બણ;
 જ. કા. રીસે તે અંતર પરજળ્યો, ધનુષ્ય ધરિયાં બાણ

હકારી વાધિયુક વકાયો, થમો સોરાસોર,
 ઓખા નમણે નીરખતાં,^૪ નાયને પહોંચે ભેર;
 પરિધ, પટ્ટી ને ગુરજ, ગદા, ત્રિશુળ ને તોમર,
 મુદ્દગળ, મુશળ, સાંજતણે, ઢાંક્યો અનિરુદ્ધ ચર;^૫
 અધાર માયા આસુરી,^૬ વરસે સિદ્ધા ને શિખર,
 પાગ, હસ્ત ને અરિય, ચર્મ,^૭ પડે માંસ ને રૂધિર;
 હથ, ગજ, રથ, બાયોબાયે અડકે, બડકે બહુ વાહન,
 હુંદુભિ વાજે, ખોંડાં ગાજે, રણ પડે બહુ જન;
 સોગ ખગડે, ખડગ ચગડે, ઝળકે ભાલાની અણી,
 રિપુ લાખના જુથમાહે અનિરુદ્ધ જડીઓ મણિ;
 ફેગવી ભોગળ બળ ધરી, રિપુદળ દળ્યું બદવગ્નેદ,^૮
 તાડે, પાડે, આડા પછાડે, કરે-કામ કુંવર બહુ કોધ;
 હાધી પૂરણ, રથ ચૂરણ,^૯ ગજ, હથ પાછા વળીઆ,
 અંજ રાતા, શીશ ફાટયાં, ધીર ધરણી ઢળીઆ;

૪. જ. કા ઓખા નેત્રે નીર 'બરે બરે ને, ક'થને પહોંચે ભેર.

હોપક લાગે ઊ. { અસુર બળીઆ પ્રાક્રમી, લાજળવા દે ફાળ;
 દરો દિશાથી વધતયા, કહે ન બલ્ય જીવતો બાળ;

૫. બે ઢાંકીઓ નરવર; કા ઢાંકીઓ અનિરુદ્ધ; હે ઢાંકી લીધા ચર.

૬. જા અધકાર માયા આસુરી. કા અધકાર રણી આસુરી, થઈ રહ્યો
 અધકાર, જ. કા અધકાર માયા આસુરી વરસે સત્યા ને શિખર,
 કા અધહસ્તીનાં ચર્મ વરસે પડે હથ, હસ્તીને ચર્મર, વહે માંસ ને રૂધિર.

૭. સ મળ્યા બહુ દલ ભેદ.

૮. સ પાદ પૂરણ રથ ચૂરણ, - બે પ્રહાર પૂરણ રથ ચૂરણ. ગજ અનેક
 પાછા વળીઆ. જ. કા. વધારાની લીટીઓ—

પવવટવાળી પ્રાક્રમી બહુ જુદીને નસાડયા,
 જુન વિષે ભોગળ ધરી દેતો અનિરુદ્ધ માર;

હથ, ગજ, રથ, પાછા સર્વ નાકા, હથો તે હાલાકાર.

હાડ યુદ્ધ કરેતો, જાય રાજતો, અનિરુદ્ધ ઇન્દ્ર સમાન,^૧
 અસુર રણથી^૨ નાસતા, શાર્દૂલથી જોમ શ્યાન;
 દૈત્ય તે હરખે નારનું, મુણી નાયના હોકાર,
 ઑખા દેખતાં અનિરુદ્ધ, સૈન્ય કીધું તારોતાર;
 સમુદ્રમાંહે સંગમ હવો, બહુ શોણિતનું પૂર;^૩
 ઈલંગાણુ પછીઈ પૂર વિષે, અસુર નાચાનાચ,
 તે દેખીને બાણુ ધસીઓ, સજીને નાગપાણ;^૪
 ભોગળ હેઠી જુજતણી, પછી ક્યાં સહસ્ર સર્પ,
 કામકુંવરને બાધી લીધો, પછી ગાજીઓ તૃપ.

વળણુ

તૃપ ગાળ્યો મેયની પેરે, ઉતરાવી ઑખાય રે,
 વર કન્યાને બંધન કરી, બાણાસુર મંદિર જાય રે.

કંડવું ૨૧ શું

રાગ રામચીર

બાણે બંને જણને બાધીઆં, નૌતમ નર ને નાર,
 અનિરુદ્ધ રાખ્યો^૧ આગળ કરી, ગુપ્ત રાખી કુમાર;^૨—બાણે ૧

૧. જ. કા. રાખ્યાં તે રાખી મૂકેતો અનિરુદ્ધ ઇન્દ્ર સમાન. કા અનિરુદ્ધ પ્રાક્રમી જોધ.
૨. કા અસુર ધણાએક નામતા, જ. કા. અસુર સુરથી નાસતા.
૩. કા વધુ શોણિત પૂર, જ. કા. વધુ તે શોણિત પૂર.
૪. જ. કા. ભુંગાણુ.
૫. ઇ બાણે સજી નાગપાણ.
૬. વ રાગ દેરાળ.
૭. જ. કા. અનિરુદ્ધ રાખ્યો ગુપ્ત આગળ.
૮. ઍ ગુપ્ત ગણી કન્યાય.

ચાટામા ચોર જણાવીઓ, ઢાંક્યો વ્યભિચાર,
 છાની ઓખા મંદિર મોકલી; રાખ્યો કુળનો ભાર;—ખાણે ૨
 લક્ષણવતો ચાલે લહેકતો, મહેકતો બહુ વાસ,^{૧૦}
 દેવદળ પૂડે પળે, દોરી હીડે છે દાસ;—ખાણે ૩
 પેચ છૂટો પાધરીતણો, ઓંચ્યો પાગ પ્રમાણ,
 ચોરે તે મોરજ મારીઓ, સોક દૂરે વખાણ;—ખાણે ૪
 કા કહે એનામાં દેવત 'ધણ',^{૧૧} રૂપવંત રસાળ,^{૧૨}
 એના કટાક્ષમાં કામિની, નેતામાં પડે તત્કાળ;^{૧૩}—ખાણે ૫
 એવી ભૂવણી બ્રહ્મટિલણી, નેહ બલી ભૂલે નાર,^{૧૪}
 કુંવારી કન્યાને કામણ કરે, મોઢે બાધે કુમાર;^{૧૫}—ખાણે ૬
 પુરું પરાક્રમ પુરપતણ,^{૧૬} માટે સંતાડો કન્યાય,^{૧૭}
 આકર્ણ્યે ક્રમ આવશે, એકલો નહિ અન્યાય;—ખાણે ૭
 સખી પ્રત્યે સખી કહે, દુખી અંગ અવેવ,
 બાંધ્યો તોયે જુએ આપણ બણી,^{૧૮} એવી એની શી ટેવ?—ખાણે ૮

૯. જ રાખ્યો લોકાચાર. ટ રાખ્યો ધરનો ભાર, એ નેતામાં વિચાર
 ૧૦. જ. અ બેહકતો બરાસ.

૧. જ. કા. માં આ હીડી ઉપર એક કડી વધારાની છે—

ઓખા પુનરપિ પરણ્યો, હરો અથ અરધાર.

તે સ્વામી શું મુખ પામશે, લીધો એણે સાર.

અને તે ૯ કડી સાથે ચરખાવો. જ. કા. અ, દિસે રૂપ રસાળ

૨. કા. હીડી મોહની નળ; જ. કા. નેતામાં મોહ નળ

૩. અ નેહ દષ્ટે ભૂલે નાર.

૪. અ, કા, એવો એ કુમાર; કા સંતાડી સર્વ કુમાર; જ મોઢે બાંધે

નિર્ધાર. જ. કા. એવો કામકુમાર. આ હીડી પછી જ. કા. માં—

ચિહ્ન કંઠે કાંકણતણાં, પડયાં બામિનીં ભુજ દંડ,

દેવક, વધારાની લાને છે; ઓખાએ અમૃત ચાખીકં, કીધો અધર તે ખંડ.

૫. જ. કા. માં ૭ મી કડી નથી.

૬. ૮ બાંધ્યો જુએ આપણ બણી

હવે ઓખા જે વર પરણશે, મળશે ભવ ભરથાર,^૭
તે સ્વામી શું મુખ પામશે ? લીધો એણે સાર;—આણે^૮ ૯
ચાર દિવસનું ચાંદરણ,^૯ લીધો એણે રનેહનો સ્વાદ,
હવે બ્રમ ભાગ્યો ધણો, લાગ્યો લોકાપવાદ. —આણે^{૧૦} ૧૦

વલણ

લાગ્યો લોકાપવાદ પણ, પાગ્યો દેવ કન્યાય રે,
પછી બાણાસુરે ઓખા અનિરદ્ધ, રાખ્યાં કારામદ્ધ માંલ રે.

કંડણું ૨૨ મું

રામ આશાવરી^૮

શ્રી શુકદેવ વાણી બચરે, સાંઝળો પરીક્ષિત રાય,
કૃષ્ણકુંવર ને કન્યા રાખ્યાં, કારામદ્ધની માંલ;
નાનાવિધના બંધન બાંધ્યાં, કાઢી ન શકે શ્વાસ,
એક એકનાં મુખ દામણાં, દેખી યાય છે ઉદાસ;^૯
ખીંક બાણાસુરણી, રાણી ભરે છે ચમ્પ,
પુત્રી 'જમાઈ' જૂખ્યા જાણી, છાનું મોકલે ભક્ષ;
બંધન દેખી નાચનું,^૧ ઓખા કરતી નવણે નીર;
અનિરદ્ધ આપ બળે કરી, અખળાને આપે ધીર;
જો આદર^૨ તો અમુરકુળને, ત્રેવડું તૃણ માત્ર,
શોભા રાખવા અમુરકુળની, અમે બંધાન્યું છે ગાત્ર;^૩

૭. કડી જ. ૧૧. નથી—૧. સરખાવો. ૩ પ્રતમાં—અતુરકંઠે કંડણું,
ભામિની ભુજ દંડ, ઓખાએ અમૃત ચાખીઈ, કીલો અધરને ખંડ.

૮. વ રામ સામેરી. ૯. વા દેખી યાય નિરામ.

૧. વા કંઈ દેખી નાચનું; જ ૧૧. બંધન દેખી કંચનું.

૨. વા બંધાન્યું મેં ગાત્ર.

દાકી બિહું તો સઘ છુટું^૩ દણું દાનવ દુધ,^૪
 શું કરું જે શ્વશુરકુળને,^૫ રાખવું છે શુદ્ધ;^૬
 શેં રડો છો મુંદરી!^૭ સસરો શ્રી ઝોખાળ,^૮
 આકાશ અવની એક થાશે, આણુશે સહુનો દાળ;
 અગ્ન્યાસ્ત્ર કેરી ત્યાળા ધુમશે,^૯ અમુર થાશે અંધ,
 મહાય કરશે શ્યામ રામ ત્યારે, બાળા! છટશે બંધ;
 મારા સમ જે મુંદરી, ઝાંખો કરો મુખચંદ,
 આ બંધનથી અતિ લાગે,^{૧૦} તમારાં નેત્રનાં ખુંદ;
 એમ કરી આસનાવાસના, હરિ આવ્યાનું દારદ,
 દાઇ જાણે નહિ એમ કાગમદમાં, આવ્યા પ્રાપ્તિ નારદ;
 સર્જી તે પામ્યો પરાક્રમી,^{૧૧} ને નીચી કીધી દદ,
 વધુ મૂજે ને કાંઇ ન સૂઝે,^{૧૨} બોલી ન શકે રપદ;
 શેં લાજે છે પ્રાક્રમી! તું બોલ મુજ મંગાત,
 ઊઠી છત્રપતિની વર્ષો,^{૧૩} થઇ પૃથ્વીમાં ખ્યાન;

૩. જ. ૬. મરહીને બિહું તો સઘ છુટું. ક આગમું તો સઘ છુટું.

૪. જ. ૬. દણું દાનવ દધ દુઃખ. ક દણું દાનવ-રાજ.

૫. જ. ૬. શું કરું જે શ્વશુરકુળમાં રાખવું છે મુખ.

૭. જ. ૬. શા માટે ચિન્તા કરો છો. અ, વ, ક સાને દુઃખ ધરું મુંદરી!

૮. શું આંસુ રાખો મુંદરી! જ સદાય કરશે મુંદરી.

૯. જ. ૬. ગોવિંદ છેદશે બંધ.

૧૦. જ. ૬. અગ્ન્યાસ્ત્રની ધુમ આસરો.

૧૦. જ. ૬. વ, આ બંધન મેં દુઃખ અધિક છે. ક આ બંધન મેં અધિક લાગે.

૧૧. જ. ૬. સર્જી તે પામ્યો કામકુંવર.

૧૨. દ શરીર મૂજે કંઈ ન સૂઝે; જ. ૬. શરીર મૂજે અતિ ધણું.

૧૩. જ. ૬. બાણાસુરની બાળકી પરણું

ઉડગમાં તેં આભ ઘાત્યો, કામકુંવર શેં નવ ફૂલે ?^{૧૪}
 ઘોડે ચડે-તે પડે પૃથ્વી,^{૧૫} ભણે તે નર જૂલે;
 જાદવકુળ તેં દિપાવીઈ, બંધાયે, લાંછન શુંય ?
 કાલે માધવને મોકલું, દારકા જઈ હુંય.^{૧૬}

વલણુ^૧

હવે હું જઈ છું દારકા, કાપિ ગયા એવું કહી,
 શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, દારકામાં શી ગત થઈ!

કંકડું રડ મું

રાગ વેરાડી^૨

શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, બાધીઓ જાદવ જોઈ,
 હવે દારકાની ઠાંઈ કયા, જાદવ કરે પરિસાધ;^૩
 હિંડોળા સહિત પુરુષ હરીઓ, હાહાકાર પુર મધ્ય,^૪
 અનિરુદ્ધની ચોરી હવીને, હરી મથું કોઈ સઘ;

૧૪. ડ, વ, અંતર શેં ના ફૂલે, અ કુંવર શેં ન ફૂલે.

૧૫. અ ઘોડે ચડે તે પડે હોડા.

૧૬. જ. કા માં આ બે લીટીઓ એની પહેલાંની બે લીટીઓની ઉપર
 છે, તે ચોંચ નથી, માટે આ પ્રતની મોકવણી કાવ્યમ રાખી છે.
 આ પ્રતનું વળણ પછીનાં કડવાં સાથે થયું બંધગેરું આવે છે.
 એ સરખાવી લેવાથી સમજશે

૧. જ. કા માં જે છેલ્લી બે લીટી છે. તેને ચોંચ વળણ એમાં છે.
 જે પછીના કડવાં જોડે બંધગેરું નથી તે વળણ—અંતર શેં ન
 ફૂલે લુખા, મૂઠાવશે બગવાનરે, ઇ માં આ વળણ છે—અનિરુદ્ધની
 આજ્ઞા લઈ, કાપિ હવા અંતરધ્યાનરે.

૨. ઇ રાગ મલાર; જ. દા. વેરાડીની આવ.

૩. જ. કા. રોધાગોધ.

૪. જ. કા. હાહાકાર હવે પુર વિવે, અનિરુદ્ધની મથ ચોરી,
 હિંડોળા સહિત કુંવર હરીઓ, રવે છે કિંદરી.

રતિ અતિ આકંદ કરે, મળ્યું વિનતાનું પંદ,
 રકિમણી, રાહિણી, રેવતી,^૫ તે સર્વ કરે આકંદ;
 ભદ્રવ બેઠા કહે માધવને,^૬ શું બેઠા છો સ્વામી ?
 એ વહારની વિશંખ ન કીજે,^૭ કુળને લાગે ખામી;
 વસુદેવ કહે શ્યામ રામને, શું બેઠા છો બુપ,
 કુંવરની કોડે કૃષ્ણજી, શેં ન કરો ધા ધૂપ.^૮
 ઉગ્રમેન કહે આશ્રય મોહું, કમ દરાયો દિદાળો ?
 દૈવી દૈત્ય રાક્ષસનું કારણ,^૯ ખેપ કરીને ખોળા;
 ૧૦ સાત્યકીને શિરોમણિ પૂછે, હવે શી કરવી પેર ?
 પુત્ર વિના પરિવાર ચૂનો, શું બેઠા છો ઘેર ?
 સાધને, જડુનાથ કહે છે, શાને કરીએ અમ ?
 ગોત્રદેવીને ગમતું હશે,^{૧૧} કુંવર હયાંનું કર્મ.
 અગિયાર વરસ અમે ગોકુળ સેવ્યું, મામાજીને ત્રાસે,
 પ્રહુન્નને શંખરે હયાં તે, આલ્યો મોળમે વખે;
 તેમ અનિરુદ્ધ આવશે તે સાચવશે કુળદેવી,
 કૃષ્ણે કુટુંબને રાતું રાખ્યું, આશા દીધી એવી;^{૧૨}
 પાંચ માસ એમ વહી ગયા, ભદ્રન થયા અતિ દુઃખી,
 શોષિતપૂરથી કૃષ્ણ સભામાં, અબ્યા નારદ ઝાખિ;

૫. જ. કા. દેવકી.

૬. જ. કા. ભદ્રવ સર્વે કહ્યું માધવને.

૭. જ. કા. વાર વિશંખ ન કીજીયે, ૫ વિચાર વારિધિમાં શું ખરયા ?

૮. જ. કા. શોધ કરો અનિરુદ્ધની, હયાં ગયો કુંવર અનૂપ ?

૯. જ. દેવ દૈત્ય દાનવનું કારણ :

૧૦. જ. કા. માં નથી. ખીજી પ્રતોમાં પણ નથી.

૧૧. જ. કા. ગોત્રદેવીને 'એમજ' ગમતું; એ ગોત્રદેવીને ગમતું

૧. ૬ શોકની વાત છે એવી.

હરિ આદે થયા ગભા, માન મુનિને દીધું,
અતિ આદરશું માન આપ્યું,^૨ ત્રેમે પૂજન કીધું;^૩
સમાચાર પૂછે શ્રી કૃષ્ણજી, નારદ-વળતું બાજે,
ઉત્પાત વાતજ એક છે,^૪ બાણ કુંવરને બાંધી રાજે;
ઈશ્વરી દમ્બાએ ઝોખા પરણ્યો, મંથન એવો સાધ્યો,
એવા અપરાધને મારે,^૫ (એને) બાણામુરે બાંધ્યો;
વાત સાંભળી વધામણીની, વજડાબ્યાં નિશાણ,
શ્યામ, રામ તત્પર થયા,^૬ હવે જીતવો છે બાણ;
રવજન સુખ અતિશે પામ્યાં, છે કુંવરને કુશળ,
ગરડ લીધો ગોવિંદજીએ,^૭ પૂછે સૈન્ય સકળ;
સંકર્ષણ ને સાત્યકી જાદવ,^૮ ત્રીજો પદ્મન,
એ^૯ ત્રણે પાસે બેસાડી, કૃષ્ણે ખેડ્યો ખગજન;
એક પહોરમાં પંખી પોત્યો, સુણી અમુરે પંખ,^{૧૦}
રિધુ હૃદયના વિદારવાને, શ્યામે પૂર્યો સંખ.

વલણ

સંખ પૂર્યો શ્યામરામે, ઊધ્રિયો સહસ્ર પાણ રે,
ત્રાસે નાસે લોક પૂરના, પડીઈ છે લગાણ.

૨. જ. કા. આદરશું આસન આપીને.
૩. જ. પ્રીતે પૂજન કીધું; ક. બહુવિધ પૂજન કીધું, ક. અતિથિ પૂજન કીધું.
૪. જ. કા. ઉત્પાત વાત જે તમારા કુંવરને
૫. જ. કા. આપણા અનિરુદ્ધ વેડે.
૬. હે શ્યામ રામ જેહુ તત્પર થયા, જ. કા. શ્યામ, રામ, રામ થયા તત્પર.
૭. જ. કા. ગરુડ ખેડ્યો ગોવિંદજીએ; જ. પછી ગરુડ ખેડ્યો શ્રીકૃષ્ણજી.
૮. જ. કા. સંકર્ષણ ને સાત્યકી સંગાથે.
૯. જ. કા. ત્રણે બેઠા પાસે બેસાડી. ૧૦. જ. અત્રણે સાંભળી પંખ.
આ પછી રા. ગવળે મોકલેલાં પાડાંતરમાં નીચેની દી છે—
મન્દુડ ગત ભણી ખરી, સર્પ સર્વે ભય,
બંધન છૂંચ્યાં બે બાજનાં, આબ્યા બહુપતિ રાય.

કડવું ૨૪ મું

શંખ ગજદતલું કારણ, રિપુ દેહનું વિહારણ,
 કૃષ્ણ જાણુ તે બાણુને થયું, બાણુ પ્રાક્રમ કંઈએ મયું;
 અનિરુદ્ધ કહે સુણો^૧ નારી, શંખ વાગ્યો ને આવ્યા હરિ,
 છૂટયાં બંધન કારાગૃહ થકી,^૨ ગાજે હજધર ને સાત્યકી;
 બોલે પ્રભુન્ન મોટે સ્વરે,^૩ બાણુ પાણુ છેદાશે ખરે,
 ગોવિંદ ગતિ ન જાય કળી, જાદવ સેના તે આવી મળી;
 મંત્રી કહે સુણો અમુર નરેશ,^૪ જાદવ મેનાએ ચાંધો દેશ,
 અનુચર આવ્યો લેધને વાત, હજ દિસે છે અમંખ્યાત;
 મંત્રીને કીધી નેત્ર સંમર્યાય, સૈન્યને આપી તે આજ્ઞાય,^૫
 નાનાવિંધ કુંદુલિ ગડગડે, શસ્ત્ર ધરી વીર વાદન ચડે;^૬
 પાખર બંખતર ધુનરમાળ, કચકારે ઘોડા દે ફાળ,
 મોરડે મણિ કુમતડા લટકે, પોતાના પડઝાયા દેખી લડકે;^૭
 જલ્લા અગ્વાર ઉપર ટકે, હસતા હય દીડે છે લટકે,
 વાનરીઆ વેગે આવે નાચંતા, છુટા કચ્છી જે પાણીગંધા;

૧. જ. કા. સુણુ સુંદરી

૨. કા, જા છૂટયાં બંધન જાદવ થકી

૩. રૂ. મંત્રી કહે, સુણો નરેશ. ચે હજ જાદવનું સંતાપે દેશ

૪. અ સૈન્ય સમનને આપી આજ્ઞાય, જ. કા સૈન્યને તત્પર આપી આજ્ઞાય.

૫. હ જાસ્રધારી વીર વાદન ચડે, ચે અસ્ર લઈ વીર વદવા ચડે.

૬. પા પોતાની ડાયા દેખી લડકે.

નોંધ:—ઘોડાનું વર્ણન ક્ષેપક લાગે છે પણ anachronism માની અત્ર મૂળમાં હાજવ કર્યું છે. વળી તે બીજી પ્રતોમાં પણ છે, અંતરે પ્રેમાનંદીય હોતું જોઈએ.

કાખરા, કાળા ને કલંગી,^૯ કુમુદ, નીલા ને પચરંગી,
 પીળા, પોપરીઆ, ચંપકવર્ણા, જિજ્ઞા, અરળી ને હરણા;
 તેલંગી, પવનવેગી ઘોડા, બહુ રથ અનુપમ જોડયા,^{૧૦}
 સજળ વાદળ જેવા હાથી,^{૧૧} ઉપર એકા છે અકળ હાથી;
 અસ્વાર ને પાળા અનંત,^{૧૨} ધસે ધીર, ડસે બહુ દંત,^{૧૩}
 પૂર પોજે તે સૈન્ય ન માય, હણો જાદવને કહેતા જાય;
 ટોળાં ઉપર ટોળા ધાય, પગપ્રહારે તે ધરણી ધૂળાય,
 રીસે અંતરમાં ધડધડીઓ,^{૧૪} રણ રાય બાણાસુર ચડીઓ;
 દય દિશાથી મારગ સંધાય,^{૧૫} કોટિ ચંપ તે સાથે પૂરાય,
 કરે ઝાટકયા બાણાસુર મદ્ય, પૃથ્વી ચાપ ઉચ્ચપાયલ;
 આવી, ગર્જના કીધી ભૂપાળ, ખળભળીઆં સાત પાતાળ,
 ધ્વજ લોક જઈ પોત્યો નાદ, બાણે કીધો કૃષ્ણને સાદ;^{૧૬}
 આવ્યા ગરુડે ચઢી એપ કરી,^{૧૭} નહિ જવા દઉં પાછા ફરી,
 ઉન્મત્ત જાદવ ઉચ્છ્રંખળ, તમે દમ્યો મંસાર સકળ;
 ક્ષત્રી કુળમાં લગાડી ખોડ, નહિ જગતમાં તમારી જોડ,^{૧૮}
 કુંવારી કન્યાને કપટે વેરો, ક્ષત્રી ખળનાં કારજ^{૧૯} કરો;

૭. ૬ કાખરા, કાળા ને કલંગી, પંખાળા હરણુ રત્નલંગી, ૭ પંખાળા
 હરણુ પીળા ભંગી જુ. કા. પંખાળા જોડે અવલંકી.

૮. ઇ, ૩ બહુ રથને અથ જોડયા, ૭ લવા અસ્વાર જુદે જોડયા.

૯. કા. ૬ જા વાદળ સરખા હાથી, ૭ જ્યાં ૬ જા વાદળ સરખા હાથી

૧૦. ૬ રથ, પાળા, ને અથ અનંત, કા. બહુ પાળા અસ્વાર અનંત.

૧૧. ૭ ધસે ધીર કરડે મુખદંત, કા. ધીર ધસે ડસે મુખદંત, જુ. કા.
 ધીર ધસે ને કરડે દંત.

૧૨. જુ. કા. ૭ હડહડીઓ. *આ લીટી કા. માં છે. બીજી પ્રતોમાં નથી.

૧૩. ઝ, ૭ મારગ દરો દિશાના પુરાય.

૧૪. જુ. કા. શ્રીકૃષ્ણને બાણે કીધો સાદ.

૧૫. જુ. કા. ખગારુડ આવ્યા છે ખપ ફરી. ૨. જુ. કા. માં આ લીટી નથી.

૧૬. જુ. કા. લક્ષ્મી.

સધજે વાઠા ચઢને પરવરો, દરમા સાપ થાય^૪ પાધરો,
કુંડું કમ કીધું કુંવરે, લટવા આવ્યા છો ઉપરે;^૫
તવ હસીને જોત્યા ભગવાન, અમો લેઈ આવ્યા છું જન,^૬
વિધાતાએ કીધો રે સંબંધ, વર કન્યાનાના છોડો બંધ;
ખાણાસુરને ચઢીઓ કાળ, સંબંધ, શાનો રે, ગોવાળ !
^૭સહુને આપુ રે પેરામણી, દમણા મોકલું જમપુર લણી;
ખાણાસુર એમ જોત્યો વ્યંગ, કૃષ્ણે સજ કીધું સારંગ,
કડાકુંડ કટક બેડુ થયાં, ઉધાડાં તે આપુધ મયાં;
^૮ખાડાં કર ફેરવે તલવાર, કાઢે શર બાચાથી ખા^૯ર,
તોમર, ત્રિપલ ધરીઆં મુસળ, ગાળે હળધર લેઈને હળ;^{૧૦}
છપ્પન કોટિ જાદવ ગડગડયા, દાનવ ઉપર તુટી પડ્યા,
દાનવ માનવ દગ દગામ, દેખી ખાણાસુર આકળાય;
જોત્યો ખાણુ ધરી અભિમાન, કૃષ્ણ ઉતારું તાર માન,
વાપ્યા જાદવ ^{૧૧}સુર સમાન, ખાણે ધરીઉં તે સિવનું પ્યાન;
અગિયાર કોટિ ગણુ સેનાય, લઈ પધાર્યા શંકરરાય,
^{૧૨}વિષ્ણુ વિહારણુ ગૌરી ગણેશ, આગળ આવે શ્રી મહેશ;
બૃહત, પ્રેત, ભૈરવ, વૈતાલ, સપ્ત જનર લીધા તાકાળ,^{૧૩}
ચોસઠ શીકોતરી, ખાવનવીર;^{૧૩} કોપી કોપયા પાડે રીડ;
ડાકણી, સાકણી સંહારી, એણી પેરે આવ્યા ત્રિપુરારિ,

૪. જ. કા. ચેરો

૫. કા. શું લટવા આવ્યા તે ઉપરે. ૬. અમો લાભ્યા છું જન.

૭. જ. કા. એવી આપીસ ચેરામણી. ૮. જ. કા. નેન ફેરકે ફેરે તરવાર.

૯. જ. કા. ઓ દંદ જુદ થયું તેણી વાર

૧૦. ફે ગાળે રામ કરમાં લઈ દગ. ૧૧. જ. કા. અસુર.

૧૨. આ લીટી ખીજ પ્રતોગાં તેમજ જ. કા. માં નથી.

૧૩. જ. કા. ફ સપ્તજનવર વ્યાધિ ને વ્યાળ; ઓ દેશ જનર વિષ્ણુ કાળ.

૧૩ આ લીટી ખીજ પ્રતોગાં નથી. જ. કા. માં નથી.

પોદીઆ પર જોડા ચવપાણુ, વ્યાધાળંર ઝોટ્યું પરિધાન,^{૧૪}
વાગે શીંગે કમર ને ડાક, ગાળ્યા હરિહર દધને હાક.

વલણુ

હાક મારી શંકરે, કયા ગયા કેવલ રાગ રે,
ભટ પ્રેમાનંદ કહે કયા, હરિહર તણો મંત્રામ રે.

કંઠુ^૧ ૨૫ મું

રાગ સામેરી^૨

આવ્યા જુદે તે શંકરરાય, સેવકની કરવા મદાય,
ભોળો ભોળાનો ભગવાન,^૩ દેખી રીઝ્યો દૈત્ય^૪ રાજન.

હાથ

રાજન રીઝ્યો દૈત્યનો,^૫ તે ચરણ શંકરને ગયો,
પાયે લાગી પંચવદનને, સમાચાર સધળો કહ્યો;
પુત્ર જે પ્રણમનતણો, તેણે કુળ લગાડ્યું લાછન,
જામાત્ર પદવી ભોગવી, ચોરી,^૬ સેવ્યું ઝોખા ભુવન;
મેં બંધને અનિરુદ્ધ રાખ્યો, હણતા દયા મુજને આવી,
એવા અપરાધ ઉપર આવ્યા, કૃષ્ણ કટક ચઢાવી;
વાત વિરોધની સાબળી, શિવે દુકાપો જોઈ,
જાઓ જાલવને સંહારો,^૭ શંકરને ચઢીઓ કોઈ,^૮
જુદે તે આવ્યા ભૂત ભૈરવ, પ્રેત બહુ પિશાચ,
શાકણી શિકાતરી સંચરી, ભક્ષ ભક્ષ કરતી વાય;

૧૪. જુ. ડા. જપલે ચક્ર આવ્યા બાણનાથ, જાલવ સેનાનો કરવા ધા

૧. રાગ વ. સોરઠી પ. સામેરી. ૨. વ. ટાળાં ભોળાનાં ભંધાનંક.

૩. જુ. ડા. અમુર ૪. ડે, જુ. ડા. છાનું

૫. વ. જાઓ જાલવ સેન્યા, સંહારો. ૬. કે ચંદરે દીપો પ્રતિભાધ.

પ્રજાગ માયા આસુરી, તેણે યઈ રણો અધકાર,
 પત્નું વીર વાદન ચક્રમુર ચયાં, વહે ગોખિતની ધાર;
 અરિય, ચર્મ ને મેદ કદંબ, જાદવ દેલ દગાય,
 ધર્મ ચૂડી, મામ મૂડી,^૧ કાપર પુરવ પગાય;
 શોણિતની ત્યાં સરિતા વહે, લખાનક દિસે ભોમ,
 પત્ર પ્રદારે રધિર જોડે, સજ્જા થયો બોમ !^૨
 કુતુદગ દેખી દેવ કંપ્યા, દણે દાદાકાર,
 બળિભદ્ર ને જાણાસુર વહે,^૩ કેમ સહે જૂમિ ભાર !
 નયણે દેખી નવ શકે, તે રયામ રધિર પ્રવાદ,^૪
 જોતણીનું ભક્ષ આશુ, સુખી શિયાણા યાય;
 વ્યાધ, વણિધર, જૂન ભેરવ, સિવ સેનાની તૃત્ય,
 સતોય પામી શાકિણી, કસોલ કરતી તૃત્ય;
 ૧૦ કાલ કાપર યઈને નાદા, આશુણીએ ઓસરીઆ,
 યુગ વડીઆ યર પ્રખ્યાને, આવી અખરસાએ વરીઆ;
 ઓખા અનિદ દારણે, રાગાયા રાણા રાય;
 ૧૧ પર, દારા, સુન રણાં અગમાં, સ્વર્મે આસ્થા જાય;

૫ જ. કા. યર ચક્રે ચૂર માત્ર આ બે લીટીની પદેમાં જ. કા. માં બે લીટીઓ
 પમારાની છે—સરખા ને મદા મુખા બદ્ધઆ, થયો રણ મંદાર,
 દગત, ચાલુને જનમ નાસિકા, હેરે થાવ દાદાકાર.

૧. મેં રણુ ડોડી મામ મૂડી. ફે કમ ડોડી મામ મૂડી.

૭. જ. કા. જે મું સાયર થાયો બોમ ? ફે મું વ્યાકુળ થાયો બોમ ?
 મેં ગુરજ દંકાયો બોમ. હે મું અશુદ્ધ દાગે બોમ. ૮. જ. કા. બનર્જન
 બુલંબ દનો, જે બનધરી બુલ થાય મૂં. ૯. ફે થાકયો શોણિતને.
 પ્રવાદ. ૧૦. આ બે લીટીઓ જ. કા. માં તથા બે પ્રનોમાં નથી.

૧૧. આ લીટી જ. કા. માં નથી. ફે માં—

કુતુદ ગારે બેજને, મું વડો હે બલ અપ્પી !

તે દેખી કાલમ નહી, કાણે યદવા યુરજાણી,

સરખાને વજમ રાયે—બદ પ્રમાનદે હેરે કથા, રાદ લાયો દરિદરાજ;

કુસુમ ગપ્પાએ પોદતા તે, રધિરમાં તણાપ;
 સાગર યુ સંગમ હવે, શોણિત સરિતા વહી,
 અરિય, ચર્મની મેદની, બે પાળે બંધાઈ રહી;
 માતંગ અંગ મરતક વિહોણાં, શું ગ્રાહ છે વિકાળ !
 કુંભ રથગ શું કાચલા, શીથ કરા સેવાળ !
 નરકર શું ભુજંગ બાસે, મુખ કમળ શું કમળ !
 નેત્રમંછ, મુગટ બગવાં, નરનાભિ તે વમળ;
 'દુંદુભિ તણાયાં, રથ બાપ્યા, શોભિતા શું વહાણ !
 નિરખીને આ દારણ નદી, કેપે ચડ્યા સલપાણ.

વલણ

સલપાણિજી સૂંઢિયા, વૃપલ દાખો બૂધરભણી,
 વિમ્બ પ્રેમાનંદ કહે કથા, રાડ લાગી હરિહર તણી.

કંડણું ૨૬ મું

રાગ સૌરઠી

ધાણું આપ્યા સંકર સંભાગે, ધર્મ ચક્ર સુંદરોન રથાગે,
 ગાળે ગરુડે તે હેલ છબિલો, હાંક્યો પોડીઓ હરે હડીસો;
 હરિએ ચક્ર ચડાવ્યું 'આક, શિવે સામુ કીપુ પિનાક,^૧
 આવી અડીઆ બે બગવાન, થયો સંસાર આદિભમાન;
 વાગી હરિહરતણી ભાં હાક, પુરમા રાખ્યા રણા છે પાક,
 'બૂલી વિધાની લખે તે લેખ, ધૂળે ધરણી ને-સળક્યો શેખ;

૧. જ. કા. પ્રવાહે તણાયા રથ જતા.

૨. બટ—હવે કહું રાડ હરિહરતણી. વાં વિમ્બ પ્રેમાનંદ એમ કહે, કહું
 રાડ હરિહરતણી; એ હવે રાડ ભુજંગ.

૩. જ. કા. સંકર આપ્યા છે સંભાગે. ૪. જ. કા. ધર્મ ચાપને સુંદર રથાગે.

૫-જ. કા. 'બૂલું સંકરે' પિનાક. ૬. જ. કા. ચડ્યા વિધાનીના લેખ.

કુટુંબ આકાર, કુટુંબા અથ, પડ્યા ગર્ભવતીના ગર્ભ,
કરી માપ તે મંડાકાર, શિવે બાણ મુખાં છે બાર;
તે પડે મુખાં પંચવીસ, છેઘાં આવતા શ્રીજગદીશ,
સાત મદ્ય, ઘણ ને કોટ, વરમે બાણ ને કોટાકોટ;^૧
વાળ્યો જન્મનો મંદાર, પ્રગટ્યો દેવમા હાડાકાર,^૨
કાણે મુખ્ય મોદાશ બાણ, મહી પામ્યા તે પિનાકપાણ,^૩
કીયું પોઠીઆ ઉપર રમન, ધાયો શાણામુર રાજન.
આખ્યા ગુહાચાર્ણ સાગ, ટાંગતા શિવજનો વિકાર,^૪
બાણે કીધી છે બહુ વાન, કીધી મણપતિને સાન;
ધામા દૈત્ય તે જમના દૂત, વૂટી પડ્યા તે ઐરવ ભૂત,^૫
જુદ પ્રમગ કર્યું રણહોડ, આવી અમુરની કન્યા કોધ;
આમુરી માયા કરની નાગ, કોધ નમી છે કુજ બાર,^૬
કોધની આખજ ઉમ કયોલ, કોધનું મુખ તે મોટી પોગ;
કોધનાં મન્તક ગિરિ સમાન, કોધનાં શ્રમિએ ભરાએ કાન,

૭ કુટુંબ આકાર ને કુટુંબા અથ જે ગર્ભે કુટુંબા આકારનાં અથ
૮. જ. ગત. ૯. જ. દા. વરમે બાણની દોડાદોડ.

૧૦. કે પ્રગટ્યો મદાદેવનો પરિવાર. જે પ્રગટ્યો મંબુજનો બાર.

૧૧. ચ, ૩ મોદ પામ્યા પિનાકપાણ.

આ બે સીટીના ઉપર બીજી ૨૪ 'સીટીઓમાં' દરિદર યુદ્ધ છે તે પાછળ પ્રેમાર્પિતના લેખક ભાગોમાં આપ્યું છે. એમાંની કેટલીક સીટીઓ હવેલા સુધી થઈ ગયેલી હોય છે, અને બાકી હવેલામાં આ પ્રતમાં પાછળ છે તે વાચકે જોઈ વિચારી ગમજ દેવી. ૫મી દરેક કડામાં કોઈ કોઈ સીટી બાદ કરીએ તો બધેજ આવ નયોજ છે. પરિશિષ્ટમાં જો લેવા.

૧. જે મુતમંજુનીએ દાર્યો વિકાર.

૨. એ બહુ કાલિક લેખ ભૂત.

૩. કે કોઈ બાણની પીડાય કુજ બાર; કે મુખીક આસી કરમ બાર.

યવનિતા વારુણીમાં થઈ મગન, વસ્ત્રવિહોણી ફેરે નગન;
 ગ્રહી ભભાવે જોદ્ધ મગન, જાદવ સૈન્યા કીધી ભગન,^૫
 હરણી સાકિણી કાકિણી સર્વ, આજ આબ્યું ઉજાણીનું પર્વ;
 છુંડી ભામા, વરુઓ વર્ણ, ચુડેલ ચાલે અવળે ચર્ણ,
 વરસે શોણિત, શિવાને સર્પ, કોખ્યા રથામ, રામ, કંદર્પ;
 કૃષ્ણે આંખ કીધી ધણી વક્ર, મૂકયું કોપ ઠરીને ચક્ર,^૬
 છેઘા કાકિણી, શાકિણીનાં ધીસ, રંડા નાસે ને પાડે ચીસ;
 છેઘાં અવણ, નાસિકા ને નેણ, ત્યાં તો જાઠી રધિરની ઝેણ,
 કોષને ભાલા વાખ્યા ભય, કોષના નાક કપાળ્યાં ટય;
 છેઘા કવચને ભાલા છેક, નાઠા અસુર મૂકીને ટેક,^૭
 ગાળ્યો ખાણાસુર તે ઉન્મત્ત, ધનુષ્ય ધરીઆં છે પંચશત;
 વરસે ખાણુ તે દાનવ દક્ષ,^૮ શત સહસ્ર આયુધ ને લક્ષ,
 નાઠી સૈન્યા સહુ જાડજાડ, હરતી પાડે છે સુસુત્રાડ;
 પડ્યો જાદવ જોધમાં ભંગ, આકર્ષ્યું સ્થામે સારંગ,
 કૃષ્ણે છેઘાં ધન ને દંડ, કીધો રથ તે શતખંડ;
 છેઘું છત્ર એક અનોપ, કાપ્યાં કવચ આયુધ ને ટોપ,
 ખાણાસુર કહે કરી કોપ, હવે ન જાય જીવતા ગોપ;^૯
 ચતુર્ભુજે કીધી ચોપ, માયા મૂકી યમા અલોપ,
 શાંદ્યા સ્થામ રામ સજ મર્ધ, ગાજે ખાણુ તે કકડધન;^{૧૦}
 મકદી માયા તેણીવાર,^૧ મત્રે નિવારી તે મોરાર,^૨
 વરસે ત્રિરિ તરુવર ધાર, જાદવ સૈન્યા ખાધી હાર;

૪. આ વર્ણન કાવ્યદોહનમાં સર્જનાવના જેવું છે. સુદા વાયકે તે સરખાવી
 જેવું. ૫. જ જાદવ સૈન્યા કીધી ભગન.

૬. જ મૂકયું પૂરણ કોષે ચક્ર, જ ચતુર્ભુજે મૂકયું ચક્ર.

૭. જ અસુરવારે મૂક્યો ટેક. ૮. કં દેવ દારુણ વરસેરે કુખ.

૯. જ અવનો ન જાય ગોપ. ૧૦. જ સાંદ્યો ખાણુ ખાઈ કરી ધન.

૧. કં અસુરે માયા કીધી ત્રિરિ. ૨. કં વત્સલ તે છેદી મોરાર.

કીધા વાહન વિહોણા વીર, ગતિભંગ તે સર્વ સરીર,
 હજધરે મૂકી હવે મામ,^૩ દાગણ દેવતણો મંગ્રામ.^૪
 જનદવનું દેખી કદ, કૃષ્ણે કીધી કોધની દષ્ટ,
 દીવ્યાશ્રમ મૂક્યું છે જાણ, હેદી માયા પુરથ પુરાણ;
 કીધાં સુમત વિહોણા શીશ, લીડુ ચક્ર તે થી જગદીશ,
 હોદવા માંડયા ન્યારે હાથ, આવી બાણાસુરની માત;
 કાળી કોટરા એવું છે નામ, દેખી નગ્ન તે જાન્યા સ્યામ,
 નવ મૂક્યું તે સુદર્ગન, નાશી છૂટયો તે બાણ રાજન;
 ચક્ર ચત્રાચ્યુ બીજવાર,^૫ હવે દૈત્યમાં દાહાકાર,
 નાકી કોટરા પાડી ચીમ, હવે હાથ હણે જગદીશ;
 અકળાવ્યો બાણ રાજન, આની પડીઈ તે સુદર્ગન,

વલણ

જેમ છેદે કો વડની કાળ, તેમ કર કાપ્યા તરકાળ;
 પછી રાખ્યા છે લુજ આગ, બાણ પૂરની પડ્યો મોઝાર.

કડવું ૨૯ મું

રાગ માઝ

બાણાસુર પૂરી પડ્યો,^૬ પીડા પામ્યો પંડ રે,
 મહાગિવ કોપે ચડ્યા, ત્યારે બળભાગ્ય બ્રહ્માંડ રે.
 ઘણું કોપ્યા તે દેવ માલી, અકળાવ્યા શ્રી વનમાલી,
 મૂક્યો પિત્તલવર મહાદેવ, હરિએ નવર પ્રગટ્યો તત્ખેવ;

૩. ન હરિ હજવગ મૂક્યો મામ. ૪. એ દાગણ દેવતણો મંગ્રામ.

૫. ન મૂક્યું ચક્ર તે બીજવાર, ન ચક્ર ચત્રાચ્યુ બીજ વાર.

૬. આ વલણ સાથે આ કડવું બંધ બેસતું આવે છે, ત્યારે જ. ના. નાં
 કડવાંના અંત ભાગ સાથે આજ વલણ છે, અને તે બંધ બેસતું નથી.

૭. જ. કા. ત્યારે ક'પ્યા ચોદ બ્રહ્માંડ રે. ન તેને ગાજઈ બ્રહ્માંડરે,
 જ હડાઈ બ્રહ્માંડરે.

વાતજ્વર તેહનું નામ, પિત્તજ્વર શું કીધો મંત્રામ,
 તરીઓ મૂક્યો તે ત્રિપુરારિ, એકાંતરીઓ મૂક્યો દેવ મોરારિ;
 શિવે ટાઢીઓ તાવ હકાર્યો, કાળજ્વર શ્રી કૃષ્ણે વકાર્યો,
 ભૂતજ્વર મૂક્યો લિમયાનાય, એમ જ્વર પ્રગટયા છે સાત;
 ઝોખાદરણ સાલળે ધરી ભાવ,^૮ તેના ઝડણુ જાણે તાવ,
 શુક્રદેવ કહે સુણો રાય, હરિહર તણો મહિમાય;
 મહાદેવ અમિ લિપજાવે, વિઃશો વરસાદ વરસાવે,
 થયો કોષ તે રૂપ કપાલી, હામકામથી મૃષ્ટિ પ્રગળા;
 હરિહર બંને હકે ભરાયા, ત્યાં તો બ્રહ્માજી બહારે^૧ ધાયા,
 આવી જોડયા બંનેને હાથ,^૨ તમે જુદા મૂકો દીનનાથ;
 સ્તુતિ કરીને સામા રહી, કમળાકંથે વારતા કહી,^૩
 નમું મંગાધર પશુપાળ, નમું ગિરિધર દેવ દયાળ;
 નમું જટાધર ભરમભાર, નમું મોરપિન્જ ધરનાર,
 નમું દેવકુન્થા હરનાર,^૪ નમું જમ્બૂત ઝવણુદાર;
 નમું જટાધર ભરમભાર, નમું મરતક મુખટ ધરનાર,^૫
 નમું નીલકંઠ રંદમાળ, નમું શૃંગધર ગોવાળ;
 નમું લમિયાવર જોગેશ,^૬ નમું શ્રીધર શ્રી ઋષિકેશ,
 નમું શંકર બ્રહ્મકપાલી, નમું શ્રીકૃષ્ણ શંખધારી;^૭
 નમું ત્રિવદન ત્રિપુરકામ, નમું ભક્તવત્સલ બૂધર નામ,
 નમું સદાશિવ શિવ ઉપાસી, નમું વિઠ્ઠલધર વનધારી;

૮. ઐ ઝોખાદરણ સુણે કરી ભાવ.

૧. જ જ દેવ વિરંચી વાદે ધાયા.

૨. હે બહુ મન્યે આવી જોડયા હાથ.

૩. ઐ બ્રહ્માએ વારતા કહી. જ કમળાકાને વારતા કહી.

૪. કા નમું કુદને દીવો માર. ઐ નમું મદાધર ગોવાળ.

૫. જ નમું મરતક મુખટ ધરનાર. ૬. કા નમું જમ્બૂત ઝવણુદાર.

૭. ઐ નમું શ્રીકૃષ્ણ શંખ કરણવાળી.

નમુ દાવાનય પર્જન્ય, નમુ દુદુલિ નાદ મર્જન,
 નમુ પિનાક ત્રિધનપાણી, નમુ સાંગધર પુત્રપુરાણી,
 નમુ વૃત્ત જેતુ વાહન, નમુ કૃષ્ણવ પાવન,
 તમે જગતના પિતા કહાવો, હા જીવતાને મૃત્યુ અપાવો,^૭
 દીન વચન બ્રહ્માએ ભાખ્યા, શિવ રૂપે આસુધ નાખ્યા,
 હોને હરિદ્ર મને બેટાડ્યા, પડ્યા ભેદા સર્વે જીવડ્યા,
 બાણુ શ્રીકૃષ્ણ ચણું નમીઓ, મનાય તેનો સહુ સમીઓ,^૮
 પછી જન પ્રકટયા જે સાત, બ્રહ્માને કહે છે વાત,^૯
 હવે અમો તે ક્યા જઈ રૂ, તમ વિના કોને દુખ કહું ૧૧૦
 ચતુર્મુખ ગોત્યા મુખ વાણી, તમે રહો પૃથ્વીને જાણી,^{૧૧}
 અધર્મ કરે જે નરનાર, પશુ, વનરપતિ તણો જે દાળ,
 ત્યા તમારો નિવાસ, એમ જ્વરની પૂરી આશ,^{૧૨}
 ઓખાદરણુ સાબળે સતોપ, જ્યાર જનને ન પ્રકટે દોષ,
 જે સાબળે ધરીને ભાવ, તેના જ્યારે સાતે તાવ,^{૧૩}
 એવું દેહી દના અતર્ધાન, મતોખ્યા થી ભગવાન,^{૧૪}
 અનિરૂદ શ્રીકૃષ્ણને મગીઓ, છૂટયા બધેન વિન્નેગ ટગીઓ,
 નાણુ મોકલે બાણુનુર રાય, વગ્ગન્યાને પીડી મોગાય,
 વગ્ગ ધોડે ચડ્યો, ગીત ગાય, અનિરૂદ આપ્યો મહારામાણ
 શુકળ કહે પરીક્ષિત નગ્ગન, બાણુસુ આપે છે કન્યાદાન

૭ ઉ સર્વ લોકને નુખ લપવવો કે હા પ્રાન્ને મૃત્યુ લપવવો

૮ મ પ્રાણ દેવાનો ચોડજ સમીઓ

૯ કે જઈ વિધિને પૂઠે વાત

૧૦ કે સ્વામી અમને સ્થાનક દીજો, આપો યાનક ત્યા રહી જે

૧૧ કે ચતુરાનન રહે છે વાણી, તમે પૃથ્વીમા રેજે જાણી

૧૨ ટ, કે—અમો મોગ ને અર્ધો બાજ અર્ધ પશુને અર્ધ પ બાવ,
 માણુમને મરતક ચડજો, હવ હમ્મીની આગળ વડજો,
 તાડા તાવ વતો જઈ વાસ, તવ જ્વરની પહોંચી અ.

૧૩ કે ત્યા તમે ના રહેરો તાવ ૩ અ કૃષ્ણને અદિ દીધાં માન

કડવું ૨૮ મું

રાગ દેશાખ

મમે વને તે સાવધાન, અમુર પત્ની કરે છે ગાન,
 ગર્ગાચાર્ય મોટા મુન, લાગી વેદ વિચિત્રણ ધૂન;
 શુક્લાચાર્ય આચાર્ય ઝગિ, ધૂત, તલ, જવ, અગ્નિ મૂકી,
 દાય સગ્ગો અને સ્વાદા ચાય, પામે જેડો ખાણામુર રાય;
 તાહા આકું અંતરપટ તાણી, ઝોખા માંછરામાં આણી,
 અનિરુદ્ધ આગળ જેસાડે, મુખ આગળ દુઃખ વિમારે;
 હાથેવાળો સાત્રો છે પાણ, વરકન્યા મુંદર મુર્ગણ,
 આગં અંતરપટ અગગાં લીધા, કન્યા છોટણે તંગોલ કીધાં;
 પહેલું મંગળ તે વરતાય, વરકન્યાને ફેરા ફરાય,
 બેરીના ગળદ અનુપમ થાય, માનિની મંગળ ગાય;
 ઘેનુ આપી સદસ દુઝણી, સદસ દાસી આપી વિચક્ષણી;
 ખીજુ મંગળ તે વગ્તાય, ત્રણ સદસ રથ શ્રીકાર,
 ત્રીજું મંગળ તે વરતાય, આખ્યા ઝાદ સદસ તોખાર,
 આખ્યા આયુધ સેવકજન, મેનું રુધુ સાતમણુ ધાન,
 ચોથું મંગળ તે વરતાય, આપી માતસો અનુપમ ગાય,
 પહેરામણી આપી કીધા નમસ્કાર, આપી દિજને દક્ષણા માર,
 એમ વધ્યા મંગળ ચાર, અમુર પત્ની પીરસે છે કંસાર;
 હસી હસી આરોગે સ્ત્રીબરચાર, મન આનંદનો નહિ પાર;
 તા દાસીજન ગીતો ગાય, જમાનને લમવું થાય,
 જમો, જમો કંમાર જમાઈ, કીધી વડવા જેવી કમાઈ;
 કલાથી પેડો ઘર ખંજોળા, તમે છેતરી ઝોખાખાઈ લોળા,
 તારા કુણુ પિતા, કુણુ માતા! શું કરીએ બૂધી વિધાત;
 દાનવ માનવ જોતાં ખામી, નીચ જાંચની કન્યા પામી.

રાગ દેર

છોરા ઘી પીરે ઘી પી, તારું શરીર^૨ થાય કાંઈ માતું રે,
તારે ઘેર ક્યાંથી દુઝાણું રે, રખે સાસરીઆં વિના યાય બહાણું રે;
એમ ગીત ગાય છે વણીરે વરકન્યા ગઠ્યાં પરણી રે,
ચાર સુવામણ આવી વધાવે રે, એમ અખંડ એવાતણ બાવે રે;
વળી વિપ્રને આપે દાન રે, ઋષિ મંત્રેથી દીધાં માન રે,
ગય બાણુ મુર લાગ્યો પાય રે, વિદ્યુતને આપી વિદાય રે.

વળણુ

વિદાય આપી કૃષ્ણને, પ્રણિપત વિવિધ કરી,
માતા વળાવે ઓખાઆધને, શીખામણુ દે છે ફરી ફરી.^૩

કંઠનું ૨૬ મું

રાગધનાશ્રી

પુત્રી પધારો રે, સોભાગણી સાસરે રે,
ભાગ્ય તારાની તુમના કુણુ કરે રે;
અમે અપરાધી અવગુણુ બર્યા રે,
અમે તમને અદુ દુઃખીઆ કર્યા રે.

હાળ

દુઃખીઆં દીધા દીકરી, મગણુ - લગી નહિ વિસરે રે,
માતાપિતા સત્રુ થયાં, મનની ખટક કેમ વિમરે રે,
બાધ, બાપે અંધન બાધીઆં,^૪ દોહિયાં વેઠ્યાં દીકરી,
મોટું ઘર વર પામીઆં, તે તું તારે કર્મે કરી;
અદવકુળ વસુદેવજી, દેવરી ને રોહિણી,
ગણિભદ્ર, સાત્યકી, પ્રણુમન, શ્રીકૃષ્ણ ત્રિમુવનધણી;

૨. એ તારું પુખ મગાહર માતું રે. ૩. એ શીખામણુ દેહ સંસ્કાર દીકરી.

૪. ન બાધ ! બાપે તું ને બંધન ગણી.

રકિમણીને સત્યભામા, જાંબુવતી ને રેવતી,
 રમે દીકરી આજસ કરતી, ચરણ તેમનાં સેવતી;
 ઉઘ પુણ્યે ઝોખાખાઈ! પામી અનિરુદ્ધ નાથને,
 એ સુખ આગળ દુઃખ વિસરશે, જે જોખમ બાણના હાથને;
 શી શીખામણુ દેઉં દીકરી, અમારી લાજ વધારજે,
 પ્રીતે પતિ આગા આપે તો,^૧ પિયર ભણી પધારજે;
 સસરા જેની લાજ કાદજે, નવ બોલીએ ઉઘે રવરે,
 આધુ ઝોઘીને હોંડીએ, દષ્ટિ રાખીએ બોમ ઉપરે;
 રહી ભુંડી, વાત વિસારી, સાંભળાને વિચારીએ,
 ઉધાડા કેશ ના મેલીએ, ઘણું ઝીણું વસ્ત્ર ના પેરીએ;
 ભાઈ વિના કે પુરુષ સાથે,^૨ ગાન, ગોદ ન દીજિએ,
 સાસુ સસરા રીસ કરે તો, સામો ઉત્તર ન દીજિએ,^૩
 પરાયે ઘેર જમીએ નહિ, નહિ જોઈએ અરંપરં,
 પૂછ્યા પછી ઉત્તર દીજે, જયારથ બોલીએ ખરં;
 દાસી માણસનો સંગ ન કરીએ, પિયરને ન વખાણીએ,
 અનંત અવશ્ય હોય સાસુતણા,^૪ સ્વામી મુખ ન આણીએ;
 મોટે સાદે હસીએ નહિ,^૫ કોઈ સાથે તાલી ન દીજિએ,
 જીભાં રહી જઘાડે માથે, મારી પુત્રી પાણી ન પીજિએ;
 ભરથાર પહેલું જમીએ નહિ, ઉચિત જમીએ નાથનું,
 'હું' કારીએ નહિ સેવક સાદે, માન રાખીએ સદ્ સાથનું;
 દિવસે ના સૂઈએ દીકરી, વચન પ્રભુજનાં પાળાએ,
 સાસુ, સસરા સાદ કરે તો,^૬ ઇ ઇ, કહી ઉત્તર વાળાએ;

૧. ક પ્રેમે પિયુ આજ્ઞા આપે તો ૨. ટ ભાઈ સમાન કોઈ પુરુષ સાથે.

૩. ન વળતો ઉત્તર ન દીજિએ. ૪. પૂછ્યા પછી ઉત્તર દીજિએ. ૫. ઉતાવળો ઉત્તર ન દીજિએ.

૬. ૬ સાદ કરે સાસુ જેઠાણી ન્યાદે.

એમ ઓખાને વિદાય આપી, , વર્ષો જયજયકાર,
 શ્રીકૃષ્ણ . પધાર્યા દારકા, પરણાવી કુમાર;
 ઓખાદરણ અતિ અનુપમ, તાપ ત્રણે જાય,^૭
 શ્રોતા યદને સાભળે, તેને વૈકુંઠ પ્રાપ્તિ યાય;
 ગોવિંદ ચરણે મંથ સમર્પ્યો, ચરને નામ્યું શીશ,
 ઓખાદરણ જે ભાવે સાંભળે, તેને કૃપા કરે જગદીશ;
 ઓગણત્રીસ કડવાં એનાં છે, પદ સંખ્યા કીધી નથી,
 મુણે તાણે ને અનુભવે, તેની પીડા જાય સર્વથી;
 વીગ્હેન મધ્યે વાસ વાડીમાં, વિપ્ર ચતુર્વર્ણી જાત,
 પ્રેમાનંદ આનંદ કહે, જય જય વૈકુંઠનાથ.

-
૭. એ ઓખાદરણ જે સાંભળે તેના તાવ સાતે જાય,
 બટ પ્રેમાનંદ કહે કયા, સન્મુખ શ્રી જહુગમ,
 ઓખાદરણ તણી કયા, કવિતા કહે કરજે,
 શ્રોતાજન શ્રવણે સુણી જાણે શ્રીચલોત્કાંઠ.
 ૮ હરિજન કહે હરિકથા, નિર્મળ યાય અંગ,
 પ્રેમાનંદ કહે પગમેથિને, કૃપા કરો સારંગ.

પરિશિષ્ટ ૧.

બૃહત્ કાન્ધદોહનમાં છેપેલો પરન્તુ ઓગણત્રીસ કડવાનાં
ઓખાહરણમાં નહિ આપેલો ભાગ.

કડવું ૧ કું

*શ્રી ગુરુ ગોવિંદને ચરણે લાગું છું, ગણપતિ શારદા વાણી માગું છું,
અંતર્ગતમાં ધમ્મા છે ધારી છું, ભાવે ભાખું કયા હરિતણી છું;
જે સાંભળતાં સુખ યાચે છું, મનની તે ચિંતા જાયે છું;
ચતુર્દશ ચોક જેને માને છું, તેના ગુણ શું લખીએ પાને છું.

કડવું ૨ છું

*તેણે શુકાચાર્યને પૂછીઉં, લાગી ગુરુને પાપ,
કહો ગુરુ છ તપ ક્યાંતો, શુદ્ધ મને ઉપાય;
શુદ્ધ બોલ્યા હેન કરીને મૂલ્ય બાણાસુર રાજન,
મર્વ થકી ઉત્તમ ઉપાસન, કહું પરમ નિધાન;
મંગાનટે જઈ તપ કરો, ઉપાસો મહાદેવ,
બોલો શંભુ 'પ્રસન્ન થઈ, વર આપશે તતખેવ;
શુદ્ધના વાયક સાંભળી, થયો બાણુ મન ઉદ્ધાસ,
તપ કરવાને ચાલિઓ, મન ધરીને વિશ્વાસ;
*નેત્ર જઘાડીને નિરખીઉં, ત્યારે દીડા શંકર જાણુ,
ધસી હસીને ચરણે લાખો, સ્તુતિ કરી નિરવાણુ.

કડવું ૩ છું

રાગ યમન-કલ્યાણ

આબ્યા આબ્યા ઉમયા સહિત મહારેવ, દીડી દીડી અસુરતણી ધણી સેવ;
 નયણે નીરખ્યો જાસજ દેહ, દીડો સુકાં કાઢવત તેહ. ૧
 તેને લાગી શંભુજી શું તાળી, બાણાસુર બેડો આસન દદ વાળી;
 એવાં એવાં તપનો માંડ્યો અબ્યાસ, માયા ઉપર પુરી નીકળ્યાં ધાસ. ૨
 એના તપનો નહીં આબ્યો પાર, એમ વર્ષ ગયાં છે એક હજાર;
 એવું તપ જોઈને બોલ્યા ત્રિપુરારી, તમે સાંભળો પાર્વતી નારી. ૩
 એને તપે ત્રૈલોક્ય બધું ડોભે, બાણાસુર તો બોલાવ્યો નવ બોલે;
 તમે કહો તો એને વર આપું, ને હું સત્ય વચન કરી યાપું. ૪
 વળતાં બોલ્યાં પાર્વતી રાણી, એવા કુબ્જને નાપો શલપાણી;
 દૂધ પાઈને ઉછેરો છો સાપ, તેથી તમે પામશો મહા સંતાપ. ૫
 મહેલાં તમે ભરમાંગદ વરદાન દીધું, વરદાન પામ્યો કારજ એનું સીધું;
 વરદાન રાવણાદિકને આપ્યાં, તેણે કુબ્જે જનકીનાથ સંતાપ્યા. ૬
 તે માટે આજું શું તમને કહિયે, હારે એવા કુબ્જથી વેગળા રહિયે;
 ખરે તમને શી શીખામણુ દીજે, બોળા શંભુ રું જાણે તેમ કીજે. ૭
 જાઓ નારી પાતીએ બુદ્ધિ તમારી, વરદાન આપતાં ન રાખીએ વારી.
 એવું કહીને બોલ્યા તે બોળોનાથ, દીધો બાણાસુરને સિરે હાથ. ૮
 જીઠ, જીઠ, પુત્ર ! વૂં વર માગ્ય, વૂં તો સમાધિ તજીને જગ્ય;
 વાણી શંભુની સૂણીને જગ્યો, તેણે શિવજી પાસે વર માગ્યો. ૯
 સ્વામી મને સદસ દાઘજ આપો, મુજને પુત્ર કરીને રથાપો;
 એક એક હસ્ત એવો કીજે, હસ્તી સહસ્રવર્ણું જળ દીજે. ૧૦
 અસ્તુ અસ્તુ કહીને શિવે વર આપ્યો, તેને તો પુત્ર કરીને યાપ્યો;
 વરદાન લઈને દાનવ ઘેર આવ્યો, તેને બધા નમ્ર લોકેરે વધાવ્યો. ૧૧

વલણું

વધાવ્યો ત્યાં લોક સર્વે, આનંદ ધણો મન યાય રે;

અ.વી રાજ બેડો બાણાસુર, તેને હિલટ અંગ ન માપ રે. ૧૨

કડવું -૪ મું.

રાગ કેદારી

વર આપી વળ્યા વિધારી રે, સહસ્ર ભુજ પામ્યો અદંકારી રે;
 જોખારીને કહે પામ્યો હું જય રે, હું તો યથો હુ અમય રે. ૧
 અભિમાની જોયે એમ ગર્વ વચન રે, પુરં વિષે આળ્યો ગજનં રે;
 સહુને આનંદ વાધ્યો મન રે,..... ૨

કડવું ૫ મું

રાગ ખિલાવર

ધજિ ધજિ પૂછ્યું પરીક્ષિત રાવળ, શુકદેવળ કહોને યથાપળ;
 દેવ કન્યા પ્રગટી જોહળ, દંત્ય પુત્રીતણે સંદેહળ. ૧

. હાળ

૧ દૈસપુત્રી કેમ હવી, શુકદેવળ કહોને સત્ય,
 વિન્તારીને વર્ણવો, આખાતણી ઉતપત્ય. ૨
 ૨ શુકદેવ વગતુ જોસિયા, તમે ભવી-પૂજી વાત;
 આખાની ઉત્પત્ત કથમ હવી, કહુ તમને સાક્ષાત. ૩
 ૩ એકવાર ગિરિ કૈલાસથી, શિવળ તે મધુવન ક્રમય;
 હિમચળ ઘેર એકલા, તેણે વિચારયુ મનમાય. ૪
 ૪ શિવને દિવમ યાશે ધણા, નદી ને ભૂગી મંગ;
 સંતાન મ્હારે કાછ નહીં, તે માટે ત્યોને સંગ. ૫
 ૫ શિવળ કહે કરજો પ્રગટ, ઇચ્છાયકી સંતાન;
 તપ કરવાને ભર્તે છું, ધરવાને હરિનું ધ્યાન. ૬
 ૬ એમ-કહીને ચક્ર ચાલ્યા, આત્ર્યા તે ગમાતીર;
 દેદ આસન વાળાને જોડા, મનમાં રાખી ધીર. ૭

- દિવમ કેટલા વહી ગયા, ને ચિત્રમાસ જોતે આપ્યો;
પરસેવો ઉમયાને અંગે, થયો તે-તો-નવ ભાવ્યો. ૮
- માર્જન કરવા ઇચ્છા કીધી, મધીન દોહું અંગ;
મુગંધી તેલ કઠડાવિયાં, જય જોણુ મૂઝું-પ્રસંગ. ૯
- પાર્વતીએ મન વિચાર્યું, મદિરમા નથી કાપ;
હું પુત્ર એક પ્રગટ કરુ, જે દાર આગળ જોય. ૧૦
- પછે દક્ષિણ અંગથી મેલ ઉતારી, ઘડ્યુ પુત્રનું રપ;
તેના હાથ પગ ને ધુટણ, પહાની, હુંકરું અંગરૂપ. ૧૧
- ચતુર્ભુજ ને ફાંદ મ્હોટી, મ્હોટું તે મસ્તક મંગ;
કપોલ શીલા મુદર શોભે, વિચિત્ર દીસે અંગ. ૧૨
- તેના વામ કરમાં કમળ આપ્યું, ખીજે બેરખો જાણુ;
ત્રીજે હાથે જલકમંડલ, દક્ષિણ ફરસી પાણુ. ૧૩
- ખાણુબંધ ને બેરખા, કુડળ ધાત્યા કણુ;
કટીએ શોભે મેખલા ને, ધુધરા બાધ્યા ચર્ણુ. ૧૪
- તેને સર્પનૂ ઉપવીત આપ્યું, મોદિક આપ્યો આહાર,
મુપકનૂ વાહન આપ્યું, ઉગ્ર સેવંત્રાનો દાર. ૧૫
- તેનું ધૃત સિંદૂરે અંગ ચરચું, કાયા કંચનની પરિધામ;
પ્રતિહાર કરીને ચાપીઓ, ગણપતિ-ધરિયુ નામ. ૧૬
- મુખ વચન માતાજી બોલ્યાં, હું માર્જન કરું આ વાર;
કોઈ પુરુષ આવે આંગણે તો, રાખજે ઉભો દાર. ૧૭
- એકલો જાળક ખારણે ખીશે; વિચારયુ મન માત;
એની પાસે જોડ હોય તો, બેઠા કરે બેઠ વાત. ૧૮
- વામ અંગથી મેલ ઉતારી, મઝયુ-કચ્ચાસ્વરૂપ;
તેની શોભા શી વર્ણવું, શુકદેવ લેહે ભ્રષ્ટ ૧૫. ૧૯
- તેનું વદન, પૂતમચંદ્ર સરખું, મેન નિર્મળ જાણુ;
નાસિકા-ચક્રચંચ સરખી, દર્શન ખીજ અમાણુ. ૨૦

ધણું કોખ્યા શ્રીત્રિપુરારી, ગાળ્યા ગણપતિ બહુ રીય ધારી;
 બેહુ સરખા છે બલવંત, ધણું કોખ્યા તે ઉમિયાના કંથ. ૧૭
 કોખ્યા ગણપતિ તે બહુ અંગ, સર્વ સોનાનો કીધો ભંગ;
 નાહી સેના દેખી બળધીરા, કોખ્યા ગણપતિ કોખ્યા ધરા. ૧૮
 બેનું રૂપ ભયંટર ભામે, દેખી મુનિવર નાવે પાસે;
 જટા સાદીને નાખ્યા ધરા, ત્યારે શિવને ચઢી અતિ રીરા. ૧૯

દાણ

જટીલ જોગી વ ભરમજોગી, દીસંતો અવધૂત;
 આઠા વિના અધિકાર ન જવા, જો હોય પૃથ્વીનો ભૂપ. ૨૦
 વચન એવું સાંભળીને, કોપીઆ શિવ રાય;
 ત્રિશૂલ મારી શિર છેદ્યું, જઈ પડ્યું ચંદ્રચંદ્રમાય. ૨૧
 ઝોખા મનમાં ત્રાસ પામી, દેખીને દારુણ ક્રમ;
 માતાની પાસે કહેવા ન ગઈ, નવ લલો આગળ મર્મ. ૨૨
 મહાદેવ મંદિરમાં ગયા, ઝમક્યાં તે ઉમિયા મન;
 નેત્ર ઉઘાડીને નિરખ્યા, શિર કશે લાંડ્યું તન. ૨૩
 વસ્ત્ર પેહેરીને થયાં બેઠાં, પૂછીઉં શિવરાય;
 જો બાલક તો બારણે મૂક્યાં કેમ આખ્યા મંદિરમાં. ૨૪
 શિવ કહે શિર છેદ્યું, પેસો પુરવ હતો જેહ;
 સ્ત્રીહત્યા મેં નવ કરી જીવતી તો મૂકી તેહ. ૨૫
 એમ કહેતાં ઉમિયા પચ્યાં પૃથ્વી, એ ચં કીધું શિવરાય;
 અંગચક્રી ઉત્પન્ન કર્યાં, બેઉ બાલક તમારાં થાય. ૨૬
 હમણાં તે મારા પ્રાણ કહાડું, કાં જીવાડો એહ;
 શિવ કહે શિર છેદ્યું, જઈ પડ્યું પર્વત તેહ. ૨૭
 એક મૂરતમાંથી મરતક અણી, મેહેસો તે એને અંગ;
 નંદી ભૂગીને ઝોક્યા, જઈ જોયા પર્વતશૃંગ. ૨૮
 મરતક તો લાધ્યું નહોં, એક દરતી દીસો વંન;
 એકદંત ને મહા ઉમત, જઈ વિદાર્યું તન. ૨૯

મસ્તકે લઇને આવિયા, શિવ છિમિયા ફેરી પાસ;
મહાદેવે મસ્તકે મ્હોટીયું, વરદાન દીધું હાથ. ૩૦
મ્હારે હાથે દુઃખ જ પામ્યો, મુજ પેહેલો પૂજાય.
શુભ કામે સ્મરણ કરે, તેનું સિદ્ધ કારજ થાય. ૩૧

વલણ

વરદાન એવું આપીયું, શિવે તેણે હામરે;
પેહેલી પૂજા કરી પોતે, મજનદન ધરિયું નામરે. ૩૨

કડબું ૭ શું

રામ મારુ

છિમિયા આવ્યાં તે મંદીર બહાર, નવ દીડી તે ઝોખા કુમાર;
મીઠાની કાઠડી હુતી ન્યાંહે, કન્યા નાશીને પેડી ત્યાંહે. ૧
છિમિયાને ક્રોધ ચડ્યો અપાઝ, ઝોખાને શાપ દીધો તેણી વાર;
ત્યાર પૂરે તે શું થાય, તેની કદું હવે કથાય. ૨

હાજી

શાપ પુત્રીને હવો, તે સાંભલો દહૂ રાય;
વરસ એક લગણુ પુત્રી, રહેજે લવણની માંય. ૩
વચન એવું સાંભળીને, દુઃખ પામી મન;
લવણ મધ્યે ક્રોમળ કાયા, કેમ જશે વરમ દન. ૪
ગદગદ કંઠે ઝોખા બોલી, દયા કરો મુજ માત;
અપરાધ કિચિત્માત્ર છે, તેમા આવડી શી ઘાત ! ૫
મેં શાપ તમારો શીશ ચડાવ્યો, અનુમદ કેમ થાય !
માતા દહે મહિમા વાધશે, તારો મૃત્યુભોક્ત્રી માંય. ૬
પડે પાર્વતીજીએ પ્રેમ આણી, કલો માસ જ એક;
વરમ આણે ઉત્તમ દલિયે, ત્રેવ મામ વિશેષ. ૭

- તે માસે તે લવણ કરે, કરે મંત્રદ જોડ;
પાવંતીજી પુત્રીને કહે, તે દુઃખ પામે દેહ. ૮
- ચૈત્ર માસે વ્રત અણુણું, કરે જે સ્ત્રીજન;
સંસારનાં મુખ ભોગવે, પામે પુત્ર, કલત્ર ને ધન. ૯
- ચૈત્રકેરા દિન ત્રીશે, અંન અણુણું ખાય;
માતા કહે સત્ય જાણીને, તે સ્વર્ગવાસી યાય. ૧૦
- માતા કહે મહિમા કહું, એવો ચૈત્ર નિર્મળ જાણ;
એક માસ અણુણું ન કરે, તેનું મિથ્યા જીવ્યું જાણ. ૧૧
- વ્રત કરીને દાન કરવું, લવણકેરું જોડ;
આખ્યાન સાંભળે પાતક જાયે, નિર્મળ યાયે દેહ. ૧૨
- પાંચ દહાડા પાછલા, વ્રત કરે સ્ત્રી જન;
કરે ભોજન લવણ પામે, એક ઉજ્જવળ અન્ન. ૧૩
- હું શાપમોચન તુજને કહું છું, ઝોખાને કહે છે માંય;
શ્રી ભગવાનકુલમાં વર યશે, તે મદશે તારી બાંધ. ૧૪
- સર્વે દોષ ટળશે તે યજ્ઞી, સાંભળ ઝોખાબાઈ;
સંતોષી એમ એ સર્વે કહી, આનંદ પામ્યાં સહી. ૧૫
- પછે ઝોખા લવણમાં પેડી, રાપ મટાડવા કાજ;
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, કહું બાણાસુરનું કાજ. ૧૬

લવણ

- કયા કહું તે સાંભળો, ધરીને એક ખ્યાનરે;
તે પછી શૂનીપણ્યું, વિસ્તારું રાગન ર. ૧૭

કડતું ૮ મું

રાગ વેશંડી

એક સમે ચંપાદણી, ઉભી રાજદાર;
વાસીદું વળા કરી, કીધું ચાકડમળ એક સમે

ગમ તે સૂતા હીઆ, અતિ પ્રાતસકાળ;
 મુખ આડી સનમાર્જની, રાખારે ચડાળ. એક સમે
 તે જોધ બાણાસુરે પ્રુદિયો, સુધજો વિસ્તાગ;
 મુખ આડી સનમાર્જની કેમ રાખી તે નાર ? એક મમે
 ચંડાલણી કહે રાખજ, સંભજો મહારાજ;
 વહાણમાં મુખ કેમ દાખવું, જાણી કીધી મેં લાજ. એક સમે
 રાખ કહે સત્ય જોલ તું, નોંદિકર દેશુરે દંડ;
 શા માટે આડી ધરી, સનમાર્જની રેડ ? એક સમે
 વળતી ચંડાળણી એમ વદે, સાલજોરે બૂપાળ;
 સાચું જોલું છું હું હવે, રમે દેતા રે ગાળ. એક સમે
 પ્રાતસમે જોલું મહીં, વાંત્રીઆનું વદન;
 તમારે કાંધ છોરું નથી, સાલજોને રાજન. એક સમે
 તે માટે સનમાર્જની આડી કીધી મેં રાય;
 સાચું જોલી છું, જે ધટે, તેવો દરજોરે ન્યાય એક સમે
 રાખએ સત્ય માન્યું સહી, નવ કીધોરે કૌધ;
 રાજ મૂકી કૈલાસે ગયો, બાણાસુર જોધ. એક સમે
 તપ કરવા વેગે મયો, દદ રાખી વિશ્વાસ;
 ધ્યાન ધરવું મહાદેવનું, મુને પુત્રની આશ એક સમે

કહતું હું

રાગ માફ

તેણે સમે ગણી કહેવારે લાગી, જોધ રાખનું રૂપ;
 બાણમતી એમ જોલીયાં, રાય થયો વૃક્ષસ્વરૂપ. ૧
 રાય એ વરને શું લાવીયા, તમારી કોણ આવશે મંગ;
 અપત્ય શેં નવ લાવીયા, હું દ્વાલવત ઉછરેગ. ૨

- બાણમતી દુઃખ પામી કહે, બહુ બગ્ગતણું મં કામ;
સંતાન મ્હારે કાંઈ નથી, શિર વાંઝીઆનું નામ. ૩
- રાયે રિધસિધ સાગ કાધી, ચાલીઓ વનમાહે;
કૈલાસ ગિરિએ આવીઓ, જેહા છે શિવજી બ્યાહે. ૪
- તાતને ચરણે લાગીઓ, તવ-પૂજ્યું શિવરાય;
સંતાન મ્હારે કાંઈ નથી, કાંઈ પુત્ર પુત્રી થાય. ૫
- સારે પાર્વતીજી બોલીયાં, મારો પુત્ર એક ગણેશ;
તે તો આપ્યો જય નહીં, ત્રિલોકનો દેવેશ. ૬
- અપત્ન કો આપે નહીં, જે પોતાનું સંતાન;
તેત્રીશ કોટીએ પૂજા કરી, મૃત્યુલોકમાં માન. ૭
- દેવ દૈત્યમાં પ્રીત ન હોયે, પિતા પુત્ર ન થાય;
વચન એવું સાંભળી, મન ઝાંખો થયો છે રાય. ૮
- પછે ઉમાએ સિવને કહ્યું, પુત્રી લવણમાં છે જેહા;
તેને ત્રીશ દહાડા થયા પૂરા, આપેને પુત્રી તેહ. ૯
- ત્યારે પુત્રી કહેવા લાગી, સાંભળો મુજ માત;
કૈલાસે હું ક્યારે આવું, સત્ય કહેને વાત? ૧૦
- હાગણ્ય વડ તૃતીયાને દીવસ, તું આવજે મુજ પાસ;
જોર કરીશ જે પુત્રી મ્હારી, તો પૂરીશ તારી આશ. ૧૧
- તે બર્ધુ બાળન લઇને આવ્યો, લવણ મધ્ય કુમાર;
માથે ચડાવી યયો મારગ, આવ્યો નગર મોગર. ૧૨
- પછે બાળન બાંગીને કન્યા કહાડી, દીહું મુંદર રૂપ;
પંચામૃતે પખાણી કરી, રણુગાર સગવ્યા બૂપ. ૧૩
- ભાટ ચારણ ગણ્ય ગાંધર્વને, ત્યાં આપીયાં બહુ દાન;
તરીયાં તોરણ બાંધીયાં, જણે પુત્રી પુત્ર સમાન. ૧૪
- ગળે જેસાડી નગર મધ્યે, ફેરવી લાવ્યો રાય;
વાજાંત્ર વાળે અતિ ધણાં, વળી ખંદી જરા બહુ ગાય. ૧૫

શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણો, પહેલી દેવકી-યા રાય;
સદિહ મનનો ટાળીએ, પછે દૈત્યપુત્રી ચાય. ૧૬
નિત્ય રાજસભામાં બાણુ બેસે, ધરે બહુ અભિમાન;
એવું બેઠને બોલિયો, કીભાંડ ને પરધાન. ૧૭
ગર્વ ન કીજે રાયજી, કાંઈ મન વિચારી બેય;
પાંચ દહાડા પુરવને, કાંઈ છાયા, ફરતી હોય. ૧૮

વલણ

છાયા ફરતી પુરવને, સરખી સદા ન હોયરે;
ગર્વ કદી નવ કીજીએ, માનો રાજ સોયરે. ૧૯

કંડવું ૧૦ મું

રાજ સામેરી

બાણાસુર નૃપ ઓચયો, દેશ તે કન્યાદાન;
તેને પુણ્યે પામશું, ફળ કોટિ યમ સમાન. ૧
આકાશવાણી એમ હવી, સાંભળજે રાય નિરધાર;
પુત્રી ઇચ્છાવરે પરણશે, કારણરૂપ કુમાર. ૨
ત્યારે રાજા વિરમય પામ્યો, છે કાંઈ કારણ વાત;
આકાશવાણી એમ હવી, કાંઈ વસ્તશે ઉત્પાત. ૩
શુકાચાર્યને તેડીઆ, પ્રજા મૂછ્યું રાય;
આકાશ વાણી સુણીને, મને ચિંતા મન બહુ ચાય. ૪
જન્મપત્રિકા કરો એહની, અશુભ ગ્રહ ને હોય;
તેને હું કરું પાધરા, કર મૂછ ધાત્યો સોય. ૫
શુકાચાર્ય જ બેલીયા, એ બળતણું નહિ કામ;
વિચારીને જોને રાજા, મનમાં મોટી દામ. ૬
તે બિવિધ ટાળ્યું નવ દળે, સહુ ને આડે આંક;
નિમિત્ત કે છૂટે નહીં, ત્યાં ગ્રહતણો શો વાક? ૭

- બાણુમતી દુઃખ પામી કહે, બહુ બળતણું શં કામ;
સંતાન મ્હારે કાંઈ નથી, શિર વાંગીઆનું નામ. ૩
- રાયે રિધસિધ લાગ કીધી, ચાલીઓ વનમાહે;
કૈલાસ ગિરિએ આવીઓ, બેઠા છે શિવજી બંધાહે. ૪
- તાતને ચરણે લાગીઓ, તવ-પૂજ્ય શિવરાય;
સંતાન મ્હારે કાંઈ નથી, કાંઈ પુત્ર પુત્રી થાય. ૫
- ત્યારે પાર્વતીજી ગોલીયાં, મારો પુત્ર એક ગણેશ;
તે તો આવ્યો જાય નહીં, ત્રિલોકનો દેવેશ. ૬
- અપત્ય દો આવે નહીં, જે પોતાનું સંતાન;
તેનીશ કોટીએ પૂજા કરી, શ્રુત્યુલોકમાં માન. ૭
- દેવ દૈત્યમાં પ્રીત ન હોયે, પિતા પુત્ર ન થાય;
વચન એવું સાંભળી, મન ઝાંખો થયો છે રાય. ૮
- પછે ઉમાએ શિવને કહ્યું, પુત્રી લવણમાં જોહ;
તેને ત્રીસ દહાડા થયા પૂરા, આપેને પુત્રી તેહ. ૯
- ત્યારે પુત્રી કહેવા લાગી, સાંભળો મુજ માત;
કૈલાસે હું ક્યારે આવું, સત્ય કહોને વાત ? ૧૦
- કાગણ વદ તૃતીયાને દીવસ, તું આવજો મુજ પાસ;
ગોર કરીશ જો પુત્રી મ્હારી, તો પૂરીશ તારી આશ. ૧૧
- તે બહું બાજન લઇને ચાલ્યો, લવણ મધ્ય કુમાર,
માથે ચડાવી થયો મારગ, આવ્યો નમર મોગર. ૧૨
- પછે બાજન બાગીને કન્યા કહાડી, દીકું મુંદર રૂપ;
પંચામૃતે પખાણી કરી, રણગાર સજ્જા બૂપ. ૧૩
- ભાટ ચારણ ગણ ગાંધર્વને, ત્યાં આપીયાં બહુ દાન;
તરીયાં તોરણ બાંધીયાં, જાણે પુત્રી પુત્ર સમાન. ૧૪
- ગજો ગેસાડી નગર મધ્યે, ફેરવી લાવ્યો રાય;
વાણંત્ર વાજો અતિ ધણાં, વળી બંદી જસ બહુ ગાય. ૧૫

શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણો, પહેલી દેવકન્યા રાય;	
સંદેહ મનનો ટાળીએ, પછે દેવપુત્રી -ચાય.	૧૬
નિત્ય રાજસભામાં બાણ્ય એસે, ધરે બહુ અભિમાન;	
એવું જોધને જોલિયો, કીભાંડ જે પરધાન.	૧૭
મર્વ ન કીજે રાયજી, કાંઈ મન વિચારી જોય;	
પાંચ દહાડા પુરવને, કાંઈ ળાયા કરતી હોય.	૧૮

વલણ

ળાયા કરતી પુરવને, સરખી સદા ન હોયરે;	
મર્વ કદી નવ કીજીએ, માનો રાજ સોયરે.	૧૯

કંડવું ૧૦ મું

રાજ સામેરી

બાણ્યામુર નૃપ આચર્યો, દેખ તે કન્યાદાન;	
તેને પ્રુષ્ઠે પામશું, રૂળ કોટિ યત સમાન.	૧
આકાશવાણી એમ હવી, સાંભળજે રાય નિરધાર;	
પુત્રી ધ્રુવધારે પરણશે, કારણરૂપ કુમાર.	૨
ત્યારે રાજા વિરમય પામ્યો, છે કાંઈ કારણ વાત;	
આકાશવાણી એમ હવી, કાંઈ વરતશે કિતવાત.	૩
શુકાચાર્યને તેડીઆ, પ્રશ્ન પૂછ્યું રાય;	
આકાશ વાણી સુણીને, મને ચિંતા મન બહુ ચાય.	૪
જન્મપત્રિકા કરો એહની, અશુભ અક્ષ જે હોય;	
તેને હું કરું પાધરા, કર મજ ધાત્યો સોય.	૫
શુકાચાર્ય જ એહીયા, એ બળતણું નહિ કામ;	
વિચારીને જોને રાજા, મનમાં જોડી હામ.	૬
તે બવિધ ટાળ્યું નવ દળે, સહુ જે આડે આંક;	
નિમિત્ત કા છૂટે નહીં, ત્યાં અદતલો સો વાક?	૭

જન્મપત્રિકા કરી એહની, સાંભળ રાજકુમાર;
 એ કન્યા જ્યારે પરણશે, ત્યારે વરતશે હાહાકાર. ૮
 મન વિચારી રાજા બોલ્યો, શુક્ર પ્રત્યે એમ;
 એ કન્યા નવ પરણાવું, એ વાતનો મારે નેમ. ૯

વલણ

નિયમ મારે એ વાતનો જે, પરણાવવાનો હું નહોં;
 વિપ્ર પ્રેમાનંદ કહે ઑખાને, માણિએ ચઢાવીએ સહી. ૧૦

સાખી

એમ કહિને માણાએ, રાખી ઑખાખાઇ રે;
 રખવાળો બહુ મૂકીઆ, સૂણો પરીક્ષિત રાય રે. ૧૧

કડવું ૧૪ મું

રાજ દેહારો

નાથ વિના હું એકથી, ક્રમ કરીને રહેવાય;
 કામજ્વર પ્રગટ થયો, જ્વાળા કેમરે સહેવાય. નાથ વિના ૦ ૨૬.
 માતપિતા વેરી થયાં, જેણે દુઃખમાં નાખી;
 વાક વિના વિષત ધણી, આ યુગીએ રાખી. નાથ વિના ૦ ૧
 મારો હરખ રહ્યો હૈડા વિશે, રંડાપો વળાએ;
 કંથ વિભોગ છે દોલલો, પ્રાણજીવન અળગો. નાથ વિના ૦ ૨
 શાશુમાર સહને હું શું કરું, દેખાડું કોને ?
 સેજ ખિલાવી સ્વામી વિના, જોડ કોના જોને ? નાથ વિના ૦ ૩
 હિજડ વનમાં હું રહું, નહી કોને જોડ;
 તરકરની જેમ માતને, કોડીમાં રોવું. નાથ વિના ૦ ૪
 મારી દિન દિન કાયા દુખળી, સૈયર શું કરીએ ?
 કંથ વિભોગ ૨ દોલલો, ફાટીને મરીએ. નાથ વિના ૦ ૫
 હોએ સૂખ ધણું પીયર વિશે, તોએ ઑણું આવે;
 આઈ ભોળઈ મેણાં દીએ, નહારી કઢાવે. નાથ વિના ૦ ૬

કાનો રે પીયુ મેં પેરણવ્યો, પેલા બવનીરે માહે:
 તે દૈવે મુને દઃ દીધો, આવી આ બવ માહે. નાથ વિના૦ ૭
 રાત વેરણ ચઢ મારી, નહીં વહાણું વાએ;
 ઝેમાનંદ પ્રભુ જો મળે, તો સુખડું યાએ. નાથ વિના૦ ૮

કંડકું ૧૫ સું (બુ. કં.)

(કંડકું ૭ મું. આ પુસ્તકકું)

- * સમય સંભોગ, સુધને અરતે, કુચમર્દન કરે છે રવહરતે,
 અધર કરડે સુંબન દે ઘેલી, બેઉ ચરણ હુદે પર મેલી;
 લડયડતી આવે હોંડી, ચિત્તસેહાને પાડે જુજ બીડી,
 મૂળા સજનીએ એકા વળગી, સેયરને ન કરે અવગી;
 પર્યંક પ્રેમદા રમે, એમ આવે નિશા નિગમ્મે;
- * ઝોખા ઊપમા-જાણતી દુતી, સખીની સેજે જાળને સતી,
 તેને યાત્રા ન દે ઉપરાદી, અન્યોઅન્ય ભરાવે આદી,
- * પીળા પાથ ને વાધો લાલ, શિર તોરો છે ફૂલ શુલાલ,
 શોભે જ્યુષ્ઠ ને નવરંગ, દાયે મોંઘણ શોભે અંગ.
- * વ્યાખ્યો વામાને પ્રેમનો રોગ, રવને પામી સુખ સંભોગ;
 નાથ બોલાવે કરી આદરે, પહોંતી ચામાની સાદર.
 રતિ સમામ કરે છે નિઃશંક, અહીં અધરે દેતી કંપ.
- * ભાગી નાખ્યો તે ભોગનો ભેદ, ઉપચયો અમૃત પરરવેદ;
 મધુર બોલે જતરણી, એમ મ્હોડે વાત અંતરની;
- * મનમાદિ તે મન ગયું પેશી, ખાવું, ખાધુ તે એકા બેશી,
 બીડી અરધી કરદી નાથે, આપી ઝોખાજીને દાયે.
- * અનિરદ વિગાસે મન, ચિત્ત ભાન્નુ વિચાર ઉપજ,
 કહે મુજ કુલ બોધ સાજ, રમે જણે 'શ્રી મહારાજ.
- * એમ વિચારે લગ્યા, વિરહાવર બાણકમાર,
 પતિ જોઈ મેદજ પામી, પછી વિરહની વેદના પામી.

કંઠુ ૧૬ સું (મૂળ કંઠુ ૮)

રાગ સામેરીની સાખી*

- સામેરી સજન વળાવિયો, તાતી વેલું માહે; ૧
 હું ન સરજી વાદળી, પિયુને પળ પળ કરતી છાપરે.
 સાહેલી સાગર હિલટયો, રતન તણાયાં જાય; ૨
 કરમ હીરો ભરે મૂકડી, તેના શંખસે હાથ ભરાપરે.
 સેજે સુતાં સ્વપનો બયો, પિયા ગૃહી મોરી બાંહે; ૩
 ઓચિંતી કબજી ગઇ, પિયુ ન દેખૂ ત્યાહેરે.
 મુજ ત્યારે પિયુ સાંભરે, જાણું તો પિયુ જાય; ૪
 રેન કે સ્વપ્નાતરે, કયું જિજિ મોરી માય.
 સ્વપ્નામેં પિયુ આવીયા ઉઘે લાગો ધાય; ૫
 બલિહારી એ સ્વપ્નકીરે, મત સ્વપ્ના હો જાયરે.
 સ્વપ્નાને તોરા દહા કીયા, મત જગાવે મોય; ૬
 જો મેરા પિયા ના મીલે, તો મેં મરુંગી સોયરે.

રાગ સામેરી

- જાગી જાગીરે રામા રસભરી, તપાસે સેજલદી ફરી ફરીરે.-રામા. ટેક.
 જીડીને સજનપર બેડી, વિચાર વિષે પેડીરે;
 ચતુરાં ચક્ષુને ઓળાને જોતી, પછે નેત્રે નિર ભરી રોતીરે. રામા ૧
 જુજ દધને લક્ષ્મીરે બેડી, વિરહભરી છે બાળારે;
 થરથર ધૂળે ને કાંધ નવ સંજે, રવે છે આંમુકા દાળારે. રામા ૨

કંઠુ ૧૭ સું

રાગ રસિક મણ્વાર

- મારો પિયુ પરદેશી થઇ રહ્યો, રીસાળ્યો ભરયાર;
 રતન આબુનું 'તું હાથમાં, રાખી ન શકી આણીવાર રે. મારો ૦
 હવે દોષ દેવો શો કર્મને, હારથમાં થયું કદખાંત,
 મેં તો મરકલડે મુખ ફેરવ્યું, મારા નાથને પડી છે.આતરે; મારો ૦

હવે વહેલા પધારોને નાથજી, મારું હૃદય ફાટીરે જાય,
 મુખ સાગર વહી ચાલીઓ, જોખન તણાઈ જાય રે; મારો
 વ્યાકુળ મન કન્યાતણું, કેશ છુટા છે ચારે દિશ,
 હાથ ધસે, કલ્પાંત કરે, હવે શું ચારો જગદિય! મારો
 પેલે ભવે કર્મ શા કર્યા, પાપી, પતિ વિજેગની જ્વાળ,
 હુંશ રહી હૃદય વિશે, રંગમાં ધસીઓરે વ્યાળ; મારો
 ઓ દિશા ભાળે ભામિની, ઓચિના ઘો દરશન,
 ભેડે, બેસે, અવની પડે, જેમ જળ વિના તલપે મીન; મારો
 એમ રુદન કરે સુંદરી, જગી ચિત્રલેખા તત્કાળ,
 તેણે હૃદયા સાથે આંખીને, મુંબન દીધું ગાલ; મારો
 તાત તારો જો જાણશે, આપણુ બેનો આપણુ અંત;
 સાચું કહે ને મારી બેનડી, તેં શું દીધું સ્વપન. મારો
 વલણ

ઓખા કહે મુણુ બેનડી! મુને ભાવ ન લગારે,
 ભટ પ્રેમ:નંદ એમ કહે, પ્રાણુ લાવતાં શી વારે.

કડવું ૨૬ શું (મૂળ કડવું ૧૭ પહેલાં)

રાગ સોરઠી

કામનીએ ન્યારે કટકજ દીધું, અને ચર્મ નીરાસ;
 અરે દેવ તેં એ શું કીધું, મને દુતી મોટી આસ.
 વાલા કેમ વડશોરે, મારા નોંધડીઆ ભરથાર. વાલા. ૧
 બોલાવી બોલે નહીં, પડી ચર્મ આસા ભંજ;
 ઉઠાડી બેડી દરી, તેનું વદન નિહાળે કંથ. વાલા. ૨
 સ્વામી તું કેમ સાંખીઓરે, ગંકને ઘેર રતન;
 ધાડે કળે દુ પામી, મારો મદન મનોદર કંથ. વાલા. ૩

કડવું ૧૬ સું (મૂળ કડવું ૮)

રાગ સામેરીની સાખી*

સામેરી સજન વળાવિયો, તાતી વેલૂં માંહે;
 દૂ ન સરજી વાદળી, પિયુને પળ પળ કરતી છાંયરે. ૧
 સાહેલી સાગર હિલટયો, રતન તથાયાં જાય;
 કરમ હીજો બરે મૂંડી, તેના શંખલે હાથ ભરાયરે. ૨
 સેજે સુતાં સ્વપનો બયો, પિયા ગૃહી મોરી ખાંહે;
 ઝોચિતી કબકા ગઇ, પિયુ ન દેખું ત્યાંહેરે. ૩
 સુજી ત્યારે પિયુ સાંબરે, જગું તો પિયુ જાય;
 રેન કે સ્વપ્નાતરે, કયું જિજી મોરી માય. ૪
 સ્વપ્નામેં પિયુ આવીયા ઉધે લાગો ધાય;
 ખલિહારી એ સ્વપ્નકારે, મત સ્વપ્ના હો જાયરે. ૫
 સ્વપ્નાને તોરા કહા કીયા, મત જગાવે મોય;
 જો મેરા પિયા ના મીલે, તો મેં મરુંગી સોયરે. ૬

રાગ સામેરી

જગી જગીરે રામા રસભરી, તપાસે સેજલહી ફરી ફરીરે.—રામા. ૮૬.
 જીડીને સજ્જતપર બેઠી, વિચાર વિષે પેડીરે;
 ચતુરાં ચક્ષુને ચોળીને જોતી, પછે નેત્રે નિર ભરી રેતીરે. રામા ૧
 જુજ દધને લક્ષાટેરે બેઠી, વિરહભરી છે બાળીરે;
 થરથર ધૂળે ને કાંધ નવ સજે, રવે છે આંસુડાં ઢાળીરે. રામા ૨

કડવું ૧૭ સું

રાગ રસિક મહુવાર

મારો પિયુ પરદેશી થઇ રહ્યો, રીસાવ્યો ભરથાર;
 રતન આવ્યું તું હાથમાં, રાખી ન શકી આલીવાર રે. મારો ૦
 હવે દોળ દેવો શો કર્મને, હારથમાં થયું કલ્યાંત,
 મેં તો મરકલડે મુખ ફેરવ્યું, મારા નાથને પડી છે. પ્રાંતરે; મારો ૦

હવે વહેલા પધારોને નાચજી, મારું હૃદય ફાટીરે જાય,
 સુખ સાગર વહી ચાલીઝો, જોખન તણાવું જાય રે; મારો
 વ્યાકુળ મન કન્યાતણું, કેશ છુટા છે ચારે દિશ,
 હાથ ધસે, કંઠપાંત કરે, હવે શું ચારો જગદિશ! મારો
 પેસે ભવે કર્મ શાં કર્યા, પાપી, પતિ વિજેગની જવાળ,
 હુંથ રહી હૃદય વિષે, રંગમાં ડશીઝોરે વ્યાળ; મારો
 ઝો દિશા ભાળે ભામિની, ઝોચિતા ઘો દરશન,
 ઉઠે, બેસે, અવની પડે, જેમ જળ વિના તલપે મીન; મારો
 એમ રદન કરે સુંદરી, જગી ચિત્રલેખા તત્કાળ,
 તેજો હૃદય સાથે આંખીને, સુંબન દીધું માલ; મારો
 તાત તારો ને જાણશે, આપણુ જેનો આણુશે અંત;
 સાચું કહે ને મારી બેનદી, તેં શું દીધું સ્વપન. મારો

વલણુ

ઝોખા કહે સુણુ બેનદી! મુને ભાવ ન લગારે,
 ભટ પ્રેમાનંદ એમ કહે, પ્રાણુ લાવતાં શી વારે.

કંડવું ૨૬ શું (મૂળ કંડવું ૧૭ પહેલાં)

રામ સોરઠી

કામનીએ ન્યારે કટકજ દીધું, અને ચર્મ નીરાશ;
 અરે દેવ તેં એ શું કીધું, મને દુતી મોટી આશ.
 વાલા કેમ વદશેરે, મારા મોંધડીઆ ભર્યાર. વાલા. ૧
 બોલાવી બોલે નહીં, પડી ચઢ આશા ભંગ;
 ઉઠાડી બેડી કરી, તેનું વદન નિહાળે કંથ. વાલા. ૨
 સ્વામી તું કેમ સાંખીઝોરે, રાંકને ઘેર રતન;
 ધાડે કપ્ટે હું પાખી, મારો મદન મનોહર કંથ. વાલા. ૩

તીન બાણુ જારે છુટશેરે, કેમ સહેશે કામળ સરીર;
 એવું શ્રવણે સાબળીને, દાકી બંધો વીર. વાકા. ૪
 મારા પિતાનેરે બાણુ થયું છે, કટક મોકલ્યું પ્રાદ;
 બાણુસુર નથી જાણતો, એવો કેમ થયો છે તે મૃદ. વાકા. ૫
 અરે રવામી તમે દાલે દાલે, આયુધ નથીરે એક;
 ચાર લાખ વીર પાઠવ્યા, સામા થનાં ધરે દિવેક. વાકા. ૬
 અખળા તુંને શું કહું રે, તું તો યર્ધ રે અખળુ;
 બાગતણી જોગળ કહાડીને, લેજો સર્વના પ્રાણુ. વાકા. ૭
 ઓખા તુંને શું કહું રે, તું તો ઘેલી નાગ;
 તારા બાપે વીર મોકલ્યા, તે તો મારે લેજે ચાર. વાકા. ૮
 અખતણાં તાદાજૂથ મળીઆ, પંચાનન ન મળીઓ એક;
 તેનું પ્રાકમ કેટલું, તમે કહોની વિનતા વિશેક. વાકા. ૯
 એમ કગતા નહીં છુટીએરે, કાલાવાલા તે ફોક;
 જુઓની વહાલી હું લુહ કરું, જેમ જુએ ગામના લોક. વાકા. ૧૦
 અનિરુદ્ધ મગીને નીસળોરે, ઓખાએ સહાયો દાય;
 પ્રીતમ પ્રદા નહીં દજો, મારા મદન મનોહર નાય. વાકા. ૧૧

કંડવું ૩૩ મું. (મૂળ કંડવું ૨૩ પહેલાં)

રામ બેહાગ

દયા ન આવી, ઓખા રડેરે, છે દૈત્યપતિ દુરમત; મારી૦
 બાકરી બાધી થીજવર સાથે, વેર વધારયું સત્ય. મારી૦ ૧
 પાતળિયા પંકજ પિયુજને, નાગપાશના બંધ; મારી૦
 બાધી લીધો બળ ફરીને, કામળરૂપ મદન. મારી૦ ૨
 ધાજેરે ધરણીધર શ્રીવર, આપદા પામે નાય; મારી૦
 પુત્ર તમારા ઉપર પ્રહારજ, કરે છે દૈત્યનો સાથ. મારી૦ ૩
 ભારે દળ કાલાડે મહેલિયું, વકારયો બળા વીર; મારી૦
 તોએ રણુથી નવ ઓસરિયો, સાગરનું જેમ નીર. મારી૦ ૪

ભેદ કરીને બાધી લીધો, શા નામપાશના બંધ !	મારી૦	
શ્વાસ ન માયે બહુ અકળાયે, અંગે આકર્ષ્યાં સંધ.	મારી૦	૫
તાપ સમાન નહીં રવામીને, હું કરું દેહની પાત;	મારી૦	
વાર લાગે લક્ષ્મીવર તમને, તો યારો મદો ઉત્પાત.	મારી૦	૬
કમળમુખ શ્રમથી સુકોચું, કન્યા કરે આકંઠ;	મારી૦	
અનિરુદ્ધ સમરે' સામળિયાને, કમળાવર ગોવિંદ.	મારી૦	૭
ત્રાહે ત્રાહેરે ત્રિકમળ, સુતની કરજો સદાય;	મારી૦	
વિપત વેળા વહારે ચઢીને, કરે ભગતની રક્ષાય.	મારી૦	૮
ગજ ગ્રાહથી મુક્ત પમાડ્યો, કાપી દરિશ્વર રક્ષાય;	મારી૦	
દાનવ કુળ નિકંદન કાપ્યાં, કાપી પ્રહલાદની સદાય.	મારી૦	૯
આજ આખેથી આંસુમાં ચાલે, જાશે મારા પ્રાણ;	મારી૦	
સુખ શરીર ચાતા નહીં અંગે, લાગ્યો દવ નિર્માણ.	મારી૦	૧૦
મનસા વાચાએ વર વરિયો, અવર તે મિથ્યા જાણ;	મારી૦	
રૂપ અને ગુણવતો રવામી, સાત્ય કહું હું પ્રાણ.	મારી૦	૧૧
તાત કઠોર દમા નહીં હૃદયે, કામળ મદારો કંથ;	મારી૦	
પ્રહાર કરીને બાધીરે લીધો, શ્રીદરિ વેગજે પંથ.	મારી૦	૧૨

(મૂળ કલ્પ ૨૬ મું બુ. કા. ૮૭ મું)

છટે અંધક નાળ ને ગોળા, ફેરવે કોધે બિંદીમાળા;
 સણમણતાં ચર બહુ છટે, તેણે કપાળ બદનાં ફટે. ૧
 વળગે ખૂત પ્રિત આવર્ણ, વરે ચુરલ અવગે અર્ણ;
 મરતક સમઠી ધીકધીકાવે, કિલકિલ કરનાં છપર આવે
 દરખી શાદિલી ડાકણી મર્વ, અણ્યું જાણે બિનબીજું
 ગમે. કંઠ ને શુંડા જારે, મુખે અધિરના ૨૦૦.

- આવ્યા સામા જાલવ જનન, દેખી ખીજ્યા પંચવદન;
કેટલીની તે આંખ્ય કપોળ, કોના મુખ જાણે મહોટી પોળ. ૫
- લખતની, વિપરીત વાન, કોના ભૂમિએ ભરાએ કાન;
જાલ સળકે સર્પોકાર, મુખે કિલકિલ કરે ઉચ્ચાર. ૬
- ધણા જાલવ ખાધા કરડી, નારી સેના તે મારગ મરડી;
ધાયા રાક્ષસ દેતા માર, જહુ સેનાએ ખાધી હાર. ૭
- છૂટે કુર્ગ નાળ ને ગોળા, નાહા જાલવ ટોળેટોળા;
પ્રગટયો મહાદેવને વળી ખાગ, વાળ્યો જાલવનો મંહાર. ૮
- વહે ડાકિની શાકિણી સંહારી, એમ કોખ્યા શ્રી ત્રિપુરારી;
નાહું સૈન્ય દીકું ચોપાસ, ત્યારે કોખ્યા શ્રી અવિનાશ. ૯
- હરિએ ચમ્પુ કીધી વક્ર, પછે મૂક્યું સુદર્શન ચક્ર;
હેઠાં ડાકિણીશાકિણીના શીશ, ગડા નાસે ને પાડે ચીમ. ૧૦
- કોને ભાલા વાળ્યા ભયોભય, કોઇના નાક હેઠાયાં ટચ;
હેઠા હસ્ત શ્રવણ ને ચરણ, નમણે ઉડે રધિરનાં ઝરણ. ૧૧
- ફરી જાલવ જીલ્લે વળિયા, હામહામથી આવીને મળિયા.
મૂકે શિવ અપરિમિત બાણ, ભવા મુલક તજે છે પ્રાણ. ૧૨
- કૃષ્ણે મૂક્યું મોહાસ્ર બાણ, મોહ પામ્યા પિનાકપાણ;
કીધું પોઢિયા ઉપગ શપન, સાબળ પરીક્ષિત રાજન. ૧૩
- રણે કોખ્યો જાળોનો ખંધ, ધાયા ગણપતિ ને વળી રકંધ,
મહાકોધ અભ્યંતર આણી, ધાયા ધનુષ વિષે શર તાણી. ૧૪
- ધણી જાલવ સેના મારી, કોધ થકી કો ન ઉગારી;
ધસ્યા રાક્ષસ કરતા માર, જાલવમાં થયો હાલાકાર. ૧૫
- ત્યારે ધાયો સાત્યકી ચર, કીધી અસુર સેન ને ચૂર;
પ્રગટ્યું માયાતણું તિમિર, મત્રે નીવારે તે જહુવીર. ૧૬
- હેઠાં કવચ ભાલા તે હેઠ, નાહા અસુર મુખીને ટેક;
ગાળ્યો બાણાસુર ઉન્મત્ત, તણ્યા ધનુષ તે પચ શન. ૧૭

- નાખે બાણુ તે દાનવ દક્ષ, રત સહસ્ર અયુત ને લક્ષ;
નાહી સેના તે ભડભડાટ, હસ્તી ચીસ પાડે ચડચડાટ. ૧૮
- પડે જલદમાં બહુ ભંગ, ત્યારે કોખ્યા શ્રી સારંગ;
શામે આકર્ષ્યું સારંગ, બાણે ભેલું તે બાણુનું અંગ. ૧૯
- કૃષ્ણે છેલો શ્વમનો દંડ, રથ કીચો તે ચતખંડ;
છેલું છત્ર અતિ અનોપ, કોખ્યાં કવચ આયુધ ને ટોપ. ૨૦
- બાણે પાડ્યો મસ્તકનો ટોપ, દેખી કૃષ્ણને ચડિયો કોપ;
કીધા વાહન વિના વીર, ગતિ ભંગ થયાં શરીર. ૨૧
- છેલવા માંડ્યા ન્યારે હાથ, આવી બાણાસુરની માત;
કાટરા એવું તેનું નામ, દેખી નમ્ર તે લાભ્યા શામ. ૨૨
- નવ મૂઝ્યું સુદરશન, નાસી છુટ્યો બાણુ રાજન;
પાછો કોધ કરી તે વાર, થયો જુદ કરવા તૈયાર. ૨૩
- રાયે ફરી કટક સર્જી કીધુ, બાણે વડવા દલામુ દીધુ;
ન્યા જોભા શ્યામ ને રામ, આવી કીધો મહા સંગ્રામ. ૨૪
- પછે માંડ્યું આસુરી કર્મ, વરસે માસ રાધર ને ચર્મ;
ધાયો સમુદ્ર વાધે જેમ પર્વ, વરસે અરિય ઉપદ્રવ. ૨૫
- નાસે જલદ બળિયા સર્વ, ભક્ષા સુભટ તજે ગર્વ;
હલધર નાહા મૂઝી મામ, દૈત્યે દારણુ કીધો સંગ્રામ. ૨૬
- નાખે કદંબ, કાંટા, સર્પ, વરસે શલ્યા દાનવ નર્પ;
પાડ્યું જલદમાં ભંગાણુ, નાહા હલધર લલને પ્રાણુ. ૨૭
- દાનવ રાય મૂકે દોટ, કોની ગ્રહીને મરડે કોટ;
બેના ગ્રહી અક્ષણે શીય, ખેદ પામ્યા શ્રી જુગદીય. ૨૮
- ગરુડ થયો છે ગતિ ભંગ, શલ્યા પ્રહારે ભાગ્યું અંગ;
રથ વોણા કીધા રામ, મૂઝી મામ ને નાહા દામ. ૨૯
- સુદર રથમંડળ કીજે સદાય, જલદ કરે છે ત્રાહ ત્રાહ;
દેખીને દેવ પામ્યા બીક, બાણે વાળી રધિરની નીક.

ખીજ્યા કૃષ્ણ ખેડ્યો ખગજન, અતિ દોષ ચડ્યો છે મન; ૩૧
 ચક્ર લીધુ છેદ્યા દાય, કીધી ઈચ્છા તે વૈકુંઠ નાય.
 એમ દોષ્યા શ્રી જદુનાથ, દવે છેદ્દ ખાણના દાય;
 મૂક્યું ચક્ર તે બીજવાર, દૈત્યોમા ચયો તે દાદાકાર. ૩૨
 નાકો ખાણ વાળીને મૂક, દરિયે ચક્ર તે મૂક્યુ પૂર;
 અંગે અંગમા લાગી જવાળ, જેમ છેદે કો વડની ડાળ. ૩૩
 એમ કપાય ખાણના પાણ, નાશ ત્રણ વહે મુખ વાણ;
 અંગે વહે શોણિતની ધાર, કાપ્યા કર ખાણના તે વાર. ૩૪
 આવી બેઠું સુદર્શન, અકળાયો ખાણ રાજન;
 જેમ છેદે વૃક્ષની ડાળ, તેમ કર કાપ્યા ગોપાળ. ૩૫
 જેમ ઝુટે વૃક્ષને વન, તેમ કર કીધા છેદન;
 પછે રાખ્યા કર ત્યા ચાર, પડ્યો ખાણ તે ભૂમિ મોજાર. ૩૬
 અંગે રહિર વહે ત્રિવર્ણ, જેમ પર્વતથી નીસરે ઝરણ;
 સૂતો કરે શિવનું ધ્યાન, પ્રભુ રાખો સેવકનું માન. ૩૭

વલણ

ખાણાસુર જુધી પડ્યો, ખીકા પાગ્યો પંડરે;
 વગી સદાશિવ દોષે ચડ્યા, કાપ્યા ચોદ બ્રહ્માડરે. ૩૮

કડવું ૩૮ શું.

રામ રામચી

જગ્યેરે જોગી પુરાણ કોધણ, છેક તણાયા વાખ્યો વિરોધણ,
 ખાણને લાવ્યો ઉચલી કોભાડણ, સેવક દોડો મામનો પિંડણ. ૧

આલ

પિંડ જાણે માસનો એવી, દોડી એસુરની કાપ;
 વિશ્વ પ્રલેની ઈચ્છા કીધી, ધનુષ ધર્યું શિવગાય. ૨
 કોધે ભાગી કહે કપાળી, તેં ટાળી મારી મરજદ;
 એ પણ મારું જે સર્વ, મંદારું ઉતારું ઉન્માદ. ૩

- ઘુપભ હાકયો ને ગરુડ તાકયો, મુખે બોલ્યો મેધરવર;
 મેન કૂકયો ને કૂબ્ણ દૂકયો, મૂકયો - કાળજવર. ૪
- જાદવ સેના યમ આકળી, તાવે તે પીક્યાં તંન;
 કૂબ્ણે મૂકયો ઝેકાંતરો, તેણે પીળ્યા પંચવદન. ૫
- શિવે દકાઈ ટાઢીઓ, વરસે જેમ હુતાશન;
 તારિયો મૂકયો ત્રિકમે, તેણે દમ્યા દાનવ જન. ૬
- પશુપાળે મૂકયો પિતળવર, વાતળવર મૂકયો લક્ષ્મીવર;
 મહાદેવે પછે મૂકયો, સઘઘાત કાલજવર. ૭
- લોહદંડ તેના હાથમાં, છે નેત્ર લોહીવરણ;
 ધર્યો 'પણ પાછો ખસ્યો, જોઈ અશરણશરણ. ૮
- કૂબ્ણે મૂક્યાં જેટલા, તેણે રાખી શિવની લાજ;
 સત્તળવર રણિ કરે, તંમો બન્યો છે મહારાજ. ૯
- જવરને વર હરિએ આપ્યો હરિકથા બળે જેઠ;
 નિન્દા કરે શિવજી તણી, પીડળે તેની દેહ. ૧૦
- ઝોખાદરણ જે સાંભળે, અંતર આણી વહાલ;
 કષ્ટ હોએ જો જવરતણું, મૂકજો તેનો ખ્યાલ. ૧૧
- પછે અઝ્યાત્ર મૂક્યું શંકરે, પ્રગટયો તે હુતાશન;
 સેના દીડી દાઝતી, હરિએ પ્રિયો પરજન્ય. ૧૨
- વરસાદે વહ્નિ સમાવીઓ, યઈ દેવ ઉપર વૃષ્ટ;
 પવનાત્ર મૂક્યું શંકરે, ટાળ્યું અસુરનું કષ્ટ. ૧૩
- ધૂળ કોટ ચયો વાયુથી, રળે ભરાણું જાદવ મહ;
 સર્પાત્ર મૂક્યું ત્રિકમે, તેણે વાયુ કીધો લક્ષ. ૧૪
- સેના નાસે જાણની પ્રગટ્યા, તે સર્પ અપાર;
 પછે મહાદેવે ગરુડાત્ર મૂક્યું, તેણે કીધો નાગસંહાર. ૧૫
- ખગે 'ચંપના' પ્રહાર માંડ્યા, દમ્યા જાદવ શર;

- ઠકરે વળગે મૂક્યું, પર્વત કીધા સત ખંડ;
 મૂકરે ઘસાએ મૂક્યું, ડોલ્યા તથા બહાંડ. ૧૭
 મહાદેવે રદરૂપ કીધું, બાણુ સર્વ સંસાર;
 પશુપતાકા કહાડીજી, ત્યારે હવો હાહાકાર. ૧૮
 મૂળે મુવ ને મેરુ કગીઓ, ખળભળ્યા પાતાળ;
 સાગરે મરળદ મૂકી ડોલ્યા દશ દિક્ષાળ. ૧૯
 શિવને ક્રોધ શેષ સળક્યો, ડોલીઆ દિગ્ગજ;
 ચંદ્ર સુરજ ઝાખા થયા, આપદા પામ્યો અજ. ૨૦
 અષ્ટ પર્વત ગળ્યા ભૂમએ, થઇ સુકી વનરપતિ સર્વ;
 જક્ષ કિનર વિદ્યાધર કાખ્યા, અપ્સરા ને ગધર્વ. ૨૧
 ચૂક્યા તાપસ તાપથી, ધ્યાનથી ચૂક્યા ભગત;
 ક્રોધભવાળા જોગેશ્વરની, બંધે સધુ જગત. ૨૨
 ત્રિલોક્યમા જુબાણુ વરત્યું, યાએ ગર્ભના પાત;
 વાયુ રુંધાયો વિશ્વનો, થઇ ટ્રાટી જવની ધાત. ૨૩
 કષ્ટ જાણી સૃષ્ટિનું, શ્રી વૈદરબી વસ્તવ;
 બાણુ મૂક્યું સજીવન, થયું જગત નવ પલ્લવ. ૨૪
 પુનરપિ પ્રભે માઠીઓ, વિષ્ણુએ માક્યો વાદ;
 મુનિવર અમર આવીઆ, તે કરે આરત નાદ. ૨૫
 સુરરાય ને સરસ્વતી, કરે છે વૈદસ્તવન;
 તોએ ક્રોધ મૂકે નહી, પછે આવ્યા કમલાસન. ૨૬

વલણુ.

કમળભૂ અંતરીક્ષથી આવ્યા, ક્ષમા ક્ષમા એમ ઝોચરે;
 શુક્રદેવ કહે પરીક્ષિતને, પછે બહા સ્તુતિ કેવી કરે. ૨૭

કડવું ૩૬ મું :

રાગ 'દેશરો'

સ્તુતિ કરે છે બ્રહ્માયરે, નમો; હું તો જોઈને લાગું પાથરે, નમો.
 હો ત્રિભોવનના તાતરે, નમો; કાંઈ આરંભ્યો કૃત્પાતરે, નમો.
 બ્રહ્મા જોડી હિલા હાથરે, નમો; જુદ મૂકી દો દીનાનાયરે, નમો.
 ઠા ગંગાધર પશુપાથરે, નમો; તમો ગરુડ ચડ્યા ગોપાળરે, નમો.
 પટ્ટાધારી ભરમાધારરે, નમો; મોર પીછના ધરનારરે, નમો.
 ત્રિપાવર જોગેશરે, નમો; મહા સિદ્ધ હો હૃષિકેશરે, નમો.
 ૪૫ પિનાક ત્રિશૂલપાણીરે, નમો; સારંગધર પુરુષ પુરાણીરે, નમો.
 ભો જગત્પિતા કહેવાઓરે, નમો; પ્રજાને કાં મૃત્યુ હિપજાઓરે, નમો.
 કુખઆપી દુઃખ કોઈ નાખેરે, નમો. ઉછેરી વૃક્ષ કોઈ ન કાપેરે, નમો.
 હી ધરમાં ન કીજો ધાતરે, નમો. મુઘા કદિએ વિશ્વની વાતરે, નમો.
 કદ ન દીજો લાડ લડાવીરે, નમો. નવ નાખીએ લેયા ચક્રપરે, નમો.
 ૧ ધરે રમેહ તમ વરેરે, નમો. તો પ્રજાનું આયુષ ખૂરેરે, નમો.
 નીજે મુદ્ધ કરતા માતંગરે, નમો. થાય દુઃખલેલીનો ભંગરે, નમો.
 રામા સાગર જુદે જાથરે, નમો. તેથી જગત બધું તણાયરે, નમો.
 ૧૫ માંડયો સદાશિવેરે, નમો. તો પ્રજા કંઈ પેરે જીવેરે, નમો.
 માવી સંતવે છે ઋષિ સમરે, નમો. સ્વામી વિશ્વ થયું છે તપ્તરે, નમો.
 તંવે ભારતીરહી એક મંત્રે, નમો. ગુણ ગાંધ નિગમ ધન્યરે, નમો.
 તંવે નાગ પામ્યા છે કંઈરે, નમો. સંતવે શિવને પવંત અદરે, નમો.
 ભો તાપસં ને સન્માસીરે, નમો. સંતવે સહસ્ર ઋષિ અઠ્યાશીરે, નમો.
 ભો દૈત્ય યયા કાયરે, નમો. કરે સ્તુતિ સાત સાયરરે, નમો.
 મંમ સ્તુતિ સર્વે કીધરે, નમો. નં મૂકે શિવે વાત લીધીરે, નમો.
 ૧૦૧ ઉદ્યા કૃષ્ણ ને હરે, નમો. કાંઈ પૂરત કમળાવરે, નમો.
 ૧૬ દૃષ્ટિ અન્યો અન્યરે, નમો. વ્યાખ્યા કાળ બન્યોને મંત્રે, નમો.
 ૧૧૬ વાદ વિપરીત માંડયોરે, નમો. જેહિએ ભારખજાઓનાંડયોરે, નમો.

ચેત વનવાસી ગોવાળરે, નમો. હું ગ્રીહંધુ પશુપાળરે, નમો.
કામ બહુ શામાના સંજોગરે, નમો. ખરા બિલડીકરા ભોગીરે, નમો.
શી હતાએ દેહ થઇ કાળારે, નમો. કુવડાવો છો કપાળારે, નમો.
હો નિર્ણય મામાના મારણરે, નમો. હો અશુરના સંહારણરે, નમો.
સં જન્મી અપિની નારીરે, નમો. ખરા જન્મતણા ભીખારીરે, નમો.
ગયો જન્મ ઝોલતા કાબળા, નમો. કંઈ કયા રહી ન સાલળા, નમો.
હો બળિના દારપાળરે, નમો. છોછ બાણ નમ્ર રખેવાળરે, નમો.
એવું કહેતા શિવ દાખ્યારે, નમો. ગયા હાડ બન્યો લુદ્ધે બાખ્યારે, નમો.

વલણ

બાખ્યા બન્યો મરણદ મૂકી, જગત પ્રલ્લે થાય રે,
વાહન મૂકી ધરયા બન્યો, મધ્યે પડયા અભાયરે.

કંઠકું ૧૨ મું

રાગ કેદારી,

હરી	સ્મૃતિ	અભા	કરે,	નમો.	વિનય	વાયક	ઓચરે,	નમો.
જય	જય	ત્રિભુવનરામરે,	નમો.		શિવ	તમને	નમ્ર છુ	પાયરે,
જે	જે	વૈકુંઠરાયરે,	નમો.		જે	જે	પતિ	કૈલાસરે,
જે	જે	ત્રિશુલાતિતરે,	નમો.		જે	જે	છદ્ધતરે,	નમો.
જે	જે	મરુડાચ્છરે,	નમો.		જે	જે	વાહનપશુ	મૌદરે,
જે	જે	કમળાવરરે,	નમો.		જે	જે	ઉમિયાધરરે,	નમો.
જે	જે	કાટીદમનરે,	નમો.		જે	જે	પંચવદનરે,	નમો.
જે	જે	પીતાબરરે,	નમો.		જે	જે	વાધાબરરે,	નમો.
જે	જે	રૂપે ચિત્ત ચોરરે,	નમો.		જે	જે	કપૂરગોરરે,	નમો.
જે	જે	પરાત્પરરે,	નમો.		જે	જે	દિગંબરરે,	નમો.
પ્રભુ		પરમેશ્વરરે,	નમો.		જે	જે	જોગેશ્વરરે,	નમો.
જે	જે	પતિ વૈકુંઠરે,	નમો.		જે	જે	નીલકંઠરે,	નમો.

જે જે ટાળો જગના તાપરે, નમો. જે જે હિતારો બેઠ ચાપરે, નમો.
 જે જે રતવે ચતુર્મુખરે, નમો. સારે શિવે નાખ્યુ ધનુપરે, નમો.
 જે જે અશરણુશર્ણુરે, નમો જે જે ઊતગ્યા ધણુરે, નમો.
 જે જે આદિ અતરે, નમો જે જે ભોળા બળવતરે, નમો.
 દીનવચન બ્રહ્માએ ભાખ્યારે, નમો. ત્યારે ધનુ બન્નોએ નાખ્યારે, નમો.
 વડતા હરિહર બેગડચારે, નમો. પડિયા બેઢા ફરીને જિહાડચારે, નમો.
 પછી તેડયો ખાણાસુર રાયરે, નમો તે તો નમ્યો હરિને પાયરે, નમો.

વલણુ

મસાર આનંદ પામીઓ, પ્રસન્ન થયા બ્રહ્માપરે,
 વિમ્બ પ્રેમાનંદ કહે કયા, હવે વિવાહ કેષ પેરે ચાપરે

કલકલું ઠર મું

રાગ સારંગ

વગી શુકલ વહેરે વચન, સાબળો પરીક્ષિત રાજન,
 મહાએ હગિહરને બેઠાડયા, પડયા બેઢા તે નવજોખન. ૧
 તમો બન્યો કરો એવા કામ, તો પૃથ્વીનો કુણુ દામ,
 ધ્રુવે કીધો અમૃત પરજન, જિહા બેઢા તે નવજોખન ૨
 હૂટયુ બધન, અનિરુદ્ધ મળિયા, ધણુ દિવસના વિભોગ ટળિયા,
 ખાણાસુર તે પાએ નમીઓ, હાથ કાપ્યા તે કુખ સમિધો. ૩
 જવર અગટયા હુતા જે સાત, બ્રહ્મા પ્રત્યે કહે છે વાત,
 જવરે બ્રહ્મા પ્રત્યે કહ્યું, સ્વામી આશા આપો ત્યા રહું ૪
 બ્રહ્માજી કહે છે વાણી, તમે રહેજો જગતમા જાણી,
 અર્ધા મનુષ્ય રહેને દાર, અર્ધા વનસ્પતિ મોજાર ૫
 ત્યા રહેજો તમારો વાસ, એમ જવરની પૂરી આશ,
 ઓખા હરણુ સૂણે ધરી લાવ, તેનો જાવ અજરણુ તાવ. ૬

- શુકદેવ કહે સુણ રાય, હરિહરતણો સમુદાય,
કહે હરિને તેડાવો જન, વિધિએ આપુ કન્યાદાન, ૭
- આપી આજ્ઞા શ્રીકૃષ્ણે આવી, જન્મવને લાવો સમજાવી;
અકૂર સાતમકી બન્યો ગયા, જાદવ કુલ સહુ લાવિયા. ૮
- હીડે જાદવરાણી મોડમોડ, ટોળે થાંતી છપન કોડ;
ગાય લખી પત્ર તેડાવે, દામદામથી સદુકા આવે. ૯
- રાયે રચના કાંધી સારી, લીધ્યો મંડપ કેનકની ગારી;
હેમગિરિ વિધ્યાચળ જોલાવ્યા, ઉદ્યાચળ અરતાચળ આવ્યા. ૧૦
- ત્રિકુટાચળ મેરુ મૈનાક, ગધમાદન ગિરિ ચક્રવાક;
અજમેલ ગિરિ સુશીલશૃંગ, અક્ષગિરિ નતાલ અભગ. ૧૧
- માઆ તુઆ શહેરમા બેર, ધક માદવગિરિ શાહેર;
દેવગિરિ કેનકાચળ પધરાવ્યા, અષ્ટકુળ પર્વત ત્યા આવ્યા. ૧૨
- આવ્યા દેવ કોટિ તેત્રીશ, ઝાપિ સર્વે દે આશીશ,
નવ કુળ તેડાવ્યા નાગ, આવ્યા મોટા રાય સુદાગ. ૧૩
- તેડયા રાજકુળ છત્રીશ, જાત્યક જન આવ્યા બહુ દીશ;
અનિરુદ્ધને પીડી ચોળાય, શુભ નારીઓ મગજ ગાય. ૧૪
- પીડી ચડાવો પટરાણી, જાદવ સ્ત્રીઓ ગાએ સાધુ જણી;
પંચ શબ્દ દુકુબિનાદ, રાજે વાજ્રત્ર સોભા વાદ. ૧૫
- જોવા ત્રિભુવનથી સહુ આવ્યા, રાય બાણુને મન ધણુ બાઆ; ૧૬
- બાણુ ઉતારે ઉતરાવે, કૃષ્ણ મહત્યાતિક કરાવે.
વિવાહ મગજની રચનાય, સગાઈ વરધોડાની થાય.

વલણુ.

વરધોડો ચડે અનિરુદ્ધનો, જાદવ તત્પર થાયરે;
બાણુસુરને મોડવે, જાદવ રાણી ગીત ગાયરે.

૬૩૫ ૪૨ મુ.

રાગ દેશ.

આદિતની ધરુણી, હારિ તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
અનિરદને તેલ સિંચારો કે, રાંદલ જાગવોરે.	૧
ખઠાની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
અનિરદને તેલ સિંચારો કે, સાવિત્રીને જાગવોરે.	૨
ચંદ્રમાની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
જીઆવરને તેલ સિંચારો કે, રાદિણીને જાગવોરે.	૩
શ્રી કૃષ્ણની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
અનિરદને તેલ સિંચારો કે, લક્ષ્મીને જાગવોરે.	૪
પદ્મનની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
અનિરદને તેલ સિંચારો કે, રતિ વદુને જાગવોરે.	૫
મહાદેવની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
ઓખાને તેલ સિંચારો કે, ઉમિયાને જાગવોરે.	૬
ગણપતિની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
ઓખાને તેલ સિંચારો કે, સુધણુધને જાગવોરે.	૭
બાણામુરની ધરુણી, હારે તમે નિદ્રામાં પોહોડો;	
ઓખાને તેલ સિંચારો કે, બાણુમતિ જાગવોરે.	૮

વલણુ.

તેલ અંપેલ અડાવો સજની, સર્વે અળીને આવો;
નિદ્રામાંથી જાગૃત થઇને, ગીત મધુરાં ગાવો.

રાગ ઘોળ.

૫૦૦. ઘોળો પીઠી ઘોળો પટરાણુરિ, મગ દળો મગ દળો રાણુરિ.
પગ ધૂવો પગ ધૂવો વરની બાબીરિ, ઓખાજી તો રહેજો અખંડ સોહાગીરિ.
ચંદન ચરમ્યા છે અપારરે, બૂધણુ પહેરાવ્યાં 'છે સારરે.'
વર તો વરઘોડે ચડિયારે, અથા! અનુપમ ને હીરા જડિયારે.

તેના તેજતણો નહીં પારરે, ત્યાં તો નિરખે છે નરનારે.
નિરખી નિરખી દીએ છે આથીયરે, જ્યાંવર જ્યાંવરે દોડ વરીયરે.

કડવું ૪૩ મું.

રાગ ધનાશ્રી

વળી તે વિહિવા માંદીયોને, જ્યાં ' જનદવરાય;
ફકમણી મન આનંદ ધણેરે, ત્યાં તો માનુની મંગળ ગાય.

અનિરુદ્ધજીની ધોડલી.

સજન સહુ ટોળે મળ્યા ને, સુરિનર મળ્યા છે અપાર;
પાનના આપ્યા ખીડલાં, તેપર શ્રીફળ ફેફળ સાર. અનિરુદ્ધજીની
ચુવા ચંદન છાટણરે, ફેસર કુમકુમ સાર;
ભાટ ખંદીજન ખંડું મળ્યા, તે તો ખોલે છે જ્યજ્યકાર. અનિરુદ્ધજીની
વાજત્ર વાગે અતિ ધણાં ને, માંદી બેરીનો નાદ;
ટોલ દદામા ગડગડેરે, લા તો સરણુએ લીધો વાદ. અનિરુદ્ધજીની
અપ્સરા નાચે ઇંદ્રની, માંદી નારદ તુંડરુ ગાય;
અધુરીથી વેણા વાજતી, એનો આનંદ ઝોચીવ થાય. અનિરુદ્ધજીની
સામેલા સર્વે શોભતા ને, અસ્વાર ચપા વરરાય;
ધનગન તેજ નચાવતારે, એવા સુર નર અતિ દરખાય. અનિરુદ્ધજીની
શોણિતપૂર પાટણુ બહારે, કુલડે સોદારી વાદ;
અનિરુદ્ધ વરધોડે ચંદ્યારે, ત્યાં શેરીએ સોદાખ્યા હાટ. અનિરુદ્ધજીની
ચંચળ ચાલે ચાલતી ને, રંગે રાતે વાન;
મખીઅરડે મોતી જડયારે, ધોડીનું પંચકટ્યાણી નામ. અનિરુદ્ધજીની
પલાણુ પરવાણાતણાં તે, નંગ પીરોમન સાર;
ચૂતન જડિત બે પિંગડરે, તેની ઝગમગ જ્યોત અપાર. અનિરુદ્ધજીની
ખાટ તે પહેયાં શોભતા ને, રામણુ દીવો હાથ;
ઝોડ ખોંધેા રાણી રૂમિણારે, જેને શ્રીકૃષ્ણ સરખા નાથ. અનિરુદ્ધજીની

છત્ર ચામર ને વાવટારે, દીવાનો નહોં પાર;
પુઠે તે આવે જનરહીરે, તે તો મંગલ ગાતી નાર; અનિરુદ્ધજીની
ચર વહેલા યધ તોરણ ચડ્યારે, સાળો છોરે નીર,
તેને મનવાચિત આપ્યું રે, પછે જાળઠે ઉભા વીર. અનિરુદ્ધજીની
સાસુ આવી સગ યધ રે, પોહોતી મનની આશ;
ઝોખાને અનિરુદ્ધ પરજીસે રે, ગુણ ગાય પ્રેમાનંદદાસ. અનિરુદ્ધજીની

ઠઠણું ઠઠ મું

રામ ત્રિતાલી ઝોખાધ

અનિરુદ્ધ સાં મંડપે આવ્યા, બાણાસુરને મન ધણું ભાવ્યા.
મુખથી બોલ્યા અમૃત વાણી, પૂંખે પારવતી પટરાણી.
ધુશળ, મૂશલ, રવાઈ ને ત્રાક, પૂંખી તાણ્યું છાવરનું નાક.

ખિલાસ

ધુસળે મા પૂંખીય ઉમયા, ધુંસળે વૃપભનુ જોતરરે,
મૂશળે મા પૂંખીય ઉમયા, મૂસળે અમૃત ખાડણરે. ૧
રવાઈએ મા પૂંખીય ઉમયા, રવાઈએ મહિનું વસોવણરે;
તરાકે મા પૂંખીય ઉમયા, તરાક એ વિશ્વનું ઢાકણરે. ૨
સરૈયે મા પૂંખીય ઉમયા, સરૈયા વૃપભનું ચારણરે,
છઠી પીંડીએ મા પૂંખીય ઉમયા, છઠી પીંડીએ ઉદરવોખણરે. ૩

રામ ત્રિતાલી ઝોખાધ

દોરી નાખી છે છઠી પિંડી, ઉમયા દરજે દરજે દોરી,
ગળે ઘાટ ધાલીને તાણ્યા, છાવરને માયરામો આણ્યા. ૧
આડા અતરપટ ધરાય, દરતે હસ્તમેલાપક થાય,
જોડી કહે છે સાવધાન, ગર્ગાચારિ દે અતિ માન. ૨
સહ મગી ત્યા મંગળ ગાય, એવા આનંદ ઝોખાધ યાય;
આવી બેઠા મોટા રામન, બાણાસુર તે દે ધણું માન. ૩

વલણ

કોડ પોહોતાં મનતણા, ત્રેમે આખા પાનરે;
વર વડુ આવ્યા ચોરીમે, દે બાણ કન્યાદાનરે.

૪.

કડવું ૪૫ મું.

રાગ ધન્યાચી

સુર અસુર તો આવી મળ્યા, મનંભા તે આનંદ ભગ;
બાણરામ ને પ્રણમન, કરવા બેઠા મધુપક.
હરિ હર સભામાં બેઠા, સુર તે તેત્રીય કોડ;
અવર રાણા ને રામજી, સરખા તે સરખી જોડ.
વાજન વાગે અતિ ધણા ને, બંદીજન કહે શુભ કૃત્ય;
રાગ રંગ ચર્ચકાર થાય છે, કરે અપસરા નૃત્ય.
શુકાચાર્ય કહે બાણરામને, દોને કન્યાદાન;
આ દિવસ નહોં આવે ફરી, સાનિધ્ય શ્રી ભગવાન.
બાણરામ કહે શીઘ્ર મગાવું, જે જોઈએ તે આજ,
કન્યાદાન હવે કોડથી, અનિરદને શ્રી મહારાજ.
જળપાત્ર કુંભકુંભ દધિ દૂર્વા, શ્રીફળ ફોફળ જેહ;
કનકપાત્ર કર ગ્રહીને, રાણીજી લાવ્યા તેહ.
વેદમંત્ર ઉચ્ચારથી, કરે પૂજા તતખેવ;
પૂજાપે વિધવિધ ચડાવે, બણીને ઝાપિ દેવ.
કર અંજલિ લેઈને, પછે બોલીયો રાય બાણ.
કન્યાદાન લીયો અનિરદજી, જોડું છુ બે પાણ.
અનિરદ કર આગળ કરે, મનમાં અતિ હિંસાસ,
ઝોખા અનિરદ રાજી ચયા, કીધું નેત્રમાં હારમ.
સુતાનો સંકલ્પ કરીને, હરખેયો રાય બાણ;
તે દાનની દક્ષિણા પછી, આપિયાં કોટિક દાન.

૧

૨

૩

૪

૫

૬

૭

૮

૯

૧૦

મળ અન્વ ને જૂઠિ, દાસી, કનકપાત્ર અનેક;
શુકદેવ કહે પ્રીક્ષિતને, કહેતાં ન આવે છેક. ૧૧

કડવું ૪૬ મું

રામ ત્રિતાલી જોખાધ

મંગળ ફેરા ત્યારે-ફરાય, મળી માનુની મંગળ ગાય;
દય ધરે બાણ મનમાંય, સાંનિધ્ય શ્રી વૈકુંઠરામ. ૧
પહેલે મંગળે ત્યાં સાર, આપ્યા રથ સહિત તોખાર;
બીજે દેનૂ આપી અપાર, ત્રીજે કુંજરફેરી દાર. ૨
ચોથે કુંચી સહિત ભંડાર, આપી કીધો છે નમસ્કાર;
બાણાસુર બોલ્યો મુખ વાણ, સંપુટ કરી બે પાણ. ૩
હું તો સેવીશ તમારાં ચણું, શુદ્ધ રાખજો અંતરકણું;
એમ રામે કન્યાદાન દીધું, વિવાહ કર્મ સંપૂર્ણ કીધું,
દરિનો કાષ ન જાણે પાર, બંચો કીધાં સી ભરતાર. ૪

વસણ

કારજ પૂરણ મંગળ વરત્યાં, જેવા મળ્યો સંસારરે;
ચોરીમા દપતી બંનો, આરોગે કંસારરે. ૫

કડવું ૪૭ મું

રામ બિલાસ

કંસાર જોમો જગોરે જમાધ, તારી રૂઢી દીસે કમાધ;
છોરા તું તો કાળો ન કળાયો, છોરા તું તો સીજોમાથી સળાયો. ૧
છોરા તું તો નખ જેવડો ન્હાનો, કેમ આવ્યો હૈયા છાનો;
મારી બોળા જોખા બેન, તારાં ચોરતણા છે ચેન. ૨
મારી કન્યા ન જાણે કાષ, તેને કપટે કીધું તે સાધ;
હૈયા છત્રપતિએ - ઝાલ્યો, કેવો કારાચદમા ધાલ્યો. ૩

વલણ

કોડ પોહોતાં મનતણાં, પ્રેમે આખ્યાં પાતરે
વર વહુ આખ્યાં ચોરીયે, દે બાણ કન્યાદાનરે

કડવું ટપું મું.

રાગ ધન્યાશી

સુર અસુર તો આવી મળ્યા, મનમાં તે આનંદ ભર;	
બાણરાય ને પ્રણમન, કરવા બેઠા મધુપક.	૧
હરિ હર સભામાં બેઠા, સુર તે તેત્રીસ કોડ;	
અવર રાણા ને રાયજી, સરખા તે સરખી જોડ.	૨
વાજત્ર વાગે અતિ ધણા ને, બંદીજન કહે શુભ કૃત્ય;	
રાગ રંગ ચર્ચકાર થાય છે, કરે અપ્સરા તૃપ.	૩
શુક્રાચાર્ય કહે બાણરાયને, દોને કન્યાદાન;	
આ દિવસ નહીં આવે ફરી, સાંનિધ્ય શી ભગવાન.	૪
બાણરાય કહે શીઘ્ર મંગોવું, જે જોડએ તે આજ;	
કન્યાદાન હલે કોડથી, અનિરદને શી મહારાજ.	૫
જળપાત્ર કુમકુમ દધિ દૂર્વા, શીફળ ફેફળ જેદ;	
કનકપાત્ર કર ગ્રહીને, રાણીજી લાખ્યા તેદ.	૬
વેદમંત્ર ઉચ્ચારથી, કરે પૂજા તતખેવ;	
પૂજાપો વિધવિધ ચડાવે, બંણીને ઋષિ દેવ.	૭
કર ઐંજલિ લેછેને, પછે બોલીયો રાય બાણ;	
કન્યાદાન લીયો અનિરદજી, જોડું છું જે પાણ.	૮
અનિરદ કર આગળ કરે, મનમાં અતિ વિસ્વાસ;	
ઝોખા અનિરદ રાજી થયાં, કીધું નેત્રમાં દારય.	૯
સુતાનો સંકલ્પ કરીને, દરખો રાય બાણ;	
તે દાનની દક્ષિણા પછી, આપિયાં કોટિક દાન.	૧૦

મજ અન્વ ને જૂમિ, દાસી, કનકપાત્ર અનેક;
શુકદેવ કહે પરીક્ષિતને, કહેતા ન આવે છેક. ૧૧

કંકણં ૪૬ મું

રાગ ત્રિતાલી ઝોખાઇ

મંગળ ફેરા ત્યારે ફરાય, મળી માનુની મગળ ગાય;
હાથ ધરે બાણ મનમાય, સાનિધ્ય શ્રી વૈકુંઠરાય. ૧
પહેલે મગલે ત્યા સાગ, આપ્યા રથ સહિત તોખાર;
ખીજે ધેનૂ આપી અપાગ, ત્રીજે કુંજરફેરી હાર. ૨
ઝોથે કુંચી સહિત ભંડાર, આપી કીધો છે નમસ્કાર,
બાણાસુર બોલ્યો મુખ વાણ, સંપુટ કરી બે પાણ. ૩
હુ તો સેવીશ તમારા અર્થુ, શુદ્ધ રાખજો અંતરકર્થુ;
એમ રાયે કન્યાદાન દીધુ, વિવાહ કર્મ સંપૂર્ણ કીધુ,
હરિનો કાઇ ન જાણે પાર, બંધો કીધા ઓ ભરતાર. ૪

વલ્લભ

કારજ પૂરણ મંગળ વગ્યા, જોવા મળ્યો સંસારરે;
ચોરીમા દંપતી બનો, આરોગે કંસારરે. ૫

કંકણં ૪૭ મું

રાગ ખિભાગ

કંસાર જોએ જોરે જમાઇ, લારી રૂઢી દીસે કમાઇ;
છોરા તૂં તો કાળો ન કળાયો, છોરા તૂં તો સીંગોખાથી સળાયો. ૧
છોરા તૂં તો નખ જેવડો ન્હાનો, કેમ આવ્યો હૈયા છાનો;
મારી ભોળા ઝોખા બેન, તારાં ચોરતણા છે ચેન. ૨
મારી કન્યા ન જાણે કાઇ, તેને કપટે કીધું તે સાઇ;
હૈયા ઇંત્રપતિએ - ઝાલ્યો, કેવો કારાશુદ્ધમા ધાલ્યો. ૩

- તારા બાપનો બાપ ટેડાવ્યો, તેણે પગે-લાગીને ઊડાવ્યો;
તારી કમળા માતા છે ધાડી, તૂને નવ દેખાડે ઘીની વ્હાડી. ૮
- તારો પિતા જે છે કામ, તેનું ચંચળ ચિત્ત નહીં દામ;
શામરામે થું લડાવ્યા લાડ, જેણે ખાધું અંન ભરવાડ. ૫
- અમને દાનવ માનવને જોતા ખામી, નીચ વરે હવે કન્યા પામી;
તારો વંશ તો ભર્યો કામ, તેણે લગ્નમ્થું બાણાસુરનું નામ. ૬
- ઘ્યાથી પેરા તું ખજોળી, તેં તો છેતરી ઓખા ભોળી,
તારા પુણ્યતણો નહીં પાર, રાજપુત્રી પામ્યો પીંડાર. ૭
- રૂડી વહ પામ્યો તું રાય, એક વાર અમ આગળ નાચ;
એમ રામા કરે બહુ રીત, અન્યોન્ય ગાય છે ગીત. ૮
- વળતી દેવ કન્યા ગાય વરણી, તે તો કેશવની જનરણી;
તમે લાખી શું લૂલી હલાવો, એ બુંડણુ સરખી ભાવો. ૯
- અમારો અનિશ્ચય તીજો મરી, એ તો સ્વપ્નામાં ગયો પરી;
કન્યાને મન એ વર ભાવ્યો, તેણે આદર દધને તેડાવ્યો. ૧૦
- વર બહુ એકલા મળિયાં, બાણાસુરના તે હધડા દળિયાં;
તેણે કીધો એ ઉપર કાપ, ભાગ્યા કવચ ને વળી ટોપ. ૧૧
- શું થયું સિંહસૂતને સહાયા, હરિ હજવર કેવા ધાયા;
અમારા રામા રામ ન્યારે રૂઠા, ત્યારે વેવાઈ કીધા હૂંઠા. ૧૨
- રણુમા રઝળ્યા રાણાના અંગૂઠા, છોડી આપીને જીવતા છૂટ્યા;
મ્હા' મારીને કન્યા લીધી, ધર 'વસાવવા વહુઅર કીધી. ૧૩
- એમ ગીત ગાય છે વરણી, વર કન્યા તે જિંદગી પરણી,
ભણિ સહસ્ર અઠવાશી ધીસ, દે છે વધૂ વરને આશીસ. ૧૪
- માગણુ ઉચિત પામ્યા દાન, સફળે, સંતોષે ભગવાન;
અતિ આનંદ આરજ્ય ગાય, નારી ગીત અનૂપમ ગાય. ૧૫

વલણુ

- ધર વસાવવા વહુઅર કીધી, ઘેર ભયું આનંદરે;
પરસ્પર વિતોદની વારતા, કહે ભટ પ્રેમાનંદરે. ૧૬

કંડુ ૪૮ મું

રાગ સામયી

સાભળો પરીક્ષિત રાયજી, કંસાર પૂરો યાળી માંયજી,
ધૂત ખાડ નાખી લાવીજી, રાણી માયરા મધ્યે આવીજી. ૧

હાળ

કંસાર રીતે ને પરમ પ્રીતે, આરોગે નગ નાર,
સ્વજન નરખે ને, મન દરખે, હિલટ અંગ અપાર. ૨

જાદવ સધળા જનધયા, માનીયા જેમ દેવ;
તેજ મર્દન અંગ મજન, કરે છે સેવક સેવ. ૩

ખાન પાન ભક્ષ ભોજન, નાનાવિધ પકવાન;
જનને ધણુ માન દીધુ, રીઝ્યા ભગવાન. ૪

ધુધરા ધમકે ઢોલ ઢમકે, યાય છે સંગીત ગાન;
અખસરા નાયે ને રાય રાયે, જાયક પામે જાન. ૫

હાયા તોરણ ખારણે, કંસાર અંગ ઢોળાય;
ભાતભાતના સુગંધાદિક, અંગ લેપન યાય. ૬

મંડપ શોભા મહા મનોહર, વિધવિધ પેરના કામ;
કહે કવિ ત્યા અં વખાણું, દીઠે પહોંચે હામ. ૭

શ્રીકૃષ્ણ શિવ સભા મધ્ય બેઠા, જાદવ હાથન ક્રેડ;
અનિરુદ્ધ ઝોખા ખિરાજતા, જણે માયતી ચપેક છોડ. ૮

શ્રીકૃષ્ણ જાદવ વઢે વાણી, સાભળો બાણુરાય;
પે'રામણી પ્રણમને કરી, જાન કરો વિદાય. ૯

વિદાય આપો રાય અમને, યાય છે જહુ દીન;
બાણુસુર કહે વેગે કરીને, આઘા-દેહું સ્વામીન. ૧૦

ચરણુરેણુ હું તમારો, મારો શો અધિકાર;
જે જોધએ તે લખાવો, હું આપી કરું નમસ્કાર. ૧૧

કડવું ૪૯ મું

રાગ ધન્યાશ્રી

સાત્યકી કહે છે લખો કાગળમાં, એક લાખ માતંગ; રાયજી.
 સાજસંગાથે પાણીપંચા, પંચ લાખ તુરંગ; રાયજી.
 રથ પટકુળ પામરી સુરભિ, ઘટે જે રોકારોક; રાયજી.
 મન હૃદયું અમે માગીને લીંબે, ન રહે મનમાં રોક; રાયજી.
 છપન કોડ જાલવને કાળે, આયુષ સહિત ચણુમાર; રાયજી.
 જાલવલુવતી જે કાઢ ધેર છે, તેને પટકુળ સાર; રાયજી.
 દેવકી રૂઝમિણી રાહિણી રેવતીને, આપો સોળ ચણુમાર; રાયજી.
 મુલદ્રાને ચીર પાંચ વેરણું, વંળા સોળ ચણુમાર; રાયજી.
 અનેક ગામ ને દેશ જ આપીને, તો હાથ ધરે શ્રીરામ; રાયજી.
 લક્ષ ગામ ચાર દેશ આપીને, કરો પ્રભુને પ્રણામ; રાયજી.
 રોક જોડ્યે તો સોનું ચુપું, જળાભદ્રને પૂછો તેહ; રાયજી.
 પ્રભુમ વેહેવાઇ તમારો, મનમમતી વસ્તુ જેહ; રાયજી.
 ઘણું અમે શું લખાવિયે રાણા, સગપણ સાધ્યાં હાડ; રાયજી.
 જમાઇ જે માગે તે આપો, તેમાં અમને શો પાડ; રાયજી.
 છુરસી દક્ષિણા આજણને આપો, તેનો અહીં શો આંક ? રાયજી.
 જણ જાણકને સહુ કાઢ આપે, જે હોય દરિદ્રી રાંક; રાયજી.
 રીતભાત સાત્યકીએ લખાવી, તે સર્વે આપી બાણુ રાય; રાયજી.
 કર જોડીને બોલો ; સ-મુખ, શ્રીકૃષ્ણને નમ્યો પાય; રાયજી.

વલણ

કંઠવું ૫૦ મું.

રાગ ધન્યાશી

પુત્રી પધારે, સૌભાગ્ય સાસરે, ભાગ્ય તમારુ, દુલના કૃષ્ણ કરે;
અમે અપરાધી બહુ, અવગુણ બરયાં, પુત્રી તમનેરે અતિ દુખિયાં કરયાં. ૧

રાગ ખિલાસની

દુઃખ પામી દીકરી તે, મરણ લગી કેમ પીસરે;
માતા પિતા વેરી થયાં તારાં, મનની ખટપટ કેમ નીસરે. ૨
બાધ બાપે તુંને બંધનમાં રાખી, દુઃખ વેદ્યું બહુ દીકરી;
મોટું ઘર કુળ પામી તે તો, તું તારે ભાગ્યે કરી. ૩
ઉત્તમ પુણ્યે ઓખાબાધ તમે, પામ્યાં અનિરૂદ્ધ નાથને;
તે સુખ આગળ દુઃખ વિસાર્યું, જોખમ બાધુના દાયને. ૪
શિક્ષા દઉં તને દીકરી, મારી તારી લાજ વધારજે;
જો પ્રીતિ પિયુ આગા આપે, તો પિયરજીવી પધારજે. ૫
ઉત્તમેન દળધર પ્રભુમન, વાસુદેવ ત્રિશુવન ધણી;
અશુર પક્ષમાં સર્વ કુટુંબની, સેવા ભક્તિ કરજો ધણી. ૬
શક્તિથી જાંબુવતી ને બદા, સત્યભામા સત્યા મુંદરી;
લક્ષ્મણા કાલિદી શંદા, અષ્ટ પટરાણી ખરી. ૭
રતિ રંભાવતી રેવતી, માયાવતી સતી રેવતી;
રૂપે દીકરી આગસ કરતી, તું ચરણ તેના સેવતી. ૮
શ્રી કુંડી વાત સામળી હોય, કોઇ આગળ નવ ચેહેરીએ;
ઉધાગ કૈશ ન મૂકીએ, ધણું ત્રીચું વસ્ત્ર ન પેહેરીએ. ૯
કામ ધરનાં જતાવ્યાં કરિયે, ન કરિયે કાઇ અરૂપડે;
પૂજ્યા પૂકે સદમ સારે, જોશીએ જાળને ખડે. ૧૦
પાત્ર પગે નવ દેલિયે, કામા રાખીએ બહુ ઉદરે;
આધું આદી આદિએ, ગખીએ દણિ ભૂમીપરે. ૧૧
સંતાપ સામરે ન કાઢીએ, પિયરને ન વખાણીયે;
લક્ષ દુઃખ હોય મારે, પણ સ્વામીને ન જાણાવીયે. ૧૨

- દાસી માણસનો સંગ ન કોજે, નીચને-મળે માહું સહી;
સાસુ રીસ કરે ઘણી, પણુ સામો બોલ કરિયે નહિ. ૧૩
- સાસુ નથુંદ ને જોદાણીની, સેવા ભક્તિ કરજો ઘણી;
પર ઘેર નિત્ય જમીએ નહિ, ગયે દલકાષ થાયે આપણી. ૧૪
- મોટો સ્વરે દસીએ નહીં, કોષ સાથે તાળા નવ દીજીએ;
ઉભા રહી ઉઘાડે માથે, પુત્રી પાણી ન પીજીએ. ૧૫
- ભરથાર પહેલું જમીએ નહીં, બાપઉચ્છિષ્ટ જમીએ નાથનું;
તુંકારીએ નહીં સેવક આદે, મન રાખીએ સર્વ સાથનું. ૧૬
- માત પિતા ને બ્રાત ભગિની, પિયર સુખ ન સંભારીએ;
આવો જેસો જીજી કહીને, કુળની લાજ વધારીએ. ૧૭
- સહુને ગમતું બોલીએ, બાઈ અહંકાર કરીએ નહીં;
હસતું વદન નિત્ય રાખીએ, સુખ કુઃખ સમાન ગણીયે મહી. ૧૮
- દિવસે ન સુષએ દીકરી, બહેન વચન પિયુનું પાળીએ;
સાસુજી ન્યારે સાદ કરે, ત્યારે જીજી કરી ઉત્તર આલીએ. ૧૯
- શ્વશુર જોઈની લાજ કીજે, ન બોલીએ ઉંચે સ્વરે.
એમ ઘણી શિક્ષા દઈ માતા, પુત્રીને વિદાય કરે. ૨૦
- વલણુ.

વિદાય કરે પુત્રીને, 'ધન વચ્ચ' દઈ અપારરે;
માત પિતા વળાવવા આવ્યાં, સાથે કુટુંબ પરિવારે. ૨૧

કડવું પર સું.

રાગ ધન્યાશો.

- બાણાશુર મળા ઘેર જાયરે, સહુ સુવાસણુ ગીત ગાયરે,
'અનિરદ પામ્યો શુભ કન્યાયરે, ત્યા જાદવ હસતા જાયરે. ૧
- સાહેલી મળા સહુ ટોળેરે, અન્યોન્યે મળાને બોલેરે;
'પંછે ગીત ગાય છે વરણીરે, ઝોખાને લઈ જાય છે પરણીરે. ૨

રાગ ફટાણીની ચાલ.

આવ્યો આવ્યો દુવારકાનો ચોર એના વડપિતાએ ચારેયા દોર,
લાખેણી લાડી લઈ ગયોરે. ૧૬
એનું શુ કરીએ વખાણ, એણે જિત્યો તે રાધ બાણ, લાખેણી
આવ્યો આવ્યો કામકુમાર, જુદુકુલનો એ સૃંગાર, લાખેણી
આવ્યો આવ્યો મદતણો ગોવાળ, એ તો મામા કંસનો કાળ, લાખેણી
આવ્યો આવ્યો હજારેરો વીર, ગાયો ચારી તે જમના તીર, લાખેણી
આવ્યો ગોપીઓનો માખણ ચોર, એ તો નાગર નદકીશોર, લાખેણી
એની મધુરી છે બહુ વાણી, એનો વડપિતા મહીનો દાણી, લાખેણી
એને મન આનંદ બહુ થાય, સખી ઓખાને લઈ જાય, લાખેણી
એમ સહિયરો ગાએ ગીત, મન આણીને બહુ પ્રીત લાખેણી
તિહા આનંદ સહુને ને શાય, ભટ પ્રેમાનંદ જય ગાય, લાખેણી

ગાગ કેદારો.

ઓખા ખાઈ ચાલણુદાર, સાચ મૂક્યો સહિયગતણોર,
મૂક્યા માતપિતા પગિવાર, માથ લીધો જલવતણોર. ૧
ઓખા ખાઈએ ભરીઆ નયણે નીર, મનમા આનંદ અતિ ધણોર,
ચિત્રલેહા આવી દેવા ધીંગ, મિલાપ કરી ઓખાતણોર. ૨
બન્યો ભેટયા હૈય સાથ, મનમા આનંદ પામ્યારે;
ભલે પામી છું અનિરૂદ નાથ, કુખ તે સધળા વામ્યારે. ૩
આપણુ રમતા સહિયર સાથ, સુખમા તે બહુ મદાલતારે,
હવે લીધો ખાઈ જલદ સાથ, અમને મૂકી થયા ચાલતારે. ૪
મોહોડું ઘર પામી સહિયર છું, રાજ કું મનમા થયરે,
સુખમા તારે બાકી શું, પીડા છું મનતણી ગયરે. ૫
બેની કાલા ચાલે આપ, માયા મનમા રાખજોરે,
બોલ્યુ ચાલ્યુ કરજો માફ, વેહેલા તે દર્શન દાખજોરે. ૬
ત્યારે કહે છે ઓખાખાઈ, ચિત્રલેહાને પાથે પડીરે;
બેની છું સાચી સગઈ, સહુ સહિયગા છું વડીરે. ૭

- ખાઇ તે ઝાપ્યો મારો હાથ, રક્ષા દીધી મુજતથીરે;
મેળવી આપ્યો તેં અનિરુદ્ધ નાથ, દયા આણી તેં ઘણીરે. ૮
- ન્યારે જપતી પતિ મનની માંહી, વ્યાકુળ બેની હું યતીરે.
સુબોધ કરતી મુજને ત્યાંહી, સમજ મુજમાં ન હતીરે. ૯
- અનેક ગુણ છે તારા બેન, તે મુજને નહીં વિસરેરે;
તુજ વિના મુજને નહીં ચેન, હેતે મુજ હૈકું ઠરેરે. ૧૦
- ખાઈ તુજને કહું આપોઆપ, સહિઅર કા દિન આવશુરે;
અપરાધ મારો કરજો માફ, કુશળતા તમને કહાવશુરે. ૧૧
- એમ કહી બરતી નયણે નીર, ચિત્તલેહા છાની રાખતીરે;
બેની ભીંજે તારાં ચીર, હૈમાં સાથે ચાંપતીરે. ૧૨
- એટલે આવી આખાની માત, નયણે નીરધારા વહેરે;
પુત્રી મારી સાંભળ વાત, મુજ શિખામણ મન લહેરે. ૧૩
- તુજને કહેતી શુંજની વાત, દૂર પધારશે દીકરીરે;
હવે મુજને કોથુ કરશે શાંત, કાને જોઇને રહું ઠરીરે ! ૧૪
- બેની મધુરી બોલતી વાણુ, તે મુજને બહુ સાંભરેરે;
વહાલી તું તો મારા માણુ, વિસારી નહીં વિસરેરે. ૧૫
- બેની રૂમાં તારાં ભાગ્ય, દીપાવ્યો જલદર સાથનેરે;
પુત્રી રહેજો અખંડ સૌભાગ્ય, પામ્યાં અનિરુદ્ધ નાથનેરે. ૧૬
- એમ દીધો લાં આશીર્વાદ, મહિયર વહેલાં આવજોરે;
સેવા પવિત્ર સામુના પાદ, દુઃખ હોય દોણલાં કહાવજોરે. ૧૭
- આખાખાઇ રહેજો દારિકાંમાંહી, લાં અમને સંભારજોરે;
ગામતી નહાજો જઈને ત્યાંહી, ત્રણે પક્ષને તારજોરે. ૧૮
- એમ કહી દૂર રહી ત્યાં માત, નિરખે છે નયણાં ભરીરે;
એટલે આપ્યો સહિયર સાથ, મળવા તૈયારી કરીરે. ૧૯
- સાસરે જાઓ છો તમે બેન, ગમશે નહીં અમને કંઈરે;
તુજ વિના નહીં અમને ચેન, સંખી તું સખી કા નહીરે. ૨૦

- બેની રમતાં આપણુ સાથ, સહિયર ટોળે સહુ મળીરે;
હવે પામ્યાં અનિરુદ્ધ નાથ, પાછાં પિયર આવળે વળીરે. ૨૧
- બેની તું મા આંસુ પાડ, છાની રહેને તું જરીરે;
એટલે ત્યા આવ્યો કૌલાંડ, બેની વાત કરું ખરીરે. ૨૨
- અદકી ઓછી કહી હોય વાત, તે મનમાં નવ રાખજોરે;
ક્ષમા કરજો મહારી માત, વહેલાં મુખડું દાખજોરે. ૨૩
- એમ સર્વે મળી બેટયાં ત્યાંહે, માતપિતા સહિયર સહુરે;
વાત કરે છે માહોમાંહે, મનમાં આનંદ છે બહુરે. ૨૪

. ચલણ

ઓખાને સંતોષિયા, ન્યૂન ન રાખી કંપરે;
જનીવાસે ગોત્રજ આગળ, દોરડો કેમ ઊગાયરે.

કાવુ' પર. મુ'

રાગે પાળ મંગળ.

- બ્રહ્માએ વાળી ગાદ, છખીલી દોરડો નવ છુટે;
તારો મહાદેવ બાપ તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે. ૧
- તારી પાર્વતી માત તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે;
તારો ગણપતિ બ્રાત તેડાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે. ૨
- તારો બાણાસુર બાપ તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે;
તારી બાણમતી માત તેડાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે; ૩
- તારો કૌલાંડ કાકો તેડાવ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે;
સગાં સર્વેને વેગે કહાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે. ૪
- હવે કન્યાની જનરડી ગાય, હો લાડી દોરડો નવ છુટે;
ત્યાં તો આનંદ ઓછું થાય, છખીલી દોરડો નવ છુટે. ૫
- બ્રહ્માએ વાળી ગાદ, હો લાડી દોરડો નવ છુટે;
તારો શ્રીકૃષ્ણ વાજો તેડાવ, છખીલી દોરડો નવ છુટે. ૬

તારો પ્રભુમ્ન ખાપ તેડાવ, હો લાડા દોરડો નવ છુટે,
 તારો હળધર કાકો તેડાવ, છળીયા દોરડો નવ છુટે. ૭
 તારી રતિ માત તેડાવ, હો લાડા દોરડો નવ છુટે;
 તારી ગોવાળ મંડળીને કહાવ, છળીયા દોરડો નવ છુટે. ૮

વલણ

એમ રીતસાત ત્યા કરી, ગોત્રજને લાગ્યા પાયરે,
 ગોર આશીષ દે ઘણી, બાણાસુરની કીધી રક્ષાપરે. ૯

કડવું પંડ મું

રાગ સિંધુડો

પવિત્ર કીધુ અસુર કુલ જે, વેહેવાર વિશ્વંતર થયા,
 પુણ્ય મારા પૂર્વ જન્મના, પ્રભુજીએ કીધી દયા. ૧
 પ્રહલાદ અર્થે તસિંહ હવા ને, હિરણ્યકશિપુ ઉદ્ધરિયો,
 ખસિ કારણ વામન હવા, મારા ભુજનો ભાર ઉતારિયો. ૨
 હિરણ્યાક્ષ માટે વરાહ હવા, એમ બાણે વાણી ઝોચરી,
 સર્વપે મુને ધણી કૃપા જે, અનિરુદ્ધે ઝોખા વરી. ૩
 અપરાધ મારો ક્ષમા કરિયે, હરિ તમ સામો હું વડયો,
 એવું કહીને રામ બાણાસુર, કૃષ્ણને પાગે પડ્યો. ૪
 બેઠો કીધો કર ગ્રહી, શીકૃષ્ણે વખાડ્યો બહુ,
 જદુકુલ દીપાબ્ધું અમારું જે, તમ પુત્રી થયા બહુ. ૫
 અન્યોન્યે માન ફીધુ જલદ સહુ તત્પર થાય,
 સાસરે વળાવી ઝોખાને તે વારે, માતા દે શિક્ષાય. ૬
 પુત્રી પિયરને દીપાવળે, જે પામ્યા મોટું સામર;
 જશ કમાળે દીકરી, ડહાપણ જશ રાખો ખર. ૭
 એમ કહી ઝોખા વળાવ્યા, બેટ્યા પુત્રી માય;
 જાન વળાવી વળ્યો પાછો, આનંદે બાણગાય. ૮

કૈલાસ ગયા ગિરિજાપતિ કૃષ્ણ પદ્માયાં દ્વારામતિ;
 ઓખા અનિરૂદ્ધ ઘેર આવ્યાં, ભેટના રૂઝમણી રેવતી. ૯
 ઉત્તમ કથા ભાગવતતથા, સાંભળતાં સુખકારી;
 પાપ સુધળાં પ્રણય થાયે, પરમપદ પામે ભારી. ૧૦
 વ્યાધિ ને સપ્ત જ્વર સમે, જો સાંભળે રોદ કરી;
 સુખ સંપત્તિ પરિવાર વાધે, મનકામના પૂરે દરી. ૧૧
 શ્રી રામચંદ્ર પ્રતાપથી પદમંથ કથા દલી;
 કાલાવાલા માની લેજો, જ્યારથ કહે કવિ. ૧૨
 વીરક્ષેત્ર વડોદરા ગુજરાત મધ્યે ગામ;
 અતુર્વશી જ્ઞાતિ ધ્યાનથી, કૃષ્ણસુત પ્રેમાનંદ નામ. ૧૩

વલણ

નામ નારાયણતથા ભાગે લખ જન્મજરે;
 જાત પ્રેમાનંદ કહે કથા, જાને શ્રી ગોપાળરે.

શ્રીગણેશાય નમઃ

અથ ઓસ્વાહરણ નાકરકૃત લિખ્યતે.

કકણ ૧ છં

રાગ ગામી

પ્રથમ મણાધિપત્ય દેવ શાધ્યએ,
જેથી શરણ આનંદ મંજલ હોત;
અષ્ટસિદ્ધ નવનિધિ પાધ્યએ,
તીન લોકમિ ન્યાદિકિ સેવા;
પંચામૃત પુષ્પ ચદાધ્યએ,
* વીદામપર કૃપા કીજે;
ગુપ્ત છંદા હો તે પાધ્યએ.

દાસ.

સ્વામી પ્રથમે લખોદર કઈ પ્રણામ,
માગું સિદ્ધ બુદ્ધ શારદાધ્ય ૧
સ્વામી સિંદુરે કઈ શણગાર,
મોદક આદાર ગુનિ ચરચિયે; ૨

દાસ.

મોદક આદાર ગુનિ ચરચિયે મનચાહિન તે આપ્ય,
સેવક તાહારો સાધુ છું રથાનક રિયર કરીને થાપ્ય;
ગૌરીનંદન વિશ્વવંદન બીડબંજન દેવ,
તેત્રીમ કોટીમાં સર્વ મુરત કરે તારી સેવ. ૪

* * * *

સિદ્ધ બુદ્ધ નાગી ગુણ બંધારો લક્ષ્મણ બેટા જે,
મન કામના પુત્રધુ કદિયે સકલ ગુણમા તેડ; ૫

રિદ્ધ સિદ્ધ જેહની કુંવરી આનંદરૂપ અપાર,
 દેમ કથાણુ જમાઇ બાણીએ ગણપતિનો પરિવાર; ૬
 રમરણમાત્રે સઠધ સિદ્ધિ આપે પારવતી જેહની માત,
 સ્વામી કાર્તિક શ્રાવ જેહના મહેશ કહીએ તાત; ૭
 ઉચસે.

મહેશ જેનો તાત સ્વામી પુરે મનોરથ મનતણા,
 પ્રથમ લંગોદર વર્ણવું પછી ગાઉ ગ્રથ તેહ તથા.

કંડવું ૨ જી

રાગ મારૂ

સ્વામી એ વેદન્યામ તણે સુત જેહરે,
 તેહ પ્રતિ પરીક્ષિને પૂજીહરે.

લાળ

પરીક્ષિત રામે એમ પૂજીયું તમે માલજો વ્યાસ તંન,
 પૂરણ સિદ્ધ કેમ પ્રીતવ્યા? તે એમ આણી મંન; ૧
 આ શંકા મને નીપજી તે પૂજરા મન થાય,
 વિસ્તારીને વર્ણવે શુકદેવજી કથામ; ૨
 બાણાસુર જે મહાગદીઓ સહસ્ર જુજ રા માટે ?
 ઝોખા અનિરૂદ્ધ કેમ પગલિયા તે વાત ધાસો ધારે; ૩
 કાણે, દર ત્યા આપિયા ને કાણે હેઠા પાણી ?
 એ યુદ્ધ એણીપેર, કથમ હવું તે વિસ્તારી કહો વાણી; ૪
 શુકદેવ વનતા જોસિયા સાંભળ / પરીક્ષિત મંન,
 તેં પ્રગ્ન ઉત્તમ પૂજીઓ તારી જુદિને ધન્ય ધન્ય; ૫
 તે કયા તુમને સંભળાવું સાંભળ પરીક્ષિત રામ,
 વિસ્તારીને વર્ણવું જેમ મરેહ મનનો જન્ય; ૬

શ્રી ભાગવતમા દશમ સ્કંધે કથા ઉત્તમ જેહ,
 સાભળતા દુક્તિ હરે - હરિવંશ કેરી તે તેહ, ૭
 હરિવંશકેરી કથા સુણતા તૃતીય નવર ત્યાહા જાય,
 તે માટે એ કથા ઉત્તમ ઉખાનો મહિમાય, ૭
 આઘ ઘણા સંજી કતા મરીચ તેહના તન,
 મરીચના કશ્યપ ઋષિ તમે સાભળો રાજન ૬
 કશ્યપનો સુત હિરણ્યકશ્યપ તેહનો સુત પ્રહ્લાદ,
 જે કારણુ નરસિંહ પ્રગટયા સ્મરણતા દીધો સાદ, ૧૦
 વીરોચન સુત તેહનો કહીએ તેહનો બલિ રાજન,
 તેણે આત્મા સમર્પી પિયુને સતોપિયા ભગવાન, ૧૧
 પુત્ર ગત બલિરાયના તે મહામલ નિધાન,
 તે માહે પુત્ર વડો - કહાવે બાણાસુર જેહનુ નામ, ૧૨
 તેણે શુકાચાર્ય તેહીઆ ને પશ્ચુ લાગી પાય,
 અહો! ગુરુજી તપ કરનાનો કહોને મહિમાય, ૧૩
 હજી તે વગ કથમ પામીએ કહોને તેહ પ્રકાર,
 જે ઉપાસન કીધા થકી મુખ પામીએ સસાર, ૧૪
 શુકાચાર્ય બોલીઆ મુણ બાણાસુર જુજુમાન,
 સર્વથકી ઉપામન ઉત્તમ કહ્યુ પરમ નિધાન, ૧૫
 ગગાતટ જઈ તપ કરો ને ઉપામો મહાદેવ,
 બોલો તે નાથ પ્રસન્ન થઈ વર આપશે તતમેવ, ૧૬
 વચન એવુ સાભળીને બાણ મન ઉત્સાસ,
 તપ કરવાને ચાલીઓ તે ધરી મન વિસ્વાસ, ૧૭
 અસુર વેગે ત્યા ગયો ન્યા ગગા - ટ્રા તીર,
 ચોરાસી આસનપડે તપ કરે - આપ્યુ કષ્ટ શરીર, ૧૮
 ગ્રીષ્મ ઋતુ પચાત્રિ સાધે આસન પુરે પાણ્ય,
 ચોહોગમ પાવક પરબલે ઉપગ તપે ત્યા બાણ, ૧૯

ઉધણ કાલે એમ ત્યાં રહે શીતકાલે સેવે વારિ,
 અહોરાત્ર જલમા જમ એસે કિંચિત નિસરે બકાર; ૨૦
 વૃધાકાલે કાદવમાહે ઉધાડે - ત્યાંહાં ૫૪,
 ઉપર જલના ઝોધ વરસે કાયા કષ્ટે કષ્ટ; ૨૧
 એમ વરસ ફેટલા વહી ગયાં ને દેહ દમીઝો દુઃખ,
 વળી જિર્ણ ચરણે જિર્ણ વદને રહે ધૂમભક્ષ; ૨૨
 એવે મન આરાધીઈ ન્યારે ધરણીધરનું ખ્યાન,
 જ્ઞાનદષ્ટે ત્યારે જોવા લાગ્યા ચંબુ શ્રીભગવાન; ૨૩
 પાર્વતી પ્રત્યે કત્યું જે સાબળ સતી તું વાત,
 મારે કાળે તપ કરે છે કો અસુરકેરી જાત; ૨૪
 રામ બલિનો બેટડો બાણાસુર જેનું નામ,
 આલો જમને પૂછીએ બાઈ તારે શું છે કામ? ૨૫
 કૈલાસથી શિવજી જડિયા ને પારવતીની સાથ,
 વૃધને ત્યાંહાં વાહન થયા એક ધમ લીધી હાથ; ૨૬
 બૂધજી તો નિરમાત્મ તણા ને બુજ બાંધીઆ બુજંગ,
 બ્યાધચર્મજ પહેરિયું બહાકપાલ લીધું સંગ; ૨૭
 વેગે વહીને આવીઆ શિવ ન્યાંહાં બેડો છે બૂપ;

કડવું ૩ છું

રામ કથ્યાણું

આપ્યા આપ્યા ઉમયા સહિત મહારેવ,
 દીડી દીડી અસુરતણી અતિ સેવ; ૧
 નયનો નિમેષ આસ, નહિ દેહ,
 દીડો સુકો કાષ્ટવત્ તેહ; ૨

તેહને લાગી છે સંજીવ શું તાળા,	
તે તો બેઠો છે આસન વાળા;	૩
એવું તપ ભેદ બોલ્યા ત્રિપુરારિ,	
તમે સાબળો પારવતીજી નારી;	૪
તમે કહો તો એહને વરદાન આપુ,	
હું તો સત્ય વચન કરી ચાપુ;	૫
ખાણાસુર બોલાવ્યો નવ બોલે,	
એને તપ ત્રિશુવન ડોલે,	૬
વળતા બોલ્યા પારવતીજી વાણી,	
એવા કુદને ન પાછાં પાણી.	૭
ન્યમ દૂધ પાછને ઉછેરવો સાપ,	
તેથી પામો આગળ સંતાપ;	૮
પહેલુ તમને ભસ્માગદે કુખ દીધુ,	
વરદાન આપીને કામ એવું કાધુ,	૯
વરદાન રાવણને તમે આપ્યા,	
તેણે તો જનકીનાથ સંતાપ્યા;	૧૦
તે મારે ધણું ધણું શુ કહીએ,	
એવા કુદની સંગ નવ રહીએ;	૧૧
તમને શી શિખામણુ દીજે,	
બોળા સંજી ! રૂકું જણો તે કીજે;	૧૨
મમ્મો નારી પાનીએ શુદ્ધિએ તમારી,	
વરદાન આપતા ન રાખીયે વારી;	૧૩
એવું કહીને બોલ્યા બોળા નાથ,	
-દેધ ખાણાસુરને સિર દાય,	૧૪
બિડ બિડ પુત્ર તુ તો વર માગ,	
તુ તો સમાધિ તજીને જાગ;	૧૫

વાણી તે શંભુની મુણી જાઓ,	
તેણે, તો શિવજી ક્રુદ્ધને વર માગ્યો;	૧૬
સ્વામી સદસ હાથ-મુને આપો,	
દુને પુત્ર કરીને યાપો;	૧૭
હાથ એક એક એવો દીજે,	
હસ્તી સદસ તણું બલ કીજે;	૧૮
શિવે અરજ કહીને વર આપ્યો,	
તેહને તો પુત્ર કહીને રંધાપ્યો;	૧૯
વરદાન લધને દાનવ ધેર આપ્યો,	
તેને નગર લોકે વધાવ્યો;	૨૦
રાજા એકો ખાણાસુર રાખે,	
તેને ઉઘટ અંમે ન માયરે;	૨૧

કંડુ ૪ થું

રામ (૧)

સભા પુરીને જોઠા ખાણાસુર, સૈન્યનો નદિ પારજી.	
શ્રોદા સધગા નયને નીરખ્યા જે ભુજ આકારજી;	૧
પોતાને ભુજ સદસ શોભિત બલ તણો નદિ પારજી,	
હો મુઘટ દ્રષ્ટ નવ પડે જે મુદ્ધ કરે અપારજી;	૨
અંતર અશ્રુ ને વિલોકતાં બેપેનું દુઃખ અપારજી,	
આ સદસ ભુજ તે શાને આપ્યા વક્ષ શાખાં બારજી,	૩
વળી પાછો આપીઓ તે શંભુકરે પાસજી,	
આવીને તેણે બાથમાં ધાવ્યો પરવત ગિરિ-કૈલાસજી;	૪
“મને હાથ તે શાને આપ્યા” (બલવંત સદસ ભુજજી.)	
હો વીર વટવા આપીએ મુઘટ તે સાગો મુજજી;	૫
અભ્યા તે તો તારે વણકલે મેં ઉપાયો વિશેષજી,	
સદસ ભુજ તારા ઉદરો ને મસ્તક રહેશે એકજી;	૬

૧. મી તે કયમ જણીએ ને તેનું શું દર્શાવતી,"
 વળ; એ લોંગી પડે ત્યારે જણે આવ્યો અંતર; ૭
 જ્વળ લલને આવીએ ને ફાવીએ હું આજી,"
 ૧૫ વીર (તો) વડવા આવશે ધન્ય ધન્ય મારું રાજી," ૮
 હું કોને નહિ માનું ત્રેલોક્યના પતિ તતજી,
 માથે શંભુ પિતાને પારવતી છે માતજી; ૯
 ઉદ્યોગ

વતી ત્યાં માત છે મારે મનમાં આસક્તિ ધણી,
 ... અસુરને વરદાન આપ્યું થયો ગુપ્તમાન કૈલાસ ધણી.

કહ્યું પ મું

રાગ સોરઠી

માત તાત તે ઉમયા ને ધણી બલ વાપ્યું દૈત્યને શીપ,
 શુકદેવજી કહે સુશુ રામ હારે કહું તેહ તણે મહિમાય,
 હાલ

કહું મહિમા તેહતણે ને સાબગ પરીક્ષિત જૂપ,
 એનું શરીર એવું શોભતું જણે વૃક્ષનું જ સ્વરૂપ, ૧
 પતાકા કરમણે શોભતી સિવની આપી જોહ,
 વનમાંડે... ... જ્વળ બાધી તેહ; ૨
 આનંદ પામ્યો અતિ ધણે ને પૂર પોતાને જાપ,
 વનવાસી યક્ષ સઘળા આવી લાગ્યા પાપ; ૩
 મહાવનમાં હે મહાપતો અભિમાન ધરતો મન,
 (વનવાસી મીઠ માંડી રહ્યાં નીરખતાં એનું તન); ૪
 આજ પાછું નવ નીરખીયું તર ચરણ ચાલે કોપ,
 એ ત્યાં નિજે જણાવે કો રાગ હોપ; ૫
 એનું વનચર જણીને તે રહ્યા તેણે સ્થાન,
 પછી અસુર પતિ ચાલીયા ને ધરીને અભિમાન, ૬

આપ બલે કરી ગર્જના તેણે મૂળ્યા પર્વત પ્રીત,	
ધરા સધળી ધમધમી ને થઈ રહ્યા દિગ્મુદ;	૭
એટલે નગર સમીપ આવ્યો દલ સદામું જાય,	
બાણાસુર પ્રતાપી દેખી થોધ નમીઆ પાય;	૮
સેના લક્ષ્મી સાચ્યો તેણે જીત્યા દશ દિગ્પાલ,	
દૈત્યને સુખ હિપજો ને દેવને શિર હાલ;	૯
ત્યાથી સ્વર્ગે સંચર્યો ને જીત્યા સધળા દેવ;	
પાતાલ ધનીગ જીતિયા ને રૂપીય કરાવે સેવ;	૧૦
દિગ્વિજય કરી નગર આવ્યો પડો ચોકઠ્યો વન,	
રાયની આઠા માને નહિ તેણે સર્વે દળશે ધન;	૧૧
વનરપતિ વાંછિત ફળે ને મેધ માગ્યાં નીર,	
નદી નિર્ભળ પ્રવાહ ચાલે આનંદ દધિ મધુખીર;	૧૨
મૃત્યુ ભોક્ષનાં માનવી તે સદા સુખિયાં જન,	
સ્વર્ગવાસી દેવતા તે કષ્ટ પામે છે મન;	૧૩
એણી પેરે રાજ્ય પૂરમાં કરે બાણાસુર રાય,	
શોષિત પૂરમાં દૈત્ય દલની બેઠા છે સભાય;	૧૪
શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણો અભિમન્યુકેરા તન,	
દેવ સર્વે એકઠા મળીને એક વિચાર કીધો મન;	૧૫
ચાલો હિમાચલ જઈ આનંદધરીએ ને હિપાસીએ દશ,	
કદાચિત પ્રસન્ન થાયે શત્રુ દાણે શીથ;	૧૬
વેગે વહીને આવીઆ દેવ હિમાચલની સાંગ,	
એકાન્તે એક ચિત્ત રહીને કષ્ટ કરતા અંગ;	૧૭
ફલ ધુલ પત્ર તાન્ય કીધાં તજી નિદ્રા તોય,	
એટલે ત્યાંહાં અંતરીક્ષથી આકાશ વાણી હોય;	૧૮
કૈલાસ વિષે એકે કન્યા સુંદર આખા નામ વિરાજ,	
દેવતાને સુખ હિપજશે ને દૈત્યને શિર કાજ;	૧૯

દેવ કન્યા દૈત્ય પુત્રી હશે એહ પ્રસંગ,
મર્વ એહનો ઉતરશે હેવા સધળાં અંગ; ૨૦
દેવતા આનંદ પામીઆ ને યથા મન રણિયાત,
બાણાસુરે વરદાન નિમિત્તે કરી સધળે ખ્યાત; ૨૧

કંકણં કં કું

રામગ્રી

વળા વળા પૂછે પરીક્ષિત રામ, શુકદેવજી કહોને કથામ,
દેવકન્યા જેહ કહેવાશે તે દૈત્યપુત્રી કથમ યાશે ?

હજી

‘ તે દૈત્ય પુત્રી કથમ હવી ? શુકદેવજી કહો સત્ય,
મને વિસ્તારીને વર્ણવો ઓખાતણી ઉત્પત્ય; ૧
શુકદેવજી વળતા બોલીઆ તેં ભલી પૂછી વાત,
ઓખાની ઉત્પત્તિ કરી કહું સપળા ખ્યાત; ૨
એકવાર ગિરિ કેલાસથી શિવ ગયા મધુવન બ્યાહિ,
હિમયા તે અગે એકલા ને વિચાર્યું મનમાહિ; ૩
શિવને મયે ધડી બે ચાર યાગે નંદી ભૂગી સંગ,
સુગંધ તૈલ જલ ઉત્તમ મહેલ્યું મજન કરવા અંગ; ૪
ત્યારે પાર્વતીએ મન વિચાર્યું “મંદિરમા નથી કોય,
પુત્ર એક પ્રમટ કરી મહેલું દાર આગણે બેય; ૫
પછી દક્ષિણ અંગથી મેલ ઉતારી અધઠ ધડીઈ રૂપ,
તેહને હામ પગને ધુંટણુ ... હાટક અંગ સ્વરૂપ; ૬
ચતુર્ભુજને કામ મોટી મોટું મસ્તક રંગ,
કપોલ ત્રીવા સુંદર શોભે વિચિત્ર દોસે અંગ; ૭
તેને વામ કરમા કમળ આપ્યું બીજે બિહિરખો જાણ્ય,
ત્રીજે હાથે જલ કમંડલુ ને દક્ષિણ હરે બાણ્ય; ૮

દોલડી, ઢીંગલી, પુલકા, કાચળા, કુલડી જેઠ,
પોંચી, કડા, દાખડી, વેળણુ રમત આપી તેઠ; ૨૨
કુમકુમ, ચંદન, ચાદલા, કાળજા, સિંદૂર સંગ,
તેલ, તાણુલ, છડી, નાડાં, કરી પૂજા અંગ; ૨૩
ઉથલો.

કરી પૂજા અંગ સોહો, કુંવરી કન્યા જેઠ,
શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણો એમ ઉપા પ્રગટી તેઠ.

કડણું ૫ છું

રામ રામચી

પૂજીઉં પરીક્ષિત રાવ શુકદેવજી કહોને કથાવ,
ઉમયા અંગથી ઉપની જેઠ દૈવ પુત્રી તલો સદિઠ;

હાળ.

મંદેહ, મારા મનતલો તે ટાળાએ ઝાપિ રામ,
ખે જાત લાગિની દાર મૂક્યાં રચી એક ઉપાય; ૧
તે વાર પૂડે શું થયું મને સંલગાવોને રનેહ,
ફૂને વિસ્તારીને વણવો શુકદેવજી સર્વે તેહ; ૨
શુકદેવ વગતા બોલીઆ તુ સાંભળ રાજકુમાર,
કૃમયાએ ઉપાજી પ્રત્યે એમ કહ્યું તેણી વાર; ૩
હું મંદિરમાં મળ્ન કહું છું દીધી શીખામણુ વાણુ,
કા પુરવ આવે આગણે તો કરે મુજને જાણુ; ૪
એમ કહીને ગયાં ધરમા બિતાર્યાં ઉત્તમ વાર,
ભાવન ચંદન ઘોળીઆ તે કનક પાત્ર મોઝાર; ૫
અ, આહારણુ તજી નાહાવાને બેઠા ઉમયા રંમ,
મહી મુક્ત દેશે નેત્ર મીઝી કરે મળ્ન અમ; ૬

વઝ પહેરીને નીસર્થો ને પૃથ્વીય સિવરાય,
 પેના બાળક બહાર મેલ્યા કયમ આબ્યા મદિરમાહી ? ૧૪
 ત્યારે શિવ કહે, શિર હેલ્લુ પેલો પુરુષ હુતો બહાર,
 ઓ દત્તા મેં નવ કરી જીવતી મૂકી તેહ, ૧૫
 એમ કહેતા પડ્યા પૃથ્વીએ શુ કંયુ સિવરાય.
 એ અગથી ઉત્પન્ન કીધા પુત્ર મારો યાય; ૧૬
 હવે મોહરા પ્રાણ કાંડુ જીવડોને એહ,
 શિવ કહે શિર હેદીઈ જઈ પડ્યું પૃથ્વી તેહ, ૧૭
 એક મુહૂર્ત માંહે મસ્તક આણી મહેલો અગ,
 પછી નંદી ભુંગી દોડીઆ જઈ જોયા પર્વત શૃંગ, ૧૮
 તે મસ્તક તો લાખ્યુ નહિ એક હસ્તી દીપે વન,
 એક હતને મહા ઉન્મત્ત વિદ્યારુ તેનું તન, ૧૯
 તે મસ્તક લેધને આવીઆ ઉમયા તે ફરી પાસ,
 મહાદેવ મસ્તક ચોરીઈ વગ્દાન દીધું હાય, ૨૦
 મારે હાથે દુખ પામ્યો તો મુજ પહેલી પૂજા યાય,
 શુભ કાર્ય સમરણ કરે તેનું સિદ્ધ કારજ હોય, ૨૧
 વર એવો આપીઆ તે શિવે તેણે કામ,
 મહેલી પૂજા કરે પોતે ગજવદન ધરીઈ નામ, ૨૨

કંઈકું દં મુ

૧ રાગ-વેરાડી

ઉમયા આબ્યા તે મદિર બહાર ઉભી દીપી ઓખા કુમાર,
 મોહાની ઓરડી હતી જ્યાસ ઓખા નાહીને પેહી લાહ;
 ઉમયાજીને કોષ અપાર ઓખાને શાપ દીધો નિરધાર,
 જે શાપ પુત્રીને હવે તે સામજો રહું રાય,
 વર એક લગણે પુત્રી રહેજે લવચૂની માહ;

- બાલુગંધ, બિહિરખા બાખ્યા, કુંડળ ધાત્યાં કર્ણ,
તેને કટીને કટી મેખલા ને ધુવરી બે - ચર્ણ; ૯
- તેને સર્પનું ઉપવીત આપ્યું ને ઉર સેવંત્રા હાર,
તેને મંદિરમાથી ઉંદર આપ્યો ને આપ્યો મોદિક આદાર, ૧૦
- તેનું ધૂત સિંદૂરે અંગ ચરમ્યુ ને કાછનું પરિધાન,
પ્રતિહાર કરીને પ્રીછ્યો ગણપતિ ધરીઉં નામ; ૧૧
- એવો કરીને આંગણે મેલ્યો ઝોટલે આસન આપ્યું,
ઉમયાએ અલિપેક કરીને સ્થાનક રિચર કરી રથાપ્યું; ૧૨
- મુખ વચને માત બોલ્યા મર્જન કંઈ છુ. આ વાર,
કો પુરુષ આવે આગણે તો રાખે ઉભો બદાર; ૧૩
- એકલો બાળક બહાર બેસે? વિમાચું મનમાલ,
કોઈક પાસે જોડ હોય તો, કરે બેઠો વાત; ૧૪
- પછી વામ અંગથી મેલ હિતારીને ધડ્યું કન્યા કેરે રૂપ,
હું શોભા તેની વર્ણવું શુકદેવ કહે સુણ ભૂપ; ૧૫
- તેનું વદન પૂનમચંદ્ર સરખું, નવન નિર્મળ જાણ્યું,
તેની નામિકા શુક ચંચુ સરખી દશન બીજ પ્રમાણ્યું; ૧૬
- તેના અધર રાતા અરણ્ય એપે કપોલ ત્રીવા જોલ,
જુગ દંડ ગજ મંદ્ર સરખા કુચ બિજરા દલ તેલ; ૧૭
- તેને જંઘા યુગ્મે તે કદલી રેયંલ ઉદર ઉત્તલ અંગ,
તેને ચરણે જાણીએ પંચિની સહી કુમરી કટિ લંકે; ૧૮
- તેને ભરતક ગુંથી રાખડી કંઠે માતી કેંગ હાર,
અણુવટ પામે વીંછીઆ કટિ મેખવાનો મુંગાર; ૧૯
- તેને કર કંકણ મુદ્રિકા કંઠ ધુધ દુશ આહાર,
કણે તે બેલુએ ઝાલ અળકે નેપૂંગનો જમદાર; ૨૦
- ચરણ ચોટી પહેરાવીઆં શિર - ધાટડો પરીધામ,
શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણા તેનું ધર્મ ઝોખા નામ; ૨૧

ટોલડી, દીંગલી, પુતલા, કોથળી, કુલડી જેઠ,
પોચી, કડા, દાખડો, વેપણ રમત આપી તેઠ; ૨૨
કુમકુમ, ચંદન, આદલા, કાળજી, સિંદૂર સંગ,
તેલ, તાણુલ, છડી, નાડા, કરી પૂજા અંગ; ૨૩
ઉથલો.

કરી પૂજા અંગ મોહો, કુંવરી કન્યા જેઠ,
શુકદેવ કહે પરીક્ષિત મુલો એમ ઉપા પ્રગટી તેઠ.

કડકડું થ મું

રામ રામચી

વળા પૂછીઈ પરીક્ષિત રાય શુકદેવજી કહોને કથાય,
જે ઉમયા અંગથી ઉપની જેઠ દેવ પુત્રી તણો સદેઠ;

હાળ.

સંદેહ માગ મનતણો તે ટાળીએ ઝગપિ રાય,
એ જાત ભગિની દાર મૂક્યા રચી એહ ઉપાય; ૧
તે વાર પૂઠે શું થયું મને સંભળાવોને સ્નેહ,
હુંને વિસ્તારીને વર્ણવો શુકદેવજી સર્વે તેઠ; ૨
શુકદેવ વળતા બોલીઆ તું સાંભળ રાજકુમાર,
ઉમયાએ ઉપાજી પ્રત્યે એમ કહ્યું તેણી વાર; ૩
હું મંદિરમા મળ્ન કરું છું દીવી શીખામણ વાણ,
કો પુત્ર આવે આમણે તો કરે મુજને જાણ; ૪
એમ કહીને ગયા ઘરમાં જિતાર્યો ઉત્તમ વાર,
જાવન ચંદન ઘોળીઆ તે કનક પાત્ર મોઝાર; ૫
વસ્ત્ર આભરણ તથા નાહાવાને બેઠા ઉમયા રંગ,
પંછી મુકત દેશે નેત્ર મીઝી કરે મળ્ન અંગ; ૬

રાગ ભાઈ.

નારદજી તેણી વાર ઉતા ખલ સભા મોઝાર,
 ઋષિએ કીધો મન વિચાર હું તો જાઉં ત્યાં નિર્ધાર; ૧
 શિવ ઉમમા ને વડવાડ માહોમાદ કરાડું રાઠ,
 એવું વિચારી ગયા ઋષિરાય તે વારે ઉમમાએ દીકી જાવ; ૨
 જાણ્યું પહેલું વર્ષ સુવેરે તો એ અંગ ઉધાડું ને દેખે,
 તે માટે શિરના કેશ તેણે દાક્યું અંગ સુવેશ; ૩
 ઋષિ નારદ ત્યાંથી આવ્યા શિવ પામે ગગાતટ લાવ્યા,
 આવીને બોલ્યા શિવસુંવાણી મારી વાત સુણો શયપાણી; ૪
 બાળ્યા બાળ્યા તમારા ધ્યાન પારવતીએ બે ઉપજાવ્યા સંતાન,
 એવું સાંભળતા તત્કાળ ડરી મનમા ઝાળ; ૫
 એવું કહીને ચાલ્યા મુન્ય મહાદેવ ચયા ચિત શન્ય,
 આવ્યા પર્વત ગિરિ કૈલાસ જાણ્યું કયાથી પુત્ર પ્રકાશ; ૬
 શિવ ધરમા પેશે જે વારે પેતે ચોધે વાચો ત્યારે,
 'હલા! ચોરડો કે બિખારી? નથી જોતો વાત વિચારી; ૭
 'ધરમાં ચાલ્યો ક્યા જાય જોગીડા' નાહે છે માહે મારી માતા,
 માહોમાદ થયો સમાગ તેહેમા કોં નવ છડે દામ; ૮
 જટા સાહીને નાખ્યા ધણ ત્યારે ચઢી સદાશિવને રીસ, ૯
 જટિલ જોગી ભરમ બોગી દીસન્તો અદ્ભૂત,
 આગો વિના અધિકાર નહિ જો હોય પૃથ્વી ભૂપ, ૧૦
 ત્યારે પચન એવું 'સાંભળીને કોપીઆ શિવરાય,
 'તેવું ચક્ર મેલી શિર છેલ્લું જઈ પડ્યું અંદ્ર રથ માલ; ૧૧
 તે વારે ઓખા મનમા ત્રાસ પામી દેખી દારણ્ય કમ,
 'માને'તે કહેવા નવ મઠ. નવ લલો આગવો મર્મ; ૧૨
 મહાદેવ મલ્હિમા 'મયા ઝગકયા તે ઉમમા મને,
 'નેત્ર ઉધાડી નિરખીઉં શિરકેશે દાક્યું તન; ૧૩

વચ પહેરીને નીસર્યા ને પૃથ્વીયું સિવરાય,
 મેલાં બાળક બહાર મેલ્યાં કયમ આવ્યા મંદિરમાંહી ? ૧૪
 ત્યારે શિવ કહે શિર છેદ્યું, પેલો પુરુષ હુતો બહાર,
 સ્ત્રી હત્યા મે નંવ કરી જીવંતી મૂકી તેહ; ૧૫
 એમ કહેતાં પડ્યાં પૃથ્વીએ શું કયું સિવરાય !
 એ અમથી ઉત્પન્ન કીધાં પુત્ર મારા યાય; ૧૬
 હવે માહરા પ્રાણ કાઢું જીવડાને એહ,
 શિવ કહે શિર છેદાઉં જમ પડ્યું પૃથ્વી તેહ; ૧૭
 એક મુદ્દત માંહે મસ્તક આણી મહેસાં અંગ,
 પાંછી નંદો ભૂંગી દોડીઆ જમ જોયા પ્રવૃત શંગ; ૧૮
 તે મસ્તક તો લાખ્યું નહિ એક હસતી દોડી વન,
 એક દેતને મહા ઉન્મત્ત વિદાયું તેનું તન; ૧૯
 તે મસ્તક લેઇને આવીઆ ઉમયા તે ફેરી પાસ,
 મહાદેવ મસ્તક ચોદીઉં વરદાન દીધું હાથ; ૨૦
 મારે હાથે દુઃખ પામ્યો તો મુજ પહેલી પૂજા યાય,
 શુભ કાર્ય સમરથ કરે તેનું સિદ્ધ કારણ હોય; ૨૧
 વર એવો આપીઓ તે સિવે તેણે કામ,
 પહેલી પૂજા કરે પોતે મંજવદન ધરીઉં નામ; ૨૨

કહ્યું હું

રાગ-વેશદી

ઉમયા આવ્યાં તે મંદિર બહાર ઉભી દીડી ઝોખા કુમાર,
 મીઠાની ઝોરડી હતી જ્યાંક ઝોખા નાદીને પેડી સાંક;
 ઉમયાજીને ક્રોધ અપાર ઝોખાને સાપ દીધો નિરધાર,
 ને સાપ પુત્રીને હવે તે સાંભળે કહું રામ;
 વધે એક લગણે પુત્રી રહેજે લવચુતી માંહ;

કડવું ૧૧ અં

રાગ માઝ.૧૨

તેણે મને રાણી કહેવા લાગી જોઈ રાખું ૨૫,
 બાણમતી એમ બોલીઆ ગય યયો તે વૃક્ષ સ્વરૂપ, ૧
 હયા ! એ વરને શુ લાવીઆ કોણ આવશે તમારી સંગ ? ૧૩
 કો અપત્ય શે નવ લાવીઆ હુ હુલાવતી ઉછગ, ૨
 બાણમતી કુખ પામીઆ બસો સર્વનું કામ,
 સતાનું મારે કો નહિ શિર વાંત્રીઆનુ નામ; ૩
 રાયે રિદ્ધિ સિદ્ધિ સર્વ ત્યાજ્ય કીધી આવીઓ વનમાહે,
 કૈલાસ ગિરિ આવીઓ તે શિવ બેઠા છે બ્યાહે, ૪
 આવી શિવને ચરણે લામ્યો ને પૂછીઉ શિવરાય,
 સંતાન ૧૪ મુજને આપીએ કો પુત્ર પુત્રી થાય, ૫
 પાર્વતીજી બોલીયા માહારે પુત્ર એક ગણેશ,
 તે તો આપ્યો નવ જયે ત્રેતાકપનો દેવેશ, ૬
 અપત્ય મે આપે નહિ જે પોતાનું સતાન,
 તેત્રીસ કોડે કરી પૂજા મર્થ લોકમા માન ૭
 દેવ દૈત્યમા મીત ન હોયે પિતા પુત્ર ન થાય,
 વચન એવું સાંભળી મન ઝાખે યયો રામ, ૮
 ઉમયા રહે સહી કુંવરી લવણ્ય માહે જેહ,
 દીવસ દહાડો થયા પુરણ આપો પુત્રી તેહ, ૯
 ત્યારે ઝોખા કહેવા લાગી સામળ માત નિર્ધાર,
 કૈલાસ કમારે આવુ મને કહે સત્ય વિચાર, ૧૦
 ફગણ મુદી તૃતીયા તણા દિને આવે મારી પાસ,
 ગોચર કરીને પુત્રી માહારી, પૂરીસ તારી આસ, ૧૧

૧૨ ક નામ નથી. જ ધન્યાત્રી. ૧૩ ક, જ, ૧ લાવીઓઃ તારી
 કોણ આવશે સંગ. ૧૪ મારે કો નથી (૧૧)

તે બધું બાજન લેધતે ચાલ્યો લવણ મધ્યે કુમારી,
 માથે ચઢાવી ચયો માંડખાં આવ્યો જીવન મુઝારી; ૧૨
 તેણે બાજન લાજ કન્યા કાઢી દીધું સુદર રૂપ,
 પંચ દ્રવ્યે પખલીને રણુમાર સજ્યા બૂપ; ૧૩
 હાથીએ બેસાડીને નગર ફેરવી આવીયો ધરમાહ,
 વાજાંત્ર વાજે અતિ ધણા બહુ ધન ખરચે ત્યાહ; ૧૪
 ભાટ ચારણુ શુણુ ગાધર્વને આપીઆ બહુ દાન,
 તરીયા તોરણુ બાધીયા જ્યમ પુત્ર પુત્રી સમાન; ૧૫
 શુદ્ધેવ કહે મરીક્ષિત સુણો એમ દેવ કન્યા ને રોપ,
 સંદેહ મનનો દાળીયો એમ દેવ પુત્રી થાય; ૧૬
 નિત્ય રામ સભા બેસી કેરે બહુ અભિમાન,
 એવું મનમા બંધીને વગતો વહે પરધાન; ૧૭
 અભિમાન ન કીજે રામજી હદે વિભાસી ત્રિપ,
 પાચ દહાડા પુરૂષને તે જાંચ ફગતી હોય. ૧૮

કડવું ૧૨ મું

શંખ સોરઠી-૧૫

દેવાગના કે ઉર્વશી કો પ્રમટ દીસે આજ,
 મેનકા સમાન દીસે સુદર ત્યા મહારાજ, ૧
 રણાઆત થઈને વલ્લ આધ્યા અને મુક્તા હાર,
 અમ્મ રચ લવ્ય જૂંપણુ દાનનો નહિ પાર, ૨
 બાણાસુર નૃપ બચરે દેશુ તે કન્યા દાન,
 તેણે પુષ્પે ફલ પામશું કાંગી થઈ સમાન, ૩
 આકાશ વાણી એમ હવી નૃપ સાબલો નિરધાર,
 ધ્રુવજાવર એ પામશે કો કારણરૂપ કુમાર; ૪

- ત્યારે રાજા વિરમે પામીયો કાઠક કારણ વાત,
આકાશ વાણી ધમ હવી તે કાંઈ વર્તશે ઉત્પાત; ૫
- ત્યારે શુક્રાચાર્યને તેડીને પ્રશ્ન પૂછે રાય,
આકાશ વાણી સુણી મુજને ઘણી ચિંતા થાય; ૬
- જન્મપત્રી કરોની એદની જેશુભ અશુભ મદ હોય,
તેને કઈ હું પાધરા કર મુંછે ધાત્રે મોય; ૭
- ત્યારે શુક્રાચાર્ય જ બોલીયા એમ બલતણું નહિ કામ,
વિચારીને જોને રાજા મનમાં મોટી હામ; ૮
- ભવિષ્ય ટાળ્યું નહિ ટળે સહુ કહે તે આડો આંક,
જન્મપત્રી મેં કરી તે પશુ નહિ કોનો વાંક; ૯
- એ કન્યા જ્યારે પરણશે ત્યારે વર્તશે હાહાકાર,
એથી તારા હસ્તનેા ઉતરશે ત્યાં ભાર; ૧૦
- ત્યારે રાજા બોલીયો ત્યાં શુદ્ધ પ્રત્યે એમ,
એ કન્યા પરણાવું નહિ મારે તે એવો નેમ; ૧૧
- દીવસે દીવસે વૃદ્ધિ પામે- કુંવરી કારણ રૂપ,
જેમ જેમ દેખે પુત્રીને તેમ વિચારે મન જૂપ; ૧૨
- પ્રીતી કન્યા દીડી જ્યારે તેડાવ્યા સુત્રધાર,
તેઓ મંદિર માળીઆ સપ્ત ભૌમ્યજ સાર; ૧૩
- આગા તે લઇને રચ્યા મંદિર સાત મોહોલ વિચાર્ણ,
હેમ, સુક્તા, દ્રામ, રક્ષાટીક, રતનનો નહિ પાર; ૧૪
- ગવાક્ષ સુંદર, ચંદ્રવાં તેની અનુર્પમ ભાત,
દાર ઉત્તમ રચી શોભા માણેક કરી જાત; ૧૫
- કૌભાવડ તનયા સુંદરી તેવું ચિત્રલેખા નામ,
સખી કીધી એ પ્રેમશું ઉત્તમ કીધુ કામ; ૧૬
- વાજતે વાજત્ર તે કુંવરી પધાર્યો છે તેદ,
મધ્યે ચિત્રલેખા સંગ શોભે સમૃદ્ધિ સધળી જેદ; ૧૭

સુખટ વીર બહુ મોકલ્યા સહસ્ર નિયુત સાન્ય,
 બાણાસુરે જુપ મોકલ્યા તે કુંવરી રક્ષા કોન્ય; ૧૮
 વર્ણ દેહ વિશાળ સોહે સુખટ કરે હિચાર.
 દીવસ રજની બમે પૂંઠળ શીર્ષ ધીર્ષ બંડાર; ૧૯
 એમ રક્ષા કરે માહે બહાર યોધ અભંગ,
 મધ્યે ઝોખાને ચિત્રલેખા બન્ધો બહુ રંગ; ૨૦
 અક્ષ કીડા ને દીંગણાં વાધ, બકરી સાર,
 રમત કનક તણી આણી રચ્યો હર્ષ અપાર; ૨૧
 ગીત, હમચી, હંબોડાને કરે કહાણી વિચાર.
 નિગમે દિનને રાત્ર રમતાં સખી રાજકુમાર. ૨૨

કેડણું ૧૩ મું

રામ-ગોડી.૧૧

રાજકુંવરી પ્રાદી થઇ રમત તણને અસગી રહી,
 ચિંતાવુર થઈ કામિની અતિ જોખનમદ છે બામિની; ૧
 મનમા જોડી કરે વિચાર આખ્યાંતર દુઃખનો નહિ પાર;
 ચિંતાવુર થઇ જોટલે ચિત્રલેખા આવી લેટલે; ૨
 પામે આવીને પૂછી વાન સાચું કહેને મારી માત,
 તું કા દીસે છે અણુમણી શા માટે જોલે શણમણી? ૩
 કહે ચિંતા મનની પેરહરી તારી આસ ન પૂરે નરહરિ,
 વચન સુણી ઝોખા હિચરે આગળ દુઃખ નિવેદન કરે; ૪
 સાબળ સખી દેખાડું કથી તું સરખી કો વ્હાલો નયી,
 મારું દુઃખ કહ્યું નવ જાણ સંભળાવું તુજને મહિમાધ; ૫
 મુજને કામ કરે સંતાપ રાત દિવમ પીડે તે આપ,
 મારો પિતા નવ જાણે મર્મ કાઈ ન જાણે ધર્મધર્મ; ૬

પ્રાદિ કન્યા ઘેર જોડને પાતક શિર બેમે તેડને,
 સાત વર્ષની કન્યા જોડ ગૌરી નામ કહેવામે તેડ, ૭
 આઠ વર્ષ તણી નવ રોહિણી ઉત્તમ કન્યા દશ વર્ષ તણી,
 વર્ષ અગિયાર યયા જોડલે રજરવલા કહીએ તેડલે, ૮
 બાર વર્ષની કન્યા ન્યાહ બલહત્યાદિક પાતક ત્યાહ,
 બુખ આગળ જન્મ ડગલા હારે માય બાપ નરકે સાચરે, ૯
 જેમ કન્યા મૂકે નિશ્વાસ તે પાપી વંશ પમાડે નાશ,
 તે મારો પિતા ન જાણે રીતસજની 'તુજ માયે છે પ્રીત, ૧૦
 દુઃખ ટાળો તો ધર્મ જ રહે મજની વાત વિચારી કહે,
 વચન શુણી ચિત્રલેખા વહે સહિયર ' દુખ નો ધરશે હરે; ૧૧
 જો 'તુજ સરખો વાછે પતિ તો તમે ગોર આરાધો સતી,
 ગોરની પૂજા કરતા રહે મન વાંછિત ફલ પામે તેડ. ૧૨

કેંદર્ણ ૧૪ શું

રામ માફ.

માણીઆમા મજન કરીને બેરી રાજકુમાર,
 ગોર પૂજન કરવું છે મારે એમ કરે વિચાર, ૧
 ચિત્રલેખાએ ગોર રાણગારી અને નવરાત સન્યા રાણગાર,
 ચંચળા ચોલીને ચુંદડી કંઠે પુષ્પ કરે હાર; ૨
 અબિલ, શુવાલ ને સુખડ, કેસડ, કરતુરી ને બરાસ,
 અનેક સુગંધ ઉખેલીને દીપક કર્યા પ્રકાશ; ૩
 જાઈ જુધ ને માલતી મોગરો ને મુચકુંદ,
 કમવ, કરેણી ને કેતકી માહે સેવત્રીની સુગંધ, ૪
 પારિજાતક અને કેવડો અને ચપક ને ચુવાચ,
 અનેક પુષ્પ અણાવીને ત્યા હારી મેળી છાળ, ૫

નાના વિધના નૈવેદ્ય મેલ્યા બરાસ ખીડી ત્યાહં,
ભાવ કરી બોજન કરાવી પ્રીત ઘણી' મનમાહ, ૬
અગર કપૂરે આરતી ધમકે - તે ધટાં નાદ,
દૃત્ય કરે ને ગીત ગાયે મધુરે મધુરે સાદ; ૭
નમી નમીને પાયે લાગે ગોર તણે તે વાર,
માત ખુજને આપીએ મારે મન' મમતા સંરચાર; ૮
શુકદેવ કહે પરીક્ષિત મુણે એ કથા ધરે ચિત્તમાહ,
ખાણાસુરને મર્વ અશ્યો પ્રધાન વારે ત્યાહં. ૯

કલક ૧૫ મું

૭

રામ ગોડી

એણીપેરે બોલે છે કાલાક ફાડો છાડો રામ ગર્વ અતિ ધણો,
આવડું શુ આવે ॥ અભિમાન વારે વારે રામ શુ તમને વારીએ.

દાન

વારે વારે શુ તમને વારીએ રામ આવડું ॥ અભિમાન,
ગર્વ કરતા ગાણ્યા તે સાબળ રામ યાન; ૧
અલ્યા ! આગે પૂર્વજ તારે મન આપ્યો અદકાર,
હિરણ્યકશિપુ વિઝારીઓ ! ધરી નૃસિંહનો અવતાર; ૨
પિતામહે પ્રભવ્યાંતા એષ્ઠ કંતી જેહ,
વરણ સાથે જઈ વહ્યો ૧૭ પીતાલ પેશી તેહ, ૩
દિગપાલ દશ તેણે દમ્યા ત્રૈલોક્ય વતી આણ,
જેને 'સૂર્ય' સરખા વશ વતેં ચક્રમા કરે પ્રણામ, ૪
સુરપતિ સેવા કરે ને નાગલોક પોતે લીધો,
સુરેન્દ્ર મુનિજેન દેહ દમીઆ પાવક પોતે પીધો, ૫

કૃષ્ણ સાથે જઈ વડ્યો ને સાપડ્યો^{૧૮} સુધાટ,
 ઉન્હાળે જળ શેષ ચાઇ પોદ્યા તારા લય માટ; ૬
 પથુ એ તો કાઇ રૂકું નહિ ને અમો જોતા આજ,
 હવે થોડે દહાડે જાણે ચારો તાઈ રૂકું^{૧૯} રાજ; ૭
 એવી વારતા કરે છે જ્યાંહા રાય ને પરધાન,
 ચેલી ખવળ તો જાગી પડી ને સાબળ રાય વિદ્વાન;^{૨૦} ૮
 ધડી જે ચાર વહી ગઈ ને થયો ઉઠકાપાત,
 નગર મધ્યે વર્ષવા લાગ્યો શાધરનો વરસાત; ૯

ઉચ્ચલો.

શધરનો વરસાદ વરસે, બોલ માનો અમ તણો,
 એણીપેરે કોભાડ વિનવે છાડો ગર્વ ગળ અતિ ધણો.

કેહું '૧૬ શું

વારે વારે શું વારીએ સાબળ રાજ વાણ,
 સૂપ પાછળ અંધાર દીસે મોડું આશય આણ; ૧
 આ નક્ષત્ર તો તૂટી પડે ને દીસે ધોર અંધાર.
 વીજ તો ઝપુકે ધણું ને જોતા માહિર^{૨૧} અઝાલ; ૨
 આ એહવી, વાણી સાબળાને રાય રમવા જાય,
 સ્ત્રીઓ સાથે પરવર્ષો જલ કીડા ને રાય; ૩
 તેણે સમે જાણાસુરની તનમા ઝોખા જેવું નામ,
 ચિત્રજેખા ચિંતતી તે બધી ચતુર, સુખથ; ૪
 કીડા કરતા નીરખીઆ જાણાસુર જે નરનાર,
 મનમાંહે ચાઇ કર્પના ધન્ય ધન્ય દેવ મોરાર; ૫

૧૮ રો પડો રો ઘાટ (ક) રો વડો ઝોખાટ (ખ) સોંપીઆ સુધાર
 (ગ) ૧૬ કાંઈ રાજ (ક) ત્યાંહા રાજ (ગ) ૨૦ વિદ્વાન (ખ) અભિજ્ઞાન
 (ગ) ૨૧ રહી છે, આવીને અઝાલ. [ખ].

- આઘ માતા ઇશ્વરી ને ચૈદ લોકનું યાનં,
આજ મન અલિલાય થયો છે પૂરો મનોરથ કામં; ૬
- વળતી ચિત્રલેખા ઇમ બોલી સંભળ બેની વાત,
કૈલાસમાં જઈ પાર્વતી ને માંગોને તમે નાથ; ૭
- એવું વિચારી ઉપડી આકાશ માર્ગે તેહ,
આવતી અંત્રિક્ષથી સદાશિવે દીડી તેહ; ૮
- દેખી કામ વ્યાકુલ થયા રાંધુ જોઈ તેનું રૂપ,
મંદિરમાં તમે જાઓ પાર્વતી એમ કહે શિવ ભૂપ; ૯
- સુંદર એ ત્રેલોક્ય માંહે, દીસે છે વલી કાવ,
આવે છે વરવા મુને કૈલાસ પતિ જોય; ૧૦
- જો પાસે તમને દેખશે તો યાશે મન ભંગ,
મંદિરમાં તમે જાઓ પાર્વતી કઈ રૂપ સુઅંગ; ૧૧
- મહારે ઉછગે તમે રહો ને મંગા રહેશે શીશ,
રાખશું એને દૈયા, ઉપર એમ બોલીઆ ઇશ; ૧૨
- પછી પાર્વતી એમ બોલીઆં તમે એ શું બોલ્યા નાથ,
એતો પુત્રી આવે તમારી નેત્રે દીધા હાથ; ૧૩
- ત્રીજે નેત્રે જોવા લાગ્યા શિવજી વળતા લાંલ,
પાસે આવ્યે ઝોખા દીડી લાંબ્યા તે મનમાંહ; ૧૪
- વેગે આવીને વર માઓ ઉમયાને લીધી ઝાળ,
સદાશિવ વિન્હળ થયા તે માટે ચડીયો કાળ; ૧૫
- કાપ કરીને વચન બોલ્યાં માત તે તેણી વાર,
ત્રીજે તેડી તેરસે આવી તારે ત્રણ હજો ભરયાર; ૧૬
- આવી ચિત્રલેખા ચિત્રભ્રમ ચઢને વદે પરમ વચન,
અપરાધ નથી ઝોખા તણે માત જુઓ વિચારી મન; ૧૭
- આ અકળ ગત છે દૈવની તે કાણે કળી ન જાય,
દામા કરોને માત મહારી કહીને લાગ્યાં પાય; ૧૮

પછી પાર્વતીજી પ્રેમ આણી બોલીઆ નિજ વાણ્ય,
 વરદાન એક તે ત્રણ વાર તારો તે ત્રણે પાણ્ય, ૧૯
 વળતા ઓખા બોલીઆ સત્ય, સત્ય ઉમથા માત,
 તે પેર મુજને પ્રીછવો હું નયને નીગમ્બુ નાથ, ૨૦
 મહા નિદ્રામા પોડયા હશે તેને મેજે તે વરમે તેહ,
 પણ ત્રણ વાર ત્યા તુજને વરશે તારો વર ત્યા દેહ, ૨૧
 વળતી ઓખા બોલીઆ માત સ્વપ્ને ન સરે કાજ,
 પણ નાહાલીયો નવ નીગમ્બીએ જે રસલક્ષ્યે આજ, ૨૨
 મીરી વાણી વૃથા ન હોયે શયુગાઠ બાધી ચાત,
 તે પ્રણામ કરીને પરવરી તે શોણિતપૂરમા મહાલ, ૨૩
 દીવસ દેખા વહી ગયા ને ગજની ત્યા નવ ભય,
 હવે ગણુતા ગણુતા દહોડસો તે આવીયો છે ત્યાય. ૨૪

કંકણ ૧૭ મુ

રાગ સામેરી

૮ પ્રેશામ્મ મુદિ દાદશીને ઘોડે મળ્યા મરં શયુમાર,
 બહુ પુષ્પ લાવી પ્રેમદા તેના મુઠ્યા ઉત્તમ હાર, ૧
 ધણા દીપક કીધા માલીઆ માહે તેનો થઇ ગહેરે પ્રકાશ,
 આજ બિહિનીચર તમારો આવશે એમ સખી કરે છે હાર્ય, ૨
 મદન ભર્યા કમોતડા અને ઉવટ અગ ન માય,
 આજ મુજને જામણ કરાવે હું સખી લાગ્ય પાય, ૩
 ધણા ખીડા પાનના ને મેવાનો નહિ પાગ,
 વેણા લઇને ગાન માકુ સખી શુ રાગકુમારી, ૪
 તે ગાનની ધૂન્ય અમન ચાલી અને મોહી રહ્યા સર્વ દેવ,
 પારવતીએ પૂછીજો કે સદાશિવને તનખેવ, ૫

૨૨ ક ખ. તે

આજ ઝોખા કરે માલીએ આવેડો શો આનંદ ?
 ત્રાપ તમારો મિથ્યા કરે છે પેલી ચિત્તભેખા મંદ; ૬
 પારવતીજી ખોલીયાં ત્રાપ મિથ્યા તે કમ થાયે,
 તોમંસી વિદ્યા મોકલી તે પ્રવેશ કરતીરે બંધે; ૭
 ત્યારે ઉમયાના વચન યદી આજસે આવ્યું અંગ,
 બિદુ જણાને નિદ્રા આવી થયું તે જગણુ ભંગ; ૮
 સ્વામી દીડો સ્વપ્નામાંહે ઉમયા તણે પસાય,
 આવી સ્વપ્નામાં વરી ગયો કહું તેહની વારતાય. ૯

કકણુ ૧૮ મું

રાગ કલ્યાણ

સ્વપ્ન લાધે છે ઝોખાને તેણી વાર, જણે પાંસે બેડો છે બરથાર,
 તેતો ક્રોધજ અતિ સુકુમાર, ૧ સુંદર અંગ મોહિની અપાર; ૧
 સ્વપ્નામાં વત્યો મંગળાચાર ત્યાં તો આરોગ્યાં કંસાર,
 તેહને કંઈ મુક્તા ફૂલનો હાર તેણે વાધી પ્રીત્ય અપાર; ૨
 તેણે સમે ચિત્તભેખા ત્યાંહાં જગી તજી નિદ્રા ઉઠી તે ભાગી,
 તેહને પેલી વાત હેમાં વાગી તેણીએ ઝોખાખાઈ જગાડી; ૩
 તજી નિદ્રા બીડી ધાઈ (ખોલી મુખથી ઝોખાખાઈ),
 દેવી સું, કહે છે તું ખાઈ, જોઈ, હું તારી ચતુરાર્ધ; ૪
 જગી તો નવ, દેખે બરથાર અતિ આકંદ કરે છે કુમાર,
 મારે ધિક્ક ધિક્ક જીવું સંસાર હવાં કમ પ્રાપ્તુ કુખનો પાર; ૫

કડવું ૧૯ મું

રાગ સોરઠી

હારિ તેતો શાનિ મુને જગાડીરે! મુજને વ્રેહની પીડ લગાડીરે,
જગાડીને અભુગતું કીધુરે મારું સર્વસ્વ હરીને લીધુરે; ૧
બેહેની તેં એ શુ કીધું કામરે કાઢાં ગમેો માહરો આત્મારામરે,
વરજી હવડાં હુતા માહરે પાયરે માહોમાહે કરતા હુના દાસરે; ૨
વરજી શુભ થઇ કોહ પિહારે? માહારા હદે કમલમા ખિહારે,
ઝોપા ધાધ ધાધ દામ દામ જુએરે અતિ આકંદ કરે નિ ધણું રૂએરે; ૩
હારિ માહરો કંથડો મલે તો જીવરે નહિકર વિપકું ગોળાને પીલુરે,
હુંતો કરીશ આત્મનો ધાતરે સખી! સત્ય જાણુજે વાતરે; ૪
મિતો વર વિના નવ્ય રિહિવાયરે હુંને દાણુ વરસા સો થાયરે,
માહરો કાણુ જન્મની કરણીરે હું તો સ્વપ્નાતરમા પરણીરે; ૫
તારે વધતી બોલી ચિત્તલેખારે બાઈ રૂઠી તાહરી લાગ્યની રેખારે,
તું તો પરણી સ્વપ્નમાં જોહનેરે હું તો સાચે પરણાવું તેહનેરે; ૬
હું તો ચિત્રવિદ્યા સર્વ જાણુરે ત્રેલોખ લખીને વિખાણુરે,
તેમા તાહરો વર જે હોયરે તેહને આણીને આપુ સોયરે. ૭

કડવું ૨૦ મું

રાગ મારૂ

અરે દુખાડીને દીધો દંડ પાઈ વિષ નિ પાકું પંડ,
પતિ વિના સ્ત્રી મૃત સમાન પતિ વિના નવ્ય પામે માન; ૧
પતિ વિના નવ્ય રહે વહેવાર પતિ વિના નિદે સંસાર,
પતિ વિના મોંદર તે કૂપ, (પતિ વિના નવ શોભે રૂપ). ૨
પતિ વિના નવ્ય થાયે ધર્મ પતિ વિના નામ રહે ધટ રામ,
પતિ વિના નવ્ય જાણે કાળ પતિ વિના લોક જોલે આળ; ૩

પતિ વિના પુત્ર તો નબ્બ માય પતિ વિના વડુ નબ્બ લાગે પાય,	
પતિ વિના પહોએ નહિ હામ પતિ વિના જાણે નહિ નામ;	૪
પતિ વિના લક્ષુધ કામ્યની ચંદ્ર વિના જેવી જામિની,	
પતિ વિના પિહર નહિ માન પતિ વિના સંસાર તે રાન;	૫
પતિ વિના નવ ખોલે દશી પતિ વિના ચતુરાઈ કશી !	
પુષ્પ હોય નારી ચિર જ્યાહ સકલ તીર્થ ધેર બેઠા ત્યાહ.	૬
પરમ ભકિત કરવી પાવતણી પછે ધ્રુવ ધરવી હરી બણી,	
જો આલે તો જાતુ સાથ નહીતર બજવા વૈકુંઠ નાય.	૭
એવો ધર્મ અમવાનો સહી તે મારેની વાણી કહી,	
એણી પેરે કુખ મનમા ધરી વપતી જોખા બોલી ફરી.	૮

કંકણું ૨૧ મું

રાગ ખરહઝો.

અરે જોખા બોલી છે નિજ વાણેરે સખી સામલ્યને નિર્વાણ્ય	
કરે વિનતિ જોડી પાણ્ય તેહને મુજને આપોરે આણીરે.	૧
અરે જોખા થરથર ધ્રુવે દેહરે કીડા સાકારે કીધી જેહરે,	
તન પીડે પાપી રનેહ તેહને મુનિ આપોરે આણીરે.	૨
અરે માહરે શુ કુલ લાગું અંગરે માહરે થયું કન્યાવત લંગરે,	
સ્વખમા પામી પતિનો સંગ તેહને મુનિ આપોરે આણીરે.	૩
એનો તરણ દેહ સુકુમારે જાણે કામ તણે અવતારે,	
એહેવો પામીતી લરથાગરે તેહને મુનિ આપોરે આણીરે.	૪
અરે નર સંગે સામવવાગરે જેહને કુંડળ સોહીએ કાનરે,	
જેણે પરણીને મહેલી રાણીરે તેહને મુનિ આપોરે આણીરે.	૫
અરે જેની લટકતી દીગે આધરે મુજને પરણી ગયો કાવરે,	
જેહને ટપકું કીધું, ગાલરે તેહને મુનિ આપોરે આણીરે	૬

જેહને પીતામર પરિધાનરે મુજને કહેનો ગયો નહી નામરે,
 ત્યારે કયાથી સૈરિ મહાર કામ તેહને મુનિ આપોરે આણીરે. ૭
 અરે માદોરિ અજ વજ્ર નહિ લાવ્યરે મુને જોઈએ સરળ સ્વભાવરે,
 ભાગ્ય મધ્ય સમુદ્રમા નાવરે તેહને મુનિ આપો આણીરે. ૮
 અરે હવા કરવો કનણ હિપાયરે મારો પાપી પ્રાણ ન જાયરે,
 મેતો કલ્પ દિના નાય રિદિવાયરે તેહને મુનિ આપો આણીરે. ૯
 અરે ત્યારિ ચિત્રેખા કહે વાતરે ઝોખા સામળાએ મોરી માતરે
 વજ્રો ભોહીને અશ્રુ પાત્રરે તેહને મુજને આપો આણીરે. ૧૦
 દુખ રખે જાણે લોકરે સખી રાને ધરિછિ શોકરે,
 હવા ચિતરે ત્રેનોમરે અરે નિત્રે ગખો હરેરે. ૧૧
 માહરે નારદનુ વરદાનરે જાણુ સકય સ્પષ્ટિનુ માનરે,
 તમે હાઇડે ગખો સાન કે ચિત નિભે કરારે. ૧૨
 અરે તમે ગોર પુત્ર જેહરે તે તો નિષ્કય ન જાયે તેહરે,
 તમે વતિ શુ રાખો સ્નેહરે હૃદય મનમા ધરારે. ૧૩

કલ્પ ૨૨ મુ.

રાગ માહ.

એણી પેરે બોલી ચિત્રનેદા બાઇ દુખ કા ધરો ગમન દેહા.
 એહથી વાત લા નવ કીજે એણી વાતે કામ નવ સીજે. ૧
 વાતે વડા ન ચાયરે બાઇ દુખ ધરા હો તે ફોક,
 એ વાત તો વિરાનેજ પડશે ત્રિનિધ હો જ્યાહ લોક. ૨
 કહેરે બાઇ તે કહેવો છિ ને કુણુ તેનું નામ,
 કહેરે બાઇ તે વણુ કોણુ ને કોણુ તેહનું ગામ. ૩
 ગામ દામ જાણુ નહિ નવ જાણુ સિધને દામ, ૨૫
 માલીએ જે વરી, ગયો જે તેજ પુજા દામ.

૨૪ કા પ્રવિરામ, ને વિદ્યે નવ સિથે, વ તેહના.

કોલાણ કુરી દોકરીએ, કીધો મન્ય વિચાર,
 ત્રેલોક્ય ખાધું લખી દેખાડું, પ્રત્યક્ષ વર્ણ અદાર. ૫
 મુરનર મુનિજન લખી દેખાડા અને, કિંગ પક્ષ,
 દશે તો દિગ્ગલ દેખાડ્યા અગ્નિકુમાર, સરય ૨૬ ૬
 હન્દ મદન ત્યા હા લખી દેખાડું અને, વૈકુંઠ લખીઉં જેહ,
 પાતાક ને મૃત્યુ લોક દેખાડ્યા, સર્વ દેખાડું તેહ. ૭
 નિશા માહા નાગ લોક લખીઆ અનિ અત્યક્ષ વર્ણ અદાર,
 રાજ કુલી છત્રીસ લખીઆ જે બાણાધિપત્ય સાર. ૮
 ૨૬ રથાવરની વતી જંગમ લખીઆ દવા, ન રહું કોય,
 આટલામા દેખાડ મખી તે, વર આણી આપું સોયરે. ૯

હડવું રડ મું,

રાગ માહ

યા કોણ રહા અણુ લખીઆ આજ ઓખા ખાઈ અપાર દુખીઆ,

હાલ

અપાર દુખીઆ ઓખાખાઈ તો શુ કરવું આજ,
 પછી લખી છે દારકા શી કૃષ્ણજીવું, રાજ. ૧
 માદવ સઘળા લખી દેખાડા, જે છે હરપન દોડ,
 આટલા માહા કો નથી કહે કામની કર નેડ; ૨
 તિવારે શી કૃષ્ણજી દેખાડા વલી, કૃષ્ણનો પરિવાર,
 મુત્ત મદમન લખી દેખાડા જે કામનો અવતાર; ૩
 ત્યારે ઓખા કિલિયા જાગી, સાહસ્ય મિહિની દ વૃત્ત,
 આ અણુસારે મુકુંદે એજીવે. નાણુ - વધો છે નાચ. ૪

૨૬ ક નથી ૨૬ આટલકિયરણ માં

ખતો લખીઆ ત્યાંદાં પક્ષ લખીઆ અને, બાણુ જખીઆ, ચ્યાર
 વરણાશ્રમેને, ચગચરણ લખીઆ, કુરીને કુરી મન્ય વિચાર

ત્યારે અનિરૂદ્ધ લખી દેખાડ્યા ને લખતાં પેખો તેહ,
 ત્યારે ઓખા લગ્ન પામી શિખ અંજર દેહ; ૫
 લખતાંમાં તે નિરખીઓ નિ ગ્રેમે માહારો પુર્વ,
 એ વર મુજની આણી આપો હૃદયમાં અતિ હર્ષ; ૬
 અરે! ખાઈ! ત્યાંહાં કોણુ જઈ સકે? નિ ત્યાંહાંને વસમો વાટ,
 સુદર્શન ત્યાંહાં ફરિ પુઠિ નહિ જીવ્યાનિ આસ; ૭
 સાહારિ ઓખા કિહિવા લાગી તું સાંભલ્ય બેહેની આજ,
 મુજને છે મીત્રજ તાહારી વૃ કરિ આવીસ ઠાજ; ૮
 આજા લેખનિ સંચરી આકાશ માર્ગે જાય,
 ખેચરી ગત્ય સંચરી જાણે નહિ કો નિચા માંહ; ૯
 અંગ ઉલટ અતિ ઘણો ને આનંદ પામી મન્ય,
 સિંધુ ત્રઠ આવી રહી જ્યાંહાં ગોમતી દર્શન; ૧૦
 આગલ જુએ તો નારદતપિ સાહી જિહા નાક,
 ગોમતીમાં મળેન કરિ ત્રિલોક્ય માને હાક; ૧૧
 દેહ પ્રદક્ષણા ચર્ણે લાગિ જાઇ દાહો કાંઈ કાજ,
 તમે શે કામ્ય આંહાં આખ્યાં દારકામાં આજ; ૧૨
 ત્યારિ પ્રશંસા અહેવી હવી મન્ય ગોમતીતું રનાન,
 શ્રી કૃષ્ણજીને બેટવા આવી જૂધર શી લગવાન; ૧૩
 'સાચું' કિહિરે કામ્યની નિ તાહારિ શું છિ કામ,
 ત્યારિ કર સંપુટ કરી ઉચરી સાંભલોનિ તમે સ્વામ; ૧૪
 'ખાણાસુરની' દીકરી હવું ઓખા સેજ સ્વપન,
 'અનિરૂદ્ધ' સેજ વરી મધો વિદ્વલ મધું તાં મન; ૧૫
 'કેહે' એ વર મુજને આણી આપો નહિતર કાઢીલ પ્રાણ,
 તિ માટિ 'હું' આહં આવી 'તપિજ' ચતુર મુજણ ૧૬

‘જીયલો’

તપિજ ચતુર મુજણ જાણી અમ અમારો સાર્ય કરે,
 અનિરૂદ્ધ વિના પાછી ફરે તો ઓખા ત્યાં નિશ્ચે મરે.

કંઠવું ૨૪ મું.

રાગ પરજીઓ

એણી પિરિ બોલ્યા નારદેવ સહિ યુદ્ધ થાશે ત્યાહાં અશ્વમેવ.

ઢાલ

સહિ યુદ્ધ થાશે ત્યાહાં સહિ તે દેવ કૌતક જોય,
 આખા અતિ આનંદ કરશે સર્વ સિદ્ધ કાર્ય હોય. ૧
 તામસી વિદ્યા કપિ નારદે બણાવી ચાપી તે ત્યાંદા પૃથ્વ,
 જારે ખાધ તુનિ આવતાં જતાં ન પડે કોની દૃષ્ટ; ૨
 દેધ પ્રદક્ષણા ચણે લાગી સાંભલોની કપિરાય,
 કદાચિત મુહૂને વેલા પડે તો તમે રિહિજ્યો સાહાય; ૩
 આકાશમાર્ગે સંચરી જેહની આકાશમાર્ગે ગમ્ય,
 વેગે વિછેદે ત્યાંહાં આવી કૃષ્ણનાં મંદિર રમ્ય; ૪
 મંદિર તો શ્રી કૃષ્ણજીના સાંભલો લોક ઉજેહ,
 શુકદેવ કહિ હું પાર ના પામું માહા મનોહર તેહ; ૫
 ૨૫કનક મય કોશીસડાં ને રક્ષાટિક મણિના રથંભ,
 સૂર્યકાંત મણિ અક્ષદેવ ચંદ્રકાંત મણિ અતિ રમ્ય; ૬
 વૈદૂર્યકાંત મણિ માણેક દિરા કોશીસડાં જડાવ,
 ચંદન કાષ્ઠના ઓટલા તે બિહા કરા ઠાર; ૭
 પંચ પિરોજ પાટ જડીઆં કનક લીધ્યાં સાર,
 ચંદ્રકાંત મણિ ચોક ચોરસાં તથીયા તોરણ બહાર; ૮
 એહેવે સુંદર સ્થાનક બિહો આગત્ર નૃત્યજ થાય,
 વારણી પાન કરે વરેવારે ચોદસ ચમર દધાય ૯
 દાસીને નિદ્રા નહિ ને સેવક સવલા પાસ,
 એહેવે સમે તે-દામ્યજ બેડો જેનો પિતા શ્રી અવિનાશ. ૧૦

ચિત્રલેખા ચિતા કરે મનમાંહે દુઃખ અતિ ધરે,
 રાજાન દુષ્ટ સહી નારદ સંભારે સમરતા કીધી સાર,
 ચિત્રમાંહે તું ચિના મ આણીગ અમે ઉભા છું બહાર; ૧
 અદૃષ્ટ સ્વર્ગ વિદ્યા કામિએ, બણાવી ને ઉભી તે વીરની પાસ,
 ધન, ધન્યરે તું વીરમ્ય વીર જાણું વાણી કરે પ્રકાશ; ૨
 થર થર મૂળે ને આસ ભરાયે મનમા કરે વિચાર,
 કેહી પિરિ સંભા લેઈ જાઉં શું થાશે પ્રાણુઆધાર ! ૩
 પછે મન દદ કરીને સેન્યા લીધી મસ્તક સાર,
 આકાશમાર્ગે ઉત્પતિ ચિત્રલેખા તેણી માર; ૪

ઠાણ

અનિરુદ્ધની ત્યા સેન્યા લેઈને આકાશ માર્ગે જાય,
 સુદર્શન ત્યા આડે આગળ અંતરાય તે થાય; ૬
 નારદમુનિ વેગે આરી ઉભા કૈતક જોય,
 'દેવકાચે' લઈ જાય છિ જાતા ન રાખો કાય'; ૭
 સુદર્શનને મુકાવીને ઉતાવળી થઈ આવી,
 એક પહોરમાં શોણિતપૂરમા અનિરુદ્ધને ત્યા લાવી, ૮
 બાણાસુરના નમ્ર રખોપુ નદિ કહેનો પ્રવેશ,
 અનિરુદ્ધની ચિત્રલેખા લાવિ તે નારદનો ઉપદેશ; ૯
 ઝાંખા બિઠિ કરે ઝારતો હૈડે હપ ન માય,
 અત્ર ઉદક લગતિ બેડી આણું વરમા સો થાય; ૧૦
 એહેવે ત્યાહા ચિત્રલેખા દીડી આનંદ ઉપજો તતકાલ,
 દેઈ પ્રદક્ષણા ચણે લાગી મહારી કરી સંભાલ; ૧૧

મનરંગે ત્યાંહાં વાસ પુરોનિ અતિરૂદ્ધ તેડી આણે,
ઝોખા ને ચિત્રજેખા નારૂં ઝોયું કો નવ જાણે: ૧૨

કંઠધુ ૨૬

રાજા-આશરુ

વલી વલી ઝોખા કહે: રખેરે ખામ કો - લહે
શેને આઘ્યો આપણેર.

દેશી ફેર ૨૮

રાયને આઘ્યો આપણે જાણી જાં આઘ્યો રાખે
ઈકાં બિઠાં કો નવ જાણે એહેવો કરોનિ/ઉપાય ૧
વસતી ચિત્રજેખા એણી બિરિ બોલી ચિતા ન આંખુશો ચિત,
આદિઆં બિઠાં કરો લીલા કામલ તમારો કંથ. ૨
તેણે સમે ત્યાંહાં અનિરૂદ્ધ જામ્યો જોયે તો વિપરીત,
અસુરતણાં વાળાં જાવણે સાંભલી થઈ રહ્યો બપખીત; ૩
આ સુંદરી તો કોહોની કહીએ આ, તે કોહોની દાસ
ચિત ભમ થયો રાયમં ન વિભાસેજુ આઘ્યો કોહોને અવાસ? ૪
વસતી ચિત્રજેખા એણી ખેરે બોલી સાંભલો સ્વામી વાત,
સંત્યારથ ત્યાંહાં અમે, કંઠુ રૂખે કરતાં પાન; ૫
આ બાણાસુરની દીકરી ઝોખાને, લુ સ્વપ્ન,
અનિરૂદ્ધ સોજે વરી ગયા નિ થયું વિરૂદ્ધ મન; ૬
કહે એ વર મુજનિ આંણી આપો નહિતર કાંદીશ માણ,
તે માટે મુજનિ છતાં લાગી, છ' ઠાં ચંતુર મુજનું; ૭
તે માટે તદમે વરોનિ એરને, એક તમારો નાર,
એવાં વચન ચિત્રજેખાએ કહ્યાં નેણે વારે ૮

વક્તો અનિરૂદ્ધ એણી પેરે બોલ્યો ન જાણું કુલ કામ !
 અમણે હું કહેવી પેરે પરણું હટે વિભાસી જોય; ૬
 વક્તી ચિત્રલેખા એણી પેરે બોલી તાહરા આપના આપના વિર,
 જાંબુવતી રીંછડી નિ પરરયા જમને તેને ઘેર; ૧૦
 સોલ સદસ ત્યાહાં એકસો કન્યા નરકાસુરની વરીઆ,
 કાણુ જાણે તેહની જાત ભાત ન્યાત ન જાણું પરીઆ; ૧૧
 ' ફટ પાપણી એથું બોલી હયાં ઉડી જશે,
 જીયે દાવે સોળ સોગડી સઘળા કાચી યારો; ' ૧૨
 ચિત્રલેખા કહે કહી દેખાડું એહેના કુલની ક્યાત,
 સાત પેઢી લગી હું જાણું છું પૂર્વજ કેરી વાત; ૧૩
 એના પૂર્વજ પૂર્વે પ્રોદા વિધ્યુ ભક્તનો ભાવ,
 તે માટે હું કહી સંભજાવું પછી ન યાયે રાત; ૧૪
 હિરણ્યકશિપુ નરહરી વિઝારો તેહ તણે પ્રદ્વાદ,
 તેહ તણે વિરોચન વાર ૩૦ સાર્યાં વિધ્યુનાં કાજ; ૧૫
 તેહ તણું ૩૧ વલી કહી દેખાડું રામને નામે રાખ્યો,
 તેહને આંગણે તારો પિતા જાગ્યક યદને મર્યો; ૧૬
 તેહને શનપુત્ર માહે મોટા બાણાસુર બલીઓ,
 મહાદેવે પુન કરી યાપો અકલ ન જાયે કળાઓ; ૧૭
 તેહેની તનયા આખાખાઇ ને લાધ્યું ત્યાહાં સ્વપન;
 સ્વામી સેજ્યે વરી ગયો નિ વિદવલ થયું ત્યાં મન; ૧૮
 વક્તો વીર એણી પિરિ બોલ્યો સાલવ ઓ તું સુધું,
 માહા નિદ્રામાં પોદો હુતો ત્યારે ૩૨ મુજને સપનાંતર દીધુ; ૧૯
 હું જાણું બાણાસુરની તનયા આખા તેહનું નામ,
 તે સંધાતે કીડા કરું છું શાંણિતપુર ત્યાહાં ગામ; ૨૦

૨૬ ક, લ, કામ. ૩૦ લ સાર્યાં; ક કહીએ દેખાડું, ગ તેહતણું કલ
 કહી, ૩૧ લ માં નયા.

- હવે મનના મનોરથ પોહોત્યા માહરાં મન્ય આણી પ્રેમ,
વધી વધી ઘુજનિ પૂછું છું ઘું- છું કુશલી ક્ષેમ; ૨૧
- માંધવં વિહિવા ત્યાંહાં કીધો પરણ્યાં અનિરૂદ્ધ નાર,
ઓખાને ચિત્તલેખા અનિરૂદ્ધ વત્યો જોજોકાર; ૨૨
- એમ કરતાં બહુ દિનજ પળાયા કારણુ ન જણે કામ,
એકવાર ન સમે માલીએથી તાંબુલ પડીઓ સોમ; ૨૩
- તે દેવનિ સેવક સર્વે મનમાં કરે બ્યચાર,
ચાલો આપણુ રામનિ કહીએ જૈનિ ત્યાંહાં નિરધાર; ૨૪
- સંભળાવીએ રામનિ નહિતર ચઢસિ રીસં,
જો જાણુ ન કીજીએ તો કરે આપણુનિ રીસ; ૨૫
- સભા પૂરીનિ ખિટા બાણામુર જોહેવો કૃતાંત કાલ,
આપીનિ પરણામજ કીધો અલેકેત રખવાલ; ૨૬
- એકાંત બેશીનિ સંભલાબું સ્વામી સાંભલો વાત,
સત્યારથ ત્યાં અમો કહુ છું રખે કરતા ધાત; ૨૭
- આટલા દીવસ અમો કિહિતા નોહોતા કરતા બેઠા લાક,
અંતઃપૂરમાં કોયક છોકરો કરે છે વણુસાક; ૨૮
- વચન એહેવુ સાંભલીનિ જોડી માથે ઝાલ,
ચાર લાખ ત્યાંહા વીર મોકલા માદા મોટા વિકરાલ; ૨૯
- નાહના વિધ્વનાં આયુધ મોહોટાં જુનારવ અપાર,
દયતણા હિસારવ થાયે માંહે ગજતણો નહિ પાર; ૩૦
- માંહોમાંહે પિરિ બોલે આહાં લગી કોણુ પલીઓ,
ન હોયરે એ નાહનો કુચર અતલી જત ત્યાંહાં બલીઓ; ૩૧
- કુલાહલ ત્યાંહા અવણે સાંભલી અનિરૂદ્ધ આથ - ય,
સ્વામીની આજ્ઞા લેખનિ ઓખા જોવ - ય; ૩૨

કહવું તુ મું

રાગ સોરઠી ૪૨

૫૨

કામ્બનીએ ન્યારે કટક દીઠું અને ચર્ધિ નિરાશ,
 અરે! દેવ! તે આ શુ કીધું હુંને હુતી મોટી આમ;
 હવા કયમ વડશોરે સ્વામી ' કોમવ માગ કય ? આમલી,
 આજ અમો લીલા કરનિ એ શુ હવું રે અકાલ,
 કષ્ટ કરીનિ પામીઓ હવિ નક્ષા કરોને ગોપાન. ૧
 ધાડે કષ્ટે પામીઓ એહંવો મદનમોહન કય,
 સ્વામી કયમ સહી ગહે મુજ રાક વીગ મતન ' ૨
 આગેટે ત્યાહા અવનિ ઉપર રૂદન કરેરે અપાર,
 બોલાવિ બોલે નહિ ને નયને વેહેજ ધાગ, ૩
 વલી જીવી બેઠી ' માથે ને વદન વિખાણે વીર,
 તીવ્ર બાણુ ન્યારે છૂટશિ કયમ સહસિ કોમન શરીર, ૪
 માહરા પિતાને જાણુ થયુ ત્યાહરિ કટક મોકલુ પ્રાદ,
 પાપી બાપે કાઠ ન જાણુ બાણુસુગ તે મૂઠ, ૫
 વનતો વીર એણી પેરે બોલ્યો એ કાલાવાલા ફાક,
 એ સાથે એહલુ મુધ કર તે જીએ સુરનર લોક, ૬
 અરે સ્વામી તમો કાને દાથે આયુધ નહિ ત્યા એક,
 ચાર લાખ ત્યાહા વીર મોકલા એના સહિત અનેક, ૭
 અબલા હું તુજનિ કહુનિ માહાર આયુધ ઓસાન,
 દાર તણી બોગળ કાઢીનિ લેઉ સર્ના પ્રાણ, ૮
 અજતણા શત યુધ મલે અને પ્રગટે કેમરી એક,
 એને પ્રાકમે શુ હોયે વનિતા જોને વિવેક, ૯
 અબલા હું તુજનિ કહુ, હું ત્યાહા ગેદવી જાણુ,
 કે મરીશુ કે મારીશુ પણ નહિ મેહેલુ મુજ માન, ૧૦

વનિતાં વાણી સુધુ તું માહરી જો તું કરી વિચાર,
તાહારે ખાખે ચાર લાખ મોકલ્યા માહારે મન તે ચાર: ૧૧
એમ કાંધે નવ્ય છૂટીએ એ કાલાવાલા ફેક,
અમો એહેવાં યુધ કરું જે જુએ સધલા લોક; ૧૨
અનિશ્ચ મરહીને નીસરે ઝોખા સાહે હાથ,
હું ટુજનિ જાવા નદિ ઉઠું સુંદર માહરા નાથ; ૧૩

કડવું ૨૮ મું

રાગ માઈ

ઝોખાએ નારદ ત્યા સંભાર્યો ને આવ્યા તાં તતકાલ,
દેહ પ્રદક્ષણ ચરણે લાગી માહારી કરી મંજાલ; ૧
આશીરવાદ ત્રપિ નારદે દીધો સૌભાગ્યવતી ઝોખાખાઈ,
ભયો ભલો પ્રહુમનનો કુંવર ચિરંજીવ અનિશ્ચ ભાઈ; ૨

હાલ

ભલો ભયો પુત્ર પ્રહુમનનો માહારીર વિકરાલ,
ખાણાસુર વીર મોકલ્યા આવ્યો તેહનો કાલ; ૩
તાહારો પિતા મહા પૂર્વે પ્રોત્થો વૈકુંઠ કરો નાથ,
અંતરીક્ષ માર્ગે અમો જોઈ છુ શા વાપરો છે હાથ; ૪
વીર વિકાળે ભોગળ લીધી કાપ કરીને ધાય,
મારી કટક સર્વ કટક કીધું કાપે નાહો જાય; ૫
અંગ ધૂજે ને કાઈ ન સૂઝે આવ્યા રાયને પાશ,
શું ખાણાસુર એસી રહા છે કટક કીધું સર્વ નાથ, ૬
એક છોકરો આવ્યો જિ તેહના હાલા પાપ્ય,
તણ્ય લાગનું કટક મારું, એક રહ્યું નિરવાણ; ૭
વક્તો ખાણાસુર એણી પેરે બોલ્યો તમે શું મોહો લેધ આવ્યા,
જે કો ત્યાહાથી પાછા ફરીઆ તદક્ષણ પ્રાણ છોડાવ્યા; ૮

૧ ૫૫ કહ્યું તો મું

૫૬ 'રાગ સોરઠી' ૧

- કામ્પનીએ ન્યારે કટક દોહુ અને ચર્ચિ નિરાશ,
 'અરે!' દેવ! તે આ શું કીધુ હુને હુતી ખોટી આસ;
 હવાં કયમ વડશેરે સ્વામી! કોમલ મારા કંથ? આમલી.
- આજ અમો લીલા કરિનિ એ શું હવું રે અકાલ,
 કહી કરીનિ પામીઓ હવિ ગ્લા કરોને જોપાલ: ૧
- ધાડે કષ્ટે પામીઓ 'એહંવા' મદનમોદન કંથ,
 સ્વામી કયમ સહી રહે મુજ રાંક વીર રતન! ૨
- આંખોટે ત્યાહા અવનિ ઉપર રદન કરેરે અપાર,
 જોલાવિ જોલે નહિ ને નયને વેહેજ ધાર; ૩
- વલી જી 'એહી' યાચે ને વદન વિખાણે વીર,
 તીવ્ર બાણ ન્યારે છૂટસિ કયમ સહસિ કોમલ શરીર; ૪
- માહરા પિતાને બાણ થયુ ત્યાહરિ કટક મોકલ્યુ પ્રાંઠ,
 પાપી બાપે કાઠ ન બળ્યું બાણાસુર તે મૂઠ; ૫
- વક્તો વીર એણી પેરે જોલ્યો એ કાલાવાલા ફાંક,
 એ સાથે એહલું મુઠ કરે તે જુએ સુરનર લોક; ૬
- અરે-સ્વામી તમો ઠાલે દાથે, આયુધ નહિ ત્યા એક,
 ચાર લાખ ત્યાહા વીર મોકલા એના સહિત અનેક; ૭
- અબલા હું તુંજનિ કહુનિ માહારં-આયુધ આસાન,
 દાર તણી જોગળ કાઢીનિ લેઉ સર્વના પ્રાણ; ૮
- અંજલિયા સત ચૂચ મલે અને પ્રગટે કેસરી એક,
 એને પ્રાકમે શુ હોયે વનિતા જોને વિવેક; ૯
- અબલા હું તુંજનિ કહું, તું ત્યાહા ગેહલી બાણ,
 કે મરીશુ કે મારીશુ પણ નહિ મેહેલું મુજ માન; ૧૦

નિતાં વાણી સુંણું તું માહિરી : એ તું કરી વિચાર,
 માહિરી આપે ચાર લાખ મોકલ્યા માહિરી મન તે ચાર : ૧૧
 મેમં કોથે નવ્ય છૂટીએ એ કાલાવાલા ફોક,
 મમો એહેવાં યુધ કરે ને જુએ સધલા લોક : ૧૨
 મનિશદ્ધ મરંદીને નીસરે આખા સાહે હાથ,
 તુગનિ જાવા નહિ ફળે સુંદર માહરા નાથ : ૧૩

કડવું ૨૮ મું

રાગ. માહ

આખાએ નારદ ત્યાં સંભાર્યો ને આવ્યા તાં તતકાંસ,
 દેઇ પ્રદક્ષણા ચરણે લાગી માહારી કરી સંભાલ : ૧
 આશીરવાદ કાપિ નારદે દીધો સૌભાગ્યવતી આખાંખાઈ,
 બસો બસો પ્રહુમનનો કુંવર ચિરંજીવ અનિશદ્ધ બાઈ : ૨

હાલ

બસો બસો પુત્ર પ્રહુમનનો માહાંવીર વિકરાંસ,
 બાણાસુર વીર મોકલ્યા આણે તેહનો કાંસ : ૩
 તાહરો પિતા મહા પૂર્વે પ્રાંત્યો વૈકુંઠ કરો નાથ,
 અંતરીક્ષ માર્ગે અમો જોઈ છું સા વાવરો છે હાથ : ૪
 વીર વિક્રાળે ભોગળ લીધી કોપ કરીને ધાય,
 મારી કટક સર્વ કટકા કાપું કોપે નાથ : ૫
 અંગ ધૂળે ને કાંધ ન સૂઝે આખ્યા રાયને પાશ,
 શું બાણાસુર એસી રહા છે કટક કાપું સર્વ નાથ : ૬
 એક છોકરો આવ્યો જિ તેહના દાલા પાણ્ય,
 તણ્ય ભાગનું કટક મારું એક રહું નિરવાણ્ય : ૭
 વણતો બાણાસુર એણી પેરે બોલ્યો તેમ શું મોહો લેધ આવ્યા,
 ને કા ત્યાંહાંથી પાછો ફરીઆ પક્ષણ્ય પ્રાણ છોડાવ્યા : ૮

- વક્તા વીર બીજા મોકલ્યા ખટ લાખ બલવંત,
અંતરપુરમાં કાચક છોકરો આણે તેનો અંત; ૯
- એક તણું ત્યાંહાં આસડ બે ને બેનું આસડ ચાર,
ચાર તણું ત્યાં આદજ કહીએ વીર મનાવ્યા હાર; ૧૦
- અંગ સનાદ હાથે હથેરાટ ! મુગટ ટોપ મંધાત,
સેના સહીત વીર મંચરીઆ થયો રાય રહીઆત; ૧૧
- ધણા દીવસ ઘણે બાલક હવાં તું ક્યાંહાં જાય ?
ખાણતણાં આકર્ષણ નાંનડીઆં તિ તે કયમ ખમાય ? ૧૨
- અનિરૂદ્ધ પર ખાણજ વરસે નાદનાં વિધનાં અસ્ત,
તે આદે કો પાર ન પામે અહેવાં વાગે ચસ્ત; ૧૩
- આયુધ મૂકે અનેક વિધનાં માહા તીવ્ર જે ખાણ,
ત્યાંહાં ઘડી એહેવો જડે છે જાણે ઉગ્યો ભાણ; ૧૪
- અનિરૂદ્ધ ત્યાંહાંથી એહેવો વાખ્યો મારી પાડ્યા કોડ,
તેહને ખાણે તેહજ માર્યા કહે કવિતા કર જોડ; ૧૫
- અંગ મૂળે કાંઈ ન સૂઝે આવ્યા રાયને પાશ,
શું ખાણાસુર બેસી રહ્યા છો કટક થયું સર્વ નાશ; ૧૬
- એક છોકરો એહેવો આવ્યો જિ તેહેના દાસ પાપપ,
ચાર ભાગનું કટક માર્યું એક રહ્યું નિર્વાણ; ૧૭
- આયુધ પામે તે વડે છે ભોમલ લેધનિ લડીઓ,
ન હોયરે એ નાદનો કુંચર અતલિ બલ ત્યાં બધીઓ; ૧૮
- અમે જે આયુધ નાખું છું બેઠો સામે સદાપ,
તે ખાણ સાહી અમ ઉપર નાખે પ્રાણ અમારા જાય; ૧૯
- વક્તા ખાણાસુર એણી પેરે બોલ્યો ગયા હતા બલ પાખી,
શા માટિ તમે પાછા વધીઆ શે વઢ્યા તમે સાંખી; ૨૦
- શા માટિ તમે વધીઆ દહોનો સગો મુજાને
સ્વામી ત્યાંહાં લગણુ પગલાં કીજે ઘેર બિદાં થું કીજે; ૨૧

વસતો બાણાસુર એણી પેરે બોલ્યો કાણુ છિ સપરાણો,
વડી વારનો કટકળ મારે કાણુ રાય ! કાણુ રાણો ! ૨૨
ત્રેલોક્ય માંહે નામળ મારું કૌભાડ સાબલ આળ
એણે છોકરે નીચું જોવરાણું ધિક્ય, ધિક્ય મારું રાજ. ૨૩

કડવું ૨૯ મું

રાગ પરશ્રજો

કૌભાડ 'કહે છે તું સાભાળ્યની રાજ કહું એક સાચો મર્મ',
એણે એક યોધે દશલાખ માર્યા-તેણે ન રહ્યો આપણો ધર્મ; ૧
સત્વર થઇને સૈન્ય સંભાળો ગિહાનું નહિ કામ,
દશ દિશા ઝીતી મથ લીધો એણે છોકરે બોલ્યું તાહારું નામ; ૨
રાય પૂરે મેં તને પ્રીછ્યો' ત્યો તારિ અહંકારે થયો અધ,
અહંકારે લંકાપત્ય કરો રણે રાત્યો રામ દશકંધ; ૩
અહંકારે કૌરવ પત્ય કરો જે રાય દુર્યોધન,
શત જ્ઞાત સાથે રણ રણાં રાણીઓ રઝળી વન; ૪
અહંકારે અણુનં આચળાં તે સાનિધ્ય ધી ભગવાન,
કકળાકુક્ષી લગે હું અવતરું (?) અણુનં ઉતારું-માન; ૫
પહેલું રથલ પૃથ્વી વિશે પ્રતાપ તાહારો પ્રથરત,
આ સમે અવલોકતામાં તારો હિંદે પામ્યો અરત; ૬
અરે દેવ, દૈત્ય, અવીસ, રાક્ષસ, જૂત, પ્રેત કે વક્ત,
એ બાલક સારૂ જય નહિ એણે યોધ માયાં લક્ષ; ૭
સ્વર્ગ મૃત્યુને પાતાલ મધ્યે કહેવાતો તું એક,
આજ તણ વત તુજને કર્યો છોકરે વાળ્યો છોક; ૮
એહવું સુણીને રાજ વિરમે પામ્યો મર્મ મુદને માન,
શિયિલ અંગ દેખી રાયનું પછે જોલીઓ પન્ધાન. ૯

- એક આગ્ર્ય મુજને લાગે છે એક અમમવ વાત,
 એક ભોગતે સર્વ માયાં એણે કર્યો માદા ઉત્પાત, ૧૦
- તમે હવા શું દારો છો દેવે જવતણા સુત બાણ,
 આજ વદન નિરખતા મુજ નથી રહેના પ્રાણ, ૧૧
- કૌભાડ વાળી ઉચરે પ્રાક્રમ તારું પ્રયંડ,
 એ સસા ઉપર સિંહ કરો પવન ચન ખંડ, ૧૨
- એ બાલકને બાધીને સ્વાયું એહમા તે કેટલું કામ,
 આ શોણિતપૂના સુભટ કેરું મુખ આજ ટાલું રયામ, ૧૩
- ત્યારે રાય ગ્લીઆન ચયાનિ આખ્યા મર્વ શુગાર,
 તુ તો માદરો વડ બાધવ કહીએ આ સર્વ તારો ભંડાર, ૧૪
- જાઓ વીરા તમે વેગે કરીનિ કંગી આવો શુભ કામ,
 વધામણી વહેલી મોકનજો પેલા ચતુનો ફેલી કામ, ૧૫
- વચન શીપ ચઢાવીને ઉઠ્યા કૌભાડ તેણી વાર,
 સેના સવલી સજ્જ કરાવી તેહની શોભાનો નહિ પાર, ૧૬
- માદામોહોટા ગજ ગેહેનર સરખા મદગલિત જે કહેવાય,
 દિરા જડિત અંબાડી અંકડે તેહેનિ જ્યોતિ, રવિ દકાય, ૧૭
- સુધવંશી ને સોમવંશી પાખરીયા કેકાણ,
 મોહોડે મોતી પેરોયા વલી રાન જડિત પશાણ, ૧૮
- એહેના અશ્વ દોરી આગવ ચવાબ્યા તેનો ગણતા નાવિ પાગ,
 અનેક પાલખી રચ સુખાસન તેણે સુભટ, યયા અસનાર, ૧૯
- દક્ષિણ દેસનો દાયા મોટો તેણે શોભીના શુગાર,
 મેઘાડંબર જન પદજકે તેણે પોતે યયા અરવર, ૨૦
- નિશાને નિર્ધોષ વાળે શરણાધરો રણતૂર,
 ચતુરગી સેના તરવરી તે જાણીયે સાગરપૂજ, ૨૧
- નાથ ગોલા બંધિ બહુ વિધ કરતાં કરતાં મારોમરિણિ
 જહનિ હુકયા પેલા માલીઆ મનમુખ ઓખા કરે વિચાર, ૨૨

જે સ્વામી તમારા ચિંતેમો આવે તો કંઈ વિનતિ આજે
ચિંતેખો દારકામાં લેધને નાંચે તો સિદ્ધ પામે સર્વ કાળ; ૨૩
એહવું કહેતાં અંગિ લાગ્યો એકી અનિરૂદ્ધની રીસ,
અથુ કેરી આંગલીથી નવાલા લાગી શીપ; ૨૪
સંગ્રામે સન્મુખ ન રહું તો લાજે માદારો વંચ,
ખાણાસુરનિ અમે માંડે ન્યમ કુણો માર્યો કંસ; ૨૫
જીથલો

આલ દ્રોહ

હાકે મારી ઉડીઆનિ અતલિ બલ વીર,
પર્વત પડછંદા વાજે ને રહે મન ધીર; ૨૬
આકાશવાણી અહેવી હવીરે શું જુઓ છો સુર!
શસ્ત્ર છુને ભેદે નહિ ને મારી કરે તું તુર; ૨૭
ભોગલ કર મધ્યે લેધનિ પછે ઉડ્યો ખાસ,
યોધ સર્વ જોધ રથા જેહનો ખુટો કોલ; ૨૮
ભોગલ નાંખાને એણે વાસ્યો ત્યાં સંધાર,
કાપીઓ કૌભાંડ ઉપર કરે મારો માર; ૨૯
કૌભાંડે તેડાવીઆ સેનાપતિ જે ત્યાં સર્વ,
યુધ કરવા તણો જેહને હુંતો ધણો ગર્વ; ૩૦
મારવો છિ એકનિ તેમાં શું જુઓ છો મૂર,
સહુ મલીનિ ત્રુટિ મડો, કરો મારી તુર; ૩૧
કૌભાંડે ખાણુ વૃષ્ટિ કરી ત્યાંદાં અપરંપાર,
નાદ્ય જોગા ગુર્જના દે છે સજલો માર; ૩૨
આશરો અંગા તણો ને દેવ સર્વે સદાપ,
રાખનારી રાખશે તેને માર્યો કેમ ન્યમ; ૩૩
હાથી હલકારે, એહવું ધરે છે મન માંડ,
એટલે અનિરૂદ્ધ આવીને તુટી પડે છે ત્યાંદે; ૩૪

ઉછાની ગદા મેદેલી હાથીની ત્યા શીય,
 નાહો મદમલિત ત્યાહાં થકી પાટીની બહુ ચીસ; ૩૫
 વલી બીજી ભોગલે ભાગ્યા છે ત્યાતો ચર્ચુ,
 હાથી તે હેઠો પડ્યો નિ રાય રહ્યો તે ધર્ચુ; ૩૬
 કાપ્યો અનિરૂદ્ધ પછે આણી મન્ય ગર્વ,
 નાહો કોભાંડ પછે સૈન્ય નાહું સર્વ; ૩૭
 ભારે વિખારીને વીર રહ્યો હવિ કથમ મરાય,
 સિંહના મુખ આગત્ય શિખાલ નાહું જાય, ૩૮
 નાહો ભાગ્યા જોધા આગ્યા આગ્યા સહુ ઘેર,
 સુભટપણુ એ શું લહે સિંધુઆની પેર; ૩૯
 આગ્યો કોભાંડ પોતે જ્યાહાં બિડો છે રાય,
 હૈયે હોલી બલી રહી હવે શો કરવો ઉપાય; ૪૦
 ત્યારિ દોડો બાણાસુરે નિ હાલી જિ ઝાલ,
 કહે તો એહને આધી ભાપુ' ઘુજ આગળ બાલ; ૪૧
 કોભાંડ ત્યાંહાં બોલ્યો નહિ નથી રહી ગત્ય,
 સ્વામી હું તો ગયો તો ભૂલ્યો શુદ્ધ નિ મત્ય; ૪૨
 ભોગલ મારી એણે પ્રાડ્યો બહુ ત્રાસ,
 સ્વામી એહને જીતવાની મૂકી ઘોની આસ; ૪૩
 શૃંગાર કરીને જે ગયા'તા વટવા ભાત,
 શોકસાગરમાંહે બેઠો તો શું પૂછો છો વાત. ૪૪

કડવું ૩૦ મું

રાગ પરજઓ

બાણાસુર ત્યાં પોતે જાય કટક સધલું પુઠે પલાય,
 અનેક આયુધ ખડગનિ ગદા સુર્જર ભોગલ વી'ધે ત્યાં સદા; ૧
 તીવ્ર બાણો ભાયા ભરી ચાલ્યા સુભટ સદુ વેગે કરી,
 મયો કટકમાં બેલાબેલ એમ પડ્યા જ્યમ કાપે કેલ; ૨

એમ પડ્યા જાણે પ્રજા સમૂહ વાળે પંચ શબ્દ રણપુર,
 એણી પિરિ મુખ કરિ અવશ્યમેવ અંગિશ જીએ રૂપિ નારદ દેવ; ૩
 દવડાં દારકાં જાઉં તતખેવ શ્રીકૃષ્ણનિ સ્વાતું અવશ્યમેવ,
 રખે ખીલીતો તું ત્યાં ખાલ, -કટક સર્વનો આણે કાલ; ૪
 તાહારે કુધે અસુર કે પે ઘણું ધન્ય ઉદર તુજ જનુની તણું,
 ખાણાસુર ઉપર ભોગલ પડી અવની ઉપર ગયો રડવડી; ૫
 ભોગયો રથ કડકડી પોહોર પુઠે ઉઠો ધડહડી,
 ખાણાસુરનિ વાગી સાંગ ઝોખીંતી આવી ગઈ અંગ; ૬
 રાપનિ વાગી નિસરી ગઈ ખાણાસુરનિ વાયા રહી,
 પોહોર પુઠે સુધ્યજ થઈ વહી રથ ઉપર બેઠો જઈ; ૭
 ભોગો રથ કડકા થયો દવડાં પ્રાણ અમારો ગયો,
 પહેલો બોલ એહેવો શિ નવ્ય કહ્યો જેકો બહીઓ આવી રહ્યો; ૮
 રાધે મન્ય વિમાસ્ય વહી બેઠા પ્રધાનને રાજ મહી,
 આ વાત ન જાણે કોણે કહી આણી વાર ત્યાં જીવ્યા રહી; ૯
 એહને આપણુ કીજે એમ નાગપાશ બાંધીને જેમ,
 કોલોડ કહે વાતાં રમ્ય આપણુ એહને કીજે એમ; ૧૦
 નાગપાશમાં ગમ્ય માહારી મનમાં વાત વિમાશી કરી,
 નાગપાશ બંધન કરી પછે આણીયે જનશે મંરી; ૧૧
 એહને કરવા ઘો અનુપાન, એણી પેરે બોલ્યો પરધાન,
 કા મોટાને છે રે બાલ સાંભળનિ સાસુ જૂપાલ; ૧૨
 નાગપાશ ત્યાંહાં બાંધ્યો વીર સાંભો કરી રહો શરીર,
 ઝોખા બેઠી પાડે ચીસ અનિરૂદ્ધનિ દે છે આશીય; ૧૩
 ચિરંજીવી મારા ભરચાર પાપી બાપ કરે છે પ્રદાર,
 દોહીહું જાણે એક લગાર સંસારમાંહે સ્વામી સાર; ૧૪
 “ઝોખા તું કાં પામે દુઃખ કાલ મુજને યારો સુખ,
 તોહરો સંસારો વૈકુંઠ વહી સાર કરે સંસારજ તણી.” ૧૫

અનિરૂદ્ધે ઇશ્વરી સંવરી નાદના વિધની રત્નત્યજ કરી,
તે કહું ગુણ વિરતાર કુણનાં કુખનો પામે પાર. ૧૬

કંઠવું ૩૧ મું

રાગ વિરાડી ૩૪

આઘ મહિપાસુર મદિની સકલ દેવનો ગુણ વધની,
રક્ત ખીજનું શોષિત પીધ ચંડમંડ તે વાહન કીધ; ૧
ધુન્નલોચન છું ધંધોલ શુંભનિશુંભ તેં રથ રગદોલ,
મધુકૈટભ પમાડ્યો મોહ એકવાર મુજ સાહામું જોય; ૨
અનેક દૈત્ય તિ માર્યા જેહ, કહેતાં પાર ન આવે તેહ,
અસુર સર્વ છંડાબ્યા કામ દેવ સર્વના કરવા કામ; ૩
તુ સાર માહારી કરને સોય નહિતર અખલા સાહામું જોય,
તું કાલકા નિ તું તોતલા કોટી સૂર્ય સશી વાધી કલા; ૪
તું બ્રહ્માણી હંસા પ્રોઠ વૈષ્ણવી તું ગરૂડારૂઠ,
ઈદ્રાણી ઐરાવત તેહ અરે સાર મારી કરનિ દેહ; ૫
આઘ તુ મન્ય વિચારે સોય નહિતર અખલા સાહામું જોય,
રત્નત્યજ કરતાં આબ્યાં ઇશ્વરી શિં પુત્ર મેહેત્યો પરહરી; ૬
ઇશ્વરીએ ત્યાં ચાપ્યો પુત્ર ગર્વ માટે જાશિ ધર સૂત્ર,
કાવ્ય આયશે છપ્પન કોડ લેઈ જાશિ તને ખંધન છોડ; ૭
એમ કહીનિ ઇશ્વરી ગછ અને દારકામાં સિદ્ધજ ધર્ષ,
પ્રહુમન જલભદ્ર જલીઆ તેહ કૃષ્ણનિ મદિર આવ્યો તેહ; ૮
એમ કહે દારકાનો રાય બલે પધાર્યા મુજને સાહાય,
પ્રહુમન કહે એ શો કાપ ચયો અનિરૂદ્ધનિ કો હરીને ગયો; ૯
એ મોહોટું કર્મ દારકામાંહાં થયું પુત્ર પલાયો હવાં શું રહ્યું,
તું સેવકની વારિ ધાય બકત વજલનું ખિરદ કિલિવાય; ૧૦

પોતાની પુત્રાનિ કો દરીનિ જાપ તમારા મનમાં દયા નવ થાય,
કૃષ્ણ કહિ તમે સ્વાતિક સુણો અમ્ આગલ બોલ બોલો ધણો; ૧૧
ગાળ્યો નહિ જાપ પુત્ર આપણો કો નહિ રાખે સુતનિ ધણો,
આહીંથી સેવક મોકલો બહુ જીવન રથાનિક સાધનો બહુ; ૧૨
શોધી લાવો સુતનો કામ પછી આપણુ તે કીજે કામ, ૧૩

કટકું ૩૨ મું

રામ સારંગ

અરે કમલા તો કંપાત કરેને સાંભલો સારંગ પાણુ,
આજ પ્રાણુ અમો તજશું કે પુત્ર અમારો આણુ ૧
આજ પ્રણમન દુખીઓ યધ બેઠો હૈયડે દુખ ન માય,
એકજ અનિરુદ્ધ પુત્ર પામે પ્રાણુ અમારા જાય; ૨
રૂક્મણી ત્યાંહાં વલી રૂદન કરિછિ કામ્યની હવા કયમ રહેશો ?
વિવમ કામ રાખો, હસિ કાણુ કિહિસિ જીખો તરશો ! ૩
અરે જાલવ શું બેસી રહા છો એ કાણુ તમારો ધર્મ,
આજ દૈવે દુખણી કીધી એ કરિછિ માહાર કમ; ૪
અન્યો અન્યે અમલા બોલે અમો ભૂદર શું બીઠીએ,
પરમેશ્વરે જે પુરુષ સજ્યાં હોય તો ત્યાં જઈને વઢીએ. ૫
સ્વામી ભક્ત વસંતનું બિરદ તમારું, ગોરનો આપ્યો તન,
સંદીપનનિ સતોષીઆ તમે સતોષો માહાર મન. ૬
સાગરમાં હાથી શોધી કાઢો બોલે મેહેલ્યો બાજ,
ગોરાણીનું મન મનાવ્યું એહેવો તું ગોપાલ. ૭
છપન કોઠનિ ચિંતા પડી છે એટલિ નારદ આગ્યા,
પૂજા અરચા બહુ વિધ કીધી નારદ ત્રપિ વધાવ્યા. ૮
ત્રપિ પ્રતિ તા એણી પેરે બોલ્યાં શો અપરાધ અમો કીધા !
આજ અમારો પુત્ર અનિરુદ્ધ કાણે દરીને લીધો. ૯

વધતા ઝાપિ એણી પિરિ બોલ્યાં અખવાં આણો પ્રેમ,
ગાન દબે અમો જોઈ હું તાહારો સુત છિ કુસલક્ષેમ. ૧૦

કહ્યું ૩૩ મું

રાગ ઝાઝ

કાણે સુત કાધો હણિ હણિ રંખે પમાડ્યો હોયે મથઈ,
એ ત્યા માયા કા ખેચરી અન્નિકથી કાચ લેઈ મથું હરી; ૧
એ લાંદાં વાર્તા કલી ન જાય માતપિતાનિ દુઃખ ન માય,
મધુમનજી વિચારી કહે પુત્રતણો શોક મુજનિ દહે; ૨
પુત્ર વિના સુનો સંસાર, પુત્ર વિના ધિક્ક અવતાર,
પુત્ર વિના કશ્યો નહિ અંગ, પુત્ર વિના નહિ મોક્ષ મસંગ, ૩
પુત્ર વિના પૂર્વજ નવ્ય લહે, પુત્ર વિના કુત્ર નિમે દહે,
પુત્ર વિના કા ન પામે નીર, પુત્ર વિના અમિ ન પામે શરીર; ૪
પુત્ર વિના વાહાણું નહિ સોય, પુત્ર વિના કા મુખ નવ્ય જોય,
પુત્ર વિના કા દુઃખ નવ્ય હરિ, પુત્ર વિના સહુ નિદા કરિ;
બિહા શોક ધરિ છિ જમાંદ નારજી પધાર્યાં લાંદ. ૫

કહ્યું ૩૪ મું

રાગ વિરાડી

નારદ કિહિ છિ રે કૃષ્ણનિ તમે સાલસેનિ ગાય,
માહરિ છિ પ્રતિગા જે નવ બોલું (હું) અસાય. ૧
લોકમાં આલીછિ વારતા આલીગરો એહ,
તે ત્યાંદાં મુજનિ નાવડે જણો સર્વે તેહ. ૨
એક મસંગે હું ગયો તો આપે કહ્યું કાજ,
શોણિતપુર એકે નમજે મોહું બાણાસુરેનું રાજ્ય. ૩

તેહેની તનયા ઓખાખાઇને લાધું ત્યાંહાં સ્વપ્ન,
 અનિદ્ર તેહેનિ વરી ગયો નિ વિદ્વલ ચણું ત્યાં મન.
 કહે એ વર મુજને આણી આપો નહિતર કાઢીશ પ્રાણ,
 ચિત્તલેખા ચંતની તે બલી ચતુર સુગણ.
 બિં ધડીમાં અલીઆં આવી તે દારકા માંહ,
 ચોંયા ધડીએ લેઇ ગઇ તે શોણિત પુર છિ ત્યાંહ.
 પ્રાકમ તો પ્રેમદાતણાં શાં કહું પરબલ,
 ચક્ર સરખું ચૂકચું કો નવ્ય લહો તે મમ.
 પછે ત્યાંહ લીલા કરે રંગમંડપ પ્રેલ,
 પાંપી ખાપે તે જાણીઈ જે ખાણાસુર મદ.
 અનેક વીર પેલા મોકલ્યા લક્ષ તે ત્યાં ચ્યાર,
 તેહેનિ પુત્રે મારીઆ તે મનાવ્યા હાર.
 અને વલી ખીજા મોકલ્યા ખટ લાખ બલવંત,
 તેહેનિ પુત્રે મારીઆ નિ તેનો આણો અંત.
 પછે રામ પોતે ગયો ને ઉતાવલે તે જાપ,
 તેહેને પુત્રે મારીઆ એ તારો મહિમાય.
 પછે ત્યાંહાં નાગપાશે ખાંધીઆ પાપીઆ પાપિષ્ઠ,
 કારાગ્રેહમાં રાખીઆ નિ તેહેનિ ધણું છિ કષ્ટ.
 ધડી બિ હું ઉભો રહો તો કષ્ટ કહું ન જાપ,
 મુજ દેખતાં મારીઆ તે મિ કમ અમાય!
 નારદ કિલ્લિ છિ કૃષ્ણનિ તમે સુણો દેવ મેરાર,
 તાંહારિ તો પુત્ર છિ ધણા ધણો ત્યાંહ પરિવાર.
 અરે સ્વામી સાંભલો પ્રાણ ત્યાંહાં ન જાપ,
 અંગિયાર સહસ્ર જોજન જાવું ધણા બાદ ચાપ.
 ગોવિંદ સમરો ગરુડનિ લેઇ જાપ તતકાલ,
 એક મુહૂર્તમાં પોહોઆડશે સૈન્ય સહિત ગોપાલ.

- ગોવિંદ ગરુડ સંભારીઓ આવીઓ તે પાસ,
દેધ પ્રદક્ષિણા અર્થે લાગે સ્વામી શ્રી અવિનાશ. ૧૭
- વિહંબ હવે ત્યાહાં શો કરો કહેતાં નાવિ પાર,
ઉતાવળા પ્રભુ થાઓનિ ગરુડ ઉપર અસ્વાર; ૧૮
- બલભદ્ર ભાષનિ સાથે તેડયા 'પ્રભુમન લીધા મન,
ઝેવી ચેરે ચઢીને બેઠા કરી ગરુડ વાહન; ૧૯
- બિ ધડીમાં આવીઆ ગંગા કંરે તીર,
કૃષ્ણ હેઠાં ઉતરા નિ ગરુડ પીધું નીર; ૨૦
- પાણી પૂરણ વાવર્યું નિ ત્યાંથી ઉડયા ઝેવ;
બિ ધડીમાં આવીઆ તિ શોણિતપુરમાં દેવ; ૨૧
- બાણાસુરના નમ્રમાંહાં કાણુ કાણુ રખવાલ,
રાય આગલ છુંબ ગમ આવી શ્રી ગોપાલ; ૨૨
- પાવક ત્યાંહાંથી પરજલો હુતાશનનો તાપ,
ગોવિંદ કિહિજિ ગરુડનિ કાંઈ એક દેખાડો આપ. ૨૩
- પાણી પૂરણ વાવર્યું તે (તાં) પાણું નાખ,
પછે હુતાશન બાપડો (તે) ગયો ત્યાંહાંથી સાક્ષ. ૨૪
- ત્યાંથી આવેરા આલીઆ જુએ તો જૂત પ્રેત,
પાંખે મારી પાડીઆ તેહેને કીધા અચેત; ૨૫
- વક્ત્રી અંધેરા આલીઆ તો દૈત્યનો નહિ પાર,
તેહેને ચાંચે મારી પાડીઆ તો ખીળ ગયા રાજદાર; ૨૬
- એક સભલ રાજ વિનતિ આવ્યા શ્રી ગોપાલ,
નમી નમી કહે શયનિ જે દારના રખવાલ; ૨૭
- એક પંખી માહા માહોડું ધણું તે નમ્રાહે ન માય,
ઉપર ત્રણ તેજસ્વી જેઠા તેહેની કુંવર કાય; ૨૮
- વચન એહવું સાબલી વળી મોકલ્યા વીર,
સેનાં સહિત શૃંગારીઆ પર્વત સરખાં શરીર; ૨૯

અનેક આયુધ લેઈને કૃષ્ણ સાહમા જાય,
 ગોવિંદ કિહિછિ ગરૂને કાંધ દેખાડો બલ કાય. ૩૦
 તેહેને પાંખે મારી પાઠીઆ વીર કીધા ચૂર,
 વલી વીર ખીજ મોકલ્યા જે ચરામાંહે ચર. ૩૧
 કૃષ્ણ કહે બલભદ્રનિ તમે સાંભલો બ્રાત,
 આપણુ એક ઉપાય રચીએ તે રૂઠી વાત. ૩૨
 આગલ કીજે ગરૂને દક્ષિણ પ્રધુમન,
 વામ ભાગે રહો તમે વચમાં રહે આ તન, ૩૩
 એણી પિરિ જે યુધ કીજે તો એનિ જીતાય,
 જેહની પુકે દવ બલે, તેણે તે શું બલ નવ થાય. ૩૪
 ગરૂ હવે વહેલા થાઓ શું વિચારો મન,
 કિહિતામાં થયો ઉદિત વિનતા પ્રેરો તન. ૩૫
 પાંખ વાગી પખીની ને નાસી આસ્વા નાગ,
 અનિરૂદ આવી ઉભા રજા નિ કીધો ચંખ નાદ. ૩૬

કંઠવું ૩૫ મું

૧૧૧ સ્તોત્રી ૩૭

અનિરૂદ છૂટયો જેટલે બાણાસુરે ધરીયું ધ્યાન,
 વદને દસ આંગલી નિ તટનિ અભિમાન; ૧
 કર જોડીનિ કરિ વિનતિ સમરથ ઉમપાનાય,
 પરદલ પીડેય મુજને આવીઓ જાદવ સાથ; ૨
 સેવકનિ બીડે પધારો કરણાસિંધુ કૃપાલ,
 નગર વોટયું જાદવે તે સહિત શી ગોપાલ; ૩
 મારિ પાસુ તમમણુ, બહુ સુભટ કરે અતિ સોર,
 તે કારણુ પ્રભુજી પધારો મુજને વીર દેખાડો જોર; ૪

તમારી હિપા કરી કૃષ્ણને લગાડું પાયે,
 શોણિતપુરમાં આવીએ મુદ્દને કોડ કૃષ્ણનું યામ; ૫
 કૃષ્ણ પરમેશ્વર મહુ કહિ માહારિ તો શિવ જમદીશ,
 તે કારણ પ્રભુજી પધારો બલ વાઘે શીશ, ૬
 સ્તવન એવકતણું સુણીને ઉઠીઆ શિવ રાય,
 ત્રિભોવનમાં ભક્ત માહારો બાણાસુઝ કિહિવાય; ૭
 નંદી ભૂગી તેઠીઆ ને વૃષભ ચઢ્યા મહાદેવ,
 સાથિ તે ખટ મુખ ગિરિસુતા માટે જૂતાવલિ તતખેવ; ૮
 અંગ વિભૂતિ સોદામણિ ને ભુજ બહુ વિશાલ,
 મૃગચર્મ ઝોડ્યું બિહામણું ને લોચન ત્રણ વિકરાલ; ૯
 જટાભુટ ઝોદામણિ ને તે મધ્ય પાવન ગંગ,
 હાથમાં ડમર ત્રિશુલ છે આ પાર્વતી અર્ધાંગ; ૧૦
 ફેડ માલા શોભતી ને કંઠમાં ત્રિપ સાર;
 ભક્તની ભીડે પધારીઆ તે શોણિતપૂર મોઝાર; ૧૧
 બાણાસુઝની વધામણી ગર્ભ જે આવીઆ મહાદેવ,
 તેહને આપી વધામણી ઉઠ્યા હર્ષ સુ તતખેવ; ૧૨
 આવીને ઉભા રહેાનિ અણે નામ્યુ શીય,
 સ્વામી મુજને કૃપા કીધી પાર્વતીપતિ ઇશ. ૧૩

કેડવું ડેડ મું

રાગ મારૂ

બાણાસુઝ ત્યાહા પોતે જાપ આણુ એહેવી ત્યાહા કરામ,
 રખેરે કોઈ ઘેર રહેરે -

હાલ

રખેરે કોઈ ઘેર રહે એહવી દેવરાવી આપ્ય,
 બાપ માહગ શો વડો છો એમ બોલે વાણ્ય; ૧

- આયુધ નાના વિધ્ય તણાં તમેલ્યોનિ પોડ્યે વીસ,
પાછી પાની કો નવ્ય કરેશો અંગે રહ્યા હું શીશા; ૨
- ગરડે પાખે ભારી પાઠીઆ તે વીર નોઠા જાપ,
એક કહે દહ્યા ! શું નાસો છો ! શીખ ઉભા રાપ; ૩
- વકાયા પાછા ક્યાં તેહેનું ગરડ ઉપર ખ્યાન,
આ તે વાહન કૃષ્ણ કેડ (હું તે) ઉતાર (એનું) માન; ૪
- ખલભદ્રનિ કાર્તિક વઠિ છિ કો ગાંભ્યો નવ્ય જાપ,
અસ્ત્ર અન્યો અન્ય વાવરિ શિવ વિષ્ણુનો મહિમાપ; ૫
- કાર્તિક ત્યાધી એહેવો વાધ્યો ગાંભ્યો વનતો વીર,
ખલભદ્રજીએ બાણુ માયું શોણિત ચાસ્યું શરીર; ૭
- ત્યારિ મહાદેવજી કોપે ચઢીયા કોપ કરીનિ જાપ,
વળા સાહમા આવીઆ વૈકુંઠ કરા રાપ; ૮
- ધમર કૃષ્ણ બેહુએ મળાનિ યુદ્ધ માડ્યું ઘોર,
અસ્ત્ર અન્યો અન્ય વાવરે ઘણાંક ચાસ્યો શોર; ૯
- સંગ્રામ મોઢા મોઢોટો રચ્યો આયુધ કોડ દશ વીસ,
અંત્રિક્ષથી દેવતા જીએ છિ કોડ ત્યા તેત્રીસ; ૧૦
- તે વારે મોહાઅજ મેવીઈ મેહેલ્યું દેવ મોરાર,
મહાદેવજી મોહ પામીઆને જાપ નહિજ લગાર; ૧૧
- તે વારે મહાદેવજી કોપે ચઢીઆ માથે ધાયો કોધ,
જારે પુન તુ વહેલો યધનિ એમ દીધો પ્રતિ બોધ; ૧૨
- આચા દીધી તેહનિ પછિ વચન બોલ્યા ઇરા,
બાણાસુઝ તુજનિ કહે તે વચન ચલાવે શીરા; ૧૩
- આવીને ઉભો રહો તેણે કર્યો છિ પ્રજ્ઞામ,
યુદ્ધ કહેનું આવડે અહ્યા ! કરા તું શું કામ ? ૧૪
- ત્રણ ચણું મોહારે ઉદર ત્રણ વદન ત્રણ પાણ,
ત્રણ નેત્ર નિ ત્રણ નાસિકા ત્રણ જીહ્વા જાણ; ૧૫

સ્વામી સિરથી ઉપનો નિ ત્રેધઝો માઈ નામ,
 જોહેની લઈ પુઠી ને તેહનો ફેડું દામ; ૧૬
 આવીને ઉઝો રહો તે પાપીઝો પાપિષ્ટ,
 તેણે ખલભદ્ર ઉપરિ આવીને મારી રજ કૈરી મુષ્ટ; ૧૭
 ખલભદ્રજીને શીય વાગી ઘણાડ ઉઠી ઝાલ,
 ખલભદ્ર પાડે છુંખડી ને ત્રાણ ત્રાણ ગોપાલ; ૧૮
 વક્ષતા વિધ્યુજી જોલીઆ નિ તું ભલો કાલાવે વીર,
 આવ્યનિ આપણુ જિ વડીએ સરખે સરખા ધીર; ૧૯
 એહેવું કિહિતા આવીઝો પાપીઝો પાપિષ્ટ,
 આવીને તેણે કૂધ્યુ ઉપર મારી રજ કૈરી મુષ્ટ; ૨૦
 શી હરિને શીય(જ) વાગી ઘણાડ ઉઠી ઝાળ,
 કૂધ્યુજી બ્યાકુલ થયા લહેરે ગયા ગોપાળ. ૨૧
 વક્ષતા વિધ્યુજી જોલીઆ જીવન જુગદાધાર,
 પ્રાકમ તારે પ્રસર્યું તું આવ્યને ખીજવાર; ૨૨
 એહેવું કિહિતાં આવીઝો નિ તેહેના સાજા પાવ્ય,
 ૩૭માથા પાછલ ફેરવીનિ નાખીઝો નિર્ગવ્ય; ૨૩
 જોજન તણુ ત્યાહા જંધ પડ્યો ત્યાંથી જડી આગ્ય,
 વક્ષી પાછો ફરી આવ્યો એના સાજા પાગ; ૨૪
 પાગે સાહી પજાડીઝો પછડાતા પાડી ચીસ,
 વક્ષી ખીજવારનો સંક્રમ્યો કૂધ્યુજીનિ શીય; ૨૫
 તિવારે કૂધ્યુજીએ ઉપાયો એકાંતરીઝો ઓસાર,
 તેહેનિ દીધી આસા એ પાપીઆને માર; ૨૬
 દીકા દીકે પાદુએ પાદુ શરીરે શરીરના પ્રાહાર,
 જે વીર ભયા વડે છે કે નબ્બ દે ત્યા ઓસાર. ૨૭
 એકાંતરીએ લેધ ત્રેધઆનિ બાધીઝો ત્યાં ખંધ,
 શ્રીકૂધ્યુ આગય આણી નાખ્યો મારો એને સંધ; ૨૮

ત્રાહે ત્રાહે શ્રી કૃષ્ણજી ઝો કમલા કેરા કંથ,
 એકાંતરીએ મારીઓ નિ આણો માહરો અંત; ૨૯
 વધી વધી વિષ્ણુજી વિનવું અપરાધ કીધો અપાર,
 દીનાનાથ દયાલજી મૂકાવીએ એકવાર; ૩૦
 સ્તુત્ય કરતાં તેહને કૃપા કીધી મૂકાવ્યો ત્યાંહાં તેહ,
 દેખ પ્રદક્ષિણા ચરણે લાગો એને પૂજ્યું એહ, ૩૧
 કૃપાનિધાન તમે કૃષ્ણજી તાહરું નામ ધન્ય ધન્ય,
 સંસારમાં હું અવતર્યો ક્યાંહાં માહરું જીવન? ૩૨
 તો કહ્યું જી તું સંચાવર જંગમ ચઢે ચારે ખાણ;
 આખાદરણ જે સાંભળે તે ચક્રી અલગો જાણ; ૩૩
 વચન એહવું કૃષ્ણે આપ્યું ત્રેધઓ સ્થાનક જાણ,
 વક્ષતા લાયા બીડીઆ દેલાસ કરે રાણ; ૩૪
 ભારે મોહાત્મ ત્યાં મેહેલીઈ સાહમા રહી જુગદીશ;
 અગ્ન્યાત્મજ મેહેલ્યું સાહમા રહીને ધરા; ૩૫
 વરણ અત્મજ મેહેલીયું રહી (ને) દેવ મોરાર,
 પવનાત્મજ પાહવ્યું સ્વામી (શ્રી) ત્રિપુરાર; ૩૬
 નાગાત્મજ ત્યાં મેહેલીઈ સાહમા રહીને ધરા,
 ગરુડાત્મજ ત્યાંહાં મેલીઈ સાહમા રહી જુગદીશ; ૩૭
 ગણપત્ય ફરસી ફેરવી પાડ્યું દલ ભંગાણ,
 બલભદ્રે હલમુસલ લેધ કમું કચ્ચર લાણ; ૩૮
 નંદીને પ્રદ્યુમન વડે મહા મોટા ચોધ,
 ભુતાવલિનો પારજ નહિ યાદવ છાપન ફોડ; ૩૯
 રુદ્રાત્મજ ત્યાં જાણ મેહેલ્યું મેહેલ્યું સમરય ધરા,
 સારંગ ધનુષ્યથી પાહવ્યું જાણ ત્યાં જુગદીશ; ૪૦
 વામવ્યાત્મ જાણ મેહેલીઈ મેહેલ્યું તે ત્યાં ધરા,
 પર્વતાત્મ મેહેલીઈ મેહેલ્યું તે જુગદીશ; ૪૧

પાશુપતાકાન્ત કરવા પ્રત્યે ઇચ્છા લીધુ હાથ,
 નારાયણાન્તર રક્ષા કરવા મેહેનીઈ લુગનાથ; - ૪૨
 સુદર્શન ત્યા કાઢીઉંનિ કાઢીયુ - લુગદીશ,
 ત્રિશક્ત ત્યા તોળી રહ્યા સાક્ષમા રહીને ઇચ્છા; ૪૩
 શુકદેવ કહિ પરીક્ષિત સુણો માન્ય માગ્યુ સોય,
 એ જોડને વદતા યુગ જાએ તો પાર ન પામે કાપ; ૪૪
 સંદેહ માહરા મન તણે અન્ત એહેવા કાદ,
 એ યુધ્ધ જે એણી પિંગિ હવું તે કયમ ભાગી રાદ; ૪૫
 અન્ત એહેવા કાઢીઆ તે મેહેવવાનિ આહાર,
 શય ત્યાથી અસળ્યોને ધરતી નાખ્યો ભાર, ૪૬
 આ પૃથ્વી ત્યાહાથી હી આઘી બ્રહ્મા દેરે પાશ,
 દેવ પ્રદક્ષિણા ચરણે લાગી સ્વામી શ્રી અવિનાશ, ૪૭
 તમારી અગાધજી કોલાહલનું કામ,
 ઇશનિ લુગદીશ વડેતો કયા રહેવા મુજને હામ? ૪૮
 વનતા બ્રહ્મા જોખીઆને પૃથ્વી તુ અવિચાર,
 જઈ તમે તો સ્થાનકે રહોનિ અમો કરશુ સાગ, ૪૯
 બ્રહ્મ સદનથી બ્રહ્મા પધાર્યા શોણિતપુર મોઝાર,
 આવીને કૃષ્ણનિ નમ્યા સાલસો દેવ મોરાર. ૫૦

‘ કંકણું ૩૬ મું’

રાગ ખરજીયા.

‘ એણી પેર જોલ્યા શુકદેવજી સાલગ પરીક્ષત ગાય,
 મહાદેવ ને શ્રીકૃષ્ણજીની સ્તુતિ કરે બ્રહ્માય, ૧
 મદન મૂર્તિને નમું નમું સિવજી ધ્યાન,
 મસ્તકે શુકદેવે હું નમું કુંડવ કાન; ૨
 દૈસ્તુલ મણિને હું નમું નમું નમું જટાજ ધોટ,
 શય ધારીને હું નમું નમું શૂંગી કોટ; ૩

દિગ્ધીવરને	હું	નમું	નમું	ઉર્મયા	ભર્તાર,	
દલસી	દલને	હું	નમું	નમું	ચાદિ	કદાર, ૪
પીત	વજને	હું	નમું	નમું	અંન	વિભૂત,
૧૬	સુદર્શનને	નમું	નમું	તેજ	ત્રિશળ,	૫
પ્રભવાહનને	નમું	નમું		ગરડાસન,		
રેદુએ	જલ્પુનિ	સ્તુત્ય	કરિ	બ્રહ્મા	એકે	મત્ર, ૬
શેવ	વિધ્યુનિ	સ્તુત્ય	કરી	બ્રહ્મા	સ્થાનક	જાપ,
પાર	પુઠે	શુ	ચયું	માબલો	કહુ	રાય ૭

કડકુ ૩૮ શું

શામ ૪૦

પાણામુર તે એકલો જાય ધાયો ધાયો ધરણીધર બધિ,

હાલ

ધાયો ધાયો ધરણીધર બધિ તેણે એક મોરી સાગ,	
રંગડતી ગડર ગડાટ કરતી જર્મ વાગી કૃષ્ણુનિ અંગ,	૧
પ્રીદરિનિ શીપ વાગી એહથી મેહેલી મર્મ,	
મગવાનજી બોમે પડ્યા નિ આખિ આખ્યા તર્મ,	૨
મારે શ્રી કૃષ્ણજી કાપે ચદયા નિ સુદર્શન લોધુ હાય,	
જાય એના હેલી નાખુ જુએ સધલો સાય,	૩
ત્યમા આવી માતા ક્રાટરા વજ વોહોણી તન,	
કૃષ્ણજી ઉપરાટા ચઈ ગલા નિ લાજ્યા ત્યાહા મન્મ,	૪
ખરે, રંગા 'તું જા પરી નિ તુ કરાજા 'શુ એહ,	
વચમાથી ગિહિ વેગની 'શુ નગન દેખાડે દેહ,	૫
રાક્ષસી સ્તુત્ય કરવા લાગી 'સાબલોનિ તમે નાય,	
માહારી ઠાજે રાખીએ 'એક મસ્તક નિ જે હાય,	૬

પછી કૃષ્ણે કરી દયાનિ સમરથ સારંગ પાપ્ય,
 જુગ સર્વે હેદી નાંખ્યા બિ રહ્યા નિર્વાણ; ૭
 શોણિત કરી નદી વહે નિ સદસ જુગ નિધાર,
 અપરાધ સર્વ ક્ષમા કર્યો તેહેનો કહેો વિરતાર; ૮
 વધી વધી ત્યાં પૂછીઈં શુકદેવનિ પરીક્ષિત,
 કૃષ્ણે ક્રોધ સમાવીઓ આખા પત્થી તે કાણુ સુગત્ય. ૯

કંઠવું ૩૯ મું

રાગ રામયી

વધી બ્રહ્મા વચમા આવીઆ,	મન	માનીઆરે,	
કોપ તજો જુગદીશ મળ્યા,	મન	માનીઆરે.	૧
કાયલડાં તેડી રહ્યાં,	મન	માનીઆરે,	
થયાં સાલ દાલ વૃત એક, મળ્યાં	મન	માનીઆરે;	૨
કાણુ બ્રહ્મા, કાણુ વિષ્ણુજી,	મન	માનીઆરે,	
કાણુ કહિએ ત્રિપુરાર, મળ્યાં	મન	માનીઆરે.	૩
કાષ્ઠએ ત્રણે જુજુઆ નહિ,	મન	માનીઆરે,	
એહેમાં શી વલવાદ, મળ્યાં	મન	માનીઆરે;	૪
બ્રહ્મા કરે, છે વિનતિ,	મન	માનીઆરે,	
કૃપા કરે ગોવિંદ, મળ્યાં	મન	માનીઆરે;	૫
બાણાસુર પાયે લગાડીયો,	મન	માનીઆરે,	
હરીએ ફેરવ્યો હાથ, મળ્યાં	મન	માનીઆરે;	૬
પછી શોણિત વિહિતું રહ્યું,	મન	માનીઆરે,	
બાણાસુર સુખીઓ ગાય, મળ્યો	મન	માનીઆરે;	૭
વગતા બ્રહ્મા બોલીયા,	મન	માનીઆરે,	
હવિ માઠી કરે વિહિવાદ મળ્યો,	મન	માનીઆરે;	૮
મરડનિ દારકાં મોકલો,	મન	માનીઆરે,	
તેમળ્યો યદુ પરિવાર, મળ્યાં	મન	માનીઆરે;	૯

છપન કોડ તે આવીઆ,	મન માનીઆરે,	
ખાણાસુરનિ દાર, મળ્યાં	મન માનીઆરે;	૧૦
હિતારા આબ્યા બલા,	મન માનીઆરે,	
હિતારો યાદવ સાથ, મળ્યાં	મન માનીઆરે;	૧૧
ગર્ગ્યામૃત તેડીયા,	મન માનીઆરે,	
આબ્યા શુકળ ત્યાંય, મળ્યાં	મન માનીઆરે;	૧૨
લગન લીધું સહુ મળી,	મન માનીઆરે;	
આખ્યાં ફોફળ પાન, મળ્યાં	મન માનીઆરે,	૧૩
વરધોડાનિ વેળા ચમ, મન	માનીઆરે;	
ત્યાંહાં ઊઠ્યા વૈકુંઠનાથ, મળ્યાં	મન માનીઆરે;	૧૪
વર રાણુગારો સુંદરી,	મન માનીઆરે,	
શ્રીફળ મેહેલ્યું, હાથ મળ્યે,	મન માનીઆરે;	૧૫
વાજીત્ર વાજે સોહામણાં,	મન માનીઆરે,	
રામણુદીવો લક્ષ્મીને હાથ, મળ્યાં	મન માનીઆરે;	૧૬
તોરણ આવી હિમા રણા,	મન માનીઆરે,	
યાદવ સમતો સાથ, મળ્યો	મન માનીઆરે.	૧૭

કડવું ૪૦ મું.

રાગ દશ્યાજી.

મેહ્યાસતણે સુત દિહિછિ પરીક્ષિતરાય તે ગ્રવણે મેહેછિ,	
અનિરૂદ ત્યાં માંડવે આવિ માંડવો મોખડે વધાવિ	૧
આબ્યા સદસ અઠયાસી ન્યેહ આશિય દિછિ માંડરામાંહ,	
આબ્યા દેવ કોડ તેત્રીસ ન્યાંદાં બિડા પ્રજા વિધ્યુદય;	૨
વેહેવાઈ તે મુગનો તાત વેહેવાણુ લક્ષ્મી સરખી માત,	
જમાઈ પ્રણમન લન જેણે માને ઝોખાનું મન;	૩
અનિરૂદ ત્યાં માંડવે આવિ ત્યાં કરવિના જલ છંટાવિ,	
દવે પોંખણાં બહુ યાવ ત્યાં માનુનિ મંગલ ગાય;	૪

ત્યાં તો સરીયા ચાર જગાએ ધુસર મુસલ રૂમાં ભાવે,
 ત્રાક સૂત્ર સંગાથે સોદીએ નેતર રવાઇ સંગાથે જોઈએ; ૫
 વામ કરમા ભસ્મની પિઠી દક્ષિણ હાથે ફરતી-લીધી,
 કામિનીએ મુઠીએ જાંચી કીધી માયા પાછળ ફેરવી નાંખી દીધી; ૬
 નાસિકા તાણી વલી સોય, સારી લોક દસીઆ સર્વક્રમ,
 કનક કોરીઆં સંપુટ કીધા ગંધાક્ષત કરી નિ લીધાં; ૭
 તે જલદલ કરી નિ પાથે ધરીયાં દક્ષિણ ચર્ણુ દઇ પરવરીયાં,
 જડિત્ર આસન ખાડયું જ્યાં જઈ નિ અનિરુદ્ધ બિહા ત્યાં; ૮
 ઝોખાખોઈ નિ નવરાવો વેગે ગોત્રજ આગળ પધરાવો,
 કરમા કનકચૂડો સાર કંઠે મોતીકેરા હાર; ૯
 કટિ મેખલા ક્ષણગાર પાથે નેપૂરનો ઝળકાર,
 પાનેત્ર પટકુલ વિહિરી કંચુકી સુવર્ણ કેરી ધરી; ૧૦
 કરમા શીફલ વલી ધરીઆં ગોત્રજ પૂજન કરીઆં,
 ત્યાંહાં ચિત્રલેખા ચતુર મુખ જોલે વચન મધુર; ૧૧
 તેણે ઝોખાનિ કટીએ ધરીઆ વેગે મંડપમા પરવરીઆ,
 ત્યાંહાં અનિરુદ્ધ સનમુખ બિહા તે તો તેત્રીસ કોડે દીઠા; ૧૨
 ત્યારે હૃદયો તે સુરિનર લોક આવડો અનર્થ કીધો તે ફોક,
 આડે અંતરપટજ ફરિ બ્રહ્મા વહે ત્યાંહાં ઉચરિ; ૧૩
 ત્યાંદાં તો માનુની મંગલ ગાય બ્રહ્મા સાવધાન કિહિવાય,
 પાનેત્ર ગાદણાં ગંઠણાં વરકન્યા મીટલ બંધણાં; ૧૪
 કંઠે વરમાલા તે ઘાલે હાથે વાલો સાલો છિ હાથે, ૧૫
 વેદી ચોરી ત્યાં બંધાય ત્યાં માનુની મંગલ ગાય; ૧૫
 ત્યાં સરીઆ ચાર તે લાવિ આનંદ સદુનિ મન ભાવિ,
 પિહિલુ પિહિલુ મંગલ વર્તીય ત્યાં તો દરતીનાં દાન અપાય; ૧૬
 ખીજું મંગલ વર્ત્યુ જ્યારે આખ્યા અન્વ અનોપમ ત્યારે,
 ત્રીછું પરદક્ષિણ ત્યાં સાર એમ વર્ત્યા મંગલ ચાર; ૧૭

૪૧ વરમાલા માલી તે વલી સોહેરે, હાથેવાલો સાવધાન દેહેવાયેરે. ન.

કંસાર બાણામતી ત્યાં દ્યાવિ અનિરૂદ્ધ ઓખાનિ આરોમાવિ,
 ઓખા અનિરૂદ્ધનિ ખવરાવિ આરોગતાં 'રૂકું' ભાવિ; ૧૮
 અનિરૂદ્ધે શુદ્ધ આચમન કરીઆં મુખમા તાણુવ બીડાં ધરોઆં,
 સોભાઅવતી આવી ચાર તે વધાવીનિ નિસરી બાહાર; ૧૯
 હવિ હાથ ધાલણાં યાય, બ્રહ્મા સ્વસ્તિ ત્યાં બાણાય,
 હરતી દશ સહસ્ર ત્યાં આપ્યા સકલ શૃંગાર કરીનિ યાપ્યા; ૨૦
 અશ્વ આલ્યાં ત્યાંહા લક્ષ એક, અશ્વ આપ્યા ત્યાં વિરોપ,
 ઓખાનિ ત્રુઠા અંતરયામી, સાસુ લક્ષ્મી સરખી પામી; ૨૧
 છપન ક્રોડ માડવે આલ્યા તે આપોયે જઈ ભાલ્યા,
 ગર્ગાયણિ તેડાવો તેહેનિ ઘાતીઆ અપાવો; ૨૨
 પ્રજા પૂરણ ત્યાંહાં એ હોય ત્યાંહાં સુરીનર કોતક જોય,
 હવે માડવે ત્રકરીનિ(?) પધરાવો મંડપમાં વેગે વધાવો; ૨૩
 વરકન્યા સાથે લીધા ત્યાંહા કુંકુમના હાથ દીધાં,
 રામણુ દીવો લક્ષ્મીને હાથ સાહમા બિડા વૈકુંઠનાથ; ૨૪
 કુંકુમ છાંટણા યાય ત્યાંહા ઉલટ અંગ ન માય,
 શુક્રદેવ કહિ સુણુ રાયરે સહુ જનીવાસિ જાપરે. ૨૫

કંડુ' ૪૧ મું

રાગ સારંગ

બાણાસુર આલ્યો જની વાસ કૃષ્ણને ગોરવ ગુતરવારે;
 સાજન સહિત પધારજો મને મોટારે કરવારે; ૧
 ગોરવ મનાવિને આવિયો રાય શું ઘેર,
 સેવક સહક્રો સજ યયા કાધી રસોઈની પેર; ૨
 શાક પાક પેર પેરનાં નિ નિપની બહુ ભાત,
 છપન ભોગ તે નિપના રાય થયો રહીઆત; ૩

- વેગે આપ્યા શ્રી હરિ યાદવ સધળો સાય,
 ઉખોદક મેહલું વધી નાલા વૈકુંઠનાથ; ૪
- આસન આસન મેહેલી છે સોનાની યાદ,
 આખલીઆ મેહેલીઆ ઓપતા દીસે જાકઝમાય; ૫
- પ્રથમ આપ્યા પ્રીતણા દાડમ મેવા દ્રાખ,
 ખડખુચ ને દ્વાલસાં રાયણાં આંખા સાખ; ૬
- સેવ સુવાળી લાપસી પોલી પાતલી જેહ,
 આખારસ ઘોળી કરી સરવને પીરસે તેહ; ૭
- ખાખં જલેમી રેશમી મગદલ મોતીચૂર,
 પેંડા ધારી દૂધપાક ઘેમર ભરપૂર; ૮
- સહસ્ર શાક તે નિપનાં કહેતા તે નાવે પાર,
 આરિયાં તુરિયા રૈંગણુ કાલેર કકોણુ સાર; ૯
- ચોલાણી ને ચણા તથા વઢી વેડમી જેહ,
 પૂરણુ કીધ બહુ પેરના રામતા અતિધણુ તેહ; ૧૦
- અંધાણુ ભાત ભાતના પાપક પૂનેમ અંદ,
 જાદવ સહુએ જનમા આરોગ્યા આનંદ કંદ; ૧૧
- બનો ફર કમોદનો દાળ અંપાના ઊડ,
 દૂધ કહું ને શાકર ભેલી આરોગો શ્રી રણુછેડ; ૧૨
- લવંગ સોખરી ને આપચિ બિડલ ખાસક પાન,
 ખાણાસુર પાયે લાગીને ઘણું દે છે માન; ૧૩
- માડવે આપ્યા શ્રી હરિ હલટ અંગ નં માપ,
 શુકદેવ કહે પરીક્ષિત સુણો સીધી પિહિરામણી યાય; ૧૪

કડવું ૪૨ મું

રાગ કન્યાવૃ

- કૃષ્ણને કીધી પિહિરામણી આપ્યા મણિમાણેક ભંડાર,
બલભદ્રને કીધી પિહિરામણી આપ્યા અર્ચ મર્ચ ભંડાર. ૧
- માદવને કીધી પિહિરામણી આપ્યા તેને તોખાર,
લક્ષ્મીને કીધી પિહિરામણી આપ્યા વસ્ત્ર ત્યાંહાં સાર; ૨
- અહ્મને કીધી પિહિરામણી આપ્યાં ક્ષીરોદક સાર,
પિહિરામણી પ્રીત્યે કરી પહેરાવ્યો જડુ પરિવાર; ૩

ઉથલો

ઢાલ

- કીધી પિહિરામણી અત્ય બલી (૪૩) અનિરૂદ્ધ ઝોખા જામ,
વોસવી પાછા વળ્યા બાણાસુરે આવીઆ નમ્ર માહ; ૪
- ઝોખા આલી સાસરે થીખામણુ દે છે માય,
સાગર નાદતા સંભારજો ગોમતી સંગમાંહ; ૫
- શ્રીકૃષ્ણ મારગ સાચરે અને વાળે તે ઢાલ નિશાન,
અસુર વધુ ગામે પ્રેમશુરે મર્વ સુકૃત વિખાણુ; ૬

કડવું ૪૩ મું

રાગ ધન્યાશ્રી.

- અસુરવધુ કરે વિખાણુ લાખેણી લાટી ક્ષેપ વળ્યોરે, ૧
- આવ્યો આવ્યો દારકાનો ચોર—લાખેણી ૨
- દેવ કી સુત નંદ કિશોર—લાખેણી ૩
- એતો બલીઓ વાદવ સાચ—લાખેણી ૪
- જીત્યો મુદ્દે ઘનવ નાય—લાખેણી ૫

જીયો	યુદ્ધ	કરીને	બૂપ—લાખેણી૦	૬
ખાણાસુર	સુતા	મહારૂપ—લાખેણી૦		૭
જીયા	યુધ	કરિનિ	યોધ—લાખેણી૦	૮
કર	છેઘા	આણી	ક્રોધ—લાખેણી૦	૯
ત્યાહા	વક્ત્રીઆ	નિસારો	ધાય—લાખેણી૦	૧૦
ખંદીજન	રતુત્ય	કરાય—લાખેણી૦		૧૧
આવ્યો	આવ્યો	અણુમન	તન—લાખેણી૦	૧૨
જેણે	માને	ઝાખાનું	મન—લાખેણી૦	૧૩
શોણિત	પૂર	દીધી	ડોટ—લાખેણી૦	૧૪
હરિયે	સુભટ	સંહાર્યા	કોટ—લાખેણી૦	૧૫

કંઠકુ' ૪૪ મું

૧૧૭ કંઠકુ' ૪૪ મું

શ્રીકૃષ્ણ	મારગ	સાચર્યા	વક્ત્રીઆ	નિસારો	ધાય,	
ઝાખાને	ત્યા	લેખનિ	ગોવિંદ	આવ્યા	દારકા	માહે; ૧
ધેર	ધેર	ગુણીજન	ઉચરે	તક્ષીઆ	તે	તોરણ બહાર,
લક્ષ્મીને	પાયે	લગાડીઆ	વત્યો	જે	જે	કાર. ૨
પછી	ગોત્ર	દેવી	આગળ	આવી	બેઠા	અનિશ્ચ દેવ,
સારે	પાસે	વરકન્યા	ત્યા	રમે	છે	તતખેવ; ૩
આરવાર	અનિશ્ચ	દાણાઆ	પછિ	દાણિ	છિ	સુકુમાર,
જીત્યા	તણો	જય	મદુપતિનિ	છાજે	છિ	સંસાર; ૪
પિરિ	પિરિ	હાય	કંઠકુ	દોરડો	છોડાય;	
અઘાએ	દીધી	દદ	કરિ	તે	કયમ	છૂટિ ગય. ૫

ઉથલો

તે ક્યમ છૂટી જાય છબીલા દોરડો નવ્ય છેટે,	
તાહરા આપનો આપ તેડાવ્ય છબીલા દોરડો નવ્ય છેટે;	૬
તાહરો આપ બાણાસુર તેડાવ્ય હો લાડી દોરડો	
તાહરી બાણામતી મા તેડાવ્ય હો લાડી	૭
તાહરો શંકર તાત તેડાવ્ય હો લાડી	
તાહરી પાર્વતી આછ તેડાવ્ય હો લાડી	૮
તાહરો મણેશ બાછ તેડાવ્ય હો લાડી	
તાહરી ચિત્રચેખા સખી તેડાવ્ય હો લાડી	૯

કહવું ૪૫ મું

શુકદેવ કહે પરીક્ષિતનિ તિ કથા પૂજી નેહ,	
વિસ્તારીનિ વર્ણવીને બાણજો સદિહ;	૧
એકમનો જે સાંભલે હવે કથા ત્યા હરિવંશજ,	
કૃષ્ણ દ્વેપાયન ઉચરે તેહનું નં જમે નિવંશજ;	૨
તૃતીય જ્વર પડે નહિ એમ બોલે દેવ મોરારજ,	
હરિવંશ માહે કથા મહા મનોહર સારજ;	૩
અડસડ તીર્થ ત્યાહાં વસિ જ્યાંહાં એ કથા વંચાયજ,	
નૌતમ કથા એહવી જે વિવાહ ત્યાં ઝોખાયજ;	૪
શાંખે સુણે ને ગાય સાંભલિ તેહેનું દુઃખ તે વાગેજ,	
ધર્મ અર્થને કામ મોક્ષ ક્ષય ચાર પદારથ પામેજ;	૫
દીસાવળ કુલ અવનયો ને વીરક્ષેત્રમાં વ્યાસજ,	
ઠર જોડનિ કરે વિનંતિ નાકર નરહરિનો દાસજ;	૬

અનુષ્ઠં મત ને કરિ તેની પોતે આરાથ,
ઓખાદરણ ને માળજે તેને વૈકુઠ વાસથ, ૭

ધતિ

इति श्री प्राकृत ओखादरण संपूर्णह समाप्त । श्री रस्तु ॥
સંવત ૧૮૪૧ વર્ષે શાકે ૧૭૦૬ પ્રવૃત્તમાને શ્રાવણમાસે
સિતેપક્ષે ચતુદશ્યાં ૧૪ જાનિવાસને ઉત્તરાવાદાનક્ષત્રે વર્ષે
વર્ષાશ્રુતી પ્રીતિયોગે ઘણિજવર્ણ તદુપરિ વિષ્ટિકર્ને મકરાક્ષ
વધ્રે દક્ષિણાયનગતં સૂર્યે.

રાધલ ગોવિન્દરામાત્મજ વિष्णुरामમિદ પુસ્તકાં
લખિતં વિष्णुराम.

વિ નાકર દ્રુત

ઓખાહરાણુ

કડકું ઠર મું*

રાગ સારંગ

મહારેવ બાણાસુર આવીઆ ગૌરવનું નોતરે રે,	
વિનતિ કરી એમ કહું હુંને મોટો કરો રે;	૧
પારવતીજી ધરમા ગયાં જ્યાહા રાણી રૂઢમણીરે,	
સત્યમામા સહુનારને વિનતિ કરી ધણી રે;	૨
વસતી કમલા બોલીઆ વડેવાણુ મુણે તમે રે,	
ગૌરવની જે રીત્ય તે સર્વ લેશું અમે રે;	૩
વાર કહે મન દર્શતા ઘેર ગયા વણી રે,	
કરાવો વેગે રાય રમેષી ઉતાવળી રે;	૪
રામકૃષ્ણ મધુમન અનિરૂદ સહુ મધ્યા રે,	
માદવ સહુ પરિવાર દેવે ન જાય કળ્યા રે;	૫
કેસર પાકા તેજ અબ્બંગ કરે વધી રે,	
જલ જિના ચીનવ નાણ જાદવ સહુ માન રે;	૬
પીતાબર ભણા પડેરણે મહુને આખ્યાં વધી રે,	
અંગુળા મણું સાર કાપો રેસમી રે;	૭
ચર્ણોદક શી કૃષ્ણનું લે છે મહુ મધી રે,	
ભક્ત ચર્ષી ભરપૂર કે પાપ ગયા બહી રે;	૮

- ત્યાંહાંથી આસને આવીઆ ચંદન પાટલેરે,
ધારી કચોલાં દિમનાં ઝારી જલદલે રે; ૯
- આખલીઆ તકીઆ બલા સોનાના લોટડારે,
જલ ઝારી ચંચુ સાર. દીસે કુટડારે; ૧૦
- પહે પ્રીસવા આલ્યાં નાર શી મહાદેવનીરે,
લાપસી સેવ ને વડાં ખીર તે સેવનીરે; ૧૧
- પોલી વડાં ને વેડમી વાસી કપૂરનીરે,
પુરી કચોરી દોડળી સાકર ચૂરની રે; ૧૨
- લાડુઆ લલ પ્રકારના ચૂરમા ઝોંટીઆરે;
સેવેઆ મોતીઆ દલ મગદલ તથારે; ૧૩
- સક્કરપારા ને ખાજલાં ઝીણાં પાતલાંરે,
તલ સાંકલીને ગુંદપાક મેસુર દહીંધરે; ૧૪
- ધેમર જલેખી ધુધરા શેવ છુટી ક્લરિ,
ચેંગા ઝેલચી પાક તે શીણી ધણું ગળારે; ૧૫
- દૂધં કહું ને રેવડી સાકરીઆ ચણારે,
રેશમી મરકી (?) પાપડી પુસ્લા ગળ્યા ધણારે; ૧૬
- ખકવાનનો નહિ પાર કહું તે કુટલાંરે,
પછી શાક કર્યો સવાદ કહીએ તેટલાંરે; ૧૭
- કોકોડને કરમદાં કારેલાં કાકડીએ,
આરીઆં તુરીઆંને તુંબડાં વાલોલ પાપડીરે; ૧૮
- ખીરાં ખડખુળને દૂધીઆં ગલદાં રોંગણારે,
તીંદુડાંને તાડસાં કોંધાં આંખ ગળ્યારે; ૧૯
- રતાણુ પિંડાણુ ને અલવી સૂરણારે,
આશખાણુ સકરકંદ રાપતાં પૂરંણારે ૨૦
- મટર છુબર ને નીલુઆ બાલનાંરે,
ઝોલી ફળા ગવાર કર્યો સહુ જાતનાંરે; ૨૧

- સરસવ મુંઝાં ભરૂચી તાંદલને બહુ ઘયોરે,
મેંથી લુણીને ' ભરૂચી કણુ મેથુઓરે; ૨૨
- ચૂકા ચણેડી ગોખર અલવી પાંદડારે,
કાચલી તે કોડય પ્રકારની ખાટાં પકવારે; ૨૩
- કઢી વડી ને પાપડ તીખા તમતમારે,
ચણા અક્ષરને રાયતાં મઠા તે મઠમઠવારે; ૨૪
- મગને તુઅર દાળ કે દાળ મસુરનીરે,
જાણે જામનાં ફુલ કે વાસના ફૂરનીરે; ૨૫
- ખાંડ ધણી માંહે મહેકે ઘી તે સહરૂં ધણુરે,
ચાંપણની મલાઇ મુરખો કરી તણોરે; ૨૬
- આંખા ફેલાંને રાયણા મોટાં ફાલસારે,
પરતાં અખોડ બદામ દ્રાખ બહુ રસારે; ૨૭
- અથાણાં બહુ બાતપનાં કેર કરી તણુરે,
આંખલાં કોઠલાં કર્મદાં લીધુ આદાં આપ્યાં રે; ૨૮
- બીનાં વડાં ને દહી વડાં કેટલાં રાધનેરે,
ખાતાં લાગે સવાદ વોહોરે છે તે ધાધનેરે; ૨૯
- દહીં દૂધ રાઈ મડો છર જમકારનાંરે,
મીઠું છરાણું હાથ કે જમણ પ્રકારનુરે; ૩૦
- સામગ્રી બહુ લાગ્યની કહું તે ક્યમ કરીરે,
જીભલગાં મુખ એકે તો કામ જાણ ગુણરે; ૩૧
- સોલ સહસને એકસો આઠ પટરાણુરે,
પાસે લેઈ ઝોખા વહુઅર મોટા લાગ્યનીરે; ૩૨
- તે સહ મંદિરમાં જમીઆં યાદવની નાર શુરે,
એકમાંહે ચલુભુજ - સહ પરિવાર શુરે; ૩૩
- ભોજન મુખ શું કહું જમતો છે એકરે,
પાર ન પામે શેષજી જમ વિશેષ છે; ૪૩

[વધ્યુદાસનું ઓખાહરણ]

શ્રી ગણેશાય નમઃ
અથ ઓખાહરણ લિખ્યતે

કકુડં ૧ છં

હું તો પુરોહિતમને ચિર નામું, હું તો સકલ પદારથ પામું,
પામું રે કુઃખ સકલ ક્ષેત્ર તથારિ;

લાળ

કુઃખ સકલ ત્યાં મૂકે ક્ષેત્રતથાં સુષુતાં પાતક જનમ,	
ઓખાહરણ જે સામલે મહારાગધી (તે) મૂકાય;	૧
તાવ તરિયે એકાંતરિયે ન ચડે તેની કાપ,	
મૂતનો બળુકાર તેને નાવે સ્વપનાં માંલ;	૨
પરીક્ષિત પૂછે કહીએ શુભ અમને એ મહીમાય,	
કાણુ રીતે થયેરે ઓખા અનિર્ધનો વિહીવાય;	૩
ઓખા (તે) કાની કીટરી અનિર્ધ કોનો તન,	
કાણે હરણુ કહું કન્યાનું તે સંજળાવો મુનિજન;	૪
પ્રંયમથી તે નવમ સુધી મુને કહો જે સ્કંધ,	
દવે દયામની કહો કથા જ્યમ પ્રગટ્યા પ્રેમાર્તદ;	૫
હરિએ જંઘાવનમાં લીલા કાધી વીયો મધુરો વંચ,	
પ્રથમ મારી માથી પુવનાને માગો માર્યો કંસ;	૬
પછે પધાર્યો કારકાં (તે) પ્રરૂપા (પી)છે વહુરાણી,	
સોળસદશત આગલી તેમાં અષ્ટ કરી પટરાણી	૭

તેમાં વડાં જે રૂકમણી ને પ્રહુમ્ન તેના તન,
 પ્રહુમ્નના અનિરૂધ કહીએ પરમ કથા પાવન; ૮
 આઘપ્રહા સૃષ્ટિ-કર્તા મરીચિ જેના તન,
 મરીચિના તો કરમ કહીએ દિરણ્યકરમ રાજન; ૯
 વિષ્ણુ ભક્ત પ્રદલાદ્ય જેને વદાલા શ્રી ગોપાલ,
 રથંબ કાડીને સ્વામી પ્રમટ્ટા ઉગાર્યો તે બાલ; ૧૦
 પ્રહ્લાદનો વૈલોચન રાજ બલરાય તેનો તન,
 બલરાયો રે બાણાસુર જેનું મહારૂઢ ચરણે માન; ૧૧
 એકવાર તો શુક આઘ્યા બાણરાય લાઘ્યે પાપ,
 અહો, ગુરુ! અહો, ગુરુ! કહોને તપ મહિમાય; ૧૨
 શુક બોલ્યા હેત ધરીને સુણ બાણાસુર યજ્ઞમાન,
 તથા લોકમાં લલો સંજુ આપશે વરદાન; ૧૩
 મધુવનમાં જઈ તપ કરો આરાધો શિવભગવાન,
 પછી બાણાસુર તપ કરવાને થયો ત્યાં સાવધાન. ૧૪

કંકણું ૨ છું

રાગ રામઝી

૮ રાખ માને બાણાસુર જૂપ વન જાવાને તપ સ્વરૂપ,
 શુકાને કૃપાં મારગ સન્મુખ રાજ દિલમાં તે પામ્યો સુખ; ૧
 ૧ ચાલી આઘ્યે ગંગા તીર રાખી મનમાં તે રાજ ધીર,
 ત્યાહાં કીધું મુસલ આસન પછી ધણું શિવજનું ખ્યાન; ૨
 ૪ રાય જેઠો આસન ઉમ વાળી કર જમણામાં ગ્રહી જપ માળી,
 રાજ સંજુતે (એમ) આરાધે તે (તો) પંચામિ (પૂરા) સાધે; ૩
 ૨ રાજ બાણાસુર નિર્મળ શીત મરે પેસે છે જલ,
 ૭ માળાં ધાલ્યા સુગ્રીવે કાન તેતો આરાધે શિવ ભગવાન; ૪

- રૂધિર માંસ સુકાઈ મથું દિલ સુકા કાઠવત મથું,
રાયે તપનો માંડયો અભ્યાસ માયા ઉપર ઉગે ધાસ; - ૫
- મહા તપે કાંઈ નબ્બ બોલે એને તપે ત્રિભુવન ડોલે,
શેષ સળવળવા લાગ્યો વળી શિખર ધૂળ્યાં ને પૃથ્વી ચળા; ૬
- તે તો બેડો આસન દૃઢ વાળા તેહને શંકર સાથે લાગી તાળા,
સ્તુતિ કરતાં જગ્યા શ્રી હરિ નેત્ર કમળ નિદ્રાને પરહરિ; ૭
- વળતું બોલ્યા તે શિવરાય મારિ વાત સુણો ઉભિયાય,
કાઈકે અમુર મહાતપને સાધે ધ્યાન ધરી મુને આરાધે; ૮
- ખલિ રાજા છે એનો બાપ એતો માંડીને બેડો મારો જાપ,
તમે ટહોતો એને વર આપું મારો પુત્ર કરીને થાપું; ૯
- વળતું બોલ્યાં છે રૂદ્રાણી એવા દુષ્ટને ન પાછાં પાણી,
દૂધ પાધને ઉછેરવો સાપ તેથી પામીયે મહા સંતાપ; ૧૦
- બેઠે ભરમાંગદનો લહો, પર પામીને પુટંગ ચયો,
વરદાન રાવણને તમે આપ્યાં તેણે જનકીરાય સંતાપ્યા; ૧૧
- મોટા દેવને દુઃખજ દીધાં, વળી બ્રાહ્મણના રૂધિર પીધાં,
માટે ધણું ધણું શું કહીએ એવા દુષ્ટની સંગે નવ રહીયે; ૧૨
- પછી શી શી શીખામણુ દીજે બોળા શંભુ રૂકું જણે તે કીજે,
વળતા બોલ્યા છે શલપાણી મારી વાત સુણો રૂદ્રાણી; ૧૩
- નારી પાનીયે જુદિ તમારી વરદાન આપતાં ન રાખીએ વારી,
હું તો બોળો નાથ કહેવાઈ તે તો કપટીનાથ કમલ યાઈ; ૧૪
- સેવા કરી ચડાવે જલ તેની કાયા કરે નિરમળ,
સેવા કરી ચડાવે ચંદન તેની જુદિ કરે ધન ધન; ૧૫
- જે કાઈ ચડાવસે અક્ષત તેને જઈ મળું પ્રત્યક્ષ,
જે કાઈ ચડાવે ખીલીનાં પત્ર તેને ધરાવું સોનાવું ઇત; ૧૬

૧. અ. ધળતું બોલ્યા શિવ વાણી, મારી વાત સુણો રૂદ્રાણી. ૨. અ. વળતાં બોલ્યાં પારવતી રાણી. ૩. અ. માં નથી ૪. અ. જનકીનાથ.

- પૂજા કરી વળડે માલ તેને કરી નાખું ન્યાલ ન્યાલ, ૧૭
 એવું કહીને ચાલ્યા ભોજોનાથ મેલ્યો અસુરને શિર દાથ,
 “નગ નગ બાણાસુર નગ તુતો શિવ કને વરદાન માગ,” ૧૮
 “હું તો નાથું છું મહારાજ આપો શોણિતપૂરનું રાજ,
 શિવ માથું હું વારંવાર મને આપોને કર દળર; ૧૯
 હસ્ત એકેક એવો કીજે હસ્તી સદસતણું ખલ દીજે,
 “અસ્તુ અસ્તુ” કહી વર આપ્યો એને પુત્ર કરીને યાપ્યો, ૨૦
 “શિવ, અમર કરો મારી કાય” “અલ્યા અમરતો નવ કો યાય,
 અમર નથી કો સ્વર્ગના દેવોરે, જહ શોણિતપુર રાજ્ય સેવોરે.” ૨૧

કંડવું ૩ થું

રાગ ધનાશી

- વર પામી વળાયો બાણાસુર શોણિતપુરમા જાય,
 વનના વાસી પશુપક્ષીરે લાગ્યા છે રે બીહીનાય, ૧
 કહીં નવ દીકું નવ સાલબ્યુરે જાણ્યું ટક્ક ચાલ્યું જાય,
 આવીને જોયા લાગ્યાં રે દીકો બાણાસુર રાય, ૨
 નગર સમીપે ચાલી આવ્યા બાણાસુર ખંચવાન,
 કોબાડ નામે, રાય તણે ધીર પ્રકટ થયો પરધાન, ૩
 કાઠ એક દેલ તણીરે કન્યા વરાબ્યો રાજન,
 “સમા ખૂરીને જોડો રાજ બાણાસુર ખંચવાન; ૪
 જોયા સહુના શરીર શોભે બે શુજ શુભ આકાર,
 પોતાન શુજ સદસ્ય શોભે, જતણો નદિ પાર; ૫
 બળાયો તે બાણાસુર, રાજ દેરા જીતવા જાય,
 સેના મધળી તે વાત સાલળી ત્યા તો તૈમાર જાય, ૬.

વળતાં- તે બાણાસુર રાયે સન્યાં છત્રીસે દેશિયાર,
 *દેશદેશના મહીપતિ જીત્યા કહેતાં ન આવે પાર; ૭
 જઈ સુરજને રથે વળાયો સુરજ વિજિલ ચાય,
 જોયું ત્યારે કૌતક દીકું બાણાસુર લઈ જાય; ૮
 સુરજે વળતી સાગ આપી બાણુતણા કરમાંમ,
 સાંગ આપી વળી વળાયો સુરજે રાખ્યો ધરમ; ૯
 પાતાલ જઈને પ્લવંગ જીત્યા ન્યાં વસે છે જોય,
 મણિ આપી વળાવીયો રોલે રાખ્યો વિશેષ; ૧૦
 જીતી સુદનર વળ્યો પાછો મળ્યા નારદ મુન,
 પ્રણામ કરીને પાયે લાગ્યો તેણે સમે રાજન; ૧૧
 હો ! નારદજી, હો ! નારદજી ચક્રું મારું કામ,
 સદૃશ હાયજો શિવે આપ્યા તો શિવ શું કરશું સંગ્રામ; ૧૨

કહ્યું ૪ થું

કૈલાસ પર્વત રાયે જઈને ભલી ભરાવી બાય,
 જળમાં ભાગ્યું નાવ ડોલે ત્યમ ડોલે કૈલાસ; ૧
 ઘટાટોપ ધનસુષ્ટિ ગાળે ગડગડાટ બહુ ચાય,
 તેણે સમે પાર્વતી ધરમા લાગ્યારે બીવાય; ૨
 કાં બીહો છો પાર્વતી રાણી આવ્યો બાણાસુરરાય,
 ઝેવું કહીને શિવજી ત્યાંથી બાણાસુર પાસે જાય; ૩

• આ.

ગુર્જર જંગને નાગ લોક જીત્યા દ્રવિડ ને મુલતાન,
 ઈન્દ્રપ્રસ્થ, હસ્તિનાપુર—મથુરા ગોડ ને ગુજરાત,
 શ્વેતજંધુ રામેશ્વર જીત્યો રાયે બાંધી પાંગ,
 સ્વર્ગ જઈને દેવ જીત્યા દેવ નાકા બંધ,

અત્યા! શોણિતપૂરનું રાજ્યજ આધ્યુ આપ્યા કર હજાર,
 વળી માગવા શું આવ્યો છે અત્યા! જલિતણા કુમાર; ૪
 સ્વામી મારા મુજને આધ્યુ એતો મર્વ સત્ય,
 એકજ જોધ મુજને લુધ કરવા આપોને સમરથ; ૫
 પર્વત પર જો હાથ પછાડું પર્વત મુરણ થાય,
 પૃથ્વી પર જો પગ પછાડું પૃથ્વી ભાગી જાય, ૬
 ઉઠારે મહારાજ આપણ વડીએ આવ્યા છે મારી નજર માહે રે. ૭

કડવું ૫ મું

તે તો વણુ કહેરે મેં ઉપજવ્યો છે એક,
 તારી સહજ જુજને ઉદરે રાખશે કર જે ને મસ્તક એક; ૧
 સ્વામી માહરા હું ક્યમ જાણું ચિંતા મુજને યાય,
 લે બાણાસુર લેષને જાને આપુ એક ધનપ, ૨
 તે લેષને બાધજે જ્યા તારી છે જાળય,
 ખમરે જ્યારે ભાગી પડશે તારા કર ઉદાય; ૩
 વર પામી વળીએ બાણાસુર શોણિતપૂરમા જાય,
 મજા લેષને બાધી છે નકાષ પોતાની જાળય; ૪
 નિત્ય જીઠીને નરખે રાજા ખજા ભાગી નવ જાય,
 શ્રી શુકજી કહે સાબળ રાજા જુજને કહું મહિમાય; ૫

ઉચ્ચલો

એ કથા રહી એટલે જુજને કહું છું રાયરે,
 પાવંતીને પુત્ર ઉપનો તેનો કહું મહિમાય;

II. જુજને સુદ્ધ કરવાની ઇચ્છા એથી પૂરણ થાય. આ ૩ થી ઉચ્ચલો સુધી થી. કડવું આજે જાહે.

કડવું ૬ કું

રાગ દુહા (૧)

- એક સમે મહારૂઢ કહે મારે તપ કરવાનું મન
તેણે સમે ઉમયાએ માડ્યું અતિ ધણું રૂદન; ૧
- હોરે, શિવજી! હોરે, શિવજી! મારો જન્મારો ક્યમ જાય,
મારે નથી એકે ખાલકો કહે વલે શી યાય; ૨
- મહારૂઢ વાણી બોલીઆ મારૂ રે વરદાન,
એક પુત્રને એક પુત્રી (તમે) પ્રગટ કરો સંતાન, ૩
- વર આપી મહાદેવજી વન તપ કરવાને જાય,
એક સમે પારવતી બેઠા ધરમારે નહાવાય; ૪
- શિવના ધર મોટા જાણીને રખે આવતું કોય,
બે ખાલક મેલું ખારણે તો તે બેઠા બેય; ૫
- દક્ષિણ અંગથી મેલ ઉતારી અધડ ધડીઉં રૂપ,
શોભા તે તેની શી કહું શુકદેવ કહે સુણ જૂપ; ૬
- હાથ ચરણને ઘુટણ પ્દાની કુંકું અમ સ્વરૂપ,
ચતુર્ભુજને કાદ મોટી દોસે પરમ વિશાલ,
શોભા તે તેની શી કહું કટિયે ધુધરમાલ; ૭
- પહેલા કરમા જલ કમંડળ બીજે મોદક હાથ,
ત્રીજે કર ફરસી સોહીયે ચોથેરે જ્યમાલ; ૮
- ગજુશને ઉપજાવીનેરે બોલ્યા પારવતી માત,
એની પસે બેડ હોય તો બેડો કરે [કાષ] વાત; ૯
- પછી વામ કરેચો મેય લખને ધડ્યું તે કન્યા રૂપ,
શોભા તે તેની શી કહું શુકદેવ કહે સુણ જૂપ; ૧૦
- સેચો, દીલી, રાખડી, અબોડે વાંકી માળ,
કંઠ કપતો ને, કામની તે હિંડે મોડા મોડ; ૧૧

કોમળી, કુલડી, વેલણ, દાબડી, રમન નાની લાત,
 કંકુ, પડી, નાડાછડી તે આપ્યાં બાધને હાથ; ૧૨
 ઉમયાજી (જમ) નાહવા બેઠાં દીડા તે નારદ સંગ,
 અરે, દેવ ! હવે શું થાશે માંડે દેખશે નગ્ન અંગ; ૧૩
 ખિટલીઆળા કેશ હતા ઉમયાને તેણીવાર,
 શરીર પોતા કંઈ ઢાંક્યું, કાચુ ન લાગી વાર; ૧૪
 નારદ વાણી બોલીઆ ઉમયાજી તારો પાક,
 માંડે નામ નારદ ખરો માંહોમાંહ કરાવું રાક; ૧૫

કંકુ' ૭ મું

નારદ ત્યાંથી પરવર્ષો જ્યાં તપ કરે મહાદેવ,
 હોરે, શિવજી ! હોરે, શિવજી ! બળી તમારી ટેવ; ૧
 આંક, ધંતુરો, વિન્યા આવો કરમાં ભ્યો ત્રિશળ,
 મડે મસાણે કરતા હીડો માથે ધાલો ધૂળ; ૨
 અહિયાં બેઠાં તપ કરો નવ જાણો ધરસૂત્ર,
 તમ વિના તો પારવતીયે તોધર ઉપજાવ્યો છે પુત્ર; ૩
 તમે વનમાં તપ કરો ને ઘેર આત્યાં ધર સૂત્ર,
 શિવશંકરને કોપ અટ્યો કે ક્યાંથી પ્રગટ્યો પુત્ર; ૪
 મહારૂપ ત્યાંથી પરવર્ષો કૈલાસ પ્રત્યે જાય,
 ગણપતિ વાણી બોલીઆ આઠી ધરી જ્યેષ્ઠિકાય; ૫
 અરે લિખારી જોગટા શિવના ધરમાં તે ક્યાં જાય ?
 મારી માતા શુવન માહે કાંઈ બેઠાં છે નાવાય; ૬
 હવડાં બિલ્લા માગી આવો પછી આપશે અન,
 માહરી માતા નહાઈ બિડી તને કરાવશે બોજન; ૭

કહ્યું ન માન્યું મહાદેવે ધસમસ્યા જાય ધર મોઝર,	
જટા સ'હી મહાદેવ તાપ્યા આપ્યા ખારણા બહાર:	૮
ગડગડ ગડદા પડે ગણપતના ચાલે રૂધિરની ધાર,	
ઉપરથી મારે ગણપતિ ત્યા પાદ તણા પ્રહાર;	૯
વણ આગાએ ક્યમ જા'તોતો બિહાના અધિકાર,	
કહ્યું ન માન્યું માહકું તો પેટ ભરી મારીશ માર;	૧૦
એવી વાણી સાંભળાને ચઢી ત્યા શિવને રીસ,	
કોપ કરીને ત્રિશળ મેલ્યું ઉઠ્યું ગણપતિનું શીશ;	૧૧
મસ્તક ત્યાંથી પરવયું હો પડ્યું ચંદ્રને રથ,	
ઓખાખાઈ ચરમર મૂળે ધણો યથો અનરથ;	૧૨
ઓખાખાઈ જઈ સંતાણા લવણ કોટડી માંભ;	
મહારદ્ર તો જઈને ચોલ્યા ત્યા પાર્વતી બેઠા નાભ;	૧૩
હિમયા વાણી બોલીઆ તમે સાંભળો મહાદેવ,	
'માથા ઉપર આવી રહો છો બળા તમારી ટેવ;'	૧૪
મેં ખારણે બે બાળક મેલ્યા તેણે નવ રાખ્યા વારી,	
મહારદ્ર ત્યાં વેણુ બોલીઆ મુણુ પારવતી નારી;	
તારી પુત્રી તો નાશી ગઈને પુત્રને આબોં મારી.	૧૫

કડવું ૮ મું

સાખી

પુત્ર વિના રે ઝુરે શિવ! મારે પિપલી રે,
 રૂળ વિના ઝુરે ઝાડ, બાધવ વિના ઝુરે બેનડી રે,
 એવી પુત્ર વિના ઝુરે અથ. ૧

(અ)સ્ત્રી દરણ ને પુત્ર મરણ જળા વાહલાં તણો વિયોગ,
 એતો ન આપે ત્રિકમારે ધરમાં સંપ હજો ન હજો વિયોગ, ૨

પુત્ર કરસણ ન શિવ માહરે પુત્ર ધ્યાન, વલી પુત્ર આગેવાન,
 જે કુલ પુત્ર નવ નીપજે તેનાં સુનાં બજે શમશાન; ૩
 પુત્ર વિના મારે પિજરીઊરે વનમાં ઉજી અગ્નિ બજે રે,
 શાને માર્યો મારો ગણેશ શિવ! મને મારો પુત્ર તે ક્યાં મજે રે. ૪

ઢાલ

ખોસો હો, ખોસો ગણપતિ ખોસો ખોસો, બહાસા બાલ,
 મારા લાડકવાયા તંન, ગણપતિ હો, ખોસો બાલ; ૧
 ઉમમાજી કરે છે રૂદન, ગણુ "શિવ શાને માર્યો મારો તન ગણુ ૨
 મારે હાથે ધડ્યો તો તન, ગણુ માહરો લાડધેસો હો તન; ગણુ ૩
 શિવ! પુત્ર વિના જે માય, ગણુ તે તો વાયે લીધી જાય; ગણુ ૪
 શિવ! પુત્ર વિના જે માય, ગણુ તેહનું સગું નવ કો થાય; ગણુ ૫
 શિવ! પુત્ર વિના જે માય, ગણુ તે તો તરણા જેવી ગણાય; ગણુ ૬
 શિવ! પુત્ર વિના જે માય; ગણુ તેની સંપત પર ધર જાય; ગણુ ૭
 શિવ! મેં તો લઈ તમારું વરદાન, ગણુ મેં તો ઉપજાવ્યાં સંતાન;" ગણુ ૮
 ત્યારે શિવજીને આવ્યું જ્ઞાન, ગણુ "મેં એને આપ્યું હતું વરદાન; ગણુ ૯
 "એ તો નારદીઆનાં કામ, ગણુ એનું જૂઠું ખોસો નામ; ગણુ ૧૦
 એણે વાત કરી સર્વ જૂઠી, ગણુ તપ છોડી જીઠી આવ્યો; ગણુ ૧૧
 ઉમંધા મેં માર્યો તારો તન, ગણુ તો હું છતાં પાવન; ગણુ ૧૨

દહણું ૯ મું

નંદી જુગી મોકલ્યા રે પહેલી પોળે જાય,
 દરતી એક મળ્યો માર્ગમાં રે મેલ્યો તે સિરધાય; ૧
 તે તણું મસ્તક લાવી ધડ ઉપર મેલ્યું નેટ,
 ગડગડીને હોડો બેઠો આગળ નીકળ્યું પેટ; ૨
 ઠાણું એહનું કુંભ સ્થલ શિર, વરવા એના દાંત,
 આગળ એને મૂંઢ સોટી, લાંબા પહોળા કાન; ૩

“સભામાં જશે, શું પોસાશે અપાર મુજને દુઃખ,
દેવતા મુજને મેણાં દેશે ધન પાવતીની કુખ; ૪

કડવું ૧૦ મું

રાગ સાખી (?)

“રૂપને ગુણને વાદ પડ્યો તે વળી ગયા રાજદાર,
ગુણને રે આખા બેસણાં પછી રૂપને ક્યો જુદાર; ૧
રૂપેરે રૂડા શિવ! મારે નાગરાં જોગીજન અદભૂતાં,
ચતુરાધ દીધી શિવ! મારે ચરણાં તેમાં કોકોજનજથ્થુતા(?) ૨
માયા દીનીરે પ્રભુ તેં તો સોમકુ મુરખ ઘેર દીની નાર,
પણ સોમન તો દીનાં કારંગ કુ સો તો જાપ વંશે જિગડ(?) ૩
મુરખ સંગ દીની પશ્ચિની સોમ કુ દીનો જિદામ,
પણ નેત્ર તો નિત્ય દિનો કુરંગકુ એ તો રામ તારો કામ; ૪
પુણ્યવિનાં ધન કુણ કામકે કુણ કામકો લિલ્લસ્ત રૂપ,
એ દોહ સખી! કુણ કામકે તું ગુણવિના મુંદર રૂપ; ૫
ગુણ દો, શિવ! મારે રૂપ દો નહિતો તમારું પાહું સ્યો,
*પણ રૂપ ગુણને ચતુરાધ નહિ શિવ મુને તાં દુઃખ મ થો.” ૬

કડવું ૧૧ મું.

દાલ

“પંચદેવના દેરામાંય એની વેલી પૂજા યાય,
ગણપતિની પૂજા વિના નવ લઈ હું દોત્રી પૂજાય; ૧

●કડી ૪, ૫, ઝ માં નથી; કડી ૭ ઝ માં નથી:—

ખડે ન લેયે ગુણ વિના બહોત બડાધ પાય,

કનક ધતુરા હોત હે વડો ધટણ ધડયો જાય; ૭

- લાખેલી ને પૂજા થાય એ વિના સર્વ વૃથા થાય;
સોની સમરે ઘડતાં ઘાટ, પંખી સમરે જાતાં વાટ,
પથિ ન્યારે ચાલે ગામ પહેલું લે ગણપતિનું નામ; ૨
- કયા મંથ આરંભે જેહ પ્રથમ એને સમરે તેહ,
વિદિવા જન આરંભે જેહ પ્રથમ એને સમરપે તેહ; ૩
- સોવાસણી સોલ શણુગાર સજે, ગણપતિને મનમાં બજે,
શાને કાળે રૂએ પાર્વતિ શાને લોચન ચોળે?
વિદિવા જન પશુ માગ ન્યાં હોયે લેશે ગણપતિ ધીને ગોળે;” ૪
- “ઝોખા! ઝોખા! કહીને ન્યારે સાદ કર્યા બે ચાર,
ઝોખા ત્યારે આવી ઉભાં નીસરીને બહાર; ૫
- ભાઈ મરાવી ભામિની તું પરમાં નાસી ગઈ,
મહાદેજીએ ગણપતિ માર્યા મુજને શુદ્ધ ન કહી; ૬
- તે માટે તારું અંગ ગળજે, લુણુ ક્ષયતો કાપ,
દૈત્ય કુળમાં જઈ અવતરજે એમ બોલ્યાં માય; ૭
- ઝોખાભાઈ તો થરથર ધૂજે” એ તો વાન અદંડ,
અપરાધ પાખે માતા મારે, એવડો તે શો દંડ! ૮
- ઉમયા કહે, “મેં શાપ દીધો તે મિથ્યા તે ક્યમ થાય,
જા દૈત્યના કુળમાં અવતરજે દેવ વરી કોઈ જાય; ૯
- એતર મિનારક ઝોખા તાહરો રેશે રે મહીમાય,
ઝોખા હરણુ ને સાંભળે મદા રાગ થકી મૂકાય; ૧૦
- એકવાર તો મીઠાં મોળું કરવું રે બોજન,
એક માસો નવ ચાલે તો દિવસ કરવા તણ; ૧૧
- ઝોખાહરણુ ત્રણવાર સાંભળવું, કરવું મીઠાં દાન,
ત્રાંત્રું, રૂપું સોનું, વસ્ત્ર વધે, વધે છે મેરૂ સમાન; ૧૨
- વર્જીતી ઝોખા લવણુ પેદા ગ્રાપ મોચન કાળ. ૧૩

કડવું ૧૨ મું

શીશુકજી કહે સાભળ રાજન તુજને કહું મહિમાય,	
એ કથા એટલેથી રહી, પછી બાણાસુરનું શું ચાર્ય;	૧
રાય બાણાસુરને બારણે વાળવા આવી ચાંડાળ,	
નિત્ય પ્રત્યે રજ વાળીને કરે ઝાક ઝમાળ;	૨
રાય માલીએથી હેઠે ઉતર્યો થયો પ્રાતઃકાળ,	
મુખ આમળ ત્યા આહી ધરી સાવરણી સાર;	૩
ત્યાં બાણાસુર વળતો વહે મન પામીને દુઃખ,	
“મુને દેખીને ક્યમ ફેરવ્યું કહેને તારું મુખ;”	૪
ત્યારે ચાંડાલણી વળતી વહે “સાભળો રાજન,	
તમે ઉચ્ચ છો અમે નીચ છું મો ક્યમ દેખાડું રાજનાં”	૫
ત્યારે બાણાસુર વળતો વહે “તુ સાભળ ને રંડાય,	
સાચું બોલો કામની કરૂં બે કડકા કાય;”	૬
ત્યારે ચાંડાલણી વળતી વહે “કરશે મા મન ખંડ,	
સાચું બોલું છું રાજજી હવે તો ઘટે તેવો દરબે દંડ;	૭
રાય મેલામાં મેલો દુમણો ને તથી મેલો લોભ,	
તથી મેલો કાયો તે મુએ ન પામે મોક્ષ;”	૮

કડવું ૧૩ મું.

ચાંડાલણી એણીપેરે બોલી “સુણ બાણાસુર તુ રામ,	
ચાંડાલ કાંઈ એક નથી છે દશવિધના ચાંડાય;	૧
પહેલો ચાંડાલ તો એને કહીએ જે નદી ઉતરી નવ નંદાય.	
બીજો ચાંડાલ તો એને કહીએ જે પરદારા દેશુવાય;	૨
ત્રીજો ચાંડાલ તો એને કહીએ જે દુબે માતપિતાય,	
ચોથો ચાંડાલ તો એને કહીએ જે પુત્રીનું દગ્ધ ખાય;	૩

પાયમે યાંડાલ તો તેને કહીએ જને હૃદયે છે કાળ,
જ્યો યાંડાલ તો તેને કહીએ હણે નાનાં બાલ; ૪
સાતમે યાંડાલ તો તેને કહીએ જેતું મેલું મન,
આઠમે યાંડાલ તો તેને કહીએ જે હરે પારકું ધન; ૫
નવમે યાંડાલ તો તેને કહીએ નહિ તનયા તન,
દશમે તે કરમયાંડાલ યાંડાલ એ દશ રાજન;” ૬

કંકુ ૧૪ મું

વળાઓ રે બાણાસુર રાજ પુત્ર માગવા ગય,
મહારૂની પાસે આવી બેઠો તપ કરવાય; ૧
હજાર હાથે તાળી પાડે તવ રીઝયા શિવરાય,
“મ્મમ આઓ બાણાસુર રાજ ! શું વળી માગવાય;” ૨
“પુત્ર મારે એકે નથી તેણે ભાગે છે સુર સૂત્ર,
આપોરે, આપોરે, શિવજી આપોને એક પુત્ર;” ૩
ચિત્રગ્રામ લહીઆ તેડાવ્યા કરમના જોનાર,
“પૂર્વે રાજ ! તું હતો વૈશ્યનો અવતાર; ૪
એકવાર બેઠો’તો તું તો વેગે કરવા બોજન,
તારા બોળામાંહે આવી વેગે બેઠો તારો તન; ૫
માટીવાળા હાથ હતા તે બાળકના તેણીવાર,
તારે ઘુન્ને સગ આવી હાંકી કાઢ્યો બાલ;” ૬
બાળક ત્યારે ચરચર મૂન્યો નવ ગણ્યો ઘુને તાત,
“ઘુને વાહલો નથી દીકરો તો વાંઝીઓ જન્મ સાત. ૭

કંકુ ૧૫ મું

ઉમયા વાણી બેલીઆં તું સુણ બાણાસુર રામ,
તારા મનમાં જો આવે તો આપું એક કન્યાય; ૧

- ખાણાસુર ઝેણીપેરે બોલ્યો સાંભળ મારી માત,
મુજને આપો એક દીકરી આપ્યા દીકરા સાત; ૨
- વાંઝિયાપે ભાલી દીકરી દીકરીએ દીવો યાય,
સે ખાણાસુર લઇ જા તુને આપી એક કન્યાય; .. ૩
- જે પુત્રી આવે તેવું તું ધરજો ઝોખા નામ,
મહાબલીઆ જોધા લુધ કરશે પોંચે મનની આરા; ૪
- વર પામી વળાઓ ખાણાસુર શોણિતપુરમાં જાય,
હવે ખાણામતિને ગર્ભ રહે છે કહું તેનો મહિમાય; ૫
- પોપ માસની પૂરણ માસે પ્રગટ થઇ કન્યાય,
વધામણીઆ આવીઆ તે રાજસભામાં જાય; ૬
- “રાજ તારે પુત્રી આવી કહેતાં વરણુન નવ યાય,”
વચન એવું સાંભળીને હર્ષજ અંગ ન માય; ૭
- ✓ “જો મારે પુત્રી આવી તો સીધ્યાં સરવે કાજ,
દાઇક દેશનો રાજા જોઈ આપીશ અધુર રાજ; ૮
- જાની જોધી તેડાવીઆ ત્યાં જન્મપત્રી લખાય,
વિદ્યાબજે કરીને બોલીયા ગુર શુક જે કહેવાય; ૯
- પહેલે ઉમયાના અંમથી પ્રગટી છે કન્યાય,
તે માટે તો એનું ધરવું પૂરણ નામ ઝોખાય;” ૧૦
- આકાશવાણી તો એમ હવી તું સુણ ખાણાસુર રાય,
✓ “એ પુત્રી ઇચ્છા વર વરશે તારા વર છેલય; ૧૧
- જો પુત્રી ઇચ્છા વર વરે સદસ દાઇ તુજ મારે,
પુત્રી જો ઇચ્છા વર કરે તો ખાણાસુર ક્યમ ઉગરે; ૧૨
- તે માટે તેડી પ્રધાન ઝેણીપેરે બોલ્યો રાજન,
‘એ દેવવચન મિથ્યા ક્યમ યાય એને મહેલો માળાઆમાંય. ૧૩

પાયમો ચાંડાલ તો તેને કહીએ જેને હૃદયે છે કાળ,
 છટો ચાંડાલ તો તેને કહીએ હણે નાનાં બાલ; ૪
 સાતમો ચાંડાલ તો તેને કહીએ જેનું મેલું મન,
 આઠમો ચાંડાલ તો તેને કહીએ જે હરે પારકું ધન; ૫
 નવમો ચાંડાલ તો તેને કહીએ નહિ તનયા તન,
 દશમો તે કરમચાંડાલ ચાંડાલ એ દસ રાજન;” ૬

કંડુ ૧૪ મું

વળાઓ રે બાણસુર રાજા પુત્ર માગવા જાય,
 મહારાની પાસે આવી બેઠો તપ કરવાય; ૧
 હજાર હાથે તાળી પાડે તવ રીઝયા શિવરામ,
 “કૃપા આપ્યો બાણસુર રાજા ! શું વળા માગવાય;” ૨
 “પુત્ર મારે એકે નથી તેણે ભાગે છે સુર સૂત,
 આપોરે, આપોરે, શિવજી આપોને એક પુત્ર;” ૩
 ચિત્રગુપ્ત લહીઆ તેડાવ્યા કરમના જોનાર,
 “પૂર્વે રાજા ! તું હતો વૈશ્યનો અવતાર; ૪
 એકવાર બેઠો’તો તું તો વેગે કરવા ભોજન,
 તારા બોળામાંહે આવી વેગે બેઠો તારો તંન; ૫
 માટીવાળા હાથ હતા તે બાળકના તેણીવાર,
 તારે ટુંજને સૂઝ આવી હાંકી કાઢ્યો બાલ;” ૬
 બાળક ત્યારે થરથર ધૂન્યો નવ મધ્યો તુને તાત,
 “તુને વાહલો નથી દીકરો તો વાંઝીઓ જન્મ સાત. ૭

કંડુ ૧૫ મું

ઉમમા વાણી બોલીઆં તું સુણ બાણસુર રામ,
 તારા મનમાં જો આવે તો આપું એક કન્યાય; ૧

- બાણાસુર ઝેણીપેરે બોલ્યો સાંભળ મારી માત,
મુજને આપો એક દીકરી આખા દીકરા સાત; ૨
- વાંઝિયાપે બહી દીકરી દીકરીએ દીવો થાય,
સે બાણાસુર લઈ જાવું આપી એક કન્યાય; ૩
- તે પુત્રી આવે તેવું હું ધરજો ઓખા નામ,
મહામણીઆ જોધા જુધ કરશે પોચે મનની આય; ૪
- વર પામી વળાઓ બાણાસુર શોણિતપુરમાં જાય,
હવે બાણામતિને ગર્ભ રહે છે કહું તેનો મહિમાય; ૫
- પોય માસની પૂરણ માસે પ્રગટ થઈ કન્યાય,
વધામણીઆ આવીઆ તે રાજસભામાં જાય; ૬
- “રાજ તારે પુત્રી આવી કહેતાં વરણન નવ થાય,”
વચન એવું સાંભળીને હર્ષજ અંગ ન માય; ૭
- ✓“જો મારે પુત્રી આવી તો સીધા સરવે કાજ,
દોષક દેશનો રાજ જોઈ આપીશ અધું રાજ; ૮
- જાની જોધી તેડાવીઆ ત્યાં જન્મપત્રી લખાય,
વિદ્યાવળે કરીને બોલીયા ગુર શુક જે કહેવાય; ૯
- પહેવે હિમવાના અંમથી પ્રગટી છે કન્યાય,
તે માટે તો એનું ધરવું પૂરણ નામ ઓખાય;” ૧૦
- આકાશવાણી તો એમ હવી હું મુણ બાણાસુર રાય,
✓“એ પુત્રી હજી વર વરશે તારા વર છેદાય; ૧૧
- જો પુત્રી હજી વર વરે સદસ હાય હજ મારે,
પુત્રી જો હજી વર કરે તો બાણાસુર ક્યમ ઉગરે; ૧૨
- તે માટે તેડી પ્રધાન ઝેણીપેરે બોલ્યો રાજન,
“એ દેવવચન મિથ્યા ક્યમ થાય એને મહેવો માગીઆમાંય. ૧૩

કડવું ૧૬ મું

સાખી.

..... ગામ જતાં ત્રણ કને માગે શીખ,
 'જે ઘેર પુત્રી હોય લાડવાઈ તે અગે માગે ભીખ; ૧
 નદી, નારી ને ઝવિ કુત્ર, મણિધર, તૃપ ને કમલા;
 એટલાનો અંત ન લીજીએ રાય જે વાંછો કુશલા; ૨
 અમિ રહેયો વન દહે વળી પરજવસે પરવન હો'રાય,
 અળસા રી જે કરે તે દેવ કળ્યું નવ જાય; ૩
 કમારમ, ક્ષેત્ર જૂનાં ઝરણાં, વળી સાસરે વાસ,
 ભીંત, ભોરંગ ને કુટુંબ કળીસો એ કદીએ કરે વિનાશ; ૪
 પાડોશી, ગરજ શેઠ અને વળી સર્પ ને સોનાર,
 એકલાંને નવ હોયે આપણાં વળી તુરી ને તોખાર; ૫
 (૧)ધરાક, મુશકને રયામ, બીથું, નસ જેરસને મધુપાન,
 એટલાં છૂપાવ્યા નવ છૂપે પ્રગટ હોય નહિ દીન; ૬
 મેઘ મોલ ને મેઢની રે ગાય, ગોષા ને વહાણ,
 વહુ, વછેરા ને દીકરા એના નીપળ્યે વખાણ. ૭

કડવું ૧૭ મું

નમ્રચક્રી એક જોજન રાયે મહેલ ચણાવ્યો સાર,
 ગોખ, બારી ને અટાલી કહેતાં આવે નદિ ત્યાં પાર; ૧
 મુક્તામણી ને મોતી જડિયાં માંલ પિરોજના પાટ,
 હમરાલા, ગજચાલા અને(વળી) દિવસ દોરા ખાટ; ૨
 ઝોખાખાઈને મહેલ્યાં માળીએ સાથે ચિત્રવેખાય,
 પશુ, પંખી કે પુરપનાથી કિયું નવ જોવાય; ૩

સર્વાલક્ષ જોધા રખવાળા મહેસ્યા રે રાજન,
તમે જગો દિવસે જગો નવ મીંચશો લોચન; ૪
ઝોખા કેરા માળાઆમાં નવ પેમે પવન. ૫

કંઠુ ૧૮ મું

શાશિતપૂર પાટણુ ભાળ્યું રાય બાણાસુરનું ગામ,
તેની પુત્રી ઝોખા વળતી રે કરતી ઉત્પન્ન કામ; ૧
ધડી એક ગલીએ, ધડી એક ખાટ, નાનાવિધ રમત કરે,
ધડી એક હીંચોળે હીંચકા ધમધમ વાધે ધુધરાની સેર; ૨
રમે જમેને મંગલ ગાય જોખનવંતી ઝોખા યમ માલીઆમાં. ૩

કંઠુ ૧૯ મું

હાંથ જોખનીઉં આળ્યું ને ઝોખા નાનડીરે લોલ,
મારે જોખનની જય બેની, ધડી ધડી ધણેરે લોલ; ૧
ચિત્રલેખા સહિયર સાબળ મારી વિનતિ રે લોલ,
મારો મુરખપિતા કાઠ લહેતો નથી મારો જય કન્યાકાળ,
વર જોતો નથી રે લોલ; ૨
જોખનીઆનો લટકો દા'ડા ચારજો ટાણે માલ સોંપાણો
તે નહિ મળે રે લોલ.

કંઠુ ૨૦ મું

પાંચ વરસની પુત્રી રે તે તો ગૌરી રે કહેવાય,
તેનું કન્યાદાન દેતો કોટિ યમનાં દુષ્કથાય; ૧
તે માટે મારા પિતાજી સમજાવી કહેા કો વાત,
દેવ વિવાહનું દુષ્ક તેને વરસ યથાં જો સાત; ૨

પુત્રી કરા પિતાને કહાવેરે કોઈ આણે રસિયો ધવ,
 ગાધર્વ વિવાહનું દલ તેને વરસ થયાં જો નવ; ૩
 નહીકર મારા પિતાને નીકળશે કાંઈ વાંક,
 મનુષ્ય વિવાહનું દળ તેને અગિયારે આડે આંક; ૪
 તે ઉપર વરસ વાધે ખાર જ્યારે થાય,
 પુત્રીનું મુખ પિતા જુએ તો વસે ખલ દત્તાય. ૫

કંઠનું ૨૧ મું

ચિત્રસેખા એણીપેરે બોલી સાંભળ તું ઓખાય,
 તુજને કાજે નહિ પરણાવે બાણ તારો તાત; ૧
 તુજને કાજે જો પરણાવે ઉદાય એના હાથ,
 મુજને કાજે નહિ પરણાવે પ્રધાન મારો તાત; ૩
 તો જોને ખાઈ પ્રધાનના કાંઈ નથી વદ્ધતા હાથ,
 આપણુ જો જણ્યાં રહીએ કુંવારાં તો કોને કહીએ વાત; ૪
 ચિત્રસેખા કહે છે ઓખાખાઈ “રહોને છાનાં આપ,
 તુજ વધુંધિ ખાઈ હું કુંવારી અને તારાં લાખ્યાં પાપ. ૨

કંઠનું ૨૨ મું

ઓખા! તાહસે અવણે અણુકતી આલરે,
 ઓખા! તું તો ચાલે હંસની આથ રે; ૧
 ઓખા! તારે કુમકુમ રોબ્યા આલ રે,
 ચોલનો રંગ રે ઓખા તારી મુંદરીરે; ૨
 ઓખા! તારે ખાંહે ખાલુખંધ રે,
 ઓખા! તારે મુખડું પુનમચંદ રે; ૩

ઝોખા! તારે મન ઉપજ્યો આનંદ રે,
કસબની ડાર રે ઝોખા! તારે સાહુડે રે; ૪
ઝોખા! તારે હરે એકાવલ હાર રે,
ઝોખા! તારે શોભિતા શયુગાર રે; ૫
ઝોખા! તને વરસ થયા છે ખાર રે,
પાવશે નેપુર ઝોખા! તારે વાજશે રે.” ૬

કડવું ૨૩ સું

રાગ સાખી.

“નેપુર, જેહુર ને વિછીખારે કર કંકણ મુદ્રિકા ને હાર,
પુરૂષ વિના જે પહેરે પ્રેમદારે તેનો ધિક્ પડ્યો અવતાર; ૧
સેંચો ને ટીલડી રાખડી રે નમણે કાજલ કુંકુમ હાર રે,
કંથ વિના પહેરે કામની બાષ! બળ્યો તેનો અવતાર રે.” ૨

દાખ

પછી તોડીને નાખ્યા હાર રે “બાષ! સે તારા શયુગારે,
હું તો નહિ પામું બરથાર રે હું તો નહિ ઝોહું ઘાટડીરે; ૧
બાણાસુર મારો બાપ રે, મુને નહિ પરણાવે બાપ રે,
મારાં પૂર્વ જનમનાં પાપ રે નહિ હું જોઈ વાટડીરે.” ૨

કડવું ૨૪ સું +

“બાષ! તુંએ કુંઆરી હુંએ કુંઆરી સાંભળ સૈયર વાત,
ગોર માતનું પૂજન કરીએ તો પામીએ બરથાર; ૧

+ આ કડવાની પહેલાં છાં માં ત્રણ કડવાં ૭ જેમાં ચિત્રલેખા
ઝોખાને ઉપાસ્યા અને મહેલમાં દે છે એ સ્થેપક લાગે છે. એમાં ૧ ૬
તે ૨૧ મ કડવા જેવું છે.

કાણુ મદિરીયે ને કાણુ દહાડે ગારની પૂજા ચાલ,
 “હું કરીને આપુ પુનજાં હું પૂજે મારી માથ; ૨
 કાગળુ સુદી બીજને દા’ડે કરવો એ આરંભ,
 ચૈત્ર સુદી ત્રીજને દા’ડે કરવું હિચાપન; ૩
 રૌંધ્યા શેષા પાથરી કેશુડનાં ફૂલ,
 આપુ ઓખા! પૂજવા માગો વસ્ત અમૂલ.” ૪

કંડવું ૨૫ મું

||૨મા! માથુ’રે મારા બાપનાં રાજ, માતા તે સદા રહે સોહામણીરે,
 ||૨મા! માથુ’રે સસરાના રાજ, સાસુને પ્રણા ઘણી; ૧
 ||૨મા! માથુ’રે દિવર જેઠનાં રાજ, દેરાણી જેઠાણીનાં જોડવાં,
 ||૨મા! માથુ’રે સરખા સરખી જોડ, અખંડ હેવાતણુ ધાટદી રે; ૨
 ||૨મા! માથુ’રે હું તો તારી ખાસ, માથે તે મનમતો ધણી,
 ||૨મા! માથુ’રે હું તો વારોવાર, વહુવર પાગે લાગતીરે. ૩

કંડવું ૨૬ મું

જેક દહાડો ચિત્રલેખાને જિવ આવી સાર,
 વાસી પુષ્પે કરીને પૂજા ઓખાએ તેણી વાર; ૧
 એટલે ચિત્રલેખા જાગી જુએ તો દીહું એ વિપરીત,
 વાસી પુષ્પ ચઢાવી દીધાં થઈ રહી ભયભીત; ૨

૨ જુ કંડવું

વર વરવાને યોગ્ય યદને પ્રગટ્યાં સ્ત્રીનાં ચેતલે,
 ઓખા! કહે ચિત્રલેખાને હું સાંભળ મારી ભેનલે. ૧
 સદિયર! શું કીજે કે જેની વિધ યોગીને પીજે,
 અની હારે કે મુજને દોષકર મા દીજે. ૨ ટક.

આ તથા તે પછીનાં કંડવાં માટે જુઓ પ્રિમાનંદકૃત ઓખાદરણ.
 ||૨૧ બહીઆએ સ્મૃતિમાંથી કરેલો વચ્ચાચ [અને તેથી ઘણો વિદ્યુત છે.]

- વાસી પુષ્પે કરી પૂજા નહિ પામે ભરથાર,
ચહેની! તું તો અટક(?) ચાલી ધહિલો કરે વિચાર; ૩
- ભરથાર ન્યારે હું નહિ પામું તું સાંભળ મારી વાત,
તો આ લે તારાં પુતલાં મારી પૂજે બલારાત; ૪
- માટી કરાં પુતલાં બાધ! એ પૂજ્યે શું થાય,
પાણી ઉપર રેડીએ તો આ કરતાં ધોવાય; ૫
- પછાડીએ તો ભાંગી ભૂકો થાય માટીએ મંદિર ચણાય,
માટીએ ધર લીંપાય સાંભળ મારી માય; ૬
- પકવાન આગળ મેક્ષીએ કકડો તે નવ ખાય,
મેં પંદર દિન પૂજા છાધી બોલાવ્યાં નવ બોલે;
અરે, બાધ! તું કહેતી'તી નહિ કો એને તોલે; ૭
- એ માટીનાં પુતળાં બાધ! એથી વર ન અપાય,
આ લે તારાં પુતલાં મારી પૂજે બલાય. ૮

કંઠવું ૨૭ મું

સાખી.

- શિવનાં લીજે રે ભામણાં જોણે મંગા ધરી શીષ,
એક ભગીરથ તપથી ઉદ્ધારીએ હું તે ક્યમ મેલું ઇંચ? ૧
- શિવનાં લીજે રે ભામણાં જોણે નેત્રે બાળ્યો રે કામ,
એક ત્રિપુર દૈત્ય વિદારીએ હું તે ક્યમ મૂકું નામ; ૨
- ભોજો સુએ ત્યારે રમસાનમાં- ચોજો ત્યારે રાખ,
શિવ માગે ત્યારે બિક્ષા માગે આપે ત્યારે લાખ. ૩

કંઠુ ૨૮ સું

- હું હિમાચલની લાણેજી મણપતિ મરો વીર,
મહાદેવજીની પૂજા કીધી મન રાખીને ધીર;" ૧
- ચિત્તલેખા કહે ॥ ઝોખાને "સાજળ સહિયર વાત,
પૂજન કરવા શિવનું તે આશા મગાવો તાત;" ૨
- "મુજ તાત આપો આશા શંભુ પૂજવા જઈએ,
ધેલી પુત્રી એમ ન કહીયે ધરમાં બેસી રહીએ; ૩
- ધેર આવે મહાદેવજી સારે પૂજને લાગીએ પાપ,"
હવે આતરંગતમા ઝોખા ચાલી તેનો કહું મહિમાય; ૪
- રનાન કરીને કામનીયે પેમાં ૨ શશુગાર,
વિષુઆ ગાજે ને નેપૂર વાજે ઝાઝરનો ઝમકાર; ૫
- નાગ, નગોદર, ઝુમણું તેને ઉર એકાવલ દાર,
આભુપણુ તો તેણે સભ્યાં તેજતણો નહિ પાર; ૬
- કનક ચાળી મોતીયે ભરી મહામ મીઠણ, ફેદણ, પાન,
આક, ધંતુરો, અગધિયો માહિ શંખાવલીના પાન; ૭
- મહાદેવને પારવતી બેઠા સારે પાસે રમે,
ઉમથાજી જે વચન કહે તે, શિવ શંકરને ગમે; ૮
- મહાદેવ કહે પારવતીને 'ઝો! આવે કોઈ નાર,
'સ્વામી! મારા એ તો કહીએ ખાણુની કુમાર; ૯
- બોજો મનમા એમ વિચારે વરશે મુજને ક્ષાત,
પારવતીએ મન વિચાર્યું હવે રે વંઠી વાત, ૧૦
- મહાદેવજીને કામાતુર જણી લોચન કીધી આડ,
ત્રીજું લોચન ઉઘાડી તે શંકરને લે લાડ; ૧૧
- એટલે ઝોખા ચાલી આવી કાણુ ન લાગી વાર,
આવઢી આવઢી ઉતાવળી તો નહિ પામે ભરથાર. ૧૨

* કડવું રહે છે

- “હો, હિમયા ! હો, મારી માવડી, ‘હું તો પુત્રી તંભારી,
પણ અહિંયાં બેઠાં તમે સાંભળ્યું જે કન્યા રહીં કુંભારી; ૧
હું તો આવી હંધરને પૂજવાં ત્યારે સામે પામી આપ,
પરંપરા પહેલાં રંગપણ ચ્યું હું તો શાં શાં ચાલતી પાપ;” ૨
ઝોખા કે’છે, “તુપા લાંગી તનમારે સરોવરીઆને તીર વલાં,
માંહે’ જેવારે મહેલા પામ મારાં સરોવરીઆં સુકી ગયાં;” ૩

• અહિં આ માં જે ક્ષેપક દડવાં હોય એકું લાગે છે. (૮૪ કડવાનું ઝોખાદરણ કહાનબટનું જે મારી પાસે છે તેમાં આવાં કડવાં ધણા ફેરફાર સાથે મળી આવે છે. આમાંની કોઈક લીટીઓ એમાં છે.

રાગ રાણગારનો.

- ચુવા ચંદન કરતરી કેસર કૃષ્ણગર યોળી,
કનક કાંસરી કેસ હોળ્યા હસમ’ જલે અયોળી; ૧
પાયલ પાંગડાં કલાંકાંબી ગેર, ગીચર ગમકે,
પાયલ નેપૂર, પાન, પાનસ ગુવાધાર ધુધરી ધમકે; ૨
કર સાંકળાં લંગર, લંગરવા વાજે અંગે ગોર,
અણુવટ, વીળીઆ, છાલા, છાવડી, રાધકુંવના મોર; ૩
અંગુલીઓ અંપાની કહીઓ, નખ નક્ષત્ર સમાન,
ચાલતાં ચરણ ધરે ને ચિત્ત ચલે, નય ગાંધર્વનાં ધ્યાન; ૪
હસ્તકમળ શું દીસે રૂડા જડાવ ચુડી ખલકે,
ગુનરી, બાન્નુબંધ, બેરખા કુમણ બિજેડે લલકે, ૫
ઠેકડીઆળાં કાંકણ તેને જડાવ, વાંકના દોર,
ચંદન ચુડીને મધ્ય મોતી કાંગુણી, કાંગણ બોર; ૬
હલહાં, બલહાં, અવલીઆં, પીરોલ કરનીઆં, કુંદનનીકોર

- ૭
‘ચોંચી, તમતી’ ને માંદતીઆં મોરડે મોતીનું માપ,
૮
‘હણા, છોળ, અંગુઠા આરસી મધ્યે ઝાલની ખાપ.

ઝોખા કે'છે, "હું પેઠી પાણી માહે તરવાને બે તુંખાં મણાં,
 હું આવીરે સમુદ્ર બેટડે મારાં તુંખાં બે તૂટી ગયાં;" ૪
 "વર માગો, વર માગો ઝોખા! માગો આણીવાર,"
 "માગું છું માગું છું માતા! આપોરે મુજને બરધાર;" ૫
 "ત્રણવાર બે તેં માગ્યું તો ત્રણ હજો તુંજને બરધાર,"
 ધયન એવું સાંભળીને ઝોખા કરે રે વિચાર; ૬
 "અરેરે, માતા! માનવી આ, વાત કહી નવ જાય,
 પુણ્યને નારીઓ ધણી સાંભળ મારી માય; ૭

કડવું ૨ જી.

પોખરાજની પે'રી 'કંચુકી તેને ચુનીઓ ચળકે ધણી,
 બે બાજુ મુકાફળ લલકે મોરડીએ ટંકામણી; ૧
 અંગો અંગ અનંગ સોહે બેરખા બે બળકે,
 જણે કલરા કુચ, કનકના જેવા, કમળ કોરા ના ચળકે; ૨
 બે સેરા મોલી તણી જણે રે'છે અંગાધાર,
 પૂઠે ચમરી સરસો ગોફલ તેને પુધરીનો નહિ પાર; ૩
 વાળે વાળે મોલી પરાંમાં વેણીવાસુકિ સમાન,
 કામખાણુ ને કટાક્ષ કીકી ભુકુટિ કોર કમાન; ૪
 રીસકુલ ને રાજકી રત્નતણી અંધર અજઆ બાલ,
 જડાવ જોતુ ઉઘાત પાસે સેચા સોહે મણિનો લાલ; ૫
 મુકુટ ઉપર ઉછેરીયું તેને ચાર ફેરતાં યોર,
 શિકાની સાંકળી સરસા વસંત સામેના મોર; ૬
 માયાકેરી લટ ખસી તે ઉર ઉપર લટાઈ,
 પાતાળ ફેડી નાજણી જણે સામુ પૂજવા આઈ; ૭
 નાકે વાળાં વિરાળે વાર તેમાં અદ્ધ બેઠા છે ચાર,
 ગુર સોનામાં, ભૂગુ મોલીમાં, લાલમાં ભૂમિકુમાર; ૮
 ચનીશ્વર લીલમાં લલકે અંધર અરુણુ તેજ,
 ફંતપાંજ દાડમની કળી જણે, ચુનીઓ ચળકે ખીજ; ૯
 હડપશ્ચી ઉપર લીલો હીરો બે હીરા બે ગાલ,
 કુંદુ ગાજવું ગોરે ગાલે મુખકું લાલમ લાલ; ૧૦

✓ પથુ નારીને તો પુરપ બીજો અવલે સુષ્ણો નવ મય,
પુત્રી જણી માતા! મારી મુજને કરો દુઃખાય;" ૮
"તે" માળીઆમાં નિદા કાધી પુતળાંની નિરધાર,
તે માટે તુજને આપ દહિં છું ત્રણ દહને ભરયાર; ૧૦
વૈશાખ સુદી દાદથીને દાડે તુજને દહને સ્વપન,
સ્વપ્નાંતરમાં આવી પરણશે તારા આણનો જીવન; ૧૧
જન્મ પૂઠે ઓળંગજો(?) જા કહું છું સત્ય વિવેક,
ત્રણવાર પરણશે પથુ વર તો એકનો એક; ૧૨
વર પામી ઓખાખાઈ વળીઆં માળીઆ મોઝાર,
"ખાઈ! મહા વર પામી આવી સુંદર વર ભરયાર; ૧૩

ઉપલે કાને જડાવવેલા ફડકે ફરફરીઆં, (?)
હુમળ જુમળ મણિનો મોગિરો ગુલરે જરમરિઆં (?) ૧૧
કંઠે કનકની કણસરી કુલ રૂપીઆ ગલે બધે,
જાંઘવા, ——— તનમનીયું હાંસડી હીરા ચંદ; ૧૨
અરિસે દિસે કુધરી અંશુડે (?) કનકની કસીયે,
X X તેને મધ્યે હિરો જડીયે; ૧૩
સવંગીઆં મુમલગીઆળ ઘોડલીઆળ મણકો ગોળ,
પખાજી (?) મણકાની કંઠે પાંચ બાંધી ઓળ; ૧૪
હિરાકણીની પાંચ માળા સાંકળીની સાત,
ગોવાલ ધડીના અંકોડા તેમાં ખલુરા માંલ; ૧૫
બાર માળા, ખવાલાની માળા વળી માતીની માળા ધરી,
અંબાર માળા જળીયાળા, તેમાં કરેલરી ભરી; ૧૬
બે માળા જ મણિ તણી માંહે ગણક પ્રુખના હાર,
કેટ કમરખટો જડાવનો તેને કુધરીનો નહિ પાર; ૧૭
રયામ મણિ સાજુ સુંદર અંજ ખીજલી (?) વણ,
ચાર છેટે ચાર ચંદ્રમણી ચળકે મધ્યે સુરજના દર્જ; ૧૮
નેણે કાળજી સારીઆં મુખ લયાં તંબોલ,
દર્પણ લેઈ મુખ આગળ મૂકયું ઓખાખાઈનું મનકું હીસે; ૧૯
મારા રામ સહિવર સાચું કહે માત્ર મુખકું કેવું દિસે.

એમ કરતાં ઓખાખાઇને દિન પૂડે દિન જાય,
 દિન મુંદર માધવભાસ આવ્યો દાદશીનું લગન,
 મુંદર સેત્રે પાથરીને રાણુગાયું જીવન; ૧૪
 “આજ સ્વપ્નામાં આવશે મુજ પ્રાણનો જીવન,
 સંધ્યા યદિ રવિ આવ્યો નાવ્યો પ્રાણનો જીવન! ૧૫
 પોહોર રાત વીતી ગઇને હજીએ નાવ્યો દોય,
 ઉમિયાજીનું વચન કહ્યું તે રમે રે મિથ્યા હોય;” ૧૬
 બેખાકળી બોલે ધણી ને વાગે જાણકારાય,
 “ઓ! આવ્યો, ઓ! આવ્યો” એમ ઝંઝકી બેઠી થાય; ૧૭
 વા આવે ને બારી હાલે ખડખડાટ બહુ થાય,
 “ઓ! આવ્યો, ઓ! આવ્યો” એમ ઝંઝકી બેઠી થાય; ૧૮

કંડવું ૩ જી.

એવા એવા ઓખાખાઇએ સોળ ધર્યા રાણુમાર,
 કનકયાલ ભરી મેલીટ મીઠી શ્રીફળ પાન; ૧
 આકાશ મારને પહિણી એ રાંજુ પૂજવા જાય,
 હન્દ્રતણું વિમાન ચોલે એવી છે સોભાય; ૨
 મહાદેવજી ને ઉમિયાજી બેઠાં સારે પાસે રમે,
 શિવજીએ ઓખા દીઠી શિવતણા મનમાં ગમે; ૩
 શિવજી કહે છે પાર્વતીને “ઓ! આવી મોહ નાર.”
 “મુજ કંથે કાં વેલા થયા એ બાણતણી કુમાર;” ૪
 ભોવાનાથ કહે “મુણ પાર્વતી તેનો કરો કો ઉપાય,
 રોકતણું સાલ તાહરે યાય તે મટિ કહે છે નાય;” ૫
 પાર્વતીએ મન વિચારું “હવે વંઠી રે વાત,
 શિવજીને કામાતુર બણીને લોચન દીધા હાથ; ૬
 ત્રીજું લોચન હથડયું રાંકર તણે લલાટ,
 તેણે સમે ઓખા આવી લાગ્યાં ઉમિયાને પાય. ૭

મધ્યરાત્રી તો વહી ગઈ ને. મીચાણું લેયન,
સ્વપ્નાંતરમાં આવી પરણ્યો પ્રણમનજનો તન. ૧૯

● ઓ માં અમુક કડીઓ વધારાની છે.

ચાર ઘડી દિવસ રહ્યો મુરજ ક્યારે મલશે ?

- સ્વપ્નાનીરનો તે સ્વામી મારો આવી ક્યારે મુજને મળશે;” ૧
- ચિત્રલેખા કહે છે ઓખાને, “મિથ્યા મન બાળે,
- જીવું સ્વપ્નાનું પરણું બાઈ! સંધ્યા શાને માળે;” ૨
- હવે દિનકર અસ્ત થયો હવે સાગરનો તન,
- માળીએ કીધા દીવડા હરખ્યુ ઓખાનું મન; ૩
- લીલા લીધી હાથમાં ગાન કરે બેઠું સાથ,
- હાલમાં હાલો લેતી ગાન કરે વિખ્યાત; ૪
- એટલે ચિત્રલેખાને હપ આવી નામ,
- “બાઈ! આ ધોરણે હવે મારે લખ્યાનું છે કામ; ૫
- હું નયું તો કાઢી રાખું સ્વપ્નાનો ભથ્થાર,
- હવડાં હવાડો કહેતો આવે મારાં સાસુજનો સંતાન,” ૬
- એટલે દરા દરિયા કેરો સાચો આવ્યો વાય,
- ખટખટવા સાચું બારણું ને અબકી બેઠી થાય; ૭
- ઓખાબાઈ તો મનમાં નહો નાવે મારી તોલે,
- છળનનાં યાંત્રણને સ્વામી નહી વચન બોલે; ૮
- ઓ! એલા અંધારે જમા છે રે મારા સ્વામી,
- શા મટે તમે નથી બોલતા કહાં રહો છો લગ્ન પામી; ૯
- શીરજ ધરી તમે કેમ બેઠા તમ હપર નહિ વારી,
- પણ બોલ્યા વિના નહિ હવાડું છું ગુણવંત હું નારી; ૧૦
- બાણાસુર ને દેખશે તો વાત થશે અલેખે,
- રખેવાળ બળીઆ બેઠા છે તે હવડાં તમને દેખે; ૧૧
- ગુણવંત ગોરીને પળવે ગુણ આશિષળ યાઓ,
- આવો આપણે માળીઆમાં મળીએ આવાસે આવો; ૧૨
- પાર્વતીનું પરદાન મુજને વર પામી છું ડો, ૧૩
- આવો આપણા માળીઆમાં પહેરાવો. મુજને મુડો,” ૧૪

કકલું ૩૦ મું.

સ્વપ્નામાં તો દીડી સોરડીઓની જનરે,
 સ્વપ્નામાં તો વડસસરો ભગવાનરે; સ્વપ્નાં ૧
 માળીઆમાં મંગલ વરતાં ચારે,
 માળીઆમાં આરોગ્યા કંસારે; સ્વપ્નાં ૨
 માળીઆમાં ચળકે છે સુઠીરે,
 માળીઆમાં ઝોખા દીસે ફરીરે; સ્વપ્નાં ૩
 માળીયામાં કરે છે પિયુષું વાતરે,
 હસી હસી તાળી લે છે હાથરે; સ્વપ્નાં ૪
 ચિત્રલેખા ભરી નિદ્રામાંથી જાગીરે,
 ઝોખાખાધને કાંકણ કર ગતિ લાગીરે; સ્વપ્નાં ૫
 ઝોખાખાધને નાટક એટલે વળગારે,
 તેતો કેમ કરીને જાશે અળગારે? સ્વપ્નાં ૬

“એટલે ચારે દિશાના ફરફર વાયો વાય,
 આતો ખીટયો ચાંબલો સ્વામી નવ કહેવાય;” ૧૪
 એમ વિકળ થઈને પડે કરે રે સોરખકોર,
 શિવ પાર્વતી મળને જતાં સાંભળ્યો તેનો સોર; ૧૫
 પાર્વતી પૂઠે, “પ્રાણનાથ! આ કાણુ ફેલે મધરાત,”
 શિવજી કહે, પાર્વતી! શું કાં ચિંતામાં ચેલી; ૧૬
 તારી પુત્રી ઝોખા જંદા જોડું કરવા બેઠી; ૧૭
 પાર્વતીને કાપ ચડ્યો તે નિદ્રાને જાગાવી,
 પાર્વતીના કહેવા થકી તે નિદ્રા ચાલી આવી; ૧૮
 પાર્વતી કહે છે નિદ્રાને “સર્ગાં મારાં થાઓ,
 ઝોખાખાધ જાગરણુ કરે તેને માળીએ જાઓ; ૧૯
 હવે ત્યાંથી પરવરી તે ચઢી ઝોખાને રોમ,
 વેણું કરી ઝોખાને પડી છે તે બોમ; ૨૦
 લોચન વળવા લાગ્યાં અને આસ સરખા થાય,
 વાયુએ લટ ઢલી પડે ઢલી ઝોખા ઢોલીઆ માય; ૨૧

જાગરે જાગરે ઝોખાખાઈ જાગરે,
તારે જે જોઈએ તે તું માગરે. સ્વપ્ના ૭

કડવું ૩૧ મું.

ઝોખા જરીરે નિદ્રામાંથી જાગીરે, અંગોઅંગ અંગિડી લાગીરે,
“ફટ પાપિણી, શીદ જગાડી મને, બધારે અમૃતમાંથી ક’ાડી; ૧
ફટ પાપિણી, એ તેં શું ક’ાધું, માઈ સર્વસ્વ છું’ટીને લીધું,
અમૃત લઇને વિષ કં દીધું? મન જાણ્યું કે પોતાનું ક’ાધું; ૨
જરથારને ભાંતિજ આવી, મારો નાથ ગયો રે રીસાવી,
ખીડી પાનની અડધી કરડી, ખાધી મન વિના મુખ મરડી; ૩
તું તો મારા કરમની કરણી, મુને મે’લી ગયો વર પરણી,
મારા હૈડા કરેા દાર, આણી આપને તું આવાર;” ૪

કડવું ૩૨ મું.

સાખી.

“અંદા! તું છવે કોટિ વરસડારે વળી સ્વપ્ને કરો સંજોગ,
તુને શાપું રે સૂરજ દેવતારે! મુજને જાગ્યે પડ્યો વિજોગ; ૧
આજરે સુપનામાં રે ખાઈ મુજ પિયુશું કરતી’તી રંગરેલડીઆં,
અમૃતમાં વિષ બળી ગયુંરે, ચિત્રલેખા! તુજ સરખાં કમાણુસ મળાઆં; ૨
આજ સુપનામાં રે ખાઈ! મારા પિયુ શું કરતી’તી લીલાલે’ર,
પણ અમૃતરસ પીતી’તી તેમાં શાને લાવીને રેડ્યું ઝેર? ૩
હો, કુંજરીઆં! માગી દો પંખડીઆં! તારો વનો હું કરીશ,
અદિથી ઉડી સ્વજનને મળાશ પંખી તારી પાજો દધશ; ૪
પાંખ પિયારી ને પંચ તો વેગજોરે વળી તારો વાલમ કોણ વિદેશ,
માગીરે લાગ તારી પાંખડીઓ,” “ઝોખા! તારો સજન શો સંદેશ? ૫
તો ઉતરથી અમે આવીયાં પશ્ચિમમાં સમોયાં,”
“એક અખડા પિયુનો સંદેશડો તમે જાળને કહેજો કુંજરીઆં;” ૬

“માણસ હોઈએ તો બાઈ! અમે મુખથી જન્મે કહીએ,
 કુંજરીઆં અમે તો બાઈ! સંદેશો લખને તું પાંખડીએ;” ૭
 “પાપે તો પાણી ઉતરે અક્ષર રેવાઈ જાય,”
 “એક અમલા પિયુનો સદેશડો મુને વિષમે દેયામાં;” ૮
 એક કંથ વિન્નેગે કામિની રે ગઈ પંડિતની કો પાસ,
 “હું તુજને પૂછું પંડ્યા રે એક દિન કે કેતે માસ”?, ૯
 ફિરસે પંડિત થું કહે “તું સુણ સ્યામ કરનેક,
 સાચી પ્રીત હોય આપને પિયુસે પલક એક વરસ હોય; ૧૦
 રજની ના શોભે બાઈ! ચંદ્રવિના રે વળી કાયર કર હથિયાર,
 પંથું લક્ષ્મીના શોભે દાતા વિનારે તમ નર વિના ન શોભે નાર. ૧૧

કહ્યું ઉઠે મું.

હાજ.

અંચ દટાવું બપેયા! તારંરિ વળી ઉપર કાઢું હુણ,
 મે પિયુરી, પિયુ મેરા, તુ-પિયુ, પિયુ કેસો કુણ! ૧
 પિયુવિન્નેગન પીરી બપ મેરા તનમન ગયો સુકાય,
 સાપે તો મહી જહુંદરી પછે સાપ પછતાય; ૨
 (૧)મેરે પ્રીત્ય કરી સુખ લેણે કુરેસો પ્રીત્ય ગઈ સંધારક,
 પંખી તો પંજરે પછે સોઠિ થરક થરક;” ૩
 મધ્ય નિસાસા મેલે માળીઆમાં રેતી રેતી રાજકુમાર,
 “કહાં ગયો? કહાં ગયો? બાઈ! મારા સ્વપ્નાનો બરથાર; ૪
 મીંદળ મારું કહાં ગયું! બાઈ! મારો મુડો હતો જે હાથ,
 પિયુ! પરદેશીઆ જુડા મુજને શેં નવ લીધી તુજ સાથ; ૫
 લાવ સખી! વિષ પીઈ રે હૂંતો કાઠું પાપી માણ,
 હવે કયમ જીવું રે બાઈ! મુને વાઘ્યાં મોહનાં બાણ; ૬
 ઝોખાબાઈ તો ધણું રડે રે તેં તો પડતાં મૂકે ધરણ,
 પાપી મારો જીવડો રે, મુને માઘ્યાં તે નાવે મોત; ૭

રેતાં રાંતાં તે ગયા ઝોખાઝાઘ જ્યાં રે રોમું વાઢીવેન,
જેને પૂછ્યું દુમને રે “અહિયાં દીકરે પ્રાણજીવન; ૮
તું ગુણ-વેલદારિ યાઈ મારો જોને કર્મનો આપ,
નાથ મેલી ગયો રે યાઈ! જોને મારાં કુણ જનમનાં પાપ.” ૯

કહ્યું ૩૩ મું.

સાખી.

ઝોખા રૂએ ને ચિત્રસેખા વિનવે રે “મારી ઘેલી સહીયર મા રાય,
પાણી વસોવે માખણુ જો જાપને તો ન જમે કાચ;” ૧
“ચિત્રસેખા ! તું તો મુને વહાલી હતી રે જેવો મારો હૈડાકરો દાર,
આજ કંથ વિજેગે થઈ અળખામણી જેવી મારા બાપતણી મારનાર; ૨
વેરણુ થઈ રંડા મુજ વિધાતા જેણે અવળા લખીઆ આંક,
કરણી રે પ્રાપ્ત ભોગવે રે તેમાં વિધાતાનો તે શો વાંક; ૩
લાંચ લઇને યાઈ! તું લખતી હતી રે તો હું આપતી હતી સર્વપહેલું,
મારા સ્વામીરે તથા ગયા જાણતીગે તો માર્યે મરણુ શેં ન લખ્યું વહેલું; ૪

હાળ.

“સ્વપનાં સાચાં નોયરે સહિયર ! મારી સ્વપનાં સાચાં નોયરે,
એક રાજા કહું તો તે રાજ્ય પામ્યો સ્વપનાતર મોઝાર;
માયા ઉપર છત્ર ધરે ને નેહી બોલે છડીદાર; ૧
હાથી સુયે બારણે ગાડીઘોડા પરમ વિશેક રે,
જાગીને તો જેવા માંડ્યું, તો નહિ નિશાની એક રે; ૨
એક નર ધનીયો તે તો ધન પામ્યો સ્વપનાંતર મોઝાર રે,
વિદેશે તેનાં વડાણુ ચાલે વાણોતર સેં ચાર રે; ૩
વેહેવારીઓ અહુ ધન પામ્યો પુરણુ, પરમ વિશેક રે,
જાગીને રે જોય ત્યારે નવ મળે નિશાની એક રે; ૪

એક વાંઝીઝો તે પુત્ર પામ્યો સ્વપનાંતર મોઝાર રે,
 જાગીને રે જોવા જાય ત્યારે કોનું લાવે બાળ રે? ૫
 એક મુરખ હતો તે તો સ્વપનાંતરમાં બણીઝો વેદ પુરાણ રે,
 જાગીને રે જોય ત્યારે મૂળ નામે પાપાણ રે; ૬

કંઠવું ૩૪ મું.

ચિત્ર ચાલીને, વાંનો વાળીને, દીવો બાળીને હો,
 રંગ ભેળીને, કાજળ પાડીને, ચિત્ર ભેળીને હો; ૧
 રંગ ભેળીને, રંગ ખરતીને, ચિત્ર કરતી હો,
 લેખણ લાવીને હો કરમાં સાહીને હો; ૨
 હવે સ્વર્ગલોક લખાય રે, લખ્યા સ્વર્ગના દેવતાય રે,
 સુરલોક લખ્યુંને ભૂર લોક લખ્યું, જનલોક લખ્યા, તપલોક લખ્યા ૩
 સપ્તલોક લખ્યા ને વૈકુંઠ લખ્યું, શુભદેવ લખ્યાને ગાંધર્વ લખ્યા; ૪
 "હવે ઝોખાખાઈ ઝોરાં તમે આવો ને,
 એમાં હોય તિને આવી બોલાવો રે;" ૫
 ઝોખા આવી કાગળમાં જુએ રે,
 "ઝોખા રાતે રાતે લોચન રૂએ રે; ૬
 ન હોયે, ન હોયે, ન હોયે રે,
 હું તો પરણી તે વર નહોયે રે; ૭
 મુને સ્વપનાંતરમાં પરણ્યો રે,
 તેનું મુખ તો આ નવ હોય રે; ૮
 બાળ, બાળ, મ્હોં નથી જમતાં રે,
 અને રણુવગડમાં મે'લો રમતાં રે; ૯
 ચિત્રચાલીને, વાનો વાળીને દીવો બાળીને હો. ૧૦
 હવે પાતાલ લોક લખાય રે, લખ્યા પાતાલ લોકના રાય રે,
 તલાતલ લખ્યુંને પાતાલ લખ્યું, રસાતલ લખ્યુંને અતલ લખ્યું; ૧૧

નાગલોક લખ્યા, ને વાસુકી નાગ લખ્યા, તક્ષક નાગ લખ્યા
 ને કાલી નામ લખ્યા,
 રોષ નાગ લખ્યા ને પુંડરીક નાગ લખ્યા ચંડમુંક લખ્યા,
 નાર્મ સર્વ લખ્યા; ૧૨

“હવે ઝોખાખાઈ ! ઝોરાં તમે આવોને, આમાં હોય તો
 આવી બોલાવોને,”

“ઝોખા આવી કાગળમાં જુએ રે તે તો રાતે લોચન રૂએ રે; ૧૩
 બાળ બાળ બાઈ ! તારૂં દર્પ રે, શું સ્વપ્ને પરણી’તી
 આવ સાય રે;”

ચિત્ર ચાકીને, વાનો વાળીને, દીવો બાળીને હો ૦ ૧૪
 હવે મૃત્યુલોક લખાય રે લખ્યા તે મૃત્યુલોકના રાય રે,
 અજમેર લખ્યું, અલિહાર લખ્યું, કામરૂ દેશ લખ્યો,
 મુલતાન લખ્યો; ૧૫

પુરાસાન લખ્યો ને બંગાલ લખ્યો, એકમુખા લખ્યા,
 અષ્ટમુખા લખ્યા,
 શ્વાનમુખ લખ્યા, ખરમુખ લખ્યા, લખી વનરપતિ અદાર રે,
 ઝોખાખાઈ જુઓ ભરથાર રે; ૧૬

“ખાઈ ! કાગળીઆં લખ્યાં તે તારો પાડ રે, હું સ્વપ્નામાં
 પરણી આવા ઝાડ રે;”

“ખાઈ ! ખડીયે તે શાહી મારે ખૂટી રે, મારી લખતાં તે
 લેખણ વટી રે;” ૧૭

ચયા કાગળના અંબાર રે, ખાઈ ! તુને નથી લાખ્યો સાર રે;

કડવું ૩૫ મું

રાગ સોરઠ.

સોરઠ દેશ સોહામણો રે મુંજને જોવાના કોડ,
 રતનાકરને ગોમતી, રાય જે જે શ્રીગુણોડ; ૧
 સોરઠ દેશ રૂડો નવ જોયો રે, નવ અદયા ગઢ ગિરનાર રે,
 નવ નાણાં ગોમતીમાં જન તેનો અણ ગયો અવતાર રે; ૨
 સોરઠ સુધમાં નવા નવારે નિત્ય નિત્ય કહીએ જે વેવાર રે,
 ; ૩

ઢાલ.

“મેં આજ સ્વપ્નામાં દીડી સોરઠીઆંની જન જો,
 મેં તો જાણ્યું જાદવરાય આખ્યા પરણવાને જો; ૪
 મેં તો આજ સ્વપ્નામાં દીડાં ગોમતીના તીર રે,
 શ્રી હસદરજીના વીર પરણતા મારે ઘેર રે; ૫
 મેં તો આજ સ્વપ્નામાં દીડો સુંદર વર ભરધાર રે,
 તેમાં અડધાં બિંધતાં ને અડધાં અમે જાગતાં રે; ૬

કડવું ૩૬ મું

ચિત્ર આલીને, વાનો વાલીને, દીવો ખાળાને હો
 હવે સોરઠ દેશ લખાય રે, લખ્યા સોરઠ દેશના રાય રે; ૧
 લખ્યું લખ્યું તે નગર દારકાંચ રે,
 ટોટ કોશિશ કંગરે નંગ્રા જળકે રે, મંદિર માળાએ મોતીની
 સોરે લલકે રે,
 લખી યાદવની રાજધાની રે જેની શોખા સૂર્ય સમાન રે; ૨
 લખ્યો યાદવનો પરિવાર રે ઉમસેન વસુદેવ સાર રે,
 ઝોખા આવી જુઓ ભરધાર રે ઝોખાને નેત્રે વહે જલધાર રે; ૩

ઝોખા આવી કાગળમાં લુઓરે ઝોખા રાતે રાતે લોચને રૂએ રે,
 “બાઈ તિનાં ઇંધાણ કાંઈ મળ્યાં રે આતો ધરડા
 લખ્યા એને માથે પલીઆં રે; ૪

એને માથે મુગટ કુંડલ કાને, એવા જો જો ભગવાન રે,
 બાઈ! તિના સરખું રૂપ સરખા ચાળા રે, મારા નાથજી
 ગોરા ને આતો કાળા; ૫

આને વડસસરો સહુ કહેતા રે ન્યારે પરણી ત્યારે ચોરી
 સાહીને રહેતા રે,”

લખ્યા કૃષ્ણના કુમાર રે, એક લાખ એકસાઠ હજાર રે; ૬

એથી આગળ કહેવાય રે આવીને લુઓ લખાય રે,
 “આતો રીંછડીના બાળ એને માથે મોટા વાળ રે; ૭

એના કુળમાં મારો કંથ રે જેના ધાવણના છે દંત રે,
 તે તો રૂપાળો ને મીઠી વાણી ઉચરે રે તેને મુખે નહોતી મૂઝ રે; ૮

પછી લખીઆ પ્રણમન રે, ઝોખા કાંઈક માન્યું મન રે,
 ‘જાણું કે ના જાણું હોય રે, મુને પરણ્યો તે વર ન હોય રે; ૯

આને સગો સસરો કહેતી હું પરણી ત્યારે ચોરી સાહીને રે’તી”(?)
 એમ કહીને અનિરુદ્ધ લખીયા ક્ષણ ન લાગી વાર રે,

કરી મરકવડું ને ઉભી રહી બાઈ! એ મારો બરથાર રે. ૧૦

કડવું ૩૭ મું

૧

ચિત્રસેખાના હાથમાંથી પેલું પુતળું લખ્યુંતું જેહ,
 ઝોખા બાઈએ પ્રેમ આણીને ખુંચી લીધું તેહ; ૧

કરમાં લઇને કામિની જહુ દે હિ આલિંગન,
 “માળીઆમાં મૂકીને ચાલીયા મારા પ્રાણજીવન; ૨

પહેલો વાર તો તમો રે મુજને મયા માળીઆમાં-મૂકી,
 ઝોલી વારના નહિ જવા દઉં પહેલો વાર હું ચૂકી; ૩

આ વારના નહિ જવા દઉં ઝાલ્યો છે મેં છેડો,
 મારા પિછડા! પરવશે તો મુજને સાથે તેડો;" ૪
 ચિત્રલેખા કહે છે "ઝાખા! શા ભેડે છે આ ભેડો!
 પરણ્યો તો પોદ્યો દારકામાં આ ચિત્રામણનો ઘોડો. ૫

કડવું ૩૮ મું

સાખી રાગ માઈ.

આપો હો! આણી તે મને આપો હો આણી,
 નહિતર મારા કાડું રે પ્રાણ તેને આપો હો આણી; ૧
 મારા પિયુની છે લટકતી ચાલ રે,
 મુને પરણી ગયો છે એ કાલ રે; ૨

તને ટપકું છે જમણે ગાલ રે મુને આણી આપો તે આજ રે,
 મેં તો સ્વપ્ને દોઢો છોગાળો રે એની પાપણનો ભેયો ચાલો રે;
 માઈ મનકું કડવું લટકાળે રે મુને આણી આપો તે આજ રે; ૩
 પહેલાં પીતાંબર પરિધાન રે મુને કહેતો ગયો નામ રે,
 તો ક્યાંથી સરે મારાં કામ રે તેને મુને આણી આપો આજ રે; ૪
 જેના ખીટજિયાળા કશ રે ગૌર શાંત તિલક બાળે વેશ રે,
 હું તો ફરી ક્યારે મળીશ તેને રે મને આણી આપો તે આજ રે;" ૫
 "મારી બાહ ત્યાં કાણુ જાય રે કાંમરે કાંમરે ચામુંડ રે,
 મને મારે હેલામાંપ કાઢો કયમ પરવર રે." ૬

કડવું ૩૯ મું

"ચિત્રલેખા! વહેલી વહેલી આવજો રે છું તો મારા મનમાન્યાને
 તેહી લાવજો રે,
 હારે, છું તો રૂબીને જર ફરો રે રૂબે પહેરીને બેસતી ચુડો રે; ૧

રે, જોતી રહું છું તારી વાટડી રે, રખે ઝોઢીને બેસતી ઘાટડી રે,"
ચિત્રલેખા કહે, "ઝોખા! રાખજે ધીર રે, તે તો મારી માઢીનો
જાયો વીર રે;" ૨
બેલું કહીને ચિત્રલેખા ત્યાંથી જાય રે, તે તો વેગે આવી દ્વારકા ગામ રે,
કાઠાં કાઠાં ગોમતીજીમાં સ્નાન રે ધરીઆં ધરીઆં નારદજીનાં ધ્યાનરે; ૩
નારદજી આવ્યા ચિત્રલેખા જોશે કામ રે "કહે ખાઈ! કાણુ પિતા,
કાણુ ગામ રે?
"સ્વામી નારદ! શોણિતપૂર મારું ગામ રે, કૌભાણ તનયા,
ચિત્રલેખા નામ રે; ૪
ખાણુસુરની ઝોખાને લાધું છે સ્વપ્ન રે, સ્વપ્નાતરમાં પોઢ્યો પરણ્યો
પ્રભુમન તન રે,
.....તેને લેવા આવી છું નારદમુન રે;" ૫

કંકણું ૪૦ મું.

જરે, ખાઈ! દ્વારકામાં જાંધે બધું ગામ, જતાં વળતાં
કાચ ન લે તારું નામ,
તરકર વિદ્યા શીખવીને ગ્રાણુ મેહલ્યો શ્રષ્ટ, તુજને જતાં
આવતાં ન દેખે દષ્ટ; ૧
ચંદ્રેટલે તો ચક્ર આવ્યું જણે મારી નાર, નારદ ચક્રને
"કહે સમાચાર,"
ચક્રે મન વિમાસ્યું 'મારું' મોટું ભાગ્ય, નારદ સાથે વાત
કરવા ક્યાંથી પામું લાગ ?" ૨
જોતી જોતી ગદ્ય જ્યાં કૃષ્ણનાં શુવન, જોતી જોતી ગદ્ય
જ્યાં પોદયા પ્રભુમન,

અ અને રૂ માં કડીઓ એકસરખી છે. આ માં આ સ્થળે નવી
કડીની કીટીઓ છે.

જોતી જોતી ગધ જ્યા છે વિરાટનો વીર, સોડ જાલીને
 પોદ્યો મહાધનુર્વિધા વીર; ૩

જો એકને અલિંબા જગાડું તો માગ કરે કડકામ,
 માથે લીધો ઢોલીઓ ને ઉલટ અંગ ન માય; ૪

જ્ય જગત અંબે, જ્ય અંબે એમ કરતી જન્ય,
 તે નારદે જાતી દીદી ચિત્રલેખાને ત્યાંય; ૫

નારદ દહે છે અકને, "બદ" રાખ તાંડ ગામ,"
 કાલ કાંધ ચોરી ચશે તો લલચ માડ નામ;" ૬

ઝોખા બેઠી વાટ જુએ છે મંદિર માળીઆ માય,
 'પેલી ચિત્રલેખા પાપણીને ગધ તે નાવી આહાય;" ૭

માથે દોઢો ઢોલીઓ ને ઉલટ અંગ ન માય,
 * "બલે લાવી, બલે લાવી, બાઈ જગાડું ભરથાર;" ૮

• આ ને રૂ માં ઉથલો છે.

ટોળે મળોને તો તારણી આ વારે ભરથારે,
 પછી ઝોખાએ ચિત્રલેખાને આખ્યા સોળ રાણુમારે

પછી રૂ માં નવ કડકું છે (સરખાવો પ્રમાણ) (આ ઉપરનું કડકું
 પણ સરખાવો).

ઝોખા કહે છે ચિત્રલેખાને, "બાઈ તો આખું પ્રાણુદાનછ,
 દીપક જગતો કરીને કન્યા આવી હિંદોળા પાસછ; ૧

સુતા સ્વામી નિદ્રાવશ થઈને હિંદોળા હલાવેછ,
 કામ કુંવરને નિદ્રા આસરે સુતા દેખે ને સાર લાગેછ, ૨

દુર્ગમંયછ પિયુછ પધાર્યાં તો 'હે સુતા નવ જાગેછ,
 અલ્પ રહી છે રાત્રિ હો। રાણા, ઉધ તમને શી આવેછ। ૩

સખી! હું તો એમ છછું કાંઈ કુંભકરણ ઉપાસેછ;"
 ઉચ્ચ સ્વરે મધુર વચને જન્ય જોલાવતી પાસેછ, ૪

ચરણ તવાંસે ઝાંજર વળડે એ મસે હિંદોણે હલાવેછ,
 જીભાએ જોલે વદન નિહાળે કરતી હારથ વદનછ, ૫

એવામાં અનિરૂદ્ધને યધુ છે સ્વપનછ; ૬

કડવું ૪૧ મું.

જાધ્યા પિયુને જગાડીએ નિદ્રામાંથી જગાડીએ,
 મન સાથે એવાં બીજીએ બ્રહ્મહત્યા સિર લીજીએ; ૧
 ભરથાર પહેલી ભાગિની જે અજ રાંધીને ખાય,
 ઉધે મસ્તકે અવતરે, વાગોળનો અવતાર; ૨
 ભરથાર પહેલી ભાગિની જે સુએ રાધ્યા માંય,
 આંધળી ચાકરડી અવતરે તે પડે મારગમાંય; ૩
 ભરથારનું જે કહ્યું ન માને કરે ત્રેણ કંથ,
 દડકાઈ કુતરી અવતરે તેને માથે પડશે જન; ૪
 ભરથારનું જે કહ્યું ન માને આપ મતમાં જે નારી,
 તે તો નારી અવતરે કાંધ બિલાડી માંજરી; ૫
 "અરે બાઈ! જોતાં જોતાં તું તો બોલે છે આપ,
 પિયુ પેઢ્યા દોષ પારણેને કરડવા આવે છે સાપ." ૬

કડવું ૪૨ મું.

ઝોખા કહે છે, "ચિત્રલેખાને હવે ન બોલીશ આકું,
 તું કહે તો પિયુને મોરા પમ આંખીને જગાડું;" ૧
 "રે, બાઈ! આકળી, ઉતાવળી શું થાય અપાર,
 મોટાનો કુંવર એ હશે પાસે કાંધ હથિયાર;" ૨

કાઠક નારી મુજને લાવી છે કરી હિરોજો દરજી,
 એકાંતે મુજને સાથ એને કરવું છે પાલ્લિમહલજી; ૧
 તેનો પિતા મુજને બોધે છે દાક ચાલિસ વાગેજી,
 તેના નેધા સહુ દોઢારા કરે છે તેની ગમત માલેજી; ૭

ઉચ્ચે.

અનિશ્ચયે સપનાંવર લાધ્યું ચિત્રલેખા તે બોલતી વચનરે,
 આ રી ઉચ્ચમ વખે કરો છાં એ છે કૃષ્ણનો તનરે.

ઓશિકે આવી જુએ તો મોટી એક મદાય,
 ઉપાડીને હેઠે મૂકી ઓખા ચાંપે પામ; ૭
 (એટલે અનિરૂદ્ધ જાગીઆ માલીયે ત્યાં દીકું વિપરીત,
 ઓખા દેખી માળીઆમાં ચર્ધ રહ્યો લયભીત; ૪
 દસતી, ખસતી ઓખા રહી અલગી હાકી બિલ્લો અસુર,
 અનિરૂદ્ધ માલરો થઇને બેઠો, “ક્યાં આવ્યો છું દુઃખ? ૫
 દિદાબો તો મારો ખરો પણ નહિ આ મોટી મારી,
 કાસી મારી નથી દીસતી આ બે કોણ કુંવારી?” ૬
 ચિત્રલેખા પરદરીને બોલી નિજ મસ્તક નામી,
 “હું તમને હરી લાવી છું કોષ ન કરશે સ્વામી; ૭
 આ કુંવારી છે બાણાસુરની ઓખા એનું નામ,
 એને પરણાવવા લાવી છું સુંદર વર સુગણ; ૮
 એવું વાયક બોલી વિધાતા બોલી મસ્તક નામી,
 સહીઅર મારી છે કુંવારી તમે છો સ્વામી; ૯
 એવે અનિરૂદ્ધ વચન બોલ્યો આપ કરીને રીસ,
 ‘શું કઈ માઈ ખડગ નથી નહિતર છેકું બેનાં શીવ.’ ૧૦

કલ્પું ૪૩ મું.

મહા બળાઓ જાગ્યો તે બળનો નાવે પાર,
 હડકું હાક મારી ને તેણે કાધો ત્યાં હોઠાર; ૧
 “ડળક ડળક ડાબલાં વાળે દામો દામ,
 ન હોયરે, ન હોયરે, મારા બાપજીનું ગામ; ૨
 દારકામાં વસે છે તે સર્વે વૈષ્ણવજન,
 અહોરાત્રિ બેઠા બેઠા તે કરે છે કિરિતન; ૩
 અહિયાં લાદકેરા ચરકકા હોય રે અપાર,
 ભૂત, ભૈરવ, જોગણી, અસુર કેરી હોયે નાર; ૪

ડામ્પણીને શાકમણી હોયે મોટી ખલાય,"
ચિત્તલેખા વેગે આવી "કહેતી ખમા ખમાય." ૫

કંડવું ૪૮ અં.

જગ્યા જગ્યા રે જલદવચ્ચ જીવતીની પે'ર દેખે,
અમુર દૈયના માળીઆ રે; ૧
નોય અમારી નગરી રે નોય અમારૂં માત્ર રે,
નોય કનકની દારકા રે; ૨

૩. વધારાતુ કંડવું. (પૂર્વે આખ્યા છે તેવું ક્ષેપક લાગે છે. પ્રેમાનં
જપરથી કદાચ હમરેઠાં કથાં હોય ત્રણે પ્રતે સરખાવતાં લક્ષીઆએ મનસ્વ
વધારા થકાટા કર્યાં છે એ ગ્રપ્ત છે)

અનિદ્રા જગીને જીવન પિયારાં દેખે, વિચિત્ર કન્યા આલેખે,
કોણ કારણ અમને અલિયાં લાવીઆં હો;
ચિત્તલેખા બોલી પાણી, "તમને લાવીશું જાણી,
ઓખાને કરે પટરાણી પરણવાને મુદર વરને લાવીઆં હો,"
"તમે જે નારી ધન્ય હોસો છો કુંવારી કન્યા પરણું,
તો યાથે અન્યાય કમ પરણું અમુરની નંદનીરે,"

કંડવું ૨ અં

'તમે ડાહ્યા છો તે બેશી રા'ને પરાક્રમ સર્વે જાણું,
વટવાની જો વાત કરે તો લાગશે દુખાણું; ૧
કુળ પેલી રાંટી દુદી, કંઈ ઘેરે જગતી પાણીરે,
તેના મનમાં ગમે તે કરી બેસાડી પટરાણી, ૨
નરકાસુગને મારીને ઘેર સોજ સદસ લાલ્યા ધરણી,
તાગ સમજે, તાગ બાપને નથી એકે પરણી, ૩
તારી માને લંને વાલ્યા બધવને બધાવી,
પેલી જીવતી રીછડીને માનીતી દુદી બોલાવી, ૪
તે કરતાં શે જુગી છે આ બાણરાયની કન્યા,
તેને જઈ પગલુતામાં જુઓ યાથ છે અન્યા, ૫

રણમાં બણમાં વાગે ને રણતુર ઘણેમાં ગાજે રે,
 નાચ નાચ શંખ શબ્દ સોહામણા રે; ૩
 આગણે આપણે વાડી આવી રમતા દાંડી દાંડી રે,
 શા માટે રતનાકર નથી ગાજતો રે; ૪
 કોઇ રંગ લાવી રે મારી દારકા છંડાવી રે,
 કોઇ રે ભાગિનીએ મુને ભોળવ્યો રે; ૫
 ચિત્રલેખા બોલી આપરે "તમે જોઇએ તો દેખે ગાળરે,
 આપ્યા છો આ ક-યા મુખે વરો રે;" ૬
 ત્યારે અનિરૂદ્ધ બોલ્યો વાતરે, વળી મુઠે નાખી હાથરે,
 "જણી જોઇને જાત્ય ગણીમાં (૩) કેમ બોલી રે; ૭
 મારો વડવો જીગજીવન ને તેનો અણુમન તનરે,
 કેમ રે પરણું અસુરની દીકરી રે;" ૮
 ચિત્રલેખા બોલી વાતરે, "દાકી રહેવા ઘો તમ જાતરે,
 હવડાં વાતો કાઢીશ વડવાની વણી રે; ૯
 અસ્થા, તારો વડવો જીગજીવન ને એનો વડવો અલિરાજનરે,
 એકવાર અલિરાયે મરા માંડીઓ રે; ૧૦
 અલિરાયે મરાતણે અધિકારી રે તારો વડવો લિખારી રે,
 સાકાતણુ ડગલાં માટે કર ઓડીઓ રે; ૧૧
 અસ્થા, તારો વડવો દધિ માખણનો ચોર,
 ચાપી જુદાવને દોર રે,
 ધાવતાં મારી માશી પુતના રે; ૧૨
 અ-યા, અનિરૂદ્ધ તારી ફોધ, તે અણુનું નાસી મધરે,
 વડવાની વાતો લાંકી રાખીએ રે; ૧૩

અનિરૂદ્ધ વસતો કાપીઓ કયાં ગઈ મદાયરે,
 તમારા જે જણના મારી કર હરે કટકાયરે; ૬
 તમે રે જણ અહિયાં લાગી કયું રે કપરું કામ,
 તમને જેને મારી છડી જઈ દારકાં ગામ. ૭

- નરકાસુરને મારીરે સોળ સહસ્ર લાવ્યા નારી રે,
વડવે છેતરી ચંખને મારી ઓ રે; ૧૪
- મત્રાજીતને કાજરે 'મણિ લેવા ગયા મા'રાજરે,
જાંબુવતી રીંછડી લાવ્યા જીતી રે; ૧૫
- કુળની તે પેલી રાણી, કંસ ઘેર ભરતી'તી પાણી રે,
કંસ રાયને મારી લાવી આ રે; ૧૬
- ભીમકરાયની કુમારી લાવ્યા હરણ કરી તે નારી,
શિશુપાલ મારી જરામધ જીતીઓ રે; ૧૭
- તારી રૂક્મણી વઢીઆઈ આવ્યા પંચાણુ' હોણી
કટક ચઢાવી રે,
જાતભાત કુલ કોનું જોવા ગયા રે; ૧૮
- તું તો બોલી ગયો આકું બોલ્યાના રૂળ હું દેખાકું,"
ઓશિકે જોઈ ગદા દીવી નહિ રે; ૧૯
- "તમે જાણો છો અહિંયા લાવીને કાધું સવળું કામ રે
તમને મારી ઉઠી જઈ દારકા ગામ રે;" ૨૦
- ઓખા ત્યારે ચરચર મૂજ વચમા આવી આડ રે,
મારા પિયુને હું મનાવું તું લાવી તે તારો પાડ રે. ૨૧

કડવું ૪૫ મું.

- " માગ સોરડીઆ મુજાણુ મળ્યા મને મહેલમાં,
મારા જીવણુ પ્રાણાધાર મળ્યા મને મહેલમાં; ૧
- મારા શરીરના શણગાર " "
- મારા હૃદયકેસ દાર " " ૨
- મારી માસુજના તન " "
- મારો સ્વપ્ને ઝાલ્યો દાય " " ૩

રાય ! ચાલો, તેડા સાથ મળ્યા મને મહેલમાં,	
તમને દાદાજીની આણુ	૪
રાય ! ચાલો તો કાઢું આણુ	૫
ચંદ્રવદની ચતુરપણે રે બોલતી મધુર વચન,	
“પ્રભુ ચંદ્ર ચંદોર જેવી પ્રીત રે મન રાખું છું એવી રીત રે;	૬
સાબળો કંથ, કોડામણા રે મારા આણુજીવન,	
હું છું તમારા ચરણની રેણકા રે રાંકડી તમારી દાસ;	૭
મને વચન તે ઉમપાએ યાપિઉં રે કહું વરશે કૃષ્ણકુલમાં,	
જ્યમ ચક્રવાકી મળે સૂર્યને તેમ એવડી તમારી આશ;	૮
મેં તો કાંકણ પહેરીઉં આ જુઓ મીંઢળ બાંધ્યું હાથ,	
... ..	૯
ચાલ જોધને નાય અમકીઓ રે ત્યારે માન્યું અનિરૂદ્ધ મન,	
ત્યારે હસી હસી સન્મુખ જોઈ રહ્યો કાંઈ ન રાખ્યું બિન;	૧૦
એમ ચતુરપણે વશ કીધતો રે, બેનું ચયું એકજ મન,	
x પ્રેમાનંદ કહે ભલો બોળ્યા રે કાંઈ ઝોખાએ	
અનિરૂદ્ધ જન.	૧૧

કડવું ૪૬ મું.

ત્યારે અનિરૂદ્ધ બોલ્યા વાણુ, સાંભળ સુંદરી રે,	
“સહિયર થઈ હાં અનણુ! ઘેલી કાણે કરી રે;	૧
એ અળળાએ નાખ્યા બોલ અમ શું ઉચડી રે,	
મારા વડવાની શાને વાત કહાડીને વડી રે;”	૨
ત્યારે ઝોખા બોલી વાણુ, એ છે દાસવડી રે,	
છે કૌભાંડની કન્યાય પગની એતો ખાસડી રે;”	૩

x કાવ્યદોહન પ્રેમાનંદના ઝોખાદરણમાં નથી. તેમજ જ પ્રતમાં પણ કડી-૫ પંક્તિની કડીઓ નથી.

ત્યારે અનિરુદ્ધ બોલ્યા વાણુ, હવે હું તને વરં રે,	
મને મહેણાં દીધાં તે સાર તેહનું વેર વળ્યું;"	૪
ચિત્રલેખા બોલી વાણુ, 'ગાળો દીધી સહી,	
તમે જે ચયાં છો એક, પરણાવું નહિ;	૫
પરણાબાની મેર મેં સધળા લહી,	
મુને મળ્યા નારદ મુન વિદ્યા શીખવી કહી;"	૬
"તોકે ટેલી ચાને વાર હવે તો શાની ?	
માળાઆમાં પરણાવ, રાજકુંવરી નાની."	૭

કડવું ૪૭ મું.

માળાઆમાં મિથ્યા અમિ પ્રગટ કીધા રે,	
માળાઆમાં દેવતાને સાક્ષી દીધા રે;	
માળાઆમાં હેમકલશ ચોરી ચિતરાય રે— માલીયા	૧
શાશાં મંગલ વરતાય રે પહેલે મંગલ આપ્યાં	
અશ્વનાં દાન રે, દાન લે છે કૃષ્ણનો તન રે;—માળાઆ	૨
ખીણું મંગલ વરતાય રે ખીજે મંગલ	
હરતીનાં દાન અપાય રે,	
ત્રીણું મંગલ વરતાય રે ચિત્રલેખા આપે	
કરની મુદ્રિકાય રે;—માળાયા	૩
ચોથું મંગલ વરતાય રે ચોથે મંગલ કુંચી	
સહિત જડાર રે,	
સમેવતે સાવધાન રે, ચિત્રલેખા આપે	
કન્યાદાન રે;—માળાઆ	૪
માળાઆમાં આરાધ્યા કરસાર રે માળાઆમાં	
વંચ્યો જોજોકાર રે,	

અનિરુદ્ધ પરણી ઉઠ્યા રે દેવ સ
મેહે મુઠ્યા ર

* રૂમાં જુદું છે—

અક્ષાલાવે કપીશ્વર પલો રે બ્રહ્મા આચાર્ય
દાઘએ નવ ભણ્યું હ

શ્રીધા ગાંધર્વ વિવાહરે તેણે મન અતિ વાધ્યો આ
બ્રહ્મા કરે છે વેદ ગાનરે સમે વર્તે
મધુપર્વ કારજ કીધુરે વસ્ત્ર અંતરપટ

વરમાળા આરોપી કંકરે પાછી પટાળે
માનુની મંગળ ગાયરે નારદ કુબર

ઓખા વરને નિહાળે રે મેવાએપજ ત્યાં
મહિા મહિ મરકલડા કરી જોયરે અનિરુદ્ધને ત્રિશુવન
બેસાડયાં જોડાલેડ રે પોત્યા છે બેઠુના
અગ્નિમાં શૂત હોમાયરે પહેલું મંગલ ત્યાં

પહેલે મંગલ સાં સાં દાન અપાયરે પહેલે મંગલ આખ્યાં છે મેધની
તાં તો જીનું મંગલ વરતાયરે જીનું મંગલે સાં સાં જન

જીને મંગલ આખ્યાં છે વસ્ત્ર દાનરે ત્રીજું મંગલ વ-
ચિત્રલેખા આપે છે કર મુદ્રિકારે ચાપું મંગલ વ-

ચોથે મંગલ આખ્યાં છે કન્યાદાનરે એમ મંગલ વરત્યાં છે ન
માળીઆમાં આરોગ્યાં કંસારરે હરિ કન્યા ભમે વરને જમ

હારે બ્રહ્મા કીલુક વચને હસા

કંસાર આરોગ્યા રૂઢી રીતેરે, મુખા આવમન કર્યા પ્રી
બ્રહ્મા દે છે આશીરવાદરે વરકન્યાનો રૂડો સાર

ચિરંજીવ રહેલો એની જોયરે ઓખા । શું તો સુંદર વરને પામી
હરિ એનો દાદો ત્રિશુવનનો સ્વામીરે ઓખા । શું તો રૂડા વરને પામી

હરિ એને છનુ લાખ દાકારે જોને વરણવતાં કપીશ્વર ચાક્યારે
જા જણાં ગુરુ નિજ ગામદે નરનારી કોડા કરે છે સુંદર

કડવું ૪૮ મું.

“તું તો કરેછે પિયુતું જતન રે આબ્યું છે રંક હાથે સતન રે,”
ઓખા અનિરૂદ્ધ જોળે બેસાડી રે, “તું તો સાંભળ મારી નારી રે; ૧
ત્યારે મુજને હવું સ્વપન રે ત્યારે મુજને હવું સ્વપન રે,
જાણ્યું પરણ્યો ઓખાની નારી રે” ત્યાંતો ખારી રહી
છે ઉઘાડી રે; ૨

પેલા અનુચરે દીડી નારી હો ‘આ શું?’ વિપરીત વાત વિચારી રે,
અનુચર વળતા બોલ્યા, “ચાલો રાય દને જૈયે; ૩
એક કહે મોટાની વાતો જાણો અજાણે કયમ કહીએ,
ખીજો, કહે તમે જોઈ આવો વળતા આપણુ જૈયે; ૪
એવું કહીને કાટ કંઠે તે ચઢીઆ નિરધાર,
આવીને ઉભા રહ્યા અનિરૂદ્ધ જોળે દાર; ૫
“જરે પાપી જા પરો તું જે રહ્યો તે લાભ,
ખાણાસુરના માર આગળ તું તો દિસે છે શાધ;” ૬
અનિરૂદ્ધ ખીજ બોલીએ સંજળ નાખી ચીસ,
“જા કહેજે તારા ખાણને જે નથી રાખતો ખીક;” ૭
જોધા ચાલી આવીઆ ખાણાસુર કેરી પાસ,
“પુરૂષ સમાગમ છે રે રાજા માગ્યાઆમાં વાસ; ૮
માર લાખ જોધા મોકળ્યા રાય તેણી વાર,
એને લાવો જીવતો કે કરી એને રજાદાર; ૯
ઓખાં વળતું એણી પેરે બોલ્યાં “સાંભળ મુજ બરથાર. ૧૦

આ કડવાંની પૂર્વે” ત્રણ કડવાં જ. કા. કડવું ૨૨, ૨૩, ૨૪ નાં
બાજેદુજ ઉપારેલાં ‘ઈ’ માં છે. પણ ૪૮ મું કડવું છે.

કડવું ૫૦ પૂર્વે ‘ઈ’ માં પ્રિમાનંદનું કડવું દાખલ કરી દીધું છે. “ઓખાને
બાલે લેવાનું” પણ તે એવું નહું કડવું આવે છે. ।

કંઠપુ' ૪૯ સું.

“મારા પિતાને જાણ થયું ને કટક મોકલ્યું પ્રાદ રે,
ચાર લાખ જોધા મોકલીઆ સેના સાગર પૂર રે;
જાણા કયમ વડશો રે ?

“કામિની તુજને શું કહું રે કાલાવાલા તે સર્વે ફોક,
અમે એવું યુદ્ધ કરું રે જેમ જીવે સ્વર્ગના લોક;
એમ અમે વડશું રે ?

મારા સ્વામી કાલે હાથ આમુધ ન મળે એક રે,
પાપીઓ ખાપ ખાણાસુર મૂક ન મળે પિવેક રે,
જાણા કયમ વડશો રે ?

અખલા તુજને શું કહું રે, માઈ આમુધ ઝોસાન રે,
દારતણી એક ભોગલ કાઢી લેશું સહુના પ્રાણુરે.

કંઠપુ' ૫૦ સું.

મહા બળાઓ જાગ્યો રે બળનો નાવે પાર,
હકક હાક મારીને ત્યાં કીધો તે હોહોઘાર; ૧
રાણુણુણુ ભોગલ મેલી વળતી તે દલમાંય,
જોધા તે નાહા ચોદિય રણમાં રહ્યો નહિ તે કામ; ૨
કોઇની ઉદી નાસિકા ને કોઇના ઉછા ચણું,
કોઇને આટી વાળા દેતા કોઇકે પામ્યા મણું; ૩
તેમથી બે ચાર ઉગ્યાં તે રાજ પાસે જાય,
'શું બેઠા રે, શું બેઠા રાજ ખાણાસુર હો,' રાય; ૪
ત્યાંહાં રણ વિને તો દેહવટ વાળ્યું થોધા સઘળા માર્યા,
સાત લાખ થોદા લેધને પ્રધાનને હંઠાર્યા; ૫

નારદ ચાલી આવ્યા જ્યાંદાં બેઠી ઝોખાપ,
 “ઝોખા! તું તો સૌભાગ્યવંતી અનિરૂદ્ધ ચિરંજીવી હોય;” ૬
 રણ ગાંધરી તો ઝોખાએ બાંધી તેણી વાર,
 ‘હવે જુદ્ધ કરો સુખેથી મુજ પ્રાણના આધાર. ૭

ઢાળ.

એક ભોગળ લીધી સારરે સૈન્ય સહસ્ર મણનો ભાગ્રે,
 તે જાણે પુષ્પનો ઢામરે એમ કરતો મારામારે; ૮
 કંઈકે માર્યા કંઈકે ભચડયા, કર્યા કચરધાણી,
 અધમુઆ કીધા કંઈકને તે પડ્યા માગે પાણી; ૯
 તેમાંથી બે ચાર ઉગ્યાં તે રાજ પાસે જાય,
 “શું બેઠા રે, શું બેઠા રાજ તમે બાણામુર રાય;” ૧૦
 બાણામુર ખીજીને બોલ્યો, “તમે શું રણમાં ચઢીઆ!
 તમે આવ્યા શું જીવતા! કાંઈ તેનાથી નવ વઢીઆ;” ૧૧
 “શું સાંખીને વઢીએ રાજ નહિ સગો સાણેને,
 ત્યાં લગણુ ડગલાં ભરો રાય ઘેર બેઠા શું ખીજે? ૧૨
 પ્રધાન કહે જી રાજને હું કહું કેટલો મર્મ?”
 એક ભોગળે દસ લાખ માર્યા ખોયો ક્ષત્રિ ધર્મ;” ૧૩
 ત્યારે બાણામુર ખીજી બોલ્યો સખતી મારી હાક,
 “એણે છોકરે નીચું જોવડાવ્યું ધસીને વાડયું નાક;” ૧૪
 પ્રધાન કહે રાજને, “તું શીદ કરે અભિમાન!
 અભિમાનના કારણ માટે પાંડવ કાઢ્યા વન;
 અભિમાનના કારણ માટે માર્યો દુર્યોધન; ૧૫
 રામે રાવણ રણમાં રોલ્યો અભિમાનના માટે,
 વારે વારે હું વાઈ છું અભિમાન કરો શા માટે; ૧૬

● અહિંથી રૂં મોં પાછું પ્રેમાનંદવાળું કટકું આપણે જ્યાંની અડધું
 મુનણું” રાં રાય છે.

ગડગડે ત્રાખાણુ ચડ્યો બાણાસુર રાય,
 બાણાસુર આવ્યો દેખીને થઈ ઓખાને ચિંતાય, ૧૭
 ઓખા કહે છે અનિરૂદ્ધને, “રણુ આવ્યો મારો તાત,
 યોધા સપળા મારજો, જીવાડજો મારો તાત; ૧૮
 પરબોમે વાતો ચાલશે કે મરાવ્યો નિજ બાપ,”
 “લાવ્ય, કામિની ગદા મારી હું કહું દવે સંગ્રામ; ૧૯

મતબાણો મહાણે માલમાં, નહિ ફકર નહિ ફાલમાં; મતબાણો. ૧
 જઈ જોધે સંભજાણું સાનમાં, બહુ બલ દિસે છે બાલમાં; મતબાણો. ૨
 દરાશાખ જોજો દેહવટ વાગ્યા હજી છે વટવાની ચાલમાં; મતબાણો. ૩
 કહણ વચન સુણી કાપે ભરાજો નયમ અગ્રિધૃત રાતમાં; મતબાણો. ૪
 રાન્યમાં જઈને રાજી રાખો નવ નાસે પ્રાતઃકાલમાં; મતબાણો. ૫
 વિવયમાં વજળ્યો નહિ યાય અગગો જ્યમ માખી મધનલલમાં; મતબાણો. ૬
 એક બાજક બકરીનો કાણુ આશરો લમ સરખા વાધની ફાલમાં; મતબાણો. ૭
 બક્ષીઆ છો તો બાંધી લાવો વધાણું રત્નભરી ચાલમાં; મતબાણો. ૮
 મેં જગત છોડું એ નવ જોડું સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલમાં; મતબાણો. ૯

આ પછી પ્રેમાનંદનું કહણું “હો રે હઠીલા રાણાનું આવે છે.”
 “આવી સેના અસુરની” વિગેરે આવે છે. તેમ મહામાયાનું સ્મરણ પણ
 આવે છે તે પણ ક્ષેપક લાગે છે:—

“અંકાણી રાણી વિશ્વકર્ણી, સહજ સમાણી, સર્વાળી, રદ્રાણી રાણી,
 અક્ષર નાણી, એક વસંત કોટિ પદ્મણી, મધસે પેલની, કુંજર દેશની,
 કલ્યાણી શું ચતુરશાણી, વેદે નાણી ને પારવતી જીવનયા, કુંડલી કાયા,
 જેમણી માયા, ને, હિમાચલ ગિરનયા, સેવક વરણાયા, અસુરે હણાયા,
 હોહોભણુંતી અંબાયા, વેણુ ચણવાયા, અંબલ ગાયા, દેવી સીવરાયા, દુર્ગાયા,
 માસતવલસંગી, અતિબલ અંગી, નિત્ય નિત્ય જોખન વરંગી, અંપક દલસંગી,
 ઉરવરસંગી, હરશણુગાર ભોરંગી, નમો નમો કલ વાદન ભંગી, દાનવ
 ભંગી, દોષંગી, મા અપકા ચરણી, અંબલો વાલિ, નિત્યે તાકી, બરપ્રભલિ,
 વરકંસરવાલી, ભોમ્યભરાલી, વિકટકરાલી, કલ્યાણી, વેપારાવીયાલી, પેટપટાલી,
 સાતપટાલા, વિવિધ્ય વરણી, અંબા શું અજરામરવરણી, જ્યો જ્યો મા શુભ-
 કંઈણી, અનિરૂદ્ધને કુરાવ કલ્યાણ કરણી.

ખીજાં કોનો વાંકે કંશે છે! માં જાણાસુરે રાય,"
લેધં મધને હંચી મારી જાણાસુરના હૈયામાં; ૨૦
જાણાસુર પૃથ્વી પડીને ફરીને બેઠો યાય,
જુદ કરે કેશવનો કુંવર આવ્યો ચોપટ ધાય; ૨૧

પછીનું કડવું.

મહામાયા રૂપ રચ્યાં રદાણી સરસા પીત પીતંગરા,
ચીર અનોપમ પહેરીઆં ચરણા ચોલી અંગા; ૧
ઝળહળતી જાણે જીવે જીવે માતારે, ઝંઝરનો ઝમકાર,
અહં (?) માણકે માતીડે જડયાં ને જર એકાવલ હાર; ૨
મા; હિરાચલના મલે મલ્લ ચુઆ બહોત રાખડી બંધ,
કસમસતી વેણુ, કસુબે સોહિએ ભેધ ભય સોખંડ; ૩
મા; કુમરુમ ચુડી, કંઈજી બલકે ખડે ખેટવી ખંડ,
કરતુરી કેસરે કુમકુમ ચસકે દાટમ દોડા દેત; ૪
દંતાલિ દાનવ સંધારે વળી વસે કેસાસ,
જુઠાંને છળ કરવા છત્રીસે દીધાં હાથ, ૫
હિમાચલ મેધ મદીને આવ્યા મહામાયા માતંગ,
મા! કાંતિ દોટિ દિનમણીને સર્વાંગ સુંદરીનું અંગ; ૬
માતંગી મહાદેવે દીડી તેજકલા તેત્રીસ,
આદને બ્રહ્મા વેદ વખાણે નયી નયી જુગદીશ; ૭
મહાયાસી અંસ જે રેવી ને પંડિત લાગે પાય,
જાણાસુરના મુખમાંથી ઉગાર્યો અનિરૂદ્ધને અખાયર; ૮

પછી પ્રેમાનંદનું કડવું. (જન્મેને જાણે જાંધીયાં) છે. એમ અવર
નંવર પ્રેમાનંદનાં કડવાં રૂં માં દાખવ થઈ ગયાં છે એટલે એ પ્રતમાં બધાં
મળીને કડવાંની સંખ્યા ૮૬ થઈ છે એટલે વિષ્ણુદાસનાં કડવાંની સંખ્યા
૮૬ ગણવાની નથી. હવે પછી પ્રેમાનંદનાં દાખવ થઈ ગયેલાં કડવાંનો
નિર્દેશ કરીશું નહિ. વિષ્ણુદાસ આદિ કવિનાં કાવ્યોમાં પ્રેમાનંદનો વાર્તા
વિસ્તાર દીસતોજ નથી એથી પ્રેમાનંદનાં કડવાં વિષ્ણુદાસનાં છે એવી
ધૃષ્ટતા અમને અરુચિર છે.

ખાણાનર ખટ ખાણ મૂકે બળાઓ કેમ જતાપ ?
 નાગપાશે પછી ખાંધી લીધો કૃષ્ણનો કુમાર;
 લાવી કારાગ્રહમાં નાખ્યો કાલ ન લાગી વાર; ૨૨
 રાય કહે પ્રધાનને કે હવે પામશે મર્ણુ,
 પછે અનિશ્ચે કીધું ત્યાંદિ યોગમાયાનું રમણુ. ૨૩

કંડુ ૫૨ મું.

નારદ આલી આવીઆ જદાં બેઠો રે રાજન,
 "તમે આવ્યા છો તો કે'તા જાઓ આ તે કાનો તન ? ૧
 "શ્રી કૃષ્ણકેરો દીકરો નવ લક્ષ્ય તું એનું નામ,"
 નારદ આલી આવીઆ અનિશ્ચ જેણે કામ; ૨
 નારદ કે'છે અનિશ્ચને, "તે' ઉડળ ધાત્યો આજ,
 અભ્યા ! કન્યા વરવા તું આવ્યો મુજને દક્ષણનો લાભ;" ૩
 અનિશ્ચ કે'છે, "હો નારદજી ! શું બોલો છો આમ !
 કારાગ્રહમાં હું પડ્યો આ દક્ષિણા કેરો કામ ? ૪
 નારદ કે'છે અનિશ્ચને, "તમે આવ્યા હરણ કરવા,
 આવાં હરણ તો દાદિ કરલો કારાગ્રહમાં પડવા; ૫
 તારે મન તો જુદુ થયું ને મારે મન તો નાચ,
 હવે એવું હું જુધ કરાવું જે બોલું તે સાચ;" ૬
 નારદ ત્યાંથી પરવર્ષા તે ગયા કારકી માંપ,
 ગોમતીમા રનાન કરી આવ્યા ન્યાં બેઠો જદુરાય; ૭
 શ્રીકૃષ્ણે નારદ આવતા દેખી ચરચર કૂળ્યાં હાડ.
 "ઓ પેટ્રો નારદીઓ આવ્યો કરાવશે વડવાડ; ૮
 મતસામાને કેરે મંદિર જાણે તો આનું સખારો પાડ,
 પહેલાં પારિજતક મારે તમે કરાવી વડવાડ; ૯

- ક્યમરે આવ્યા? ક્યમરે આવ્યા! કહોને નારદમુન,"
 "સ્વામી! હું જોવા આવ્યો છું કેટલા તમારા તન;" ૧૦
- "સભાએ સર્વે કુંવર બેઠા મોક્ષ પ્રણમન,
 અનિર્દલ જુતા નથી કહોને નારદમુન;" ૧૧
- "શોણિતપુર બાણાસુર રાજ કારાગ્રહમાં તન,"
 કૃષ્ણજીએ કહ્યું ન માન્યું "આ તો હમ નારદમુન;" ૧૨
- નારદજી વાણી બોલીઆ, "શ્રી કૃષ્ણજી તમારો પાડ,"
 "ધરમાં જઈ નારી જાંબેઈ તો યશે પૂણું વડવાડ; ૧૩
- નારદ ચાલી આવીઆ જ્યાં રૂક્મણી કરે બોજન,
 તમે માતપિતા છે કદજ હેયાના, કારાગ્રહમાં તન; ૧૪
- મુજ દેખતાં કુમાર માર્યો ધાડે સાહે રાય,
 રાતાં રાતાં રામે કહ્યું કે મારે નથી સચું બહાણું કામ; ૧૫
- ત્યારે મુજને દયા આવી પણ મારે તે શું ચાલે,
 એકલો હું તે શું કરું મને સર્વ આવીને જાલે;" ૧૬
- રૂક્મણી ચાલી આવીઆ જ્યાં બેઠા છે જલદરાય,
 રાય ભરી ચાલ્યાં આવ્યા જ્યાં બેઠા કૃષ્ણ સભાય; ૧૭
- "સ્વામી! સેવકને બીડ પડે તો અડુઆણા ઉગઝો,
 કુંવર કારાગ્રહમાં પડીઓ વહારે શે' નવ ધાઓ; ૧૮
- અમને પરમેશ્વરે પ્રણ ન સરજ્યાં નારી સરજ્યાં નાય!
 તમે પહેરો કાંચળી ને આયુધ આપો અમ હાથ; ૧૯
- અમને આપો આયુધ તો ભૂદર! જઈને ભડીયે,
 કુંવરને મહેલાવી આણું રણમાં જઈને વડીએ;" ૨૦
- વચને વચને પ્રભુજી કાપ્યા ગરૂડ તેડાવ્યો સાર,
 છયાસી જોજન પાંખ ઉપર જલદ યથા તૈયાર; ૨૧
- આવી વાઢીમા ઉતર્યો લાંબું રાયનું વન,
 ગરૂડને આપી આરાધા . મુકાવી - લાવો તન. ૨૨

કડવું ૫૨ મું

ગરક ત્યાંથી પરવર્ષો એક નદી આવી વિશેક,
 ગરકે તેમાં ચાંચ બોળા પાણી લીધું- થોક; ૧
 ત્યાંથી આઘા પરવર્ષો મહા ખેરના અંગાર,
 પાણી પેલું લીધુંતું તે ત્યાં વાવરીઈ નિરધાર; ૨
 ત્યાંથી આઘા પરવર્ષો બહુ જૂત ને બહુ પ્રિત,
 પાણે મારી પાડીઆ બહુ કીધરે અચેત; ૩
 બહુ થળે ભગવાનનું જે પુરણ પામ્યા આદાર,
 કુંવરને મૂકાવી લાવ્યા ન્યાં છે ભુગદાધાર; ૪
 ઉદવ ને અકૂર બે હસીઆ બસા કૃષ્ણના તન,
 "રાતમા શું દોડી આવ્યા પરણ્યા ઉપર મન; ૫
 તમે અરે, આવ્યા પરણવા ને નવ લાવ્યા જન,
 અમને પીરસત લાપથી તમે જમતા પકવાન." ૬

કડવું ૫૩ મું

"એણી વાતે કુંવરે શરમાણા નવ થઈએ,
 મારી વાતો તુજને કહું તે રાખ તારા હૃદયે; ૧
 કુખળ પેલી રાંટી ટૂટી કંઈ ઘેર ભરતી પાણી,
 મારા મનમાં જે ગમીતો કરી બેસાડી પટરાણો; ૨
 નરકાસુરને મારીને સોળ સદસ લાવ્યો ધરણી,
 તારા સમજે મુજને તેમાંથી એકે નથી પરણી; ૩
 તારી માને જઈને લાવ્યો બધેપને બધાવી,
 જાંબુવતી રીંછડી તેને માનીતી કહી બોલાવી; ૪
 તું તો મારો દીકરો છે ધન્ય તારી માનું પેટ,
 આ ખીજ સર્વે દીકરા તે જનમ બિડી વેઠ; ૫

આપણા તે કુળમાં આત્મું આવ્યું શરમાણા નવ યદ્યએ,
 જો રૂડી કન્યા દેખીએ તો હરણ કરીને લઇએ; ૬
 અકુર ને ઉદવ બેઠું હસીઆ ખડખડ મેલ્યા દંત,
 તે વળતા સાબળીને કે'છે, “ધન્ય ધન્ય ભગવંત; ૭
 રૂડી 'શિખામણ દીકરાને દોછો થું ધનસ્થામ,
 તમારા વાદે અમારા શીખશે તો મેલું પડશે ગામ.” ૮

કડવું ૫૪ મું.

પ્રધાનની પેરે ઉદવને હરિએ દકાપાં,
 ઉદવ આવ્યા દૈત્ય સભામાં બાણાસુરે બોલાવ્યા; ૧
 ■ આવ્યા રે કૃષ્ણાગર કેશવ વાડીમાં ઉતરીઆ,
 આવ્યારે જાદવના જોધા તરવારે તરવરીઆ; ૨
 આવ્યો છે દૈત્યનો કાળજ તું તો પાપી માર્યો,
 શ્રીકૃષ્ણ સાથે જુધ કરતામાં તું તો જાદવ દાર્યો; ૩
 ઉદવ ભણેરે અધે બાણાસુર તારી આંખો પુટી,
 શ્રીકૃષ્ણ સાથે જુધ કરતામાં બાહો જશે વધૂટી; ૪
 ઉદવ ભણેરે અધે આ જુદ કાણે આપી ?
 સોપ્ય ઝોખા અનિરૂદને શ્રીકૃષ્ણ ચરણે લાગી;” ૫
 ૬૫' ૩૫ બાણાસુર બોલ્યો, “ વિચિત્ર મુણજો ભાઇ,
 ઉપાન શિર ઉપર ચઢી બેસે કરે મસ્તક થું વડાઇ; ૬
 નીચ જાત જાદવ જાડેજ પીંગરા પરિમાણ,
 શૂંદાવનમાં ગાયો ચારી મહિનાં લીધાં દાણ; ૭
 ૭ મહિનાની રાત કરીને નરુઓ યદ્યને નાચ્યો,
 ભરવાડાંની ગાયો ચારી માગી પીતો છાસો; ૮

- આદલારે દલાડા સેવક યદને પરધેર ભરીઈ પેટ,
 ; આજ ભારી કન્યા ધન્ય છે જુઓ 'દેવની' વેડ; ૯
- જા કરવું હોય તે કરી લેજો વજીરે વડાણા માંય,"
 .. ઉદ્ધવ ચાલી આવીઆ શ્રીકૃષ્ણ બેઠા જ્યાંય; ૧૦
- "સ્વામી ! તમને બાણાસુર તેડે લઈ શ્વેરો જાન,
 તમારે જમવાને કાજે કરાવ્યાં છે પકવાન; ૧૧
- કહ્યું તમારું નહિ માન્યું મુજને છે વિશ્વાસ,
 સૈન્ય લઈ બાણાસુર આવ્યો જુધ કરવા તમ પાસ. ૧૨

કડવું ૫૫ મું

- નગર પડે વળડાવીઓ રાગએ વળડાવ્યાં નિરાન,
 ગામ ગોદરે ચાલી આવ્યો બાણાસુર બલવાન; ૧
- હૈયદલ, રગદલ, મેદલ, પાદલ સૈન્ય ચાલ્યું જાય,
 સૈન્ય જોયું જાદવનું ને દીઠા જાદવરાય; ૨
- કાબાવડને પ્રવ્રમન વડે રણ બાણાસુર ભગવાન,
 વંદતાં વંદતાં રાગને તો આવ્યું છે અભિમાન; ૩

રાગ સિંધુડો

- જા, પરી જા, છોકરા નંદના અસ્યા ! વડવાને તું મેરી પાસ આવ્યો,
 હાય હજારની બાયમાં કાં મરે ? ભારી દણેથી નહિ જાય દાવ્યો; ૧
- વૃંદા તે વનમાં ગાવડી ચારતો, પરનારી કેરાં તું ચિર હરતો,
 દાણુ લે દહોતણાં નામ ગોવાલીઓ, અસ્યા ! પરધેર રહીને પેટ ભરતો; ૨
- સાંગ શ્રીમુખની, નેત્ર ત્રિશલનું, માહરા હાયમાં, તે, 'રે, અલકે,
 ઝાલે છે દેવતા, ધરણી મૂજે વળી, જોને તું જોને તું શેષ સગદે." ૩

કહ્યું પદ મું.

- એવું કહેતાં કાપે ચઢીઆ સ્વામી દેવ મોરાર,
બાણાસુરના હાથ વાઢીઆ કહ્યું ન લાગી વાર; ૧
- મારદ ચાલી આવીઆ ન્યાં બાણાસુરની મામ,
“તારા કુંવરના દેવ વડાઢે કહો વલે શી થાય;” ૨
- વત્ત કાઢી, નમ્ર ચઢને ચાલી તે રણમાં,
વત્ત વિના વેચાણ આન્યાં લાભ્યા શ્રી જુદરાય; ૩
- મેરુ જોડું માયું તેતું તાડ જેવા પામ,
કૃષ્ણ સામી આવી તે તો લાગી સ્તુતિ કરવાય. ૪
- રાક્ષસી કેવા લાગી, “સાશળો દીનના નાથ !
મારે કાગે રાખજો એક મુસ્તક ને ચાર હાથ; ૫
- પછી કૃષ્ણે ચક્ર મૂક્યું કહ્યું ન લાગી વાર,
કર સપગા તે છેદી નાખ્યા રાખ્યા વળના ચાર; ૬
- શોણિતની તે નદી વહી છે સદાએ કરે ધાય,
બાણાસુર તે પછી લાગ પામી કૈલાસ નાસી નાય. ૭

કહ્યું પદ મું.

- મહાદેવજીની મેના ચાલી કહેતાં નાવે પાર,
જૂત પ્રેત ને ડાકણ શાકણ એટલે ચીમો પાડે; ૧
- લાંબા કાનની લેરવીને ઘાડે ઘાડે ત્રાડે,
જૂત પ્રેત આપ્યું ચરલડીને નળાં વાર ન લગાડે; ૨
- “અર્યા, કૃષ્ણ નામ ધરાવીને તું ચાલો હજારે,
જન્મારો એમ ગયો તો તારો વાણો બોલ્યા એમ વેદ;” ૩
- “તમે ડાલા છે તે જના રહોને પ્રાક્રમ શિવ! હું બાણું,
બીલડી રૂપ પાર્વતીએ, ધણું દહડે ના રૂપી ધી;” ૪

આપ જો ગણા હમએ તો ખીજને કહીએ,"
 મહાદેવજીને મહેણું દીધું મહાકુખ લામ્યું હૈયે; ૫
 કોપ કરીને અમ્યાજ મેલ્યું હરિએ અમિ છાંટયો ત્યારે,
 મહાદેવે પરવતાજ મેલ્યું પર્વત દોઢ્યા જાય;
 ભગવાને વજાજ મેલ્યું પર્વત સુરણ ચાય; ૬
 મહાદેવે નાગાજ મેલ્યું નાગ દોઢ્યા જાય,
 ગોવિંદે ગરુડાજ મેલ્યું નાગ વીણી ખાય; ૭
 કોપ કરી ત્રિશૂલ મેલ્યું શિવે રણમાં જ્યાંહિ,
 ભગવાને તો ચક્ર મેલ્યું અમિ જાંટયો ત્યારે; ૮
 ચક્ર ને ત્રિશૂલ વટે છે રણ અમિના ભડકાય,
 વડતાં વડતાં મગને ગયા બળવા લામ્યા દેવતાય; ૯
 મહાદેવે તાવ મોકલ્યો જાદવ ઉપર જાય,
 જાદવ સહુને તાવ ચડ્યો ત્યારે કોખ્યા જાદવરાય; ૧૦
 ભગવાને તાપ ઉપજાવીઓ એકાંતરીઓ તાવ,
 તાવ તાવ સધળા વટે જીવ જોવા સરખું ચાય; ૧૧
 લડે ને લોટે લાગ્યે બુંદ પડે ને બેઠો ચાય,
 શીતજ્વર ને પીતજ્વર મહિ કૃષ્ણજ્વર કહેવાય; ૧૨
 પૃથ્વી યજ છે આકળી તે જાણા પાસે મધ તતકાળ,
 મહાદેવજી શ્રીકૃષ્ણ વટે છે હું જાઉં હું રસાતાળ. ૧૩

કંઠુ પૂં મું

જાણાજ વચમાં આવીયા "કુખ લાંગીએ રે,
 તમે વડતા રોહો ભગવાન જ્યાં મન મનીએ રે; ૧
 કોણ જાણા! કોણ વિધ્યજી! કુખ લાંગીએ રે,
 કોણ કહીએ મહાદેવ! મનમાં મન માનીએ રે; ૨

- એક રૂપ ચરીર એક આત્મા દુઃખ ભાંગીએ રે,
આપણુ બેઠમાં શી વડવાડ મળ્યાં મન માનીએ રે; ૩
- આણાસુર લાગ્યો પાવ, દુઃખ ભાંગીએ રે,
“મેં” તો નવ જળ્યું ભગવાન મળ્યાં મન માનીએ રે; ૪
- તવે મંદિર મારે આવળો દુઃખ ભાંગીએ રે,
હું તો રેડ કન્ધાદાન મળ્યાં મન માનીએ રે; ૫
- અનુકુળ રાત્ર્ય હશે દુઃખ ભાંગીએ રે,
હયું પોતાના મરણુ રૂપ મળ્યાં મન માનીએ રે. ૬

કડવું ૫૯ મું.

- મરણે આપી આજા તે અમૃત લાગ્યો માર,
અમૃત છાંટી સૈન્ય ઉડાડ્યું વયોં જોજોદાર; ૧
- પેલા તાવ વાણી બોલીઆ, “કંદિ રહેવા આપો દામ,”
અજાન ને અધરમીને ઘેર આપ્યો તુને વિનામ; ૨
- ઝોખાદરણ જે સાંભળે તેનો તરિયો તાવ તે જામ,
આજા મારી તું લોપે તો ચતધા કડકા થામ; ૩
- મંડી જનીવામે જન લઇને આવ્યા તે જડુરામ,
પછી પારવતીના પિયેરને નોતરાં કહેવામ. ૪

કડવું ૬૦ મું.

- પારવતીના પિયેરને નોતરડાં રે,
બેસણા રડાં લાવજો પાથરણાં રે; ૧
- તેડાવોને ઉદધાચલ અસ્તાચલ તેડાવો રે,
વરગમને નદાવળુ થાય પીડી ચોળાય રે; ૨

કડવું ૬૧ મું.

(સરખાવો પ્રમાણ ૬૨, ૪૩. જ. કા. દો.)

શ્રીકૃષ્ણકેરી ધરણી ન નિદ્રાએ પહોડશો રે;	
અનિરૂદ્ધને તેલ સિંચારો કે રૂક્મણી જાગવું રે;	૧
બલભદ્ર કેરી ધરણી ન નિદ્રાએ પહોડશો રે;	
અનિરૂદ્ધને તેલ સિંચારો કે રેવંતી જાગવું રે;	૨
પ્રહુમન કેરી ધરણી નિદ્રાએ ન પહોડશો રે;	
અનિરૂદ્ધને તેલ સિંચારો કે રતિરાણી જાગવું રે;	૩
બલ્લા કેરી ધરણી નિદ્રાએ ન પહોડશો રે;	
અનિરૂદ્ધને તેલ સિંચારો કે બલ્લાણી જાગવું રે;	૪
સૂર્યકેરી ધરણી નિદ્રાએ ન પહોડશો રે;	
અનિરૂદ્ધને તેલ સિંચારો કે સૂર્યાણી જાગવું રે;	૫
બાણાશુરની ધરણી નિદ્રાએ ન પહોડશો રે;	
ઝોખાબાધને તેલ સિંચારો કે રૂપવતી જાગવું રે;	૬
કૌભાંડ કેરી ધરણી નિદ્રાએ ન પહોડશો રે;	
ઝોખાબાધને તેલ સિંચારો કે પારવતી જાગવું રે;	૭
ગણપત્ય કેરી નાર નિદ્રાએ ન પહોડશો રે;	
ઝોખાબાધને તેલ સિંચારો કે સિદ્ધિ શુદ્ધિ જાગવું રે.	૮

કડવું ૬૨ મું.

હલહલ હાથિણી ચણગારીરે તે ઉપર રતનજડિત ઝાંખાઠી રે,	
તે ઉપર અનિરૂદ્ધની માડી રે પહેરેણુ પહેરી છે રે સાડીરે;	૧
માથે તો મોડ બમરીએ ઝલકેરે હાથમાં તો રૂઠો રામણદીવો	
લળકે રે,	
સાતપાન, શ્રીરૂપ, સોપારી પોશમાં રે, ટબકું દીધું છે વરને	
ગાલે રે;	૨

વરરાગ થયા અસચાર રે આવી અંતરીક્ષથી ઘોઢી ઉતરી રે,
તેને પૂજ્યે કુંકુમ પુલ, ચંચલ ચરણે ચાલતી રે; ૩
ઘોઢીનું કોમ ન કળા શકે મૂલ અનિરૂદ્ધની ઘોડલી. ૪
મોહરડે મોતી જશ્યાં, મણિ તેનાં હિરેજડિત પલાણુ રે,
ચનક ચનક નાચતી રે ઘોઢીનું પાચ કલ્યાણી નામ રે;
અનિરૂદ્ધની ૫

સ્ફટિકનાં બે પેગડામાહે પાચે ધરિયાં પલાણુ રે,
તેની શોભા શી કહું રે ઘોડીને પરવાળાંનાં પલાણુ રે;
અનિરૂદ્ધની ૬

સનકાદિક શિરજન ધરે રે માંહિ ઉદ્ભવ ચમર દાળે રે,
અકર જન ધરી રહ્યા રે આગળ વેદ લણે બ્રહ્મા રે;
અનિરૂદ્ધની ૭

અંદ્રસૂરજ ત્યાં અગમગ્યા નારદ તુંબર વાય રે,
દેવ દુંદુભિ ગરગડેરે આગળ ઇન્દ્ર રહ્યા છડીદાર રે;
અનિરૂદ્ધની ૮

રામએ નગર સોદાવીઠિં રે કાંધે લઘી શણુગારી વાટ રે,
પવન પતાકા અંગદળે રે લક્ષ્મી નગર સોદાવ્યા ઘાટ રે;
અનિરૂદ્ધની ૯

હિંડે હલધર હાથીઓ રે ઘણી ઉત્તટ અંગ ન માય રે,
સારાં જાત્યાં છાંટણાં રે મળી માનુની મંગળ ગાય રે;
અનિરૂદ્ધની ૧૦

પુંખવા આવી પ્રેમદા જતરીસ જમરીની મોડ રે,
તેની શોભા શી કહું રે ઉપર ધરસાડીની સોડ રે;
અનિરૂદ્ધની ૧૧

ધુસળ, મુસળ, રવાઘ, ઝોરેસરી સંપુટ ને ત્રાક,
 ધડી, પીડી, હિતારીઆં રે વરનું તિલક કરીને તાણું નાક;
 અનિરૂદ્ધની૦ ૧૨

ગળે ઘાટ નાંખીને લાવીઆં માલરા મોઝાર,
 કહે પાયે સંપુટ અખીઆં રે ત્યાં તો વત્યો જેજેકાર;
 અનિરૂદ્ધની૦ ૧૩

એ ઘોડી જે ગાય અને સાંભળે રે તેને ગંગા નાલાનાં પુણ્ય,
 વાંઝીઆને પુત્ર પામે વળી નિર્ધન પામે ધન;
 અનિરૂદ્ધની૦ ૧૪

કડવું કડ મું

રાગ ધનાશ્રી.

લોક સકલ ત્યાં આવીઆ જોવા અનિરૂદ્ધની જન રે,
 નિરખતાં મનમાં લાવીઆં દીડા ત્રિભુવન લગવાન રે; ૧
 જોકે મોતીડે વધાવીઆ બાંધ્યાં તરીઆ તોરણ દાર રે,
 તીડે ચોક પૂરાવીઆ ધણું હજો અમુરની નાર રે; ૨
 ાજવ મંગળ અતિ ધણા મંદિર પ્રત્યે થાય રે,
 ર ધણા થાય વાજંતના ત્યાં માનુની મંગળ ગાય રે; ૩
 જે થાય બદ્ધ પુષ્પની ત્યાં ગાંધર્વ અપહરા ગાય રે,
 ૧૬ કહે અતિ શોભતી દીસે છે અનિરૂદ્ધની જન રે; ૪
 'દીજન જંશ વણવે થાય નાટયારની ચમચકાર રે,
 ૧૭ સુર હીડે મથપતો નારીને હોમે હર્ષ અપાર રે; ૫
 નિરૂદ્ધને નવરાવાને આવી સુંદર નાર રે,
 ૧૮ વના ચંદન કસ્તૂરી સુમધિ અનેક અપાર રે; ૬
 મરો, મર્યો ને મોરો માલતી ચંપાના છોડ રે,
 ૧૯ ભરે ને કમલું ભરે અનિરૂદ્ધના પોંક્યા છે કોડ રે; ૭

ખાળેઠે બેઠા વરરાયજી રે નવરાવે નાની નાર રે,
ઉત્તમ ઉદક અણાવીઆ રે ભરીઆં મંગાજલ માટ રે; ૮
ઠાકથુ તેના ખલમલે પહેર્યા સોનેરી ઘાટ રે,
ઝલકે નાર્યં જાણે વીજળી વેણી જાણે વાસુકી નાર રે; ૯
ડગ ભરે ભામિની હર્ષ થું ઝણહણે તે ઉરનો નાદ રે. ૧૦

કંડુ ૬૪ મું

ત્યા તો ખલા વટે સાવધાન રે, સૌભાગ્ય રેણી,
રાય આપે છે કન્યાદાન રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૧
ત્યાતો પહેલું મંગળ વરતાય રે, સૌભાગ્ય રેણી,
ત્યાતો દાન અપરિમિત આપ રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૨
ત્યાતો ખીજું મંગલ વરતાય રે, સૌભાગ્ય રેણી,
ત્યાતો અશ્વના દાન અપાય રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૩
ત્યાતો આવે સત્યવાદી ગય રે, સૌભાગ્ય રેણી,
ત્યાતો ત્રીજું મંગલ વરતાય રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૪
ત્રીજે મંગલ ધેતુનું દાન અપાય રે, સૌભાગ્ય રેણી,
દાન લે છે શ્રી ભગવાન રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૫
ત્યાતો ચોથું મંગલ વરતાય રે, સૌભાગ્ય રેણી,
આપ્યા કુચી સહિત ભંડાર રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૬
એવા મંગલ વરતા આર રે, સૌભાગ્ય રેણી,
લાવ્યા બાણાવતી કંસાર રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૭
તે તો પ્રીતે છે ચાર વાર રે, સૌભાગ્ય રેણી,
માહે ધૃત સાકરની ધાર રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૮
ચાર સૌભાગ્યવતી કહેવરાવે રે, સૌભાગ્ય રેણી,
ધૃત કંસાર અશન કરાબુ રે, સૌભાગ્ય રેણી; ૯
ત્યાતો અનિરૂદ્ધ પરણીને બિહારે, સૌભાગ્ય રેણી,
દિવસે માનેયે મેઘ તુંગા રે, સૌભાગ્ય રેણી. ૧૦

કડવું ૬૭ મું.

ઝોખા ખાઈ તો સાંસરેયે હવે જાય રે,
માનુની મળી મંગલ ગાય રે; ૧
ઝોખા ખાઈને લાડી કચોદા અંખાય રે,
રથ અગ્રે શ્રીફળ ત્યાં વધેરાય રે; ૨
ઝોખાખાઈને ત્યાં શીખામણુ દેવાય રે. ૩

કડવું ૬૮ મું.

“સાસરીઆંના સાથમાં તું ડાહી થાજે દીકરી,
તને શીખામણુ દેઈ તે તું રખે જાતી વિસરી; ૧
સાસરીઆંના સાથમાં ધનધન્ય પગ નવ માંડીયે,
વડસસરો ખેડા હોય તો પિતાને દામે જાણીયે; ૨
સાસરીઆંના સાથમાં કોઈ કહે તો હાંથ કીજીયે,
પરપુરુષ જો જાતો હોય તો વાત કરતાં બીજીયે; ૩
સાસરીઆંના સાથમાં દસી તાળી નવ દીજીયે
પિયુને પરમેશ્વર જાણી પગ ઘોષને પીજીએ; ૪
સાસરીઆંના સાથમાં તે ‘સામું’ નવ બોલીયે,
સામું નણુંદ વડતા હોય તો તેને ગાળો નવ દીજીએ; ૫
સાસરીઆંના સાથમાં ‘તું’ ડાહી થાજે દીકરી,
તને શીખામણુ આજ દીધી તે રખે જાતી વીસરી. ૬

કડવું ૬૯ મું.

આપ્યો આપ્યો નગર ધુતારો, લાખેણી લાડી લઈ ગયો રે,
આપ્યો આપ્યો દારકાંનો ચોર, “ ” ” ૧
જેણે રણુવગડામાં આપ્યો દોર, “ ” ”
એ તો રાધાવર રમણુ કિશોર, “ ” ” ૨

આબ્યો, આબ્યો દહિનો દાણી,	લાખેણી લાડી લઈ ગયો રે,	
જેણે રાધાજીની ચુંદણી તાણી,	" "	૩
હાયોં હાયોં બાણાસુર રાય,	કલ્યાણુરાય જીતીઆ રે,	
તે તો કન્યા લઈને જાય,	" "	૪
શણી રૂક્મણી પૂજવાને જાય,	" "	
તે તો ઝોતજ આમળ જાય,	" "	૫
તેના કંકણ દોરા ઊઝાય,	" "	

કંકણું ૭૦ મું.

તારા બાપનો બાપ તેડાવ,	લાડીલી આ દોરડો ક્યમ છૂટે ?	૧
તારે દોરડીયે શત ગાઠ,	" "	૧
તારા કૃષ્ણ પિતાને તેડાવ,	ઝોગાળા	" "
તારી રૂક્મણી માને તેડાવ,	" "	૨
તારો પ્રદ્યુમ્ન તાત તેડાવ,	" "	" "
હવે ગીત ગાય જનનરણી,	લાડીલી	" "
ધ્રુવજીની વાજેવ ગાઠ,	" "	" "
તારા બાણાસુર બાપને તેડાવ,	" "	૪
તારી બાણુમતિને તેડાવ,	" "	" "
તારો ધનુર તાત તેડાવ,	" "	૫
તારી પારવતી માત તેડાવ,	લાડીલી આ દોરડો ક્યમ છૂટે ?	
તાહરા ગણપતિને તેડાવ,	" "	૬
સિદ્ધિ ધુદ્ધિ ભોખાને તેડાવ,	" "	" "
તારી ચિત્રલેખાને તેડાવ,	" "	૭
ઝોખા છોડો દોરડો એમ જાણવ જીવતી ગાય,		
બેઠી ગાઠ તે દદ કરી પણ સડક છૂટી જાય.		૮

કંઠુ' ૭૧ મું

દોરડા છૂટયા લાડકે ને માનિની મંગલ ગાય,
 આનંદ ઉપન્યો ઓખાખાઇ સાસુને પડીયાં પાય; આનંદ ૧
 વહુ સહુ સાસુને પગે પડી પણ ન પડી મારે પાય, આનંદ ૨
 જાંબુવતી રીસાઇ બેઠાં ધરમાં અન્ન ન ખાય; આનંદ ૩
 શ્રીકૃષ્ણજના ધરમાં વળતી ભલી ધમાધમ ચાય; આનંદ ૪
 જેમતેમ કરીને શ્રીકૃષ્ણજીએ ઓખાને સમજાવ્યાં; આનંદ ૫
 છતાં સાસુ મર્મે બોલ્યાં વહુવર દમ તમે કહાવ્યા; આનંદ ૬
 પંચ શબ્દ વાજત્ર વાજે સહુ મનાવી ઘેર આવ્યાં; આનંદ ૭
 “વડસાસુ સહુકોને સતોખો અખંડ હેવાતન ચાખો;” આનંદ ૮
 રૂઢમણીએ મેલું દીધું, “ભણુ કયું” સહુ કામ; આનંદ ૯
 અમારા પુત્રને હરી ગયાંતાં પણ આવ્યાં અમારે ધામ; આનંદ ૧૦
 ભણું કયું વહુજી! તમે પધાર્યાં વત્યો જેજેકાર; આનંદ ૧૧
 અખંડ એવાતણુ મુખ ભોગવજો મળે પુત્ર પરિવાર; આનંદ ૧૨
 પુરી દારકાં પરમ મનોહર દીસે ઝાકઝમાળ; આનંદ ૧૩
 વહુ પુત્ર ધરમાં પધાર્યાં જે જે શ્રી રણછોડ; આનંદ ૧૪

કંઠુ' ૭૨ મું

રીતભાત પરિપુરણ યદ ને દિક્યા કૃષ્ણના તન,
 જુલુઆં વસવાને કાજે આખ્યાં રે જીવન; ૧
 એકવાર શ્રીકૃષ્ણે ઓખા બોળામાં બેસારી,
 “માગવું હોય તે માગી લેને તું છે વહુઅર મારી;” ૨
 “મારા બાપને આપો દીકરો સ્વામી શ્રી ભગવાન,”
 ભગવાને આપ્યો દીકરો તેણું ગયાસુર નામ; ૩

ખાણાસુરનો ગયાસુરને વંશવધારણ હોય,
 દહી દયાને સદેહ લાગ્યા પરીક્ષિત લાગ્યો પાય; ૪
 શુકદેવ અમને પાવન કીધો સંભળાવ્યો મહિમાય,
 શ્રોતાવક્તા સાભળે, નહિ પામે તે ગર્ભના વાસ; ૫
 ઓખાદરણ પરિપુરણ થયું કહે છે વિખ્યુદાસ. ૬

ભાલણનું ઓખાદરણ

એક તૂટક કંઠણું

રાગ ગોરવ

ખાણાસુર ગોરવ નોતરે સર્વ સાથશું રે;
 શ્રીકૃષ્ણને મહેન પધાર્યા મુંદર લાત શું રે; ૧
 તમે ગોરવે વેદલા પધારણ્યો સહુકો આવળેરે,
 સાથે માણમની રીત ગમે તેહને લાવળે રે; ૨
 ઓખાની માડી આવીઆ ન્યાં વર ને લાડી રે,
 આ કુંકુયે પૂન્યા પાય જઈ પાયે પડી રે; ૩
 તમે ગોરવે વેદલા પધારળે કહું ઘોડે ચડી રે,
 હું તમને લાગું છું પાય કહું છું ઠર જોડી રે; ૪
 અનિશ્ચની માડી બોલીઆં રીત અમારી રે,
 તે લેઈશું સધળા ચાર પરહણ જે કરી રે; ૫
 ગોરવ અનાવીને આવીઆ દાલતાં માલતાં રે,
 દલદલ કરાવીને રાય કીધા રાંધણાં ચાલતાં રે; ૬
 ગોરવ નુતરતાંય વચ્ચે શું નીપળ્યું રે,
 ઘેર મીઠા બોલી નાર તેણે સહુ નીપળ્યું રે; ૭
 અધવકેરી જન સર્વે જોડશું રે,
 આગ્યા જનદણ, મહારાજ હરપન કોડશું રે; ૮

આતા આપી રાંધે 'સહુ' 'જેડા' 'યેયા,
 નાલા ઉપ્પોદક નીર મદિરમા' ગંધા; ૯
 આખળીઆ, તકીઆ' ઘણા ઝારી ને લોટડા,
 બેસણાં બહુ પિવેક દીસે કુટડા રે; ૧૦
 બાંધન પરની ચાળી સોનાના વાટકા,
 પીરસે નારી પરમાલી જમનારા લાડકા રે; ૧૧
 સામગ્રી સહુ શી કહું - મેવા બહુ ઘણા રે,
 ટોપડ ને દૂધપાક શાકરીયા ચણા રે; ૧૨
 તથા સાંકળી ને દહીંચરાં, શેવ, છૂટી કળી રે,
 બોભલે પીરસાવો ખાંડ મરકી બે પડી રે; ૧૩
 ખાગન, જલેળી ને પેડા મગદળીઆ મસમસે રે,
 ઘેખરં મોતી ચુરમા જમતાં સહુ દસે રે; ૧
 (?) બહેકે બહાંજે રાંધિઓ તેમાં આકર બેળી રે,
 ગૌરીનાં તાવ્યા ઘીછ દમે તો વેગળી રે; ૧
 ગોર ગળ્યો કંસાર ને પોળી પાતળી રે,
 સાકરનો છે સ્વાદ કેળાં રસ કાતળી રે; ૧
 માલપુઆનાં માન મોગ ગળી, ગલ પાપડી રે,
 જમવા બેઠી જન મદવની બાપડી રે; ૧
 ગોટા, ગળ્યા તડખુચા, આંખાની સાખ શું રે,
 ગની બિજોરા ને ફાલસાં દાઢમ દ્રાખ શું રે; ૧
 શાક નાવે પાર - ચરના શી કહું રે,
 વાલોળ ને વત્યાંક શાક સમારીઆ રે;
 ટિંડારા જમકાર ઘણું જમકારીઆં રે, ૧
 આરિયાં, તુરિયાં શાક સરવે સમારીઆં રે;
 કારેલાં, કંકોડા ગ્રેમે વપારીઆં રે, ૨
 કુચા, લાંદજળની લાજ મદિર આશિષ્યાં રે,
 મૂળા, મોગરી, મેથી સર્વે વખણીઆ રે; ૨

ઝોખા, ગવારની શીંગ ને તળી સરસીએ રે,
 ડાડી, ભરૂચી ભાજી સરવને પીરસીએ રે;
 કોળાં વડીનાં રાવતાં તીખાં ને તમતમાં રે,
 છાસ ઘણી હમકારીઆં રાખ્યાં છગછગાં રે;
 અયાણુંનો નાવે પાર રચના શી કહું રે,
 મહિં રામતી કેરી ને લીંચુ કંરમદાં કેમુર રે;
 શીતળ જળ ફેરવાવેને રે તરસ્યા પીછએ રે,
 કોશં અલાણું મહિ કેરી અયાણું લીછએ રે;
 દાળભાતમાં જ્યમ ત્રાટકીનો સડકો રે,
 તેની જોડે સ્વાદ પાપકનો બહો રે;
 ફરે કપો કમોદનો તે સહુને ગમે રે,
 દાળ ચંપાના છોડ આણી બહાસ સહુ જમે રે;
 ઘેલુની - છાસોની રમલી - ફરનો કરમસો રે,
 મહિ દહિં ને છરાણુ, જમતાં કહે બસો રે;
 લવિંગ સોપારી એલચી બીડાં બંધાવીઆં રે,
 બીડએ બાસક પાન સોને આપીયાં રે;
 સેજન સહુ શી કૃષ્ણનું તે સપણું જમ્યું રે,
 એટલે ભાવણુ પ્રણ રઘુનાથ જમતાં પહાણું થયું રે.

+ વાદ = બારમાં રાજ કીણીને લેળવી તેમાં ફુદીનો
 તેમાં નાખવાથી ને બને તે. ફર = ખાત; છરાણુ = છરાણુ =
 દેવદં છરાં વગેરે લેળવીને કંરદું. સર્જન = સારન = સદન.